

K.K.T.C.
YAKIN DOĞU ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM YÖNETİMİ DENETİMİ EKONOMİ VE PLANLAMASI
ANA BİLİM DALI

KADIN ÖRGÜTLERİNİN YÖNETİMİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
Hatice DÜZGÜN
Lefkoşa - 2003

K.K.T.C.

YAKIN DOĞU ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

EĞİTİM YÖNETİMİ DENETİMİ EKONOMİ VE PLANLAMASI

ANA BİLİM DALI

KADIN ÖRGÜTLERİNİN YÖNETİMİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tez Danışmanı

Doç. Dr. Halil AYTEKİN

Hazırlayan

Hatice DÜZGÜN

Lefkoşa - 2003

JÜRİ ÜYELERİ İMZA SAYFASI

EGİTİM ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE;

Hatice Düzgün tarafından hazırlanan “ Kadın Örgütlerinin Yönetimi” adlı çalışma jürimiz tarafından Eğitim Yönetim ve Denetimi Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Başkan
Prof. Levent Köker

Üye
Doç.Dr. Halil Aytekin

Üye
Yard.Doç.Dr.İbrahim Özejder

ÖNSÖZ

Bu araştırmada Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde faaliyet sürdüren kadın derneklerinin yönetsel mevzuatları incelenerek yaptıkları çalışmalarını araştırarak kadın örgütleri arasında amaç birlikteliklerinin olup olmadığını ortaya koymak, kadın derneklerinin olası bir birliktelik durumunda hangi kıstaslar altında birleşebilir durumlarını saptamak, Kıbrıs sorununun ne derece birlikte hareket ettiklerinin durum tesbitini yapmak hedeflenmiştir.

Araştırmanın gerçekleştirilmesi birçok kişinin katkılarıyla mümkün olabilmifitir. Özellikle araştırmanın başlatılması, sürdürülmesi ve sonuçlandırılmasında, bilimsel tutum ve yaklaşımlarıyla beni yönlendiren tez danışmanım Sn. Doç. Dr. Halil Aytekin'e en içten teşekkürlerimi sunuyorum.

Ayrıca araştırma süresince her türlü desteğini benden esirgemeyen Gülderen Özyiğit'e, araştırmaya katılan bütün kadın örgütleri başkanlarına çok teşekkür ediyorum.

Lefkoşa Nisan 2003

Hatice Düzgün

İÇİNDEKİLER

	Sayfa No
JURİ ONAYI.....	i
ÖNSÖZ.....	ii
İÇİNDEKİLER.....	ii
TABLOLAR.....	iv
ÖZET.....	v
ABSTRACT.....	vi
 BÖLÜM I PROBLEM	
Problem Durumu.....	1
Problem Cümlesi.....	12
Alt Problemler.....	12
Araştırmanın Amacı.....	12
Araştırmanın Önemi.....	13
Araştırmanın Sınırlılıkları.....	14
Araştırmanın Varsayımları.....	14
Tanımlar.....	15
Kısaltmalar.....	17
İlgili İncelemeler ve Araştırmalar.....	18
 BÖLÜM II DÜNYADA KADIN HAKLARININ KURUMSALLAŞMASI	
Dünyada Kadın.....	23
Dinler ve Kadın.....	22
Afrika'da Kadın.....	22
Avrupa'da Kadın.....	24
Asya'da Kadın.....	25
Ortadoğu'da Kadın.....	26
İslamiyet Öncesi ve Sonrası Kadının Konumu.....	26
Tarih Sürecinde Kıbrıs'ta Kadın.....	31
Antik Çağ'da Kadın.....	32
Tarih Öncesi Kadın Betimlemeleri.....	32
Antik Dönemde Kıbrıs'ta Politik Yönden Güçlü Kadın.....	36
Orta Çağ'da Kıbrıs'ta Kadın.....	37
Orta Çağ'da Kıbrıs'ta Yaşayan Ünlü Kadınlar.....	37
Osmanlı'da Kadın.....	45
Osmanlı Döneminde Kıbrıslı Kadının Aile Yaşamı.....	46
Kıbrıs Türk Kadınının Evlenme ve Boşanması.....	48
Kadının Ekonomiye Katılımı.....	49
Türk Kadınının Güzellik ve İffetini.....	50

Çağdaş Türk Kadını.....	53
KKTC’de Kadının Bugünkü Konumu.....	54
Demokrasileşme sürecinde kadın Hareketi.....	56
Türkiye’de Kadın Hareketi.....	56
Norveç’te Kadın Hareketi.....	57
İngiltere’de Kadın Hareketi.....	57
Polonya’da Kadın Hareketi.....	58
İtalya’da Kadın Hareketi.....	59
İsveç’te Kadın Hareketi.....	59
Kadının Siyasal Yaşama Katılımı.....	60

BÖLÜM III YÖNTEM

Araştırmanın Evreni.....	63
Araştırmanın Örnekleme.....	63
Verilerin Toplanması.....	64
Verilerin Analizi.....	65

BÖLÜM IV BULGULAR VE YORUMLAR..... 66

BÖLÜM V SONUÇLAR VE ÖNERİLER

Sonuçlar.....	75
Öneriler.....	77

KAYNAKLAR..... 78

EKLER

1. Soru Cetveli
2. Bilgilendirme Broşürü
3. CEDAW Sözleşme Örneği
4. Kadın Çalışmaları Uygulama Taslak Planı
5. Kadın Kuruluşlarımız Toplum Yaşamımıza Neler Getirdi

TABLOLAR LİSTESİ

<u>Tablo No</u>	<u>Sayfa No</u>
1. Kadın Örgütleri.....	66
2. Kadın Örgütlerinin Amacına Göre Dağılımı.....	68
3. Kadın Örgütlerinin Çalışma Alanlarına Göre Dağılımı.....	68
4. Kadın Örgütlerinin Yönetim Yapısına Göre Dağılımı.....	69
5. Kadın Örgütlerinin Şubeleri.....	69
6. Kadın Örgütlerinin Temsilcilikleri.....	69
7. Kadın Örgütlerinin En Çok İşbirliği Yaptığı 3 Kadın Kuruluşunun İsmi.....	70
8. Kadın Örgütlerinin Bu Güne Kadar Gerçekleştirdiği En Önemli Çalışma.....	71
9. Kadın Örgütlerinin Birleştirilmesinde Hangi Amaçların Gerçekleştirilmesine Öncelik Verilir.....	72
10. KKTC'deki Kadın Örgütlerimiz Uluslararası Kadın Örgütlerinden Hangisine Üye Olmak İster.....	72
11. KKTC Kadın Örgütlerinin Birleştirilmesinde Kuruluş Yeri Neresi Olmalı.....	73
12. Üzerinde En Çok Durulan Düşünceler (Serbest Uçlu Soru).....	73

ÖZET

Bu araştırmada KKTC'de faaliyet gösteren kadın örgütleri, kadınların örgütlenmesi konusunda kendilerinden bekleneni yapabiliyor mu problemine yer verilmiştir.

Kıbrıs adasında 1902'de Kız Öğretim Okulu'nun açılmasıyla başlayan kadının evdışı toplumsal yaşama katılımı 1931'de ilk kadın derneğini kurarak Kıbrıs Türk Kadını'nın örgütlenme sürecini başlatmıştır. 1974'ten sonra kadın örgütlerimiz dünyaya ayak uydurarak değişim ve gelişim süreci göstermiştir. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde faaliyet gösteren kadın derneklerinin yönetsel mevzuatlarını inceleyerek yaptıkları çalışmaları araştırarak kadın örgütleri arasında amaç birlikteliklerinin olup olmadığını ortaya koymak, sayısal ve nitel olarak yeterliliklerini belirtmek, işbirlikliklerinin yeterlilik düzeyini saptamak, olası bir birliktelik durumunda hangi kıstaslar altında birleşebilir durumlarını saptamak, barış ve Kıbrıs Sorunu'nda ne derece birlikte hareket ettiklerinin durum tesbitini yapmak amacımız olmuştur.

Bu araştırmada KKTC'nde İçişleri ve Köyişleri Bakanlığına bağlı Lefkoşa Kaymakamlığı'nda kayıtlı kadın dernekleri ile sınırlıdır. Bu araştırmanın evrenini Kıbrıs Adası'nın Türk keisminde bulunan kadın dernekleri oluşturur. Bu araştırmanın örnekleminde bağımsız kadın kuruluşları, sendikaların yan kuruluşları, partilerin kadın kolları, kadın araştırmaları merkezleri, genel dağılımı oluşturmaktadır. Veri toplama aracı olarak soru cetveli kullanılmış, bu soru cetvellerinde dernek yönetimlerinin yönetim yapıları amaçları, temsilcilikleri, şubeleri, yurtdışı temsilcilikleri, en çok işbirliği yaptıkları kadın kuruluşları, gerçekleştirdikleri önemli çalışmalar, olası bir birleşmede olmazsa olmazları ve kadın kuruluşlarıyla nasıl bir birleşmeyi düşündükleri sorulmuştur.

27 Kadın örgütünün %18,5'i siyasi partilerin örgütleri, %22,2'si sendikaların kadın kolları, %13,6'sı ise bağımsız kadın örgütleridir. Sadece %5,18'inin yasal dayanağı tüzüktür. %25,9'u yardım amacı edinmiştir. Kadın derneklerinin çalışma alanlarına göre dağılımında örgütlerin %25,9'u yaşlılar, çocuklar ve kadınlar için sosyal, kültürel etkinlik yapmaktadır. Kadın derneklerinin %77,7'sinin yönetim yapısını mevcut yönetim yapısına sahiptir. Kadın derneklerinin şubeleri sadece %62,96 oranındadır. Yurtdışında temsilcilikleri yoktur. Kadın örgütlerinin en çok işbirliği yaptığı kadın kuruluşlarından en çok tercih edilen %18,5'lik oranla KTÖS'tür. Kadın örgütlerinin gerçekleştirdiği en önemli çalışma Aile Yasası ile ilgili çalışmalardır. Kadın Örgütlerinin birleştirilmesinde hangi amaçların gerçekleştirilmesine öncelik verildiği %14,8 oranıyla kadının barış sürecine katılımı önem arz etmektedir. Kadın örgütlerimizin uluslararası kadın örgütlerinin hangisine üye olmak istedikleri bulgusunda Dünya Sendikalar Federasyonu birinci sırada yer almıştır. Kadın örgütlerinin birleştirilmesinde kuruluş yerlerinin federasyon çatısı altında bir birim oluşturulması gerektiğini belirtmişlerdir.

Bu araştırma KKTC'ndeki Kadın Dernekleri'nin olası bir birleşiminde yön gösterici bir çalışma olacaktır.

ABSTRACT

This study analyzes the activities of organised womens' civil society within the Turkish Republic of Northern Cyprus (T.R.N.C.) and additionally analyzes as to whether their organised activity satisfies the expectations imposed upon them.

Civil participation of the female community within the island of Cyprus was pioneered with the establishment of the Girls' Educative School of 1902 which eventually led to the establishment of the first Womens' Association in 1931. After 1974, organised civil society for women had began a phase of development adjusting to international standards.

This study is a research of organised womans' civil society within the T.R.N.C. whereby patterns of their organised activity will be evaluated. The sufficiency of their cooperation between one-another, the civil participation to their organised activity and the effectiveness of their organised activity will be analyzed and evaluated. The effectiveness of their cooperation of their organised activity and to what extent this cooperation assists with the activities aimed to provide peace and a viable solution to the Cyprus Problem will also be evaluated within this study.

The research is binded by the records of organised womens' civil society provided by the ministries for Internal and Rural Affairs and past municipalities. Due to the prevailing division within the island, this study has been further condensed to analyze the organised activity of womens' associatons of Turkish Cypriot women within the island. Inturn, a closer analysis has been made with reference to the womens' associations of the past including the organised activity of independant womens' associations, side organs of trade unions, womens' groups of political parties and womens' research centers. The information gathered within this study was with accordance to the various questions imposed within this research. They include the aims of the previously established womens' associations, their representations, branches, international correspondences, which groups mostly cooperate with one another.

18,5% of the analyzed 27 womens' organisations were organs of political parties, 22,2% were womens' organs of trade unions and 13,6% were independant organisations. Only 5,18% of these organisations were legally binded by constitutions. 25,9% were charities. 25,9% of womens' associations provided social and cultural activities for the elderly, for children and for women. 77,7% of these womens' assocaitions were established ccontaining managerial targets with accordance to their organisational aims. 62,96% of womens' associations were branches. They had no international correspondences. Cooperation amongst these womens' organisations had mainly occured within the Cyprus Turkish Teachers' Trade Union (K.T.Ö.S.) and it comprised of 18,5% of these associations. The most significant organised activity of these associations involved their participation to Family Law. 14,8% of cooperation between womens' associations was with the aim of providing assistance to the peace process. In their international involvements, womens' organisations mostly prefered to form correspondences and develope international alliances with the International Trade Unions' Federation. In the circumstance when womens' organisations would combine to further their alliances.

This study additionally proposes reference to future alliances and cooperation amongst organised womens' civil society within the T.R.N.C..

BÖLÜM 1

PROBLEM DURUMU

Günümüzde, kadınların insan hakları konumu uluslararası mekanizmaların gündeminde yoğun olarak yer almaktadır. Dünya ülkeleri son yirmibeş yılda Birleşmiş Milletler konferansları ve diğer uluslararası toplantılarda biraraya gelerek kadın - erkek eşitliğini, insan hakları, kalkınma ve dünya barışı ile ilişkisi bağlamında ele almakta, bu alanlardaki ortak sorunların tartışılmasını, çözüm önerilerinin geliştirilmesini ve ortak kararlar alarak bu kararlara uyulmasını sağlamaya çalışmaktadır. Dünyada bu bağlamda gelişmeler olurken Kıbrıs Türk Kadın Dernekleri K.K.T.C.'de, 1994'ten sonra kadın kuruluşlarıyla ilgili bazı "ilk"lerle karşılaşyoruz. İlk kez resmi bir kuruluş olan "Kadın ve Aile Sorunları Birimi" hayata geçirildi. Ayrıca bazı kadın örgütleri ilk kez sürekli bir güç birliği ile Kadın Platformunu ve iki toplumlu kadın gruplarını da oluşturdular

Kadın ve Aile Sorunları Birimi şubat 1995'te, DP-CTP Koalisyonu döneminde, Devlet Bakanlığı ve Başbakan Yardımcılığı bünyesinde kuruldu. Birimin Meclis'ten yasası çıkarıldı. Birimin amacı ve görevi; "KKTC'de kadının konumunu yükseltmek ve çalışmalar yapmak, hedefler belirlemek, hedeflere yönelik uygulamalara geçmektir." Birim başkanı, ülke içinde gönüllü kadın kuruluşlarının çeşitli etkinliklerine katılmakta ayrıca Türkiye'de yine sivil toplum örgütlerinin düzenlediği bazı konferans ve toplantılarda yer almaktadır.

Kadın Platformu özelliği kadın örgütlerinin sürekli güç birliğine başvurmalarıdır. K.T.Kadınlar Birliği, K.T.Üniversiteli Kadınlar Derneği, Yurtsever Kadınlar Birliği ile dernek özelliği taşımayan Kadın Araştırmaları Merkezi, Barış ve Federal Çözüm İçin Kadın Hareketi adlı kuruluşlar, 10 Kasım 1995'te Kadın Platformunu oluşturdular. (İnan 1998. s.118) Bu gönüllü kadın kuruluşları, başlangıçta Aile Yasası'nı değiştirmek, Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Uluslararası Sözleşmesi'nin KKTC Meclisinden geçmesini sağlamak için bir kadın koalisyonu kurdular. Daha sonra birlikteliklerini pekiştirdiler, sürekli hale getirdiler.

Mülakatlar sırasında Kadın Platformu'nda bulunan örgüt başkanları şu bilgileri vermektedir: “(Kadın Platformu) toplumumuza, farklı politik eğilimlerden, farklı görüşlerden, farklı yaş gruplarından ve farklı deneyimlerden kadınların, belirli hedefler çerçevesinde işbirliği yapabileceğini, koalisyonlar kurabileceğini ve en önemlisi işleyen, canlı dinamiklerin, toplum yararına çok başarılı işler yapabileceğini kanıtladı. Kadın Platformunun işleyişine bakılacak olursa, toplumumuzun bu en işlek koalisyonunda statik, durağan ve kemikleşmiş bir yapı olmadığı, “liderliğin” tek kişiye bırakılmadığı görülebilir. Farklı etkinliklerde, farklı kadınların konuşmacı olduğu hiçbir kararda “oy verme” yöntemine başvurulmadığı, bunun yerine, “konsensüs” yöntemine başvurulduğu görülüyor.”

Birleşmiş Milletlerin Pekin’de 1995’te düzenlediği dünya kadınlarının büyük ilgi gösterdiği Uluslararası Dördüncü Kadın Konferansı’na, K.K.T.kadını iki ayrı grup olarak katıldı. Biri Gönül Erönen ile Kadın ve Aile Sorunları Birimi başkasının bulunduğu, Türkiye kanadı içindeki resmi grup, diğeri UNDP’nin “Kıbrıs” adı altında, Uzlaşmazlıkların Çözümü Kadın Grubunda yer alan Türk ve Rum kadınlarına verdiği beşer kişilik kontenjandan yararlanıp giden grup. Pekin Konferansı’nda yer alan Sivil Toplum Örgütleri Toplantısı’nda, Kıbrıslı Türk kadınlar da temsil edildi.

Kadın kuruluşlarının, 1994-97 yılları arasında, yurt dışında çeşitli etkinliklere katıldıklarını görmekteyiz. Kuzey Kıbrıs Türk kadın dernekleri, KKTC’nin siyasal tanınmazlığı nedeniyle bugün hala dünya kadın örgütlerine üye olamamakta, uluslararası dayanışma örgütlerinde doğrudan temsil edilememektedirler. K.K.T.kadını, Türkiye kanadı içinde gözlemci olarak ya da “Kıbrıs” adı altında üçüncü ülkelerdeki az sayıda uluslararası toplantıya katılabilmektedir. Türkiye’de düzenlenen uluslararası toplantılarda, K.K.T.kadını, sorunlarını, görüşlerini açıklamakta, dünya kadınlarına bu yolla ulaşmak için yoğun çaba harcamaktadır. Son yıllarda bu olanakları çok iyi değerlendirmektedir.

K.K.T. kadın kuruluşları buna karşın Türkiye’de yapılan uluslararası pek çok toplantıda yer almaktadır. 25-27 Nisan 1997 tarihlerinde, İstanbul’da Umut Vakfı,

Amerikan Basın Kültür Merkezi ve Fullbright Eēitim Komisyonu, on bir ülke temsilcisinin yer aldıēı bir konferans düzenlemişti. "Bölgesel İřbirliēinin ve Demokrasinin Geliştirilmesinde Ulusal ve Uluslararası Sivil Toplum Kuruluşlarının Rolü" konulu ve Kadın Platformu temsilcileri ile Kadın ve Aile Sorunları Birimi başkanı katılmıştı (**Kadın ve Aile Birimi'nden belge**).

ukurova Üniversitesi Kadın Sorunlarını Araştırma ve Uygulama Merkezi, Nisan 1997'de nc Kadın alışmaları Toplantısı düzenlemişti. Adana'da yapılan toplantıya katılan Kadın ve Aile Sorunları Birimi başkanı "Kıbrıs Türk Toplumunda Aile İçi şiddet" konusunu dile getirmişti. Kadın Dayanışma Vakfının Kasım 1996'da Ankara'da dzenlediēi Kadın Platformu adına üç kişinin katıldıēı toplantı yine "Aile İçi şiddet" konusunda idi.

Yapılan mülakatlarda Kadın Platformu Temsilcilerinden Yurtsever Kadınlar Birliēi başkanı, İstanbul'da yapılan HABİTAT 2 konferansını hakkında ařaēıdaki bilgileri vermiştir (**Yurtsever Kadınlar Birliēi'nden belge**).

Konferansta, BM Genel Sekreteri Butros Gali, kadın ve çocukların yařadıēı zorluklar ile konut sorunlarına, bazı temel hizmetlerin verilmesindeki aksaklıklara, istihdam azlıēına, şiddet ve teröre, su ve hava krililiēine, en başta gelen sorunlar olarak dikkati çekti; tüm bunların üzerine küresel bir anlayışla gidilmesi gerektiēini belirtti. İki hafta süren konferansta, tüm konular derinlemesine tartışıldı, genel uzlaşma saēlandı.

1994-1997 yılları arasında kadın kuruluşları ülke içinde de çeşitli etkinliklerde bulundular. Bazı kadın dernekleri tüzüklerine uygun olarak yardım etkinliklerine yer verseler de bu çalışmalar son yıllarda iyice azalmış görünmektedir. Kadınlar çabalarını genelde ülke, özelde kadınla ilgili sorunların aşılması üzerinde yoēunlařtırdılar.

Tüm Kuzey Kıbrıs Türk kadın örgütleri ile Kadın ve Aile Sorunları Birimi, 8 Mart Dünya Kadınlar Günü'nü 1997 yılında çeşitli etkinliklerle kutladılar. Yine kadın kuruluşları, 5 Şubat 1997 Laiklik Günü'nü kutlayıp aynı gün Laiklik Konferansı düzenlediler (Yenidüzen g., 7-8 Eylül 1997 ve Kıbrıs g. 7-8 Eylül 1997).

Kadın ve çocukları ilgilendiren bir sorun olan "aile içi şiddet'i toplumun gündemine getirmek, kadına karşı olan şiddete duyarlılığı artırmak için Kadın Platformundan üyeler çeşitli radyo ve televizyon programlarına katıldılar, kadınları bilinçlendirmeye çalıştılar.

Kadın ve Aile Sorunları Birimi, 6-7 Eylül tarihlerinde, Atatürk Kültür Merkezinde, T.C. Kadının Sosyal Hayatını Araştırma ve İnceleme Derneği ile birlikte "Karşılaştırmalı Yerel Yönetim ve Yerel Yönetim Kademelerinde Kadın" konulu bir sempozyum gerçekleştirdi. "Kent ve Kültür", "Karşılaştırmalı Yerel Yönetim Sistemleri", "Halkla İlişkiler ve Yerel Yönetim Kademelerinde Kadın" konulu oturumlarda Türkiye'den gelen uzman ve bilim adamları ile KKTC'den konuşmacılar söz aldılar. Sempozyumda kadının, yaşadığı yörenin sorunlarını çözmede söz sahibi olması gerekirken, bugüne dek bunun yeterince sağlanamadığı üzerinde duruldu; toplumda etkin biçimde bütünleşmenin ancak toplumun tüm kademelerinde kadının yer almasıyla mümkün olabileceği de vurgulandı.

"Kadının aktif siyasal yaşama katılımı" özellikle 1997'de kadınların önemle üzerinde durduğu bir konu oldu. Türk kadınının seçme ve seçilme hakkına kavuşmasının yıldönümünün kutlandığı 5 Aralık 1996 günü, Kadın Platformu, Kuzey Kıbrıs Türk kadınının bu hakkının yaşama geçirilmesini gündeme getirdi ve KKTC Meclisinden kadınlara yönelik kotasının zorunlu hale getirilmesini istedi. K.T.Üniversiteli Kadınlar Derneği de 1997 Genel Kurulunda, tüm siyasal partilerden kadınlar için %30 kota istenmesini kararlaştırarak çeşitli girişimlerde bulundu.

Konunun işlenmesi yıl boyunca devam etti. Kadın Platformu tarafından yeni bir çalışma biçimi olarak düzenlenen ve çeşitli konuların işlendiği düşünce atölyelerinde, Haziran 1997'de "Kadın ve Politika" konusu ele alındı. UBP, DP,

CTP, TKP'den kadın üyelerle, kadın milletvekilleri, sendikacılar, seçimlerde aday olmuş ya da siyasete ilgi duyan kadınlar ve kadın örgütleri temsilcilerinin katıldığı bu geniş kapsamlı çalışmada, dünyanın çeşitli ülkelerinden veriler incelenerek Kıbrıs'ın özelinde, kadının politikaya atılmasındaki engeller üzerinde duruldu; engellerin aşılması için çareler üretildi, izlenecek yollar belirlendi.

Kadınlar aynı konuda, Eylül 1997'de yeni bir çaba içine girdiler. Kadın Platformu öncülüğünde, siyasal partilerle sendikalardan, diğer sivil toplum örgütlerinden kadınlar, bağımsız bayanlar güç birliği yaparak bu kez "Politika İçin Kadın Girişimi"ni oluşturdular. Amaçları, kadının aktif politikaya katılımını her yönden desteklemek, kadının siyasal karar organlarında özlenen sayıya ulaşması için çalışmaktır.

1995 - 1997 yılları arasında, Kadın Platformu ile Yurtsever Kadınlar Birliğinin ve iki toplumlu grupların bir kanadını oluşturan bazı Kıbrıslı Türk kadınlarının, "uzlaşmazlıkların çözümü", "barışa katkı" çabasıyla bir dizi etkinliklerde bulundukları gözlenmiştir.

Bu amaçla Kadın Platformu üyeleri, BM Genel Sekreterinin Kıbrıs Özel Temsilcisi, Temsilci Yardımcısı ve Özel Danışmanı ile toplantı yaparak, temsil ettikleri kadınların Kıbrıs sorununa bakış açısını aktardılar, iki toplumlu ve Kıbrıs Türk kadınına yönelik çeşitli kadın projelerini BM yetkililerine sundular. Ayrıca "yeni iletişim yöntemleri", "uzlaşmazlıkların çözümü", "sorunları tanımlayıp paylaşılmış vizyonlar oluşturma1, "temel insani ihtiyaçlar" gibi iki toplumlu grupların da üzerinde durduğu konuları düzenledikleri düşünce atölyelerinde ele almaktadırlar. Bu çerçevede Kıbrıs Rum kadın örgütlerine çeşitli tarihlerde mektuplar gönderdiler. Sınır olayları ve S-300 füze krizi günlerinde Rum kadınlarına, karşılıklı anlayış ve temel insani ihtiyaçların karşılanacağı bir çözüm için birlikte çaba göstermeleri isteği ile "barış" çağrısı yaptılar (Kadın Platformu Tanırım Yazısı s.3).

Kadın Platformu, ayrıca 8 Mart 1996'da, Avrupa Birliği ile işbirliğine girerek iki toplumlu bir kadın konferansı düzenlenmesine öncülük etmişti. Avrupa Konseyi Kadın Enformasyonu başkanının, Avrupa'da kadının durumu, kazanımları hakkında bilgi aktardığı bu konferansa Kadın Platformunu oluşturan beş örgütten üyelerle Rum kadın örgüt üyeleri katılmıştı.

Bir diğer grup Rum kadın parlamenter girişimiyle oluşturulan İki Toplumlu Kadın Grubudur. Bu grupta, her iki toplumdaki "kadın örgütleri" temsil edilmektedir. Grubun toplantılarında doğrudan Kıbrıs sorununun özüne değinilmemekte, iki toplumda kadınları ilgilendiren konular ele alınmaktadır.

İki toplumlu bir diğer grup daha vardır. Bu grup 17-19 Nisan 1997 tarihlerinde Avrupa Birliğinin girişimiyle Brüksel'de "Barışa Bir Şans Verin: Kıbrıs'tan Kadınlar Konuşuyor" başlıklı konferansa katılan 25 Kıbrıslı Türk ve 25 Kıbrıslı Rum kadından oluşmakta ve "Brüksel Kadın Grubu" olarak anılmaktadır. Bu gruba üye Türk kadınların gruba katılmaları için yaptığı girişimler devlet yetkilerince engellenmiştir.

Her üç grup da dernek niteliği taşımayan yurttaş girişimi olan sivil toplum örgütüdür. İki toplumlu gruplarda bireysel konuşulmakta, genelleme yapılmamakta kişisel deneyimler paylaşılmaktadır. Toplantılar, katılanlar tarafından belirlenen aralarla Lefkoşa'da Yeşil Hat üzerindeki Ledra Palace Oteli'nde yapılmaktadır (İnan 1998 s. 125-126).

Kadın Platformuna bağlı örgüt temsilcilerinin çoğu bu gruplarda da yer aldığından dernek-grup etkinliklerinde bir iç içelik vardır. Katılım bireysel olsa da iki toplumlu gruplardaki bakış açılarının, çalışma yöntem ve hedeflerinin son zamanlarda bazı kadın derneği başkanlarınca benimsenerek seslendirildiğini gözlenmektedir.

İki toplumlu grupların üzerinde durduğu "iki toplumun yakınlaşması" son günlerde bir derneklerimizin çalışma programına girmiştir. 14 Eylül 1997 günü

Yurtsever Kadınlar Birliğinden 45 kişilik bir heyet Rum yurtsever kadınlarının örgütü POGO'nun davetlisi olarak Güney Kıbrıs'a gitmiş, iki kadın örgütü, barış için ortak mücadele etme kararı almıştır. YKB başkanı Oya Talat başında bulunduğu örgütün "demokrasi ve barış" için kurulduğunu belirtmiş, "çocuklarımıza mutlu bir gelecek ve barış içinde bir Kıbrıs teslim etmek amacı ile aramızda olumlu ilişkiler geliştirmemiz gerekir" demiştir. 21 Eylül Pazar günü de Rum yurtsever kadınlarının örgütü POGO'dan bir grup, YKB'nin davetlisi olarak Kuzey Kıbrıs'a gelmiştir.

Son yıllarda, Kadın Platformunun "uzlaşmazlıkların çözümü" ve "barışa katkı" amaçlı etkinliklerine katılan, iki toplumlu gruplara temsilci gönderen K.T.Kadınlar Birliği ile K.T.Üniversiteli Kadınlar Derneği, tüzüklerindeki amaçtan zaman zaman uzaklaşmış görünmektedirler. Bugün Üniversiteli Kadınlar Derneği Kıbrıs Sorunu'nun sorununda tavır belirlemiş ve başka kadın dernekleri ile birlikte hareket ederek çözüm ve barış sürecine katkı koymuştur. Yurtsever Kadınlar Birliği ise "Kadının yurt ve dünya barışının ve ulusal çıkarlarımızın etkin savunucuları arasına katılması" için çalışmaya tüzüğünde yer veren bir dernektir. İki toplumlu gruplara yakın bir çalışma anlayışı içinde etkinliklerine devam etmektedir. Rum kadın derneği ile bir araya gelerek aynı amaç için ortak etkinlik düzenlemiştir. Böyle bir olay, K.T.kadınının 1931'de başlayan dernekleşme sürecinde ilk kez yaşanmıştır. Bugün Kıbrıs sorununun çözümünde katkı koyan kadın derneklerinin yaptığı çalışmalar önemli bir kazanımdır. Ortak tavır belirleyerek birlikte yayınladıkları yayınlarda bunu gözlemlemekteyiz. (Ek: 2)

Kadın örgütlerimizden önemli kazanımlarından olan Türk Aile Yasasının değişikliğini K.K.T.C. Cumhuriyet Meclisi'nden geçmesidir.

Bu konu basında şöyle ortaya konmaktadır (Yenidüzen G. 1993).

Fasıl 339 Türk Aile Yasası yürürlükte kaldıkça, kadınlar aile reisinin eşi olmaktan kurtulamayacaklar.

Çoğumuz, Aile Yasası'ndaki "Koca, evlilik birliğinin başkanıdır" sözlerini ananevi (kültürel) değerlerimizin yansıması olarak görürüz. Bir yerde fahri başkanlık gibi. Ancak, devlet karşısındaki her işlemde eşit ortaklık sayılan evliliğin, yasadaki reislik tanımıyla erkeklere ayrıcalık tanıdığını ve başkanın iki oya sahip olduğunu görürüz.

Aile Yasası'na göre, aileninikamet yerini koca tayin eder. Kadın kocasından soyadını alır. Çocukların dini eğitiminden baba sorumludur. Baba izin vermedikçe, çocuklar anne ile yurt dışına çıkamaz. Kadın, erkeğin izni olmadan dışarda çalışamaz.

Evlilik kurumu içinde kadına getirilen kısıtlamalar, günümüz insani değerlerine taban tabana zıt olduğu gibi, Anayasamıza da aykırıdır. En başta devletin vatandaşlarına cinsiyet ayrımcılığı yapamayacağı temel kural olarak konmuştur. İnsan hak ve özgürlükleri açısından da herkes, dilediği işte çalışma, yerleşme ve her türlü özgürlüğe sahiptir. Sormak gerekir: Anayasa mı daha üstündür yoksa yasalar mı? Hukuk kurallarına göre elbette Anayasa ama bizim devlette, yasalar Anayasa'ya aykırı da olsalar daha üstün tutuluyor. Halbuki, her Anayasa'da yasaların Anayasa'ya uydurulma zorunluluğu hükme bağlanmıştır.

Aile Yasası'nın Anayasa'ya ve gümin koşullarına uyarlanması için Üniversiteli Kadınlar Derneği'nin başlattığı çalışma var. Hükümet partisi bir tasarı üzerinde çalıştığını söylüyor. Ancak çalışmalarını kaplumbağa hızı ile sürüyor ki bir türlü Meclis'e gönderilmiyor.

Bu arada, Aile Yasası'na dayanarak kadınların mülkiyet haklarının da engellendiği ya da gasbedildiğini gösterecek iki haberim var.

Birincisi Sosyal Komutlar'ın dağıtımı ile ilgili.... Sosyal Konut başvuru forumlarında "Aile Reisi ön plana çıkarılırken, komutun aile başkanı olan erkeğe verilebileceği açıkça ima ediliyor. Yani, evli kadının sosyal konut almaya hakkı yok.

Diğer yandan "Aile Reisinin Eşi Hakkında Bilgiler" başlığı altında, kadının kazancının erkeğin hanesine kredi olarak katıldığı hissettiriliyor. Aynı şekilde kadının taşınır taşınmaz malları, "Ailenin Taşınır Taşınmaz Malları" kategorisine konuyor. Devlete göre, kadının malları ailenin, ailenin de risi erkek, o halde kadının malları da erkeğe ait.

Bunları sakın yorum olarak değerlendirmeyin. Sosyal Komut alamamış kadınlar biliyorum. Bazıları bütün yatırımları gerçekleştirdiği halde koçan "başkanın" adına çıktı. Müşterek koçn, kadının "oluru" ile gerçekleştirebilirmiş!

Kadınların özel mülklerinin Aile Yasası kılıf yapılarak erkeğin mülkiyetine geçirildiğinin elimde belgesi var. Hem de kocanın Başsavcı'nın onayı ile!

Eşdeğer mal alma ile ilgili bir konuda, güneyde mal bırakmamış ve eşdeğer puanı olmayan bir koca, karısının eşdeğer puanı ile hak sahibi yapılip adına koçan çıkarılıyor. Başsavcı Akın Sait olayın yasallığını şöyle savunuyor: "Mal puanına haiz olmadan karı koca ayrı düşünülemez. Mukavele, aile reisi sıfatı ile koca ile yapıldığına göre de bu mukaveleye dayanarak, kişi, eşinin haiz olduğu eşdeğer puanlarını kullanarak yasanın 74A maddesinden yararlanabilir.

Bunların üstüne artık koca bir pardon çekilir. Ne olacak seksist devlet denir. Ve tabii kadınlar, hakkınızı yedirmeyin denir."

Türk Aile Yasası değişikliği için Kadın Platformu (K.T.Kadınlar Birliği, K.T.Üniversiteli Kadınlar Derneği, Yurtsever Kadınlar Derneği, Kadın Araştırmaları Merkezi, Barış ve Federal Çözüm İçin Kadın Hareketi) ve Kadın ve Aile Sorunları Birimi işbirliği yaparak üst düzey yöneticiler ve parlamenterler üzerinde baskılar yaptılar. İlk önce 8 Mart 1996'da BM Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Uluslararası Sözleşmesi (S/1996 sayılı onay yasası) Yasama Meclisi'nde kabul e dildi.(Ek:3)

Yaklaşık bir yıl sonra 3 Aralık 1997 tarihinde Aile Yasa Önerisi oybirliği ile Meclis Hukuk ve Siyasi İşler Komitesi'nin onayını aldı. Sonra Cumhuriyet Meclisi Genel Kurulu dokuz bölüm ve elli iki maddeden oluşan Aile (Evlenme ve Boşanma) Yasa Önerisini madde madde görüşerek Cumhuriyet Meclisi Genel Kurulunca oybirliğiyle onayladı. Kurul, Başsavcılığın görüşü alındıktan sonra Cumhurbaşkanı tarafından Meclise iade edilen, ardından Hukuk ve Siyasi İşler Komitesi'nin Başsavcılığın görüşleri doğrultusunda düzenlemeler getirdiği Aile (Evlenme-Boşanma) Yasası'nı 21 Ocak 1998'de yeniden oybirliği ile onaylandı. Bu yasa ile evlilik birliği korunmuş oluyor, aileye demokratik çağdaş bir yapı ve eşitlik getiriliyor. İlk kez Yurtsever Kadınlar Birliği'nin çağrısı ile 15 kadın örgütünün biraraya gelerek Bosna-Hersek savaşı için eylemler planlayan kadınlar bu birliktliklerini kimi zaman azalarak, kimi zaman çoğalarak Kadın Platformu'nun oluşumuna kadar taşımışlardır. Kadın dernek başkanları ile yaptığım mülakatlarda Kadın Platformu için hep iyi, güzel şeyler işittim. Özellikle Platform içinde yer alan Yurtsever Kadınlar Birliği Başkanı için Platform'da iyiniyet ve toparlayıcılık özelliği kadın dernek başkanları tarafından övgüyle belirtilmiştir.

Kadın Platformu'nun oluşumunda kişisel çabaları gözardı edilmeyen kadın gazetecilere de rastlanır. Yıl 2002 ve Kadın Platformu tarih olmuş gibidir. Sebep olarak Kadın Platformu'nda yeralan örgütlerin farklı politik görüş ayrılıkları olduğu tüm platform üyeleri arasında görüşbirliğidir.

DP-CTP dönemi -ki bu 1993-1997- Başbakan Yardımcılığı Kadın Aile Birimi başkanının Kadın Platformu ile iyi, güzel işbirliği yaptığı yapılan mülakatlarda dernek başkanları tarafından vurgulanmıştır. UBP-TKP Koalisyon döneminde Kadın ve Aile Dairesi dönem dönem kadın çalışmaları uygulama taslak planları hazırlanmış, bunları kadın örgütlerine sunmuştur. Ayrıca da İskandinav ülkeleri ile ilgili kadın-erkek eşitlik yasası Norveç modeli incelenmiş ve sunulmuştur. (Ek:4).

Şu an Başbakanlığa bağlı Kadın ve Aile Dairesi olarak Meclis'ten onay alan Dairenin kadro oluşturma çalışmaları devam etmektedir.

Bugüne kadar kadınlar için yapılan bir başka çalışma da DP – CTP dönemi (1993-1997) Sağlık Bakanlığı'na bağlı Lapta'da Kadın Sığınma Evi açılmasıdır. Bu Sığınma Evi işlevini çeşitli nedenlerden dolayı yerine getirememiştir. Farklı eğilimlerden farklı kadın kurumlarımız asgari müştereklerde buluşarak aynı hedef doğrultusunda hareket edebileceklerini göstermişlerdir. (Ek:5)

Kadın Hakları'nın geliştirilmesi ve kadınların statülerinin yükseltilmesi konusunda Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Hükümetleri deneyimlerini hep kadın sivil toplum örgütleri sayesinde yaşamıştır. Kadın Sivil Toplum Örgütleri kadın konusunda devlet politikalarından hep önde olmuştur. Hatta bazı kadınlarımız dünyanın yeni kavradığı bazı kavramları (Ör. Siyasi Partilerde Kadın Kotası gibi.) toplumumuza maletmiştir. Bu geçen yıllar içinde bu çözümsüzlükten dolayı kadın derneklerimiz salt kadın çalışmaları yapmaya fırsat bulamamıştır. Yıllardır kadın derneklerimiz sosyal yardım amaçlı olsun, kültürel sosyal amaçlı olsun hep Kıbrıs sorunu ve çözümsüzlükle ilgilenmek zorunda kalmıştır. Kıbrıs Türk kadını dünyalı ve avrupalı olmak zorunda olduğunun bilinciyle olumsuzlukları aşarak barış ve çözümü yakalama gayreti içindedir. Ülkeye barış ve çözüm gelmesi için savaşım vermeye hala devam etmektedir. Bu amaçla birlik ve beraberlik içinde çalışmalar yapmaktadırlar.

Problem Cümlesi

Kıbrıs Türk kesiminde faaliyetini sürdüren kadın örgütleri “ Kadınların Örgütlenmesi Konusunda” kendilerinden bekleneni yapabiliyor mı?

Alt Problemler

Bu araştırmayla Kıbrıs Türk kesiminde örgütlü bulunan kadın örgütlerinin yönetimlerinin analiz edilmesi amaçlanmaktadır.

Bu amaca ulaşmak üzere aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır.

1. Kadın örgütleri sayısal ve nitel olarak yeterli midir?
2. Kadın örgütleri arasında amaç birliği var mıdır?
3. Yönetim yapılarında paralellik var mıdır?
4. Kadın örgütleri arasında işbirliği yeterli midir?
5. Faaliyetlerde paralellik var mıdır?

Araştırmanın Amacı

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’nde faaliyet sürdüren kadın dernekleri yönetsel mevzuatlarını inceleyerek yaptıkları çalışmalarını araştırarak kadın örgütleri arasında amaç birlikteliklerinin olup olmadığını ortaya koymak sayısal ve nitel olarak yeterliliklerini belirlemek işbirliklerinin yeterlilik düzeyini saptamaktır.

KKTC kadın derneklerinin olası bir birliktelik durumunda hangi kıstaslar altında birleşebilir durumlarını saptamak araştırmanın diğer bir amacıdır.

Barış ve çözüm sürecinde ne derece birlikte hareket ettiklerini durum tespitini yapmak ise üçüncü amaçtır.

Araştırmanın Önemi

İçinde bulunduğumuz süreç (Çözüm ve AB süreci) Kıbrıs Türk Halkı ve dolayısı ile kadınlarımız için önemli bir süreçtir. Kıbrıs Türk kadını KKTC kurulduğundan bu yana ve hatta öncesinde varlığını kanıtlamak, ülkede gelişen, değişen olaylara tepkisini göstermek için örgütlenmiştir. Ve örgütlenmeye devam etmektedir. Kıbrıs Türk kadınının örgütlenme yapısı ile ilgili sınırlı sayıda araştırma yapılmıştır. Kadın örgütlenmesi üzerine yapılmış bilimsel bir çalışma ise yoktur. Bu nedenle KKTC’de kayıtlı “ Kadın Derneklerinin Yönetimlerinin Analizi ” adlı bu çalışma önem arz etmektedir.

Bu günkü KKTC’de gelecekleri için (Barış ve çözüm için) meydanlarda hak arayan kadınlarımız, örgütlü bulunan kadın derneklerimizin üyeleridir. KKTC Meclisi’nden, kadınlar ve eşitlik ile ilgili yasalar geçiren, dünya devletlerine Kıbrıs Türk Halkı’nı tanıtmaya çalışan kadınlarımız tyine bu örgütlü kadın derneklerimizin üyeleridir.

Ayrıca kadınlarımız, ülkemizdeki diğer sivil toplum örgütlerinin karar alma mekanizmalarında yer almaları KT kadın örgütlenmesinin kazanımıdır.

Bu derneklerde yetişen kadınlarımızın, derneklerde nasıl örgütlendikleri, başka kadın dernekleri ile nasıl işbirliği içine girdikleri, nasıl amaçlar belirledikleri bunları uygulamalarındaki olumlu ve olumsuz etkilerini ortaya koymak açısından da bu çalışma önem arz etmektedir.

Kadın derneklerinin Kıbrıs Türk kadınına özelde kadın bilincini vermesi, genelde toplum sorunlarına duyarlı İnsan Hakları’na saygılı ülkesinin ve dünya çıkarlarının korunması için savaş verebilen çağdaş kadınlar olarak yetişmesinde rol oynar.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırma;

1. KKTC'de İçişleri ve Köy İşleri Bakanlığı'na bağlı Lefkoşa Kaymakamlığı'na, Sendikalar Mukayyitliği'ne, Yüksek Seçim Kurulu'na bağlı kadın dernekleri sendika ve parti kadın kolları ve bağımsız kadın dernekleri ile sınırlıdır.
2. 1975-2002 yıllarında faaliyetini sürdüren Kadın Örgütleri ile sınırlıdır.

Araştırmanın Varsayımları (Sayıtları)

Bu çalışmada şu temel varsayımlardan hareket edilmiştir.

- 1- Bugün K.K.T.C. barış ve çözüm için mücadele veren kadınlarımıza örgütlü kadın derneklerimizin etkisi olmuştur.
- 2- K.K.T.C. kadının gelişimine katkıda bulunan, K.K.T.C. meclisinden kadınlar ile ilgili yasalar geçirebilen, ülkelerini yurtdışında tanıtmaya çalışan Kadın Derneklerimizin örgütlü ve işlevi yüksek çalışmaları etkili olmuştur.
- 3- Seçilen araştırma yöntemi, bu araştırmanın amacına, konusuna ve problemin ortaya çıkmasına uygundur.
- 4- Mülakat (soru cetveli) bu araştırma için gerekli verileri toplamak açısından gerekli bir araçtır.
- 5- Soru cetvelinde olağan cevapların doğru olduğu kabul edilmiştir.

Tanımlar

Örgüt : Ortak bir amaç veya işi gerçekleştirmek için biraraya gelmiş kurumların veya kişilerin oluşturduğu birlik (Milliyet Türkçe Sözlük 1992: 1141).

Dernek : Belirli ve ortak bir amacı gerçekleştirmek için kurulan yasal topluluk. (Meydan Larousse 1985:)

Sendika : İşçi veya memurların iş, kazanç, toplumsal ve kültürel konular bakımından çıkarlarını korumak ve daha da geliştirmek için aralarında kurdukları birlik. (KTÖS Yayınları 2000:12).

Kadın Bürosu : Sendika ve partilerde kadın çalışmalarının yürütüldüğü birim. (Uludağ 1998:8).

Parti : Ortak düşünce ve görüşteki kişilerin oluşturduğu siyasi topluluk.

Parti Kadın Kolu : Kadınların politikayla yakından ilgilenmelerini sağlamak, mensubu bulundukları partinin dünya görüşünü kadınlar arasında yaymak ve kadınların örgütlenmesini sağlamak için oluşturulan birim. (Talaslı 1996: 32).

Kadın Platformu : Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde 5 kadın örgütünün biraraya gelerek oluşturdukları ve kararlarını uzlaşma yöntemiyle aldığı bir üst yapı. (Atalay 1998:119).

Bağımsız Kuruluş : Hiçbir partiye bağlı olmayan sadece Türk Cemaat Meclisi Birlik ve Dernekler Yasasına göre faaliyet gösteren kadın dernekleri.

Sendikaların Yan Kuruluşları : KKTC'ndeki Sendikalar Mukayyitliğine bağlı sendikalarda faaliyet gösteren, kadın çalışmaları yapan kadın büroları.

Parti Kadın Kolları : KKTC'de Yüksek Seçim Kurulu'na bağlı partilerin içinde bir yönetmelikle faaliyet gösteren kadın birimi.

K.K.T.C.
YAKIN DOĞU ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM YÖNETİMİ DENETİMİ EKONOMİ VE PLANLAMASI
ANA BİLİM DALI

KADIN ÖRGÜTLERİNİN YÖNETİMİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
Hatice DÜZGÜN
Lefkoşa - 2003

K.K.T.C.

YAKIN DOĞU ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

EĞİTİM YÖNETİMİ DENETİMİ EKONOMİ VE PLANLAMASI

ANA BİLİM DALI

KADIN ÖRGÜTLERİNİN YÖNETİMİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tez Danışmanı

Doç. Dr. Halil AYTEKİN

Hazırlayan

Hatice DÜZGÜN

Lefkoşa - 2003

JÜRİ ÜYELERİ İMZA SAYFASI

EGİTİM ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE;

Hatice Düzgün tarafından hazırlanan “ Kadın Örgütlerinin Yönetimi” adlı çalışma jürimiz tarafından Eğitim Yönetim ve Denetimi Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Başkan
Prof. Levent Köker

Üye
Doç.Dr. Halil Aytekin

Üye
Yard.Doç.Dr.İbrahim Özejder

ÖNSÖZ

Bu araştırmada Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde faaliyet sürdüren kadın derneklerinin yönetsel mevzuatları incelenerek yaptıkları çalışmalarını araştırarak kadın örgütleri arasında amaç birlikteliklerinin olup olmadığını ortaya koymak, kadın derneklerinin olası bir birliktelik durumunda hangi kıstaslar altında birleşebilir durumlarını saptamak, Kıbrıs sorununun ne derece birlikte hareket ettiklerinin durum tesbitini yapmak hedeflenmiştir.

Araştırmanın gerçekleştirilmesi birçok kişinin katkılarıyla mümkün olabilmifitir. Özellikle araştırmanın başlatılması, sürdürülmesi ve sonuçlandırılmasında, bilimsel tutum ve yaklaşımlarıyla beni yönlendiren tez danışmanım Sn. Doç. Dr. Halil Aytekin'e en içten teşekkürlerimi sunuyorum.

Ayrıca araştırma süresince her türlü desteğini benden esirgemeyen Gülderen Özyiğit'e, araştırmaya katılan bütün kadın örgütleri başkanlarına çok teşekkür ediyorum.

Lefkoşa Nisan 2003

Hatice Düzgün

İÇİNDEKİLER

	Sayfa No
JURİ ONAYI.....	i
ÖNSÖZ.....	ii
İÇİNDEKİLER.....	ii
TABLolar.....	iv
ÖZET.....	v
ABSTRACT.....	vi
 BÖLÜM I PROBLEM	
Problem Durumu.....	1
Problem Cümlesi.....	12
Alt Problemler.....	12
Araştırmanın Amacı.....	12
Araştırmanın Önemi.....	13
Araştırmanın Sınırlılıkları.....	14
Araştırmanın Varsayımları.....	14
Tanımlar.....	15
Kısaltmalar.....	17
İlgili İncelemeler ve Araştırmalar.....	18
 BÖLÜM II DÜNYADA KADIN HAKLARININ KURUMSALLAŞMASI	
Dünyada Kadın.....	23
Dinler ve Kadın.....	22
Afrika'da Kadın.....	22
Avrupa'da Kadın.....	24
Asya'da Kadın.....	25
Ortadoğu'da Kadın.....	26
İslamiyet Öncesi ve Sonrası Kadının Konumu.....	26
Tarih Sürecinde Kıbrıs'ta Kadın.....	31
Antik Çağ'da Kadın.....	32
Tarih Öncesi Kadın Betimlemeleri.....	32
Antik Dönemde Kıbrıs'ta Politik Yönden Güçlü Kadın.....	36
Orta Çağ'da Kıbrıs'ta Kadın.....	37
Orta Çağ'da Kıbrıs'ta Yaşayan Ünlü Kadınlar.....	37
Osmanlı'da Kadın.....	45
Osmanlı Döneminde Kıbrıslı Kadının Aile Yaşamı.....	46
Kıbrıs Türk Kadınının Evlenme ve Boşanması.....	48
Kadının Ekonomiye Katılımı.....	49
Türk Kadınının Güzellik ve İffetİ.....	50

Çağdaş Türk Kadını.....	53
KKTC’de Kadının Bugünkü Konumu.....	54
Demokrasileşme sürecinde kadın Hareketi.....	56
Türkiye’de Kadın Hareketi.....	56
Norveç’te Kadın Hareketi.....	57
İngiltere’de Kadın Hareketi.....	57
Polonya’da Kadın Hareketi.....	58
İtalya’da Kadın Hareketi.....	59
İsveç’te Kadın Hareketi.....	59
Kadının Siyasal Yaşama Katılımı.....	60

BÖLÜM III YÖNTEM

Araştırmanın Evreni.....	63
Araştırmanın Örnekleme.....	63
Verilerin Toplanması.....	64
Verilerin Analizi.....	65

BÖLÜM IV BULGULAR VE YORUMLAR..... 66

BÖLÜM V SONUÇLAR VE ÖNERİLER

Sonuçlar.....	75
Öneriler.....	77

KAYNAKLAR..... 78

EKLER

1. Soru Cetveli
2. Bilgilendirme Broşürü
3. CEDAW Sözleşme Örneği
4. Kadın Çalışmaları Uygulama Taslak Planı
5. Kadın Kuruluşlarımız Toplum Yaşamımıza Neler Getirdi

TABLOLAR LİSTESİ

<u>Tablo No</u>	<u>Sayfa No</u>
1. Kadın Örgütleri.....	66
2. Kadın Örgütlerinin Amacına Göre Dağılımı.....	68
3. Kadın Örgütlerinin Çalışma Alanlarına Göre Dağılımı.....	68
4. Kadın Örgütlerinin Yönetim Yapısına Göre Dağılımı.....	69
5. Kadın Örgütlerinin Şubeleri.....	69
6. Kadın Örgütlerinin Temsilcilikleri.....	69
7. Kadın Örgütlerinin En Çok İşbirliği Yaptığı 3 Kadın Kuruluşunun İsmi.....	70
8. Kadın Örgütlerinin Bu Güne Kadar Gerçekleştirdiği En Önemli Çalışma.....	71
9. Kadın Örgütlerinin Birleştirilmesinde Hangi Amaçların Gerçekleştirilmesine Öncelik Verilir.....	72
10. KKTC'deki Kadın Örgütlerimiz Uluslararası Kadın Örgütlerinden Hangisine Üye Olmak İster.....	72
11. KKTC Kadın Örgütlerinin Birleştirilmesinde Kuruluş Yeri Neresi Olmalı.....	73
12. Üzerinde En Çok Durulan Düşünceler (Serbest Uçlu Soru).....	73

ÖZET

Bu araştırmada KKTC'de faaliyet gösteren kadın örgütleri, kadınların örgütlenmesi konusunda kendilerinden bekleneni yapabiliyor mu problemine yer verilmiştir.

Kıbrıs adasında 1902'de Kız Öğretim Okulu'nun açılmasıyla başlayan kadının evdışı toplumsal yaşama katılımı 1931'de ilk kadın derneğini kurarak Kıbrıs Türk Kadını'nın örgütlenme sürecini başlatmıştır. 1974'ten sonra kadın örgütlerimiz dünyaya ayak uydurarak değişim ve gelişim süreci göstermiştir. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde faaliyet gösteren kadın derneklerinin yönetsel mevzuatlarını inceleyerek yaptıkları çalışmaları araştırarak kadın örgütleri arasında amaç birlikteliklerinin olup olmadığını ortaya koymak, sayısal ve nitel olarak yeterliliklerini belirtmek, işbirlikliklerinin yeterlilik düzeyini saptamak, olası bir birliktelik durumunda hangi kıstaslar altında birleşebilir durumlarını saptamak, barış ve Kıbrıs Sorunu'nda ne derece birlikte hareket ettiklerinin durum tesbitini yapmak amacımız olmuştur.

Bu araştırmada KKTC'nde İçişleri ve Köyişleri Bakanlığına bağlı Lefkoşa Kaymakamlığı'nda kayıtlı kadın dernekleri ile sınırlıdır. Bu araştırmanın evrenini Kıbrıs Adası'nın Türk keisminde bulunan kadın dernekleri oluşturur. Bu araştırmanın örnekleminde bağımsız kadın kuruluşları, sendikaların yan kuruluşları, partilerin kadın kolları, kadın araştırmaları merkezleri, genel dağılımı oluşturmaktadır. Veri toplama aracı olarak soru cetveli kullanılmış, bu soru cetvellerinde dernek yönetimlerinin yönetim yapıları amaçları, temsilcilikleri, şubeleri, yurtdışı temsilcilikleri, en çok işbirliği yaptıkları kadın kuruluşları, gerçekleştirdikleri önemli çalışmalar, olası bir birleşmede olmazsa olmazları ve kadın kuruluşlarıyla nasıl bir birleşmeyi düşündükleri sorulmuştur.

27 Kadın örgütünün %18,5'i siyasi partilerin örgütleri, %22,2'si sendikaların kadın kolları, %13,6'sı ise bağımsız kadın örgütleridir. Sadece %5,18'inin yasal dayanağı tüzüktür. %25,9'u yardım amacı edinmiştir. Kadın derneklerinin çalışma alanlarına göre dağılımında örgütlerin %25,9'u yaşlılar, çocuklar ve kadınlar için sosyal, kültürel etkinlik yapmaktadır. Kadın derneklerinin %77,7'sinin yönetim yapısını mevcut yönetim yapısına sahiptir. Kadın derneklerinin şubeleri sadece %62,96 oranındadır. Yurtdışında temsilcilikleri yoktur. Kadın örgütlerinin en çok işbirliği yaptığı kadın kuruluşlarından en çok tercih edilen %18,5'lik oranla KTÖS'tür. Kadın örgütlerinin gerçekleştirdiği en önemli çalışma Aile Yasası ile ilgili çalışmalardır. Kadın Örgütlerinin birleştirilmesinde hangi amaçların gerçekleştirilmesine öncelik verildiği %14,8 oranıyla kadının barış sürecine katılımı önem arz etmektedir. Kadın örgütlerimizin uluslararası kadın örgütlerinin hangisine üye olmak istedikleri bulgusunda Dünya Sendikalar Federasyonu birinci sırada yer almıştır. Kadın örgütlerinin birleştirilmesinde kuruluş yerlerinin federasyon çatısı altında bir birim oluşturulması gerektiğini belirtmişlerdir.

Bu araştırma KKTC'ndeki Kadın Dernekleri'nin olası bir birleşiminde yön gösterici bir çalışma olacaktır.

ABSTRACT

This study analyzes the activities of organised womens' civil society within the Turkish Republic of Northern Cyprus (T.R.N.C.) and additionally analyzes as to whether their organised activity satisfies the expectations imposed upon them.

Civil participation of the female community within the island of Cyprus was pioneered with the establishment of the Girls' Educative School of 1902 which eventually led to the establishment of the first Womens' Association in 1931. After 1974, organised civil society for women had began a phase of development adjusting to international standards.

This study is a research of organised womans' civil society within the T.R.N.C. whereby patterns of their organised activity will be evaluated. The sufficiency of their cooperation between one-another, the civil participation to their organised activity and the effectiveness of their organised activity will be analyzed and evaluated. The effectiveness of their cooperation of their organised activity and to what extent this cooperation assists with the activities aimed to provide peace and a viable solution to the Cyprus Problem will also be evaluated within this study.

The research is binded by the records of organised womens' civil society provided by the ministries for Internal and Rural Affairs and past municipalities. Due to the prevailing division within the island, this study has been further condensed to analyze the organised activity of womens' associatons of Turkish Cypriot women within the island. Inturn, a closer analysis has been made with reference to the womens' associations of the past including the organised activity of independant womens' associations, side organs of trade unions, womens' groups of political parties and womens' research centers. The information gathered within this study was with accordance to the various questions imposed within this research. They include the aims of the previously established womens' associations, their representations, branches, international correspondences, which groups mostly cooperate with one another.

18,5% of the analyzed 27 womens' organisations were organs of political parties, 22,2% were womens' organs of trade unions and 13,6% were independant organisations. Only 5,18% of these organisations were legally binded by constitutions. 25,9% were charities. 25,9% of womens' associations provided social and cultural activities for the elderly, for children and for women. 77,7% of these womens' assocaitions were established ccontaining managerial targets with accordance to their organisational aims. 62,96% of womens' associations were branches. They had no international correspondences. Cooperation amongst these womens' organisations had mainly occured within the Cyprus Turkish Teachers' Trade Union (K.T.Ö.S.) and it comprised of 18,5% of these associations. The most significant organised activity of these associations involved their participation to Family Law. 14,8% of cooperation between womens' associations was with the aim of providing assistance to the peace process. In their international involvements, womens' organisations mostly prefered to form correspondences and develope international alliances with the International Trade Unions' Federation. In the circumstance when womens' organisations would combine to further their alliances.

This study additionally proposes reference to future alliances and cooperation amongst organised womens' civil society within the T.R.N.C..

BÖLÜM 1

PROBLEM DURUMU

Günümüzde, kadınların insan hakları konumu uluslararası mekanizmaların gündeminde yoğun olarak yer almaktadır. Dünya ülkeleri son yirmibeş yılda Birleşmiş Milletler konferansları ve diğer uluslararası toplantılarda biraraya gelerek kadın - erkek eşitliğini, insan hakları, kalkınma ve dünya barışı ile ilişkisi bağlamında ele almakta, bu alanlardaki ortak sorunların tartışılmasını, çözüm önerilerinin geliştirilmesini ve ortak kararlar alarak bu kararlara uyulmasını sağlamaya çalışmaktadır. Dünyada bu bağlamda gelişmeler olurken Kıbrıs Türk Kadın Dernekleri K.K.T.C.'de, 1994'ten sonra kadın kuruluşlarıyla ilgili bazı "ilk"lerle karşılaşyoruz. İlk kez resmi bir kuruluş olan "Kadın ve Aile Sorunları Birimi" hayata geçirildi. Ayrıca bazı kadın örgütleri ilk kez sürekli bir güç birliği ile Kadın Platformunu ve iki toplumlu kadın gruplarını da oluşturdular

Kadın ve Aile Sorunları Birimi şubat 1995'te, DP-CTP Koalisyonu döneminde, Devlet Bakanlığı ve Başbakan Yardımcılığı bünyesinde kuruldu. Birimin Meclis'ten yasası çıkarıldı. Birimin amacı ve görevi; "KKTC'de kadının konumunu yükseltmek ve çalışmalar yapmak, hedefler belirlemek, hedeflere yönelik uygulamalara geçmektir." Birim başkanı, ülke içinde gönüllü kadın kuruluşlarının çeşitli etkinliklerine katılmakta ayrıca Türkiye'de yine sivil toplum örgütlerinin düzenlediği bazı konferans ve toplantılarda yer almaktadır.

Kadın Platformu özelliği kadın örgütlerinin sürekli güç birliğine başvurmalarıdır. K.T.Kadınlar Birliği, K.T.Üniversiteli Kadınlar Derneği, Yurtsever Kadınlar Birliği ile dernek özelliği taşımayan Kadın Araştırmaları Merkezi, Barış ve Federal Çözüm İçin Kadın Hareketi adlı kuruluşlar, 10 Kasım 1995'te Kadın Platformunu oluşturdular. (İnan 1998. s.118) Bu gönüllü kadın kuruluşları, başlangıçta Aile Yasası'nı değiştirmek, Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Uluslararası Sözleşmesi'nin KKTC Meclisinden geçmesini sağlamak için bir kadın koalisyonu kurdular. Daha sonra birlikteliklerini pekiştirdiler, sürekli hale getirdiler.

Mülakatlar sırasında Kadın Platformu'nda bulunan örgüt başkanları şu bilgileri vermektedir: “(Kadın Platformu) toplumumuza, farklı politik eğilimlerden, farklı görüşlerden, farklı yaş gruplarından ve farklı deneyimlerden kadınların, belirli hedefler çerçevesinde işbirliği yapabileceğini, koalisyonlar kurabileceğini ve en önemlisi işleyen, canlı dinamiklerin, toplum yararına çok başarılı işler yapabileceğini kanıtladı. Kadın Platformunun işleyişine bakılacak olursa, toplumumuzun bu en işlek koalisyonunda statik, durağan ve kemikleşmiş bir yapı olmadığı, “liderliğin” tek kişiye bırakılmadığı görülebilir. Farklı etkinliklerde, farklı kadınların konuşmacı olduğu hiçbir kararda “oy verme” yöntemine başvurulmadığı, bunun yerine, “konsensüs” yöntemine başvurulduğu görülüyor.”

Birleşmiş Milletlerin Pekin’de 1995’te düzenlediği dünya kadınlarının büyük ilgi gösterdiği Uluslararası Dördüncü Kadın Konferansı’na, K.K.T.kadını iki ayrı grup olarak katıldı. Biri Gönül Erönen ile Kadın ve Aile Sorunları Birimi başkasının bulunduğu, Türkiye kanadı içindeki resmi grup, diğeri UNDP’nin “Kıbrıs” adı altında, Uzlaşmazlıkların Çözümü Kadın Grubunda yer alan Türk ve Rum kadınlarına verdiği beşer kişilik kontenjandan yararlanıp giden grup. Pekin Konferansı’nda yer alan Sivil Toplum Örgütleri Toplantısı’nda, Kıbrıslı Türk kadınlar da temsil edildi.

Kadın kuruluşlarının, 1994-97 yılları arasında, yurt dışında çeşitli etkinliklere katıldıklarını görmekteyiz. Kuzey Kıbrıs Türk kadın dernekleri, KKTC’nin siyasal tanınmazlığı nedeniyle bugün hala dünya kadın örgütlerine üye olamamakta, uluslararası dayanışma örgütlerinde doğrudan temsil edilememektedirler. K.K.T.kadını, Türkiye kanadı içinde gözlemci olarak ya da “Kıbrıs” adı altında üçüncü ülkelerdeki az sayıda uluslararası toplantıya katılabilmektedir. Türkiye’de düzenlenen uluslararası toplantılarda, K.K.T.kadını, sorunlarını, görüşlerini açıklamakta, dünya kadınlarına bu yolla ulaşmak için yoğun çaba harcamaktadır. Son yıllarda bu olanakları çok iyi değerlendirmektedir.

K.K.T. kadın kuruluşları buna karşın Türkiye’de yapılan uluslararası pek çok toplantıda yer almaktadır. 25-27 Nisan 1997 tarihlerinde, İstanbul’da Umut Vakfı,

Amerikan Basın Kültür Merkezi ve Fullbright Eēitim Komisyonu, on bir ülke temsilcisinin yer aldıēı bir konferans düzenlemişti. "Bölgesel İřbirliēinin ve Demokrasinin Geliştirilmesinde Ulusal ve Uluslararası Sivil Toplum Kuruluşlarının Rolü" konulu ve Kadın Platformu temsilcileri ile Kadın ve Aile Sorunları Birimi başkanı katılmıştı (**Kadın ve Aile Birimi'nden belge**).

ukurova Üniversitesi Kadın Sorunlarını Araştırma ve Uygulama Merkezi, Nisan 1997'de nc Kadın alışmaları Toplantısı düzenlemişti. Adana'da yapılan toplantıya katılan Kadın ve Aile Sorunları Birimi başkanı "Kıbrıs Türk Toplumunda Aile İçi şiddet" konusunu dile getirmişti. Kadın Dayanışma Vakfının Kasım 1996'da Ankara'da dzenlediēi Kadın Platformu adına üç kişinin katıldıēı toplantı yine "Aile İçi şiddet" konusunda idi.

Yapılan mülakatlarda Kadın Platformu Temsilcilerinden Yurtsever Kadınlar Birliēi başkanı, İstanbul'da yapılan HABİTAT 2 konferansını hakkında ařaēıdaki bilgileri vermiştir (**Yurtsever Kadınlar Birliēi'nden belge**).

Konferansta, BM Genel Sekreteri Butros Gali, kadın ve çocukların yařadıēı zorluklar ile konut sorunlarına, bazı temel hizmetlerin verilmesindeki aksaklıklara, istihdam azlıēına, şiddet ve teröre, su ve hava krililiēine, en başta gelen sorunlar olarak dikkati çekti; tüm bunların üzerine küresel bir anlayışla gidilmesi gerektiēini belirtti. İki hafta süren konferansta, tüm konular derinlemesine tartışıldı, genel uzlaşma saēlandı.

1994-1997 yılları arasında kadın kuruluşları ülke içinde de çeşitli etkinliklerde bulundular. Bazı kadın dernekleri tüzüklerine uygun olarak yardım etkinliklerine yer verseler de bu çalışmalar son yıllarda iyice azalmış görünmektedir. Kadınlar çabalarını genelde ülke, özelde kadınla ilgili sorunların aşılması üzerinde yoēunlařtırdılar.

Tüm Kuzey Kıbrıs Türk kadın örgütleri ile Kadın ve Aile Sorunları Birimi, 8 Mart Dünya Kadınlar Günü'nü 1997 yılında çeşitli etkinliklerle kutladılar. Yine kadın kuruluşları, 5 Şubat 1997 Laiklik Günü'nü kutlayıp aynı gün Laiklik Konferansı düzenlediler (Yenidüzen g., 7-8 Eylül 1997 ve Kıbrıs g. 7-8 Eylül 1997).

Kadın ve çocukları ilgilendiren bir sorun olan "aile içi şiddet'i toplumun gündemine getirmek, kadına karşı olan şiddete duyarlılığı artırmak için Kadın Platformundan üyeler çeşitli radyo ve televizyon programlarına katıldılar, kadınları bilinçlendirmeye çalıştılar.

Kadın ve Aile Sorunları Birimi, 6-7 Eylül tarihlerinde, Atatürk Kültür Merkezinde, T.C. Kadının Sosyal Hayatını Araştırma ve İnceleme Derneği ile birlikte "Karşılaştırmalı Yerel Yönetim ve Yerel Yönetim Kademelerinde Kadın" konulu bir sempozyum gerçekleştirdi. "Kent ve Kültür", "Karşılaştırmalı Yerel Yönetim Sistemleri", "Halkla İlişkiler ve Yerel Yönetim Kademelerinde Kadın" konulu oturumlarda Türkiye'den gelen uzman ve bilim adamları ile KKTC'den konuşmacılar söz aldılar. Sempozyumda kadının, yaşadığı yörenin sorunlarını çözmede söz sahibi olması gerekirken, bugüne dek bunun yeterince sağlanmadığı üzerinde duruldu; toplumda etkin biçimde bütünleşmenin ancak toplumun tüm kademelerinde kadının yer almasıyla mümkün olabileceği de vurgulandı.

"Kadının aktif siyasal yaşama katılımı" özellikle 1997'de kadınların önemle üzerinde durduğu bir konu oldu. Türk kadınının seçme ve seçilme hakkına kavuşmasının yıldönümünün kutlandığı 5 Aralık 1996 günü, Kadın Platformu, Kuzey Kıbrıs Türk kadınının bu hakkının yaşama geçirilmesini gündeme getirdi ve KKTC Meclisinden kadınlara yönelik kotasının zorunlu hale getirilmesini istedi. K.T.Üniversiteli Kadınlar Derneği de 1997 Genel Kurulunda, tüm siyasal partilerden kadınlar için %30 kota istenmesini kararlaştırarak çeşitli girişimlerde bulundu.

Konunun işlenmesi yıl boyunca devam etti. Kadın Platformu tarafından yeni bir çalışma biçimi olarak düzenlenen ve çeşitli konuların işlendiği düşünce atölyelerinde, Haziran 1997'de "Kadın ve Politika" konusu ele alındı. UBP, DP,

CTP, TKP'den kadın üyelerle, kadın milletvekilleri, sendikacılar, seçimlerde aday olmuş ya da siyasete ilgi duyan kadınlar ve kadın örgütleri temsilcilerinin katıldığı bu geniş kapsamlı çalışmada, dünyanın çeşitli ülkelerinden veriler incelenerek Kıbrıs'ın özelinde, kadının politikaya atılmasındaki engeller üzerinde duruldu; engellerin aşılması için çareler üretildi, izlenecek yollar belirlendi.

Kadınlar aynı konuda, Eylül 1997'de yeni bir çaba içine girdiler. Kadın Platformu öncülüğünde, siyasal partilerle sendikalardan, diğer sivil toplum örgütlerinden kadınlar, bağımsız bayanlar güç birliği yaparak bu kez "Politika İçin Kadın Girişimi"ni oluşturdular. Amaçları, kadının aktif politikaya katılımını her yönden desteklemek, kadının siyasal karar organlarında özlenen sayıya ulaşması için çalışmaktır.

1995 - 1997 yılları arasında, Kadın Platformu ile Yurtsever Kadınlar Birliğinin ve iki toplumlu grupların bir kanadını oluşturan bazı Kıbrıslı Türk kadınlarının, "uzlaşmazlıkların çözümü", "barışa katkı" çabasıyla bir dizi etkinliklerde bulundukları gözlenmiştir.

Bu amaçla Kadın Platformu üyeleri, BM Genel Sekreterinin Kıbrıs Özel Temsilcisi, Temsilci Yardımcısı ve Özel Danışmanı ile toplantı yaparak, temsil ettikleri kadınların Kıbrıs sorununa bakış açısını aktardılar, iki toplumlu ve Kıbrıs Türk kadınına yönelik çeşitli kadın projelerini BM yetkililerine sundular. Ayrıca "yeni iletişim yöntemleri", "uzlaşmazlıkların çözümü", "sorunları tanımlayıp paylaşılmış vizyonlar oluşturma1, "temel insani ihtiyaçlar" gibi iki toplumlu grupların da üzerinde durduğu konuları düzenledikleri düşünce atölyelerinde ele almaktadırlar. Bu çerçevede Kıbrıs Rum kadın örgütlerine çeşitli tarihlerde mektuplar gönderdiler. Sınır olayları ve S-300 füze krizi günlerinde Rum kadınlarına, karşılıklı anlayış ve temel insani ihtiyaçların karşılanacağı bir çözüm için birlikte çaba göstermeleri isteği ile "barış" çağrısı yaptılar (Kadın Platformu Tanırım Yazısı s.3).

Kadın Platformu, ayrıca 8 Mart 1996'da, Avrupa Birliği ile işbirliğine girerek iki toplumlu bir kadın konferansı düzenlenmesine öncülük etmişti. Avrupa Konseyi Kadın Enformasyonu başkanının, Avrupa'da kadının durumu, kazanımları hakkında bilgi aktardığı bu konferansa Kadın Platformunu oluşturan beş örgütten üyelerle Rum kadın örgüt üyeleri katılmıştı.

Bir diğer grup Rum kadın parlamenter girişimiyle oluşturulan İki Toplumlu Kadın Grubudur. Bu grupta, her iki toplumdaki "kadın örgütleri" temsil edilmektedir. Grubun toplantılarında doğrudan Kıbrıs sorununun özüne değinilmemekte, iki toplumda kadınları ilgilendiren konular ele alınmaktadır.

İki toplumlu bir diğer grup daha vardır. Bu grup 17-19 Nisan 1997 tarihlerinde Avrupa Birliğinin girişimiyle Brüksel'de "Barışa Bir Şans Verin: Kıbrıs'tan Kadınlar Konuşuyor" başlıklı konferansa katılan 25 Kıbrıslı Türk ve 25 Kıbrıslı Rum kadından oluşmakta ve "Brüksel Kadın Grubu" olarak anılmaktadır. Bu gruba üye Türk kadınların gruba katılmaları için yaptığı girişimler devlet yetkilerince engellenmiştir.

Her üç grup da dernek niteliği taşımayan yurttaş girişimi olan sivil toplum örgütüdür. İki toplumlu gruplarda bireysel konuşulmakta, genelleme yapılmamakta kişisel deneyimler paylaşılmaktadır. Toplantılar, katılanlar tarafından belirlenen aralarla Lefkoşa'da Yeşil Hat üzerindeki Ledra Palace Oteli'nde yapılmaktadır (İnan 1998 s. 125-126).

Kadın Platformuna bağlı örgüt temsilcilerinin çoğu bu gruplarda da yer aldığından dernek-grup etkinliklerinde bir iç içelik vardır. Katılım bireysel olsa da iki toplumlu gruplardaki bakış açılarının, çalışma yöntem ve hedeflerinin son zamanlarda bazı kadın derneği başkanlarınca benimsenerek seslendirildiğini gözlenmektedir.

İki toplumlu grupların üzerinde durduğu "iki toplumun yakınlaşması" son günlerde bir derneklerimizin çalışma programına girmiştir. 14 Eylül 1997 günü

Yurtsever Kadınlar Birliğinden 45 kişilik bir heyet Rum yurtsever kadınlarının örgütü POGO'nun davetlisi olarak Güney Kıbrıs'a gitmiş, iki kadın örgütü, barış için ortak mücadele etme kararı almıştır. YKB başkanı Oya Talat başında bulunduğu örgütün "demokrasi ve barış" için kurulduğunu belirtmiş, "çocuklarımıza mutlu bir gelecek ve barış içinde bir Kıbrıs teslim etmek amacı ile aramızda olumlu ilişkiler geliştirmemiz gerekir" demiştir. 21 Eylül Pazar günü de Rum yurtsever kadınlarının örgütü POGO'dan bir grup, YKB'nin davetlisi olarak Kuzey Kıbrıs'a gelmiştir.

Son yıllarda, Kadın Platformunun "uzlaşmazlıkların çözümü" ve "barışa katkı" amaçlı etkinliklerine katılan, iki toplumlu gruplara temsilci gönderen K.T.Kadınlar Birliği ile K.T.Üniversiteli Kadınlar Derneği, tüzüklerindeki amaçtan zaman zaman uzaklaşmış görünmektedirler. Bugün Üniversiteli Kadınlar Derneği Kıbrıs Sorunu'nun sorununda tavır belirlemiş ve başka kadın dernekleri ile birlikte hareket ederek çözüm ve barış sürecine katkı koymuştur. Yurtsever Kadınlar Birliği ise "Kadının yurt ve dünya barışının ve ulusal çıkarlarımızın etkin savunucuları arasına katılması" için çalışmaya tüzüğünde yer veren bir dernektir. İki toplumlu gruplara yakın bir çalışma anlayışı içinde etkinliklerine devam etmektedir. Rum kadın derneği ile bir araya gelerek aynı amaç için ortak etkinlik düzenlemiştir. Böyle bir olay, K.T.kadınının 1931'de başlayan dernekleşme sürecinde ilk kez yaşanmıştır. Bugün Kıbrıs sorununun çözümünde katkı koyan kadın derneklerinin yaptığı çalışmalar önemli bir kazanımdır. Ortak tavır belirleyerek birlikte yayınladıkları yayınlarda bunu gözlemlemekteyiz. (Ek: 2)

Kadın örgütlerimizden önemli kazanımlarından olan Türk Aile Yasasının değişikliğini K.K.T.C. Cumhuriyet Meclisi'nden geçmesidir.

Bu konu basında şöyle ortaya konmaktadır (Yenidüzen G. 1993).

Fasıl 339 Türk Aile Yasası yürürlükte kaldıkça, kadınlar aile reisinin eşi olmaktan kurtulamayacaklar.

Çoğumuz, Aile Yasası'ndaki "Koca, evlilik birliğinin başkanıdır" sözlerini ananevi (kültürel) değerlerimizin yansıması olarak görürüz. Bir yerde fahri başkanlık gibi. Ancak, devlet karşısındaki her işlemde eşit ortaklık sayılan evliliğin, yasadaki reislik tanımıyla erkeklere ayrıcalık tanıdığını ve başkanın iki oya sahip olduğunu görürüz.

Aile Yasası'na göre, aileninikamet yerini koca tayin eder. Kadın kocasından soyadını alır. Çocukların dini eğitiminden baba sorumludur. Baba izin vermedikçe, çocuklar anne ile yurt dışına çıkamaz. Kadın, erkeğin izni olmadan dışarda çalışamaz.

Evlilik kurumu içinde kadına getirilen kısıtlamalar, günümüz insani değerlerine taban tabana zıt olduğu gibi, Anayasamıza da aykırıdır. En başta devletin vatandaşlarına cinsiyet ayrımcılığı yapamayacağı temel kural olarak konmuştur. İnsan hak ve özgürlükleri açısından da herkes, dilediği işte çalışma, yerleşme ve her türlü özgürlüğe sahiptir. Sormak gerekir: Anayasa mı daha üstündür yoksa yasalar mı? Hukuk kurallarına göre elbette Anayasa ama bizim devlette, yasalar Anayasa'ya aykırı da olsalar daha üstün tutuluyor. Halbuki, her Anayasa'da yasaların Anayasa'ya uydurulma zorunluluğu hükme bağlanmıştır.

Aile Yasası'nın Anayasa'ya ve gümin koşullarına uyarlanması için Üniversiteli Kadınlar Derneği'nin başlattığı çalışma var. Hükümet partisi bir tasarı üzerinde çalıştığını söylüyor. Ancak çalışmaları kaplumbağa hızı ile sürüyor ki bir türlü Meclis'e gönderilmiyor.

Bu arada, Aile Yasası'na dayanarak kadınların mülkiyet haklarının da engellendiği ya da gasbedildiğini gösterecek iki haberim var.

Birincisi Sosyal Komutlar'ın dağıtımı ile ilgili.... Sosyal Konut başvuru forumlarında "Aile Reisi ön plana çıkarılırken, komutun aile başkanı olan erkeğe verilebileceği açıkça ima ediliyor. Yani, evli kadının sosyal konut almaya hakkı yok.

Diğer yandan "Aile Reisinin Eşi Hakkında Bilgiler" başlığı altında, kadının kazancının erkeğin hanesine kredi olarak katıldığı hissettiriliyor. Aynı şekilde kadının taşınır taşınmaz malları, "Ailenin Taşınır Taşınmaz Malları" kategorisine konuyor. Devlete göre, kadının malları ailenin, ailenin de risi erkek, o halde kadının malları da erkeğe ait.

Bunları sakın yorum olarak değerlendirmeyin. Sosyal Komut alamamış kadınlar biliyorum. Bazıları bütün yatırımları gerçekleştirdiği halde koçan "başkanın" adına çıktı. Müşterek koçn, kadının "oluru" ile gerçekleştirebilirmiş!

Kadınların özel mülklerinin Aile Yasası kılıf yapılarak erkeğin mülkiyetine geçirildiğinin elimde belgesi var. Hem de kocanın Başsavcı'nın onayı ile!

Eşdeğer mal alma ile ilgili bir konuda, güneyde mal bırakmamış ve eşdeğer puanı olmayan bir koca, karısının eşdeğer puanı ile hak sahibi yapıp adına koçan çıkarılıyor. Başsavcı Akın Sait olayın yasallığını şöyle savunuyor: "Mal puanına haiz olmadan karı koca ayrı düşünülemez. Mukavele, aile reisi sıfatı ile koca ile yapıldığına göre de bu mukaveleye dayanarak, kişi, eşinin haiz olduğu eşdeğer puanlarını kullanarak yasanın 74A maddesinden yararlanabilir.

Bunların üstüne artık koca bir pardon çekilir. Ne olacak seksist devlet denir. Ve tabii kadınlar, hakkınızı yedirmeyin denir."

Türk Aile Yasası değişikliği için Kadın Platformu (K.T.Kadınlar Birliği, K.T.Üniversiteli Kadınlar Derneği, Yurtsever Kadınlar Derneği, Kadın Araştırmaları Merkezi, Barış ve Federal Çözüm İçin Kadın Hareketi) ve Kadın ve Aile Sorunları Birimi işbirliği yaparak üst düzey yöneticiler ve parlamenterler üzerinde baskılar yaptılar. İlk önce 8 Mart 1996'da BM Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Uluslararası Sözleşmesi (S/1996 sayılı onay yasası) Yasama Meclisi'nde kabul e dildi.(Ek:3)

Yaklaşık bir yıl sonra 3 Aralık 1997 tarihinde Aile Yasa Önerisi oybirliği ile Meclis Hukuk ve Siyasi İşler Komitesi'nin onayını aldı. Sonra Cumhuriyet Meclisi Genel Kurulu dokuz bölüm ve elli iki maddeden oluşan Aile (Evlenme ve Boşanma) Yasa Önerisini madde madde görüşerek Cumhuriyet Meclisi Genel Kurulunca oybirliğiyle onayladı. Kurul, Başsavcılığın görüşü alındıktan sonra Cumhurbaşkanı tarafından Meclise iade edilen, ardından Hukuk ve Siyasi İşler Komitesi'nin Başsavcılığın görüşleri doğrultusunda düzenlemeler getirdiği Aile (Evlenme-Boşanma) Yasası'nı 21 Ocak 1998'de yeniden oybirliği ile onaylandı. Bu yasa ile evlilik birliği korunmuş oluyor, aileye demokratik çağdaş bir yapı ve eşitlik getiriliyor. İlk kez Yurtsever Kadınlar Birliği'nin çağrısı ile 15 kadın örgütünün biraraya gelerek Bosna-Hersek savaşı için eylemler planlayan kadınlar bu birliktliklerini kimi zaman azalarak, kimi zaman çoğalarak Kadın Platformu'nun oluşumuna kadar taşımışlardır. Kadın dernek başkanları ile yaptığım mülakatlarda Kadın Platformu için hep iyi, güzel şeyler işittim. Özellikle Platform içinde yer alan Yurtsever Kadınlar Birliği Başkanı için Platform'da iyiniyet ve toparlayıcılık özelliği kadın dernek başkanları tarafından övgüyle belirtilmiştir.

Kadın Platformu'nun oluşumunda kişisel çabaları gözardı edilmeyen kadın gazetecilere de rastlanır. Yıl 2002 ve Kadın Platformu tarih olmuş gibidir. Sebep olarak Kadın Platformu'nda yeralan örgütlerin farklı politik görüş ayrılıkları olduğu tüm platform üyeleri arasında görüşbirliğidir.

DP-CTP dönemi -ki bu 1993-1997- Başbakan Yardımcılığı Kadın Aile Birimi başkanının Kadın Platformu ile iyi, güzel işbirliği yaptığı yapılan mülakatlarda dernek başkanları tarafından vurgulanmıştır. UBP-TKP Koalisyon döneminde Kadın ve Aile Dairesi dönem dönem kadın çalışmaları uygulama taslak planları hazırlanmış, bunları kadın örgütlerine sunmuştur. Ayrıca da İskandinav ülkeleri ile ilgili kadın-erkek eşitlik yasası Norveç modeli incelenmiş ve sunulmuştur. (Ek:4).

Şu an Başbakanlığa bağlı Kadın ve Aile Dairesi olarak Meclis'ten onay alan Dairenin kadro oluşturma çalışmaları devam etmektedir.

Bugüne kadar kadınlar için yapılan bir başka çalışma da DP – CTP dönemi (1993-1997) Sağlık Bakanlığı'na bağlı Lapta'da Kadın Sığınma Evi açılmasıdır. Bu Sığınma Evi işlevini çeşitli nedenlerden dolayı yerine getirememiştir. Farklı eğilimlerden farklı kadın kurumlarımız asgari müştereklerde buluşarak aynı hedef doğrultusunda hareket edebileceklerini göstermişlerdir. (Ek:5)

Kadın Hakları'nın geliştirilmesi ve kadınların statülerinin yükseltilmesi konusunda Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Hükümetleri deneyimlerini hep kadın sivil toplum örgütleri sayesinde yaşamıştır. Kadın Sivil Toplum Örgütleri kadın konusunda devlet politikalarından hep önde olmuştur. Hatta bazı kadınlarımız dünyanın yeni kavradığı bazı kavramları (Ör. Siyasi Partilerde Kadın Kotası gibi.) toplumumuza maletmiştir. Bu geçen yıllar içinde bu çözümsüzlükten dolayı kadın derneklerimiz salt kadın çalışmaları yapmaya fırsat bulamamıştır. Yıllardır kadın derneklerimiz sosyal yardım amaçlı olsun, kültürel sosyal amaçlı olsun hep Kıbrıs sorunu ve çözümsüzlükle ilgilenmek zorunda kalmıştır. Kıbrıs Türk kadını dünyalı ve avrupalı olmak zorunda olduğunun bilinciyle olumsuzlukları aşarak barış ve çözümü yakalama gayreti içindedir. Ülkeye barış ve çözüm gelmesi için savaşım vermeye hala devam etmektedir. Bu amaçla birlik ve beraberlik içinde çalışmalar yapmaktadırlar.

Problem Cümlesi

Kıbrıs Türk kesiminde faaliyetini sürdüren kadın örgütleri “ Kadınların Örgütlenmesi Konusunda” kendilerinden bekleneni yapabiliyor mı?

Alt Problemler

Bu araştırmayla Kıbrıs Türk kesiminde örgütlü bulunan kadın örgütlerinin yönetimlerinin analiz edilmesi amaçlanmaktadır.

Bu amaca ulaşmak üzere aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır.

1. Kadın örgütleri sayısal ve nitel olarak yeterli midir?
2. Kadın örgütleri arasında amaç birliği var mıdır?
3. Yönetim yapılarında paralellik var mıdır?
4. Kadın örgütleri arasında işbirliği yeterli midir?
5. Faaliyetlerde paralellik var mıdır?

Araştırmanın Amacı

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’nde faaliyet sürdüren kadın dernekleri yönetsel mevzuatlarını inceleyerek yaptıkları çalışmaları araştırarak kadın örgütleri arasında amaç birlikteliklerinin olup olmadığını ortaya koymak sayısal ve nitel olarak yeterliliklerini belirlemek işbirliklerinin yeterlilik düzeyini saptamaktır.

KKTC kadın derneklerinin olası bir birliktelik durumunda hangi kıstaslar altında birleşebilir durumlarını saptamak araştırmanın diğer bir amacıdır.

Barış ve çözüm sürecinde ne derece birlikte hareket ettiklerini durum tespitini yapmak ise üçüncü amaçtır.

Araştırmanın Önemi

İçinde bulunduğumuz süreç (Çözüm ve AB süreci) Kıbrıs Türk Halkı ve dolayısı ile kadınlarımız için önemli bir süreçtir. Kıbrıs Türk kadını KKTC kurulduğundan bu yana ve hatta öncesinde varlığını kanıtlamak, ülkede gelişen, değişen olaylara tepkisini göstermek için örgütlenmiştir. Ve örgütlenmeye devam etmektedir. Kıbrıs Türk kadınının örgütlenme yapısı ile ilgili sınırlı sayıda araştırma yapılmıştır. Kadın örgütlenmesi üzerine yapılmış bilimsel bir çalışma ise yoktur. Bu nedenle KKTC’de kayıtlı “ Kadın Derneklerinin Yönetimlerinin Analizi ” adlı bu çalışma önem arz etmektedir.

Bu günkü KKTC’de gelecekleri için (Barış ve çözüm için) meydanlarda hak arayan kadınlarımız, örgütlü bulunan kadın derneklerimizin üyeleridir. KKTC Meclisi’nden, kadınlar ve eşitlik ile ilgili yasalar geçiren, dünya devletlerine Kıbrıs Türk Halkı’nı tanıtmaya çalışan kadınlarımız tyine bu örgütlü kadın derneklerimizin üyeleridir.

Ayrıca kadınlarımız, ülkemizdeki diğer sivil toplum örgütlerinin karar alma mekanizmalarında yer almaları KT kadın örgütlenmesinin kazanımıdır.

Bu derneklerde yetişen kadınlarımızın, derneklerde nasıl örgütlendikleri, başka kadın dernekleri ile nasıl işbirliği içine girdikleri, nasıl amaçlar belirledikleri bunları uygulamalarındaki olumlu ve olumsuz etkilerini ortaya koymak açısından da bu çalışma önem arz etmektedir.

Kadın derneklerinin Kıbrıs Türk kadınına özelde kadın bilincini vermesi, genelde toplum sorunlarına duyarlı İnsan Hakları’na saygılı ülkesinin ve dünya çıkarlarının korunması için savaş verebilen çağdaş kadınlar olarak yetişmesinde rol oynar.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırma;

1. KKTC'de İçişleri ve Köy İşleri Bakanlığı'na bağlı Lefkoşa Kaymakamlığı'na, Sendikalar Mukayyitliği'ne, Yüksek Seçim Kurulu'na bağlı kadın dernekleri sendika ve parti kadın kolları ve bağımsız kadın dernekleri ile sınırlıdır.
2. 1975-2002 yıllarında faaliyetini sürdüren Kadın Örgütleri ile sınırlıdır.

Araştırmanın Varsayımları (Sayıtları)

Bu çalışmada şu temel varsayımlardan hareket edilmiştir.

- 1- Bugün K.K.T.C. barış ve çözüm için mücadele veren kadınlarımıza örgütlü kadın derneklerimizin etkisi olmuştur.
- 2- K.K.T.C. kadının gelişimine katkıda bulunan, K.K.T.C. meclisinden kadınlar ile ilgili yasalar geçirebilen, ülkelerini yurtdışında tanıtmaya çalışan Kadın Derneklerimizin örgütlü ve işlevi yüksek çalışmaları etkili olmuştur.
- 3- Seçilen araştırma yöntemi, bu araştırmanın amacına, konusuna ve problemin ortaya çıkmasına uygundur.
- 4- Mülakat (soru cetveli) bu araştırma için gerekli verileri toplamak açısından gerekli bir araçtır.
- 5- Soru cetvelinde olağan cevapların doğru olduğu kabul edilmiştir.

Tanımlar

Örgüt : Ortak bir amaç veya işi gerçekleştirmek için biraraya gelmiş kurumların veya kişilerin oluşturduğu birlik (Milliyet Türkçe Sözlük 1992: 1141).

Dernek : Belirli ve ortak bir amacı gerçekleştirmek için kurulan yasal topluluk. (Meydan Larousse 1985:)

Sendika : İşçi veya memurların iş, kazanç, toplumsal ve kültürel konular bakımından çıkarlarını korumak ve daha da geliştirmek için aralarında kurdukları birlik. (KTÖS Yayınları 2000:12).

Kadın Bürosu : Sendika ve partilerde kadın çalışmalarının yürütüldüğü birim. (Uludağ 1998:8).

Parti : Ortak düşünce ve görüşteki kişilerin oluşturduğu siyasi topluluk.

Parti Kadın Kolu : Kadınların politikayla yakından ilgilenmelerini sağlamak, mensubu bulundukları partinin dünya görüşünü kadınlar arasında yaymak ve kadınların örgütlenmesini sağlamak için oluşturulan birim. (Talaslı 1996: 32).

Kadın Platformu : Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde 5 kadın örgütünün biraraya gelerek oluşturdukları ve kararlarını uzlaşma yöntemiyle aldığı bir üst yapı. (Atalay 1998:119).

Bağımsız Kuruluş : Hiçbir partiye bağlı olmayan sadece Türk Cemaat Meclisi Birlik ve Dernekler Yasasına göre faaliyet gösteren kadın dernekleri.

Sendikaların Yan Kuruluşları : KKTC'ndeki Sendikalar Mukayyitliğine bağlı sendikalarda faaliyet gösteren, kadın çalışmaları yapan kadın büroları.

Parti Kadın Kolları : KKTC'de Yüksek Seçim Kurulu'na bağlı partilerin içinde bir yönetmelikle faaliyet gösteren kadın birimi.

Kadın Araştırmaları Merkezleri : KKTC'de amaçları yurt içinde ve yurt dışında kadının konumu ve sorunları ile ilgili her alanda araştırma yapmak ve eğitime yönelik faaliyetlerde bulunan kadın dernekleri.

Barış ve Federal zm Hareketi : Derneklerden farklı olarak amaçları adında olan ve Lefkoşa'da faaliyet gösteren kayıtsız bir kadın hareketi.

Kısaltmalar

AB	: Avrupa Birliği
BES	: Belediye Emekçileri Sendikası
BM	: Birleşmiş Milletler
C.T.P.	: Cumhuriyetçi Türk Partisi
D.P.	: Demokrat Parti
HABİTAT	: Birleşmiş Milletler İnsan Yerleşimleri Konferansı
KTAMS	: Kıbrıs Türk Amme Memurları Sendikası
KAYAD	: Kadından Yaşama Destek Derneği
K.T.	: Kıbrıs Türk
KTÖS	: Kıbrıs Türk Öğretmenler Sendikası
KTOEÖS	: Kıbrıs Türk Orta Eğitim Öğretmenler Sendikası
K.K.T.C.	: Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti
T.C.	: Türkiye Cumhuriyeti
T.K.P.	: Toplumcu Kurtuluş Partisi
U.B.P.	: Ulusal Birlik Partisi
UNDPB.M	: Kalkınma Programı
POGO	: Rum Yurtsever Kadınlarının Örgütü
Y.K.B.	: Yurtsever Kadınlar Birliği

Araştırma ve Yayınlar:

Yurt İçindekiler:

1. Bahire Uzman İnan ve Mürüvet Atalay (1994). "Kıbrıs Türkü'nün değişim ve gelişiminde Kıbrıs Türk Kadın Dernekleri" isimli araştırmalarında Kıbrıs Türk Kadın Derneklerini üç ana bölümde biraraya getirdiler.

- İngiliz Dönemi
- Kıbrıs Cumhuriyeti Dönemi
- Kıbrıs Türkü'nün Özyönetimleri Dönemi

Araştırmada çeşitli derneklerde güçbirliği oluşturan Kıbrıs Türk Kadınları'nın Atatürk Devrimlerinin benimsenip yaygınlaşmasına Anavatan'a bağlılığın ve ulusal bilincin güçlenmesine Ada'daki varoluş savaşımına, kadının sosyal kültürel gelişmesine, kadın erkek eşitliğinin yasallaşmasına ne oranda katkı yaptıklarını toplumun dayanışma ve yardımlaşmasında nasıl yer almakta olduklarını 1974 sonrası değişen koşullara ayak uydurarak dernek amaçlarında çalışma alanlarında çeşitlilik yaratarak çoğulcu toplum yapısının yaratılmasında demokratik yaşamın yerleşmesinde, ülkenin tanıtılmasında, dünyaya açılmasında, ne gibi görevler üstlendiklerini incelemektedirler. Kıbrıs Türk Kadın Dernekleri'nin nereden nereye geldiklerini ortaya koymak, toplumca daha mutlu bir gelecek kurarken geçmişle köprüler oluşturmak, bugünü değerlendirirken de sağlıklı sonuçlara ulaşabilmek, araştırmacıların amacını oluşturmaktadır.

2. Sevgül Uludağ (1998). "Kadınlar İçin Politikada Strateji ve Planlama" isimli araştırmada kadının yeryüzünde politik alanda neden varolmadığı bu durumun değiştirilmesi için neler yapılmakta olduğunu, ne tür bir planlama ve ne tür stratejiler önerildiği üzerinde duruluyor.

- Toplumsal cinsiyet ve politika
- Kadın örgütleri ve politika
- Politikada kadın etkisi

- Bir strateji olarak kota
- İsveç örneği
- İngiltere deneyimi
- Kadınlar için politikada planlama

Konu başlıkları altında kadının durumunu ortaya koyuyor. Araştırmanın Sonunda kadınların politikaya katılıp kendi ihtiyaçlarını gündem yapmasını ve ayrımcılığın ortadan kaldırılmasının kadın sorunlarının çözümü için adım olabileceği genellemesini yapıyor.

3. K.K.T.C., Devlet Başkanlığı ve Başbakan Yardımcılığı, Kadın ve Aile Sorunları Birimi. 1. Kadın Kongresi (2000).

17 sunumun yapıldığı kongre bildirgelerinin biri de Zeray Uzunoğlu'nun sunduğu "Sivil Toplum Örgütü" isimli bildiridir. Araştırmacı bildiride sivil toplum örgütlerinin tarihsel gelişimi, günümüzde sivil toplum kuruluşlarına değindi. Sivil toplum kuruluşlarının belirleyici niteliklerini, günümüzde ve ülkemizde sivil toplum kuruluşlarının nasıl bir alan oluşturduklarını irdelleyerek, sivil toplum örgütlerinin dış dünyadan, sivil toplum kuruluşlarıyla ve diğer kuruluşlarla ilişki kurabilecek kapasitelere sahip olması ve bu ilişkilerini geliştirmelerinin olumlu olarak değerlendirecek bir özellik olarak incelemiştir.

Yurt Dışındakiler

1. Yıldız Ecevit. (1989) Kadın Dayanışması ve Kadın Örgütleri adı ile yapılan araştırmasında, araştırmacı araştırmadaki amacı bağımsız ve özerk kadın örgütlenmelerine dayanışma ve örgütlenme biçimlerini saptayarak, şu sorulara yanıt aramıştır.

- Kadınlar niçin ve hangi amaçları gerçekleştirmek için aralarında dayanışma geliştirip, örgütleniyorlar.

- Hangi nedenler kadınları bağımsız ve özerk örgütler kutmaya yöneltiyor?
- Kadın örgütlerinin kurulabilmelerinin koşulları nelerdir?
- Kadın örgütlerinin sürekliliğini önleyen nedenler nelerdir?

Araştırmacı kadın örgütlerinin başlangıçta bir veya birkaç temel amacı gerçekleştirmek için kurulduğunu, bu amaç doğrultusunda içinde bulundukları ilişkiler ve katıldıkları ortak çalışmalar, onların bilinçlenmesine ve kolektif örgütlenmenin diğer biçimlerini tanımalarına yardımcı olduğunu belirtir. Kadın örgütlerinin toplumsal hareketin diğer örgütler ile zıtlasma iddiasında olmadığını özgürlüklerinin ve özerk olmalarının başka örgütlerin gündeminde yer almayan özgür kadın sorunlarına özel önem atfetmelerinin sonucu olduğunu ileri sürer.

Kadınların ortak mücadele alanının güçlü ve vazgeçilmez bir parçası haline geldiğinde hem kendi özgür taleplerine hem de ortak mücadele nedenlerine uygun bir toplumsal güç oluşturacaklarının sonucuna varıyor.

2- Margaret Palmel ve Beceerly Hyman (1993), Yönetimde Kadınlar adlı çalışmasında günümüzde orta ve üst düzey yönetici olmak için gerekli eğitim ve deneyime sahip çok az kadının bulunduğu iş yönetimi almış kadınların sayısının artmakta olduğu vurgulamaktadır. Kadınların bazı yönetsel engelleri ve önyargıları aşmasının tek yolunun öteki çalışan yönetici kadınlarla birleşerek kendi öz eğitim araçlarını yaratmak olduğunu belirtmek, kadınların yönetimde başarılı olmaları için grup kimliği oluşturmalarının gerektiğini ileri sürmektedir.

3- Trudy Heller (1997) Women and Man as Leaders In Busines adlı araştırmada yönetimde kadın erkek ilişkisini vurgulayarak cinsiyet boyutunu ortaya koymaya çalışmıştır. Bu çalışmada kadın yöneticilerinin çok duygusal çalıştığı, çabuk heyecanlandıkları, hemen sinirlendikleri belirtilmekte, erkek yöneticinin tam tersine bir davranış gösterdiği ileri sürülmektedir.

4- Çiğdem Esin (2000) Türkiye’de Feminizm, Kadın Hareket(ler) ve Kadın Örgütleri. Bu çalışma 1980 sonrası dönemde kadın hareketinin ve kadın örgütlerinin Türk sivil toplum içerisindeki yerini ve etkilerini incelemektedir. Bu bağlamda öncelikle sivil toplum tanımlamaları yapılmış ve dünyada son 30 yılda sivil toplumun yeniden gündeme gelmesine neden olan siyasi ve ekonomik gelişmeler açıklanmıştır. Türkiye’de 1980’lerden itibaren ivme kazanan sivil toplum tartışmaları ve sivil topluma yönelik bilginin artmasına neden olan tarihsel bağlam tartışıldıktan sonra kadın hareketlerinin temel olarak feminist hareketin ve kadın örgütlerinin politikaları ve etkileri Türkiye’de sivil toplumun gelişmesine katkıları çerçevesinde incelenmiştir.

5- Fulya Vekiloğlu (2000) Kadın Sivil Toplum Kuruluşları ve Güçlendirme: İnsan-merkezli kalkınma perspektifinden.

Bu tezin amacı kadın sivil toplum kuruluşları ile kadının güçlenmesi olgusu arasındaki dinamik ve etkileşimi kalkınma kapsamında incelemektir. Bu tez, büyüme merkezli kalkınma yaklaşımından, insan merkezli kalkınma yaklaşımına doğru olan geçiş sürecinin, kadının güçlendirilmesine ve kadın kuruluşlarının bu güçlendirmedeki rollerine etkisini tartışan teorik bir çalışmadır. Bu geçiş sürecinde kadının kalkınmaya aktif katılımının yolları, kalkınma tartışmaları ve kadın hareketinin gündemini yoğun bir şekilde kapsamıştır. Ancak kalkınmada kadının ve toplumsal cinsiyet ve kalkınma politikaları çerçevesinde geliştirilen kalkınma yaklaşımlarının, kadının kalkınma sürecine katılımını bir amaç değil, de bir araç gibi görmesi kadının güçlendirilmesi gereksinimini gözardı edilmesine yol açmıştır. Bu çalışmada savunulduğu gibi bunun başlıca nedeni geliştirilen kalkınma yaklaşımlarının ekonomik büyümeye, insani gelişim pahasına öncelik veren geleneksel kalkınma modelini sorgulamak yerine, mevcut kalkınmanın gereksinimlerine cevap veren bir tarzı benimsemesidir. Bu sebeple kadın hareketinin salt ekonomik performans kategorilerinin ötesinde kullanılacak, kalkınma parametrelerinin alternatif bir kalkınma modeli geliştirmesi yönündeki isteklerinin, bu geçiş sürecinde tamamlanması ve formüle edilmesi önemli bir gereksinimdir. Bu tezde kadının güçlendirilmesi kavramının büyüme merkezli kalkınma modeli

kapsamında halen sorgulanan bir kavram olduğu belirtilmiştir. Bu nedenle kalkınma gündeminin büyüme merkezli kalkınma yaklaşımından, insan merkezli kalkınma yaklaşımına doğru yeniden tanımladığı bu geçiş sürecinde kadın kuruluşlarında hayati bir rol düşmektedir. Bu anlamda biz güçlendirme sorusuna mevcut kalkınma modelleri içinde bir çözüm aramaktansa bu tezin öne sürdüğü gibi son on yılda sıkça vurgulanan, güçlendirme kavramının geliştirilebileceği insan merkezli alternatif bir kalkınma modeli üzerinde yoğunlaşılmalı ve kadın kuruluşlarının rollerini bu çerçevede tanımlamalıyız.

6- Halil Aytekin (2000) Eğitim Sektöründe Cinsel Farklılaşmanın Yönetici Niteliklerine Etkisi isimli araştırmasını Erzurum Atatürk Üniversitesi 9. Eğitim Bilimleri Kongresi'nde sunmuştur. Sunduğu bu çalışmada Eğitim Sektöründe İlköğretim ve Ortaöğretim Düzeyi'nde Yöneticilerin Cinsel Farklılaşmalarının Yöneticisi Niteliklerine Etkileri incelenmiştir. Bu amaçla Ankara'da karşılaştırmalı bir alan araştırması yapılmıştır. Yapılan istatistiksel analizler sonucunda eğitim yöneticilerinin yönetici nitelikleri ile cinsel farklılıkları arasında bir ilişkinin bulunmadığı gözlenmiştir.

7- Halil Aytekin (2001) KKTC'de Bayan Öğretmenlerin Örgütsel Katılımı İle İlgili Beklentileri isimli araştırmasını Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Bilimleri Kongresi'nde sunmuştur. Sunduğu bu çalışmada KKTC'de Eğitim Sektöründe çalışan bayan öğretmenlerin cinsiyet faktörüne bağlı olarak katılımı ile ilgili görüşleri araştırılmıştır. Bu amaçla Hindistan, İngiltere ve Türkiye'yi karşılaştıran bir araştırmanın tasarım ve yöntemi KKTC eğitim sektöründe çalışan, işgören örneklemeleriyle denenmiştir. Çalışma sonucunda KKTC bayan öğretmenlerin yaklaşımları lehine olumlu sonuçlara ulaşılmıştır.

8- Fulya Sarıcan (2001) Kadın ve Erkek Yöneticilerinin Liderlik Davranışları Arasındaki Farklılıklar adlı yüksek lisans araştırmasında seçilmiş yönetici gruplarına uygulanan anket sonucunda kadın ve erkek yöneticilerinin liderlik davranışları arasında fark olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

BÖLÜM II

DÜNYADA KADIN HAREKETLERİNİN KURUMLAŞMASI

Bu bölümde, toplumun kadına bakış açıları tarihsel süreç içinde incelenmiş ve günümüzde kadın hareketleri irdelenmiştir.

DÜNYADA KADIN

1 . Monoteist Dinler ve Kadın

Monoteist dinler denildiği zaman akla gelen nedir? Yahudilik, Hristiyanlık ve Müslümanlıktır. Bu dinler ise kadına sosyal, kültürel ve siyasal etkinliği olmayan bir birey olarak karşımıza çıkıyor. Monoteist dinlerden önce, örneğin medeniyetin beşiği sayılan mesapotamya da kadın daha medeni bir konuma sahipti.

Bugün dünyanın en büyük dini olan Hristiyanlıkta kadın erkeğin kaburgasından yaratılmıştır denir. İslam dini ise kadın ve erkek eşitliğini reddederken ancak iki kadını şahit olarak bir erkeğe eşit görür. Mirasta da kadın ancak erkeğin sahip olduğu mirasın yarısına layık görülür.

Örneğin Afrika'da koloniaizm dönemi öncesi baktığımızda Afrikalı kadın erkeğe eşit bir konumdadır.

2. Afrikada Kadın

Afrika'da kadın sadece Afrikalı erkeklerle eşit olmakla kalmamış aynı zamanda ekonomik hayatta ön plana çıkmıştır. Ticarete kadın erkekten daha aktif, daha etkilidir. Yalnız bir durum Kolonializmle birlikte değişmiş, Avrupalı beyaz adam Afrika kıtasına kendi kadın normlarını getirmiştir. Avrupa'da hakim olan Hristiyanlığın norm ve değer yargılarıdır

bunlar. Afrika'daki kadın konumuna tamamıyla ters düşmektedir. Fakat siyasi hakimiyet tüm sömürgelerde olduğu Afrika'da da "white-man" hakimiyetini kurmakla kalmamış aynı zamanda Afrika'nın sosyal ve kültürel değerlerini de altını üstüne getirmiştir.

Halbuki "white-man", yani beyaz adam dünyaya Avrupa medeniyetini götürmekle övünmüş ve her gittiği, sömürgeleştirdiği Afrika veya Asya ülkelerine Hristiyan Avrupa medeniyetini yani Hristiyan sosyal yapı ve kültürünü hakim konumuna getirmiştir.

Dolayısı ile bu aspekten baktığımızda hristiyanlık kadın konusunda "medeni" Afrika kültürünü kadınla ilgili olarak negatif yönde etkilemiştir.

Bundan dolayıdır ki, eski Senegal Cumhurbaşkanı Sedar Senghor ve Senagalin yeni Cumhurbaşkanı mohammed Abdu Djouf Yazarın kendileriyle yaptığı mülakatlarda kavının eski Afrika (yani sömürge olmadan önce) cemiyetindeki kadının yerini yakalamak için hayli çaba harcadıklarını ifade etmişlerdir.

Eski Afrika toplumu ve batı yani Avrupa da kadının yerini anlamak için önce kadının hristiyan Avrupa'sındaki yerine bakmamız gerekir.

3. Avrupa'da (Batıda) Kadın

Aslına bakacak olursak bugün Avrupa kavlinin Afrika'da koloni alizmden önceki yerine, statüsüne, eşitliğine ulaşmak istemektedir. Çünkü hristiyan Avrupa diğer monoteist dinler gibi kadının cemiyette layık olduğu yeri verememiş; bunu kendisinden esirgemiştir. Hristiyanlığın etkisinden kurtulmak için batı kadını 19. asırdan başlayarak günümüze dek mücadele vermiştir. Günümüzde bu mücadeleye "Uluslararası İlişkilere Giriş" kitaplarından dahi "Feminizm" adı altından yer verilmiştir.

Bugün artık "female-perspective" Kadının bakış açısından yola çıkarak her konu yeniden analiz edilmekte ve gözden geçirilmektedir. Bu konular tarih, edebiyat ve hatta film endüstrisini de içine almaktadır. Sinema tarihinde ilk kez kadın yönetmenler başarılı filmlere imza atmıştır.

Kadın, batıda 2000'li yıllarda dünyadaki lokomotif konumunu muhafaza edencesine zamanla yarışmakta büyük hamlelerle, teknik gelişimlerle içiçe ilerlemektedir.

Monoteist dinler öncelikli olarak Avrupa ve Amerika'da etkinliklerini kaybı ederken, diğer monoteist dinlere sahip cemiyetlerin kadın statüsünü etkileyerek dünya çapında bir değişime yol açmaktadırlar. Bu değişim eski kıta Asya'da hayli zor, sancılı bir şekilde yavaş, fakat geriye dönüşü olmayan bir evolusyonu beraberinde getirmektedir.

4. Asya'da Kadın

Asya kıtası, güneyiyle, batısı ve doğusuyla tarih boyu kadının sosyal yerini ve statüsünü etkili bir şekilde günümüze kadar taşımıştır. Burada kadın en çetin gelişim, değişim savaşını vermektedir. Kız çocuklarını diri diri gömmek veya yakmak gibi gelenekler ne yazık ki sadece Asya kıtasında görülmüştür. Bugün Hindistan'da kız çocuğuna hamile kadınlar çocuğu aldirmakta, erkeklerin hızla artışına neden olmaktadır.

Çin'de de buna yakın bir gelişim vardır. Çin de Hindistan gibi eski Asya ülkelerinden kültürlerinden biridir. Kadın burada da, geçmişte hor görülmekle kalmamış, aynı zamanda hareketliliği "küçük ayakkabı modasıyla" kısıtlanmış ve bu yüzden sıkça sakat bırakılmıştır. Asyanın bir coğrafi parçası olan Ortadoğu'da da durum pek farklı değildir.

5. Ortadoğu'da Kadın

İslami kültür, ortadoğudaki kadının tüm yaşamını etkilemektedir. Kız çocuklarının diri diri gömüldüğü “cahiliye dönemi” diye adlandırılan dönem gerçi geride bırakılmıştır ama onun yerine kadının hareketliliğini kısıtlayan onu “eksik etek” konumuna getiren bir sürü gelenek görenek ve dini kurallarla kadın eşitlik kavramı bir yana, insan olarak bir takım haklardan mahrum bırakılmıştır. Çarşaf, peçe, maske gibi kadın giyimine damga vuran gelişimler kadını, etrafını doğru dürüst göremeyen hareketleri kısıtlı gerçek bir “eksik etek” konumuna getirmiştir.

Fakat yavaş da olsa, Ortadoğu'da kadın haklarını istemese de, batıda olduğu gibi sesini pek duyurmasa da, bazı haklara sahip çıkmaya başlamıştır.

Bütün bu örnekler gösteriyor ki kadının evrensel statüsü gün geçtikçe değişime uğramaktadır. Uluslararası organizasyonlarda, ve siyaseti de kadın her gün biraz daha fazla ön plana çıkmaktadır.

Önümüzdeki 2000'li yıllarda kadının dünyadaki yeri ve ülkeler çapındaki gelişimi insanlık ve uygarlık tarihinde en büyük gelişimlerden biri olarak tarihe geçecektir. Bir gün kadın-erkek eşitsizliği geçmişte kalmış olacak, kadın layık olduğu sosyal, siyasi ve kültürel düzeyde dünya çapında bir temele oturacaktır (Önder, Şubat 2001, 34-37).

İSLAMİYET ÖNCESİ VE SONRASINDA KADINLARIN KONUMU

Toplumumuzun sosyokültürel yapısı, kadınlarımızın toplumsal konumunu ve alacağı rolleri belirlemekte; yaşamın her alanında kadının tüm etkinliklerine yön vermektedir. Bu nedenle Türk toplumunda kadının tarihsel süreç içindeki konumunu ve günümüze dek geçirdiği aşamaları gözden geçirmek yararlı olacaktır. Çünkü bu

süreç, Türk kadınının toplumsal konumunun, siyasi yaşamını ne yönde etkilediğini de ortaya koyacaktır.

Türklerin 9. yüzyıl sonları ile 10. yüzyıl başlarında İslamiyeti kabul edişlerinden sonra kadının eski Türk toplumundaki eyri ve konumunda gerilemeler başlamıştır. İranlılar aracılığıyla İslam dinini benimseyen Türkler, bu dinin kural ve gereklerini yerine getirirken, Arap toplumunun sadece dinlerinin değil başta dilleri olmak üzere tüm yaşam biçimlerinin de etkisi altına girmeye başlamışlardır. Böylece İslamiyet önesinin kadına değer veren, tüm karar organlarında ve yaşamın her alanında kadını ile erkeğini eşit tutan anlayışın yerine; kadını “eşitlik” ve “özgürlük” ögesi saymayan bir inanç yerleşmiştir. Eski Türklerde, özellikle Şamani döneminde, kadını erkekli dini toplantılar tertip edildiği, aynı yerde hep birlikte ayinler düzenlendiği, toplantıya katılanların bir daire halinde yere oturdukları, kadın ve erkeklerin mevki ve yaşlarına göre sıralandıkları görülmektedir. 7. ve 8. yüzyıllarda Orta Asya Türk ülkelerinin çoğu kadın hükümdarlarla yönetilmektedir. 10. yüzyılda Buhara'nın sultanı kadındır ve “Yezid'in Horasan'a vali olarak gönderdiği Zeyyad bin Ebihi'nin oğlu, Orta Asya'da Arap fülhasını genişletmek için saldırılar düzenlerken, Hatun Sultan bu saldırılara karşı korunmak amacıyla, bir başka Türk ülkesinin hükümdarı Terkan'dan yardım istemiş ve bu vesile ile evlenme teklif etmiştir.” 11. yüzyılda Selçuk Sultanı Tuğrul, Bağdat'ı işgal ettikten sonra eski halifelerin sarayında Halife El Kasım Biemrillah'ın kızı ile evlenir ve evlendiği kadını, büyük bir saygı ile tahta oturtur. 12. yüzyılda İbn Cübeyr, Türk ülkelerinde kadına gösterilen saygıyı başka hiçbir yerde görmediğini söylemiştir.

İslam inancın yerleşmeye başlamasıyla kadının özgürlüğü kısıtlanmış, tüm yaşantısına sınırlar konulmuş, zamanla erkeğin emrinde, erkeğin yönetici ve gözetici olduğu bir konuma sokulmuştur. İslamiyette “kadının statüsü”, diğer tektanrılı dinlerle karşılaştırıldığında, erkeklerin otoritesine boyun eğmelerini sağlayacak niteliktedir. “İslami ilkeler salt teknolojik düzeyde kalmayıp hukuki yapıyı da belirledikleri için İslamiyetin kadınlar üzerindeki etkisi çift yönlü sınırlayıcı olmuştur. Diğer bir deyişle, İslamiyet kadın konusunda hem sosyal, hem de hukuki

alanlarda etkin bir rol oynamıştır. Bu değişime yol açan İslam inancına göre kadının konumunu gözden geçirmek gerekir.

Kuran'daki 114 sureden, kadını doğrudan doğruya ilgilendirenler şunlardır: Bakara, Al-İmran, Nisa, En'am, Tevbe, Ra'd, Nahil, İsra, Mu'minün, Nur, Rum, Lokman, Azhab, Ahkaf, Muhammed, Fetih, Hadid, Mücadele, Tegabün, Tahrir, Mearic, Kıyame, Tekvir.... Bu surelerde bir yandan kadının toplumsal konumu ve olması gereken tip biçimlendirilmiş, bir yandan da erkekle kadın arasındaki ayrıcalık belirlenmiştir. Buna göre Kuran da kadın, örneğin, ayın hangi günü erkek tarafından boşanabileceğinden, erkeğin üstün kılınmışlığına ve kadını dövebileceğine değin çeşitli boyutlarıyla ele alınmıştır. Kadının yararına olan noktalar varsa da Kuran bir bütün olarak erkeği kadından üstün kabul eder. Bu üstün tutuşun gerekçesi de iktisadidir. Erkek kadından üstündür çünkü onu beslemekte ve ona kendi malından sarfetmektedir.

İslam dininin kadınları toplumsal ve siyasal yaşamdan alıkoyan ideolojik-kültürel etkisi de çok önemlidir. İslamcı ideoloji kadının rolünü saptarken aslında siyaset içindeki yerini de belirlemektedir. Bu cinsiyet rolünün, siyaseti kadının yaratılışına, ruhuna ve yeteneklerine uygun bulmadığı açıktır. Nitekim kadınların toplumun siyasal liderliğini yapması halife olması çoğu düşünür tarafından islamın kadınlara yasakladığı işler arasında sayılmaktadır. *"İdarelerini kadına tevdi eden bir millet asla felah bulamaz"* cümlesi ünlü hadisçi Buhari tarafından Muhammet Peygambere atfen aktarılmaktadır. Kadının siyasal liderlik yapması konusundaki olumsuz yorum, seçmen olabilmesi konusunda yumuşamakta, fakat seçilme hakkının kullanılmaya kalkılması da gereksiz ve anlamsız bulunmaktadır.

Kadınların, imamlık, kadılık, halifelik, yargıçlık ve hükümdarlık yapamayacakları çeşitli hadislerde dile getirilmiştir.

Müslümanlığın, kadının konumunda gelişme sağladığı görüşünde olanlar da vardır. Örneğin Günseli Özkaya, *"İslm dininin doğuşu sırasında Arabistan yarımadasında, kadının sosyal ve hukuki durumu ilkel bir anlayış içindeydi. Kadın*

evlenme ve boşanmada söz sahibi olmaktan ve miras hakkından yoksun, zavallı bir yaratıktı. Babanın kız çocuklarını öldürme hakkına sahip olduğu bir ortamda, İslamiyet, kadını hoyratça ezmeyi önleyici hükümler getirmiştir” değerlendirmesini yapmaktadır.

Ahmet Ağaoğlu ise “Kuran Kadınları Yüceltiyor” başlığı altında. “*Kuran’ın üslubu, hiçbir konuda, kadınlardan, yetimlerden, garip kişilerden söz ettiği yerlerde olduğu kadar, insanı ta içinden kavrayan böylesine soylu, böylesine candan değildir”* diyerek, Kuran’ın kadınları yetimler ve gariplerle eş tuttuğu ve acıdığı gibi bir yorum yapmaktadır.

Bu anlayışla süregelen kadının olumsuz konumu, 19. yüzyılın Osmanlı toplumunda değişime uğramaya başlamıştır. Bu değişimlere ilişkin gelişmeler şu şekilde özetlenebilir.

Batılılaşma hareketlerinin sonucu olarak, özellikle sarayda yaşayan kadınlara yönelik olmak üzere birtakım değişiklik istekleri ortaya çıkmıştı. Tekkarılık rejiminin uygulanması ve padişahın odalıklarının tasfiyesi, kadınların giysilerini ve eşlerini özgürce seçebilmeleri, kızlar için özel bir tıp okulunun kurulması, Avrupa’dan esinlenen bir medeni yasanın kabul edilerek kadınlara ilişkin güvenceler getirilmesi ve kadın sorununa önem verilmesi bu istekler arasındaydı. Avrupa ve Amerika’da kadınların siyasal haklarını almak için uğraştıkları bu dönemde, Osmanlı kadınlarının amacı, öncelikle kapalı yaşamdan çıkmak ve eğitim, öğretim alanında ilerlemektir. Ancak yapılan tüm yenilikler sınıfsal bir yön taşıyordu ve sadece burjuvazinin üst kademelerine mensup Osmanlı kadınlara özgü kaldı.

Kadının statüsü yaygın olarak Tanzimat döneminde tartışılmaya başlamıştır. Özellikle 1856 Arazi Kanunu, kız çocuklara erkek çocuklar gibi veraset hakkı tanımış, kölelik ve cariyelik kaldırılmış, kadınların eğitimden yararlandırılması ve sosyal yaşamlarında da kısmen özgür olabilmeleri sağlanmıştır. II. Meşruriyetle birlikte kadın sosyal yaşama daha çok girmek zorunda kalacaktır. 1914-1918 Birinci

Dünya Savaşında erkekler cepheye gidince kadınlar çalışma yaşamına atılmak zorunda kalmış, hatta orduya katılmaya çağırılmışlardır.

Nermin Abadan unat'a göre, Osmanlı İmparatorluğunun büyük çaptaki askeri girişimleri sadece kadınları Türkiye'nin kentsel yaşamına sokmakla kalmamış aynı zamanda şeriatın üstünlük ilkesinin sarsılmasına da neden olmuştur.

15 Mayıs 1919'da yurdun Yunanlılar, İngilizler, Fransızlar ve İtalyanlarca işgal edilmeye başlanması tüm toplumda tepki uyandırdı. Özellikle kadınlar şiddetli tepki ve direnişlerle siyasal eylemlere başladılar. Mitinglerde konuşmalar yaptılar, Kurtuluş Savaşı'nda görev almak üzere Mustafa Kemal'in Anadolu'da oluşturduğu Kuvayı milliye'ye katıldılar. Anadolu'da sadece kadınları içine alan dernekler kurmaya başladılar. 5 Kasım 1919'da Sivas'ta kurulan Anadolu Kadınları Müdafaa-i Vatan Cemiyeti bunların ilkidir. Bu derneklerin sayısı 1919'da 19'a ulaşmıştır.

1920'de kurulan 1. Mecliste kadın sorunlarına ilişkin tartışmalar, kadın haklarından yana bir azınlık (Başta Mustafa Kemal ve sözcüsü Tunalı Hilmi Bey olmak üzere) ve kadın hakları konusunda son derece tutucu bir çoğunluk (din adamları, hacı, hoca ve ulemadan oluşan) tarafından yapılıyordu. Örneğin 1. Mecliste doğrudan doğruya kadınlara ilişkin olmamakla birlikte 1921'in 122. toplantısında tartışılan "Frenciyle Mücadele Yasası" görüşmeleri sırasında ve 1923 yılının 17. oturumunda yapılan seçim tartışmaları sırasında, kadınların doktora muayenesi ve kadınların nüfustan yani vatandaştan sayılmaları teklifleri üzerine Meclisin birbirine girdiği ve Bursa Mebusu Dr. Emin Bey ile Tunalı Hilmi Bey'e konuşma hakkının bile tanınmadığı, hakarete uğradıkları, celselerin tatil edildiği görülmektedir. Ve yine kadın öğretmenleri, Ankara'da toplanan Öğretmen Kongresine davet ettiği için hakkında gensoru açılan Milli Eğitim Bakanı istifa etmek zorunda kalacaktır.

Meclisin ikinci yılında, 13. toplantıda, 1924 Anayasası üzerine yapılan tartışmalar sırasında: "Her Türk, milletvekili seçimine katılmak hakkına sahiptir" şeklindeki 10. madde, tartışmalar sonucu "Her Erkek Türk" şeklinde değiştirilmiştir (Talas'lı, 1996 50-55).

TARİH SÜRECİNDE KIBRIS'TA KADIN

Birçok toplumun tarihlerinde ortak bir kaderleri vardır. Kadınlar için her nedense yazılı fazla kaynak günümüze erişmemiştir. Kadınlarla ilgili tarih çalışmalarında karşılaşılan ortak bir sorun hemen hemen tüm yazılı kaynakların çoğunun erkekler tarafından yazılmış olmasıdır. Genellikle de bu yazılı dökümanlar günlük yaşamdan çok, olağanüstü olayları ele almış ve bunların da aralarında sadece bir kaçı kadın olan, daha çok varlıklı küçük zümreleri veya olağanüstü nitelikteki insanları anlatmıştır. Bunun yanı sıra kadınların çoğunluğuna ait günlük yaşam ile ilgili olayların anlatımı geçmişte ele almaya değer görülmemiştir. Yine de günümüzde yapılan çalışmalarla kadın yaşamı, dolayısı ile toplum yaşamı değişik yöntemlerle elde edilen bilgiler ışığında açığa çıkartılmaya çalışılmaktadır.

Tarih öncesi kadın yaşamından günümüze bazı açıklıklar getirmeyi amaçlayan bu tebliğde sanat eserleri ve diğer bulgular yanında yazılı kaynaklar da ele alınmıştır. Kıbrıs'ta 9000 yıldan beri süregelen insan yaşamında kadının toplumdaki paylaşımcı yeri inkar edilemez. Ancak bir tarih yazılacak olsa, yazılı kaynakların azlığı nedeniyle isimleri sır gibi kalmış kadınların yaşamı irdelendiğinde neredeyse 7000 yıllık bir kesiti sadece arkeolojik kazılar sonucu ortaya çıkan bulgulara dayandığı görülmektedir. Diğer 2000 yıllık bir süreç ise yazılı bilgi kırıntılarına dayanmaktadır. Türk kadınının Ada'ya ilk yerleştiği Osmanlı Dönem'i ile ilgili bilgi ise yabancı, seyyahların anlattıkları yanı sıra toplum yaşamı ile ilgili önemli bilgiler sunan Şeriye Mahkemesi kayıtlarından elde edilebilir. Bunların yanında yakın tarihe ait etnografik malzeme ve halkbilimi çalışmaları da kadın yaşamına açıklık vermektedir.

Avrupalı gezginlerin yazdığı Kıbrıs ile ilgili çok sayıda seyahatname ve tarih ile ilgili batılı kaynaklar olsa da, bunların çok azında kadın ve aile yaşamı ile ilgili bilgiler verilmişti. Avrupalı gezginlerin anılarını anlatan kitaplar arasında kadınlar ile ilgili en iyi bilgileri son dönem kaynaklarında, özellikle kadın seyyahların yazılarından öğreniyoruz. Ancak özellikle Avrupalı seyyahların Türkçe veya Rumca bilmemesi nedeniyle Ada halkı ile fazla bir temasta bulunmadıkları, verdikleri

bilgilerin yine kendi aralarında kulaktan kulağa geçen bilgilere dayandığı sanılmaktadır. Yine de bu tür bilgiler Anadolu kadını ile ilgili bilinen bilgilerle karşılaştırıldığı zaman doğruluk derecesi ortaya çıkmaktadır.

1. Antik Çağlarda Kadın

Kıbrıs'ta kadın yaşamı hiç şüphesiz ilk insanların buraya Suriye veya Anadolu sahillerinden gelip yerleştiği bilinen Cilalı Taş Devri'nde başlar. Bu bulgular "Khirokitia", "Kalavassos", "Petra tou Limniti" (Yeşilköy Kayalığı), "Kythrea" (Değirmenlik), "Ayios Epiktitos" (Çataköy), "Lapitos" (Lapta) ve "Cape Andreas Kastros" (Karpas Burnu) yörelerinde yapılan kazılarda ortaya çıkar. Bu erken yerleşim yerlerinde özellikle mezarlardan çıkan kadınlara ait çok sayıda eşya, kadın yaşamı ile ilgili bazı bilgiler vermiştir. Bunların içinde taşlardan yontulmuş kadın heykelcikleri kısmen kadınların fiziksel özellikleri yanında inançları hakkında da az da olsa bilgi vermektedir.

2. Tarih Öncesi Kadın Betimlemeleri

Bilim adamları Kıbrıs sanatında ilk kadın betimlemelerinin genellikle mezarlarda küçük heykelcikler olarak bulunduğunu, bunların ise, Ana Tanrıça'yı betimlediklerini anlatırlar. Bunların enellikle cinsellik ve anneliği çağrıştıran şişman vücutlu kadın hatları ile betimlenmiş olmaları bu düşüncenin oluşmasına neden olmuştur. Taş Devri toplumlarının hepsinde olduğu gibi insan oğlunun ilk yarattığı bu heykelcikler dünyanın farklı yörelerinde de bulunmuşsa da üslup yönünden az farklılıklar göstermektedir. Bu ana tanrıçalar, bireyden çok bir toplumun yaşamındaki sonsuzluğun sorumlusu olan büyük Toprak Ana'yı simgelemektedir. Toprak Ana kadının, evcil hayvanların ve ürünlerin verimliliğini, kutsal koruyucu olarak kucaklayarak bağrına basarak yönlendirip korurdu. Bereket sembolleri veya tanrıçaları olmak dışında, bu heykelcikler ayrıca kadının toplumda önemli bir yeri olduğunu yansıtmaları bakımından da önemlidir.

Günümüze kadar bulunanların en eskisi olduğu sanılan kadın heykelcikleri Neolitik (Cilalı Taş) Çağ'a aittir. Bunlar kolları, bacakları, hatta kimisinin başı dahi olmayan taştan yontulmuş heykelcikler olup, sadece insan bedenini yuvarlak hatlarla betimlemektedirler. Bu ihtimalle bu yuvarlak vücut hatları, hamileliğin görsel olarak sigmesidir.

Bu heykelcikler gerçekte oldukça ufak ebatta olup, genellikle ortalama 20 cm. Yüksekliğindedirler. "Bereket ve üretkenlik amacı ile çocuk sahibi olmak isteyen kadınlar kendilerini temsilen hamile olarak betimledikleri bu heykelcikleri muska olarak yanlarında taşırlar veya bunlarla uyurlar, ya da ayinlerde kullanırlardı.

İstekleri gerçekleştiğinde ise, bazen bunları atarlar, bazen de çocuğunun sağlıklı büyümesi için saklarıydı.

Tarih öncesi bulgular içinde Kıbrıs'a özgü olan Kalkolitik (Bakır-Taş) Çağı'na ait haç formu taştan yontulmuş genellikle oturur vaziyetteki kadın heykelcikleri bu dönem insanların hem inançları, hem de adet ve göreneklerine ait bazı ipuçları vermeleri yönünden ilginçtir. Cinsiyetleri açıkça gösterilmemekle beraber, bazılarında göğüsler kabartma olarak belirginleştirilmiştir. Kıbrıs'ta bulunan bu kadın heykelciklerinin de doğum yapan kadını simgelediği, belki de bereket tanrıçası olabileceğini anımsatır. Bir tabure üzerinde oturan hamile bir kadını doğum yapmak üzere iken gösteren bir grup heykelcik de bu tür doğum yapma şeklini desteklemiştir. Görüldüğü gibi, bu heykelciklerin dikkatli incelenmesi adet ve göreneklere de açıklık getirmektedir.

Bu üç boyutlu heykelciklerden sonra, her nedense düz hatlı, yassı, iki boyutlu Tunç Çağı'nın heykelcikleri gelir. Tunç Çağı'nda oldukça fazla sayıda kadın figürleri ile karşılaşmıştır. Bunlar Kalkolitik Dönem heykelciklerinden oldukça farklı olup, pişmiş topraktan yapılmış yassı idollerdir. Bunların dışında bu dönemlere ait seramik kapların formları da genellikle kadın vücudunu simgelemektedir. Bu kadın betimlemeleri kadının Tunç Çağı'ndaki konumunun hala güçlü olduğunu anımsatmaktadır.

Bu kadın-idolleri Orta Tunç Çağı'nda anatomik yönden daha gelişmiş insan figürlerine dönüşür ve baş, bacak ve kolları belirgin hale gelir. Bunların bir kısmında baş, uzun bir boyun üzerinde yükselen dikdörtgen formlu, delikli küçük klaklı olarak betimlenmiştir. Bazıları ise, iri kulaklı, kimisi de birden fazla halka küpeler takılı ve kuş şeklinde stilize edilmiş yüz hatları ile betimlenmiştir. Kimisi ellerini göğsünün altında tutmakta, ancak çoğunluğunda kucaklarında bebek veya içinde bazen bebek olan, bazen de boş olan bir beşik tutan kadınlar olarak yansıtılmıştır. Beşikli figürlerin ölen bebeği için yas tutan anneleri sembolize ettiği sanılmaktadır.

Değişik boyutlarda yapılan bu heykelcikler yanında seramik kapların da yuvarlak şekilleri, baş kısımları hatta delikli kulak şeklinde olan kulpları incelendiğinde kadın figürlerini simgeledikleri açıklıkla anlaşılır. Yine kadın vücudunu andıran yuvarlak formlu bu kapların ebeliği sembolize ettiği ve ebelerin doğumda kullandıkları aletlerini taşımak amacı ile kullanıldıklarını düşündürmektedir.

Çömlekçi çarkının keşfi ile seramik kaplar ve pişmiş heykelcikler Tunç Çağı sonlarında artık çark üzerinde yapılmaya başlanır. Büyük bir olasılıkla da bu sanatla artık erkekler uğraşmaya başlar. Bu nedenle de Demir Çağı'nın ilk dönemleri olan Geometrik ve Srkaik Dönemler'de yapılan heykelciklerin konusu erkeklerle ilgilidir. Ancak yine de hem küçük heykelciklerde, hem de büyük boyutlardaki heykeller arasında kadını betimleyenler vardır. Ancak bu, genellikle Akdeniz'de savaşların olduğu, korsanlığın arttığı bir dönem olmasından ötürü, artık erkek egemen bir toplum olmaya başladığı yine bu döneme ait bulunan çok sayıda savaşçı figüründen anlaşılır. Ancak yine de kadının bereket sembolü olduğu ortadadır. Güzelyurt Müzesi'nde sergilenen Artemis heykeli de Anadolu'da olduğu gibi bu bereket tanrıçalarına olan inancın bir simgesidir.

Çömlekçi çarkında döndürülerek yapılan çan şeklindeki heykelcikler arasında kolları dua eder gibi havaya kalkmış, başlarında dik ve yüksek başlıkları olan

Astarte, Artemis ve Afrodit'i de betimleyen heykeller vardı. Ana Tanrıçalar, müzisyenler, bir veya iki ebe yardımı ile ya da yalnız başına doğum yapan kadını betimleyen heykelcikler Demir Çağı'na ait kadın yansımaları olan zengin bulgulardır.

Roma Dönemi'nde Hristiyanlığın gelmesi ile Ana Tanrıça veya aşk tanrıçası figürleri yerini İncil'de yer alan Bakire Meryem ve diğer azizelere bırakır. Bunlardan bazıları kiliselerin duvarlarını süsleyen freskler ve ikonlar yanında kilise veya özel kullanım için yapılan küçük objeler olarak yapılmıştır. Orta Çağ'a ait çok renkli seramikler de kadın figürleri ile bezenmiştir. Bu seramiklerdeki kadınların giysileri ve başlıkları Anadolu giysileri ile paralellik göstermektedir.

3. Kadının Tarih Öncesi Çağlar'da Ekonomik ve Politik Statüsü

Kadının yaşamında, aile ve doğurganlık her zaman ön planda gelmiştir. Neolitik Dönem'den itibaren incelediğimiz tüm idollerin hemen hemen çoğu, doğurganlığı ve tabiatın bereketini sembolize ettiğini ve bunların onlara doğumda şans getiren Ana Tanrıça'yı veya toprak anayı simgelediği belirtildi. Toplum yapısının özellikle endüstrinin ilerlemesi ve savaşların artması ve bu ana tanrıça figürünün cinselliğin simgesi haline geldiği, Astarte, Afrodit veya Venüs diye adlandırıldığı ve Kıbrıs kadınının yaşamında bunun önemli olduğu yansıtılmaya çalışıldı.

Dini inançları yansıtan bu sanat eserleri yanında, kadının ekonomik yaşama olan katkısını yansıtan belgeler ne yazık ki azdır. Ancak kadının daha bir söz sahibi olduğunu sandığımız Erken Tunç Çağı'na ait bazı seramikler üzerinde betimlenen günlük yaşam sahneleri kadının ekonomik yaşama katkısını yansıtan belki de çok az dökümandan bazılarıdır. Bir örneğini St. Barnabas Müzesinde gürdüğümüz Vounos (Ozanköy) mezarlarında bulunan bir dizi seramik kadınları özellikle günlük yaşamları sırasında, ekmek yaparken, çamaşır yıkarken, buğday öğütürken veya bebeğini emzirirken göstermektedir.

Şimdiye kadar ele alınan bu sanat eserlerinin üretiminde kadınların da önemli bir rolü olabileceği düşünülmektedir. Konuşmanın başında da belirtildiği gibi yazılı dökümanların hemen hemen büyük bir çoğunluğu erkekler tarafından yapılmış olup, bunlar günlük olaylardan çok, olağanüstü olaylar hakkındadır. Desmond Morris'in de ileri sürdüğü gibi Kıbrıs sanatı ile ilgili en özgün ve yaratıcılığı olanlar Erken Tunç Çağı'na ait olan seramikler olup, bunlar genellikle kadın betimlemeleridir ve kadınlar tarafından üretilmiştir. Erken seramikler üzerinde yapılan X-ray incelemeleri sonucu yüzeyler üzerinde küçük parmak izlerine rastlanması bunların kadınlar tarafından üretilmiş olma düşüncesini desteklemektedir. Bu durumda doğal olarak bu dönemlere ait seramiklerde kadın ile ilgili konuların daha fazla olması olağandır.

Seramik yapımı yanında kadınların dokumacılık ve sepet yapımı gibi ev yaşamının temel ihtiyacı olan işleri de daha Neolitik Çağ'dan itibaren yaptıkları sanılır. Yakın Doğu'da aynı yıllarda yaşayan uygarlıklarda görülen daha çok erkek yaşamına ait avcılık, savaş ve politik egemenlik duygularını yansıtan kompozisyonlara karşın, Kıbrıs'ta üretilen taş veya seramikten yapılan sanat eserlerinde konu genellikle kadın yaşamından kesitlerdi. Kadının ekmek yaparken, buğday öğütürken, kare şeklinde fırınlarda ekmek pişirirken, doğum yaparken, bebeğini emzirirken ve hayvanlarını güderken betimlenmiş olduğu çok sayıda seramik eser, bu dönemde ekonomik ve sosyal yaşamdaki aktif rolünü açıklıkla yansıtabilmiştir. Khirokitia'da evletin temellerinde bulunan taştan yapılmış aletler, buralarda yünün dokunma veya örgü işlerinde kullanılmak üzere nasıl hazırlandığı ve eğirildiğini bildiklerini ve giysi yaptıklarını yansıtmıştır.

4. Antik Dönem'de Kıbrıs'ta Politik Yönden Güçlü Kadınlar

Kadının politik yönden gücü de yine bu heykelciklerde açıkladığımız gibi, özellikle Ana Tanrıça olarak betimlenmiş olmaları Demir Çağı'na kadar gerçekte kadının daha saygın bir yeri olduğunu yansıtmıştır. Yazılı belgeler ışığında Kıbrıs ile ilgili ilk kadın ismine bir Mısır dökümanında rastlanmıştır. Bu Alasya (Enkomi) kraliçesi Hathaba (veya Hatiba)'dır. Amon baş rahibi Hrihor, tahta geçtiği zaman

Wenamon adlı elçisini kereste almak üzere Suriye'ye göndermişti. Wenamon seyahati sırasında korsan gemilerin saldırısına uğrayınca Alasya (Enkomi)'ya sığınmış kentin kraliçesi Hathaba (Hatiba)'nın sarayına götürülmüş kraliçe ile görüşmüştü.

5- Orta Çağ'da Kıbrıs'ta Kadın

Kıbrıs'ta Orta Çağ'da yaşayan kadınlarla ilgili bilgiye ikon ve bazı seramik kaplarda görülen resimler dışında artık sadece sanat eserlerinde değil, yazılı kaynaklarda da rastlanır. Orta Çağ'a ait olan seramik kaplar üzerindeki kadın betimlemelerine bakılırsa, bunlar daha çok Anadolu giysileri ile paralelik gösterir. Yazılı kaynaklar ise genellikle o dönemde Kıbrıs'ı gezen gezginlerin kitaplarında görülür. Ancak bu gezginlerin anlattıkları kadınların yerli Kıbrıslılar mı, yoksa Ada'da yaşayan Latin kökenli soylular mı olduğu çoğu kez belirtilmemiştir. Kıbrıs'ın Osmanlı İmparatorluğu tarafındanf ethine kadar Ada'da feodal toplum düzenine dayalı bir idare vardı. Feodal toplumu oluşturan başta kral, kraliçe, diğer soylular ve onların maiyetlerinde olanlar kendi aralarında bir birlik kurmuşlar ve köle olarak çalışan yerli halktan tamamı ile kopuk yaşıyorlardı. Yerli halk genellikle Latin ve Frenk baronlar hakkında hiç bir şey bilmiyorlardı. Guy de Lusignan zamanından itibaren Filistin ve Suriye'de Arap istilalarından kaçan şövalye ve soylulara, özellikle dul kalan köylü kadınlara Kıbrıs'ta toprak verilerek buraya yerleşmeleri teşvik edilmişti. Ancak bu kadınların yeniden evlenmeleri kral veya kraliçenin iznine tabi olmuştu. Bu topraklar üzerinde yaşayan yerli halk ise, köle durumunda kalmıştı.

6. Orta Çağ'da Yaşayan Ünlü Kadınlar

Hristiyanlığın başlamasından Orta Çağ'ın sona ermesine kadar Kıbrıs'ta yaşadığı ya da burası ile ilgilendiği bilinen ve dünya tarihinde de önemli bir yer almış kadınlar vardır. Bunlar, St. Helene, İmparatoruçe Theodora, Ümm-ü Haram, Bint Sultan diğer ismi ile Hala Sultan, Kraliçe Berengeria, İsveçli S. Bridget, Aragonlu Eleanor, Helena Palaeog, Kraliçe Charlotte ve Katherina Cornaro'dur.

Hristiyanlar için kutsal hacın parçalarını Ada'ya getiren St. Helene Hristiyanlar için ne derece önemli ise kabri Kıbrıs'ta olan Hala Sultan da Ada'da yaşayan Müslümanlar yanında tüm İslam alemi için de o denli kutsal sayılmaktadır ve Kıbrıs ile ilişkili tarihi kişilerden biridir.

Benedetto Bordone adlı ünlü bilim adamının yazdığı ve ilk kez 1528 yılında yayınlanan *Isolaria* adlı kitapta Kıbrıs kadınlarından söz ederken Kıbrıs'a atfedilen mitolojik aşk tanrıçası Venüs'e de değinir ve oldukça ilginç bir öyküyü aktarır. Buna göre, Baf'ta bir zamanlar Venüs'e adanmak üzere yapılan ve efsaneye göre üzerine hiç yağmur düşmeyen bir tapınak olduğu, Venüs'ün de Cyria diye anıldığı ve ilk kez vücudunu para karşılığı satan kadın olduğunu anlatır. Kıbrıs'ı 1566 yılında gezen Fürer adlı bir başka yazar da Ada'da genç kızların bakireliklerini bu tapınağa giderek para karşılığı yitirdiklerini, ayrıca bunun Kıbrıslılar arasında bir gelenek olarak devam ettiğini, genellikle ailelerin kızlarını evlenmeden önce çeyiz paralarını tamamlamaları için Hristiyanlık döneminde de kutsal sayılan bu tapınağa Venüs'e bakireliklerini adanmak üzere gönderildiğini anlatır.

Hristiyanlık döneminde Kıbrıs kadınlarının durumu diğer Orta Doğu ülkeleri ve hatta İslam gelenekleri ile paralellik gösterir. Kudüs'e yaptığı hac ziyaretinde Kıbrıs'a da uğrayan John Locke'a göre, Hristiyan kadınlar kilisede erkekler ile aynı yerde oturamaz, hatta kilisenin arka kısımlarında alçak bir yerde otururlardı.

Pesaro'lu Elias'ın 1563 yılına ait gezi anılarında da Ada'da yaşayan Hristiyanların kadınlarını gündüzleri sokaklarda dolaşmalarına izin vermedikleri, sadece geceleri akrabalarını ziyaret edebildikleri ve kiliseye gidebildiklerini anlatır. Bu mütevazı yaşam tarzı ile sık sık rastlanan zina olaylarını önlemiş de oluyorlardı (Önder 2001, 38-44.).

OSMANLI'DA KADIN

Osmanlı'da kadınla ilgili düzenlemelerin altında büyük ölçüde İslam geleneğinin etkisi yatıyordu. Gerçi İslam'ın; teorisinde erkek ve kadınla ilgili çok belirgin düzenlemeler yapmadığı ve bu yönüyle de bu alanda belirgin bir hukuksal oluşumu ileri sürmediğini görmekteyiz. Ne var ki, Müslüman toplumlar kendileriyle ilgili kurumsal düzenlemeler yapmış ve bu alanda ortaya çıkan normlar Osmanlı'yı önemli ölçüde etkilemişti. Bununla beraber Osmanlı Aile Hukuku normlarının başta Bizans olmak üzere diğer kültürel geleneklerin etkisi altında kaldığı bilinen bir gerçektir.

Müslüman toplumların kültürel geleneğinde iki belirgin alan ortaya çıkmıştır. Erkek alanı ve kadın alanı. Fatima Mernissi bu iki alan ayrışmasının temelde cinsiyete dayalı olduğunu iddia etmekte ve kanaatimce de isabetli bir argüman ortaya koymaktadır. Müslümanların fetihlerde dünya çapında geniş yayılma sürecine girmeleriyle, varlıklı kesimlerden elde edilen varlıklı güzel kadınlar, Abbasiler döneminde cinsellik konusunda önemli söylemlerin ortaya çıkmasına yol açmıştır. Müslüman toplumların, bu dönemde özellikle kent merkezlerinde belli bir varlık seviyesine ulaşmaları da sokaklarda dolaşan güzel cariye kadınlarla buluşunca, cinselliği konu edinen geniş bir literatürün ortaya çıkması söz konusu olmuştu. İslam teolojisinde kardeş ve birbirleri için veli olarak tanımlanan kadınla erkeğin cinsiyete dayalı olarak tanımlanmaya başladığını ve giderek geliştiğini görüyoruz. İslam'ın ilk dönemlerinde orduya komutanlık edecek kadar sosyal ve siyasal güçle donanmış olan kadın, artık yavaş yavaş cinsel bir obje ve bu yönüyle erkekler için fitnevi bir tehlike arz eden bir potansiyel haline gelmiştir.

Böylece kamusal alan ile özel alan gibi iki farklı alan kadın ve erkeklerle tanımlanmış olarak ayrıştılar. Kamusal alanla özdeşleşen erkek aynı zamanda siyasi otorite, ahlaki değerler, güç ve yetki ile de özdeşleşmiş oldu. Oysa kadın özel alanda temelde kamusal alanın dışlayıcı normlarıyla bütünleşti. Kamusal alanda, eşitlik, karşılıklı ilişki, birlik, bütünsellik, kardeşlik, aşk, güven, haysiyet, şeref gibi prensipler gelişti. Özel alandaysa tersine eşitsizlik, karşılıklı dayanışmanın azlığı,

Gerçekte İslam, dönemindeki uygulamalarla kıyaslanmayacak ölçüde kadınlara radikal ve ileri düzeyde haklar vermişti. Toplumsal hayatın birçok cephesinde kadının erkekle eşit statüye sahip olduğunu görmekteyiz. İslam'ın ilk döneminde kadının erkek alanı gibi iki alanın varlığına da pratikte rastlamak mümkün değildir. Bu ayrım tümüyle Müslüman toplumların yaşadığı sosyolojik ve kültürel faktörlere dayanmaktadır. Kadının klasik Osmanlı dönemindeki durumu erkekle aynı haklara sahip, en az erkek kadar özgür olacak kadar iyiydi. Göçebe bir kültür ve tarımsal bir ekonomiye dayalı Osmanlı beyliğinin devlete dönüşmüş olduğu onaltıncı yüzyıla kadar kadın, giyiminde serbest olmakla beraber, erkekle savaşa katılıyor, ata biniyor ve tarlada çalışabiliyordu. Bununla beraber aile içi kararlara aktif biçimde katıldığı hususu Osmanlı kadınıyla ilgili bilinen gerçeklerdir.

Ancak onaltıncı yüzyıldan sonra kadınlarla ilgili önemli değişiklikler oldu. İstanbul'un fethi ve onaltıncı yüzyıldan sonra Osmanlı beyliğinin belirli hukuksal kurallar etrafında kurumlaşan bürokratik bir devlet örgütüne dönüşmesi kadınların statüsünde önemli değişikliklere yol açtı. İstanbul'un fethinden sonra Osmanlı'nın Batı kurumlarının etkisi altında kaldığı en önemli iki alandan biri bürokratik devlet yapısı diğeri ise aile yapısıydı. Sınıflı topluma dayalı olan Bizans İmparatorluğu'nda yönetici kesimle, tarlada çalışan köle kesimine ait kadınlar arasında keskin bir ayrım vardı, şehir merkezinde yaşayan yönetici kesim kadını Bizans'ın etkisi altında, kendini haremden buluverdi. Müslüman Emevi ve Abbasi geleneğinden sonra Bizans geleneği de eklenince onaltıncı yüzyıldan sonra İstanbul kadınları kendilerini harem hayatı içinde buldular. Bilindiği gibi harem hayatı içinde kadınlar ancak kendi hemcinsleriyle görüşebiliyor ve kendi ailesinin erkek bireyleriyle sosyal ilişkide bulunabiliyordu. Harem hayatı içinde kadınların sosyal yaşamı çocuk üretimi ve ev kadınlığıyla sınırlandırıldı.

Onaltıncı yüzyıldan sonra kurumlaşan Osmanlı devletinde özellikle yönetici kesimin yaşadığı İstanbul kentinde saray geleneği ortaya çıktı. Bizans yönetici sınıfından miras kalan saray bu kez Osmanlı yöneticileri elinde değişik statülerde kadını (odalık, cariyeye, sultan v.s.) barındıran bir kurum haline geldi. Bu dönemde

dini bürokraside etkin olan ulemanın aile normları konusundaki yorumu da kadının toplumsal yaşamdan dışlanması yolundaydı. Fakat şu hususun altını çizmek gerekiyor ki harem hayatı Osmanlı'da sadece yönetimin başkenti olarak kutsal kabul edilen İstanbul'la sınırlı kalmıştır. Osmanlı kırsal kesiminde hiçbir zaman harem hayatı görülmemiş ve tarıma dayalı Osmanlı ekonomisi içinde yer alan kadın, geleneksel eşitlikçi konumunu sürdürmüş, erkeği ile aynı karar mekanizmasını paylaşmıştır.

İstanbul'daki sosyal değişmeyi müteakiben kadınların sosyal ve ekonomik hayatını sınırlayan çok sayıda fermanla karşılaşırız. İstanbul kadınlarının yaşamları içinde büyük önemli olduğu için bu fermanların üzerinde detaylı biçimde durmak gerekiyor. Fermanlar genel olarak kadına üç alanda müdahale etmişlerdir. Kadınların kıyafeti, sokakta görünmeleri ve erkeklerle olan ilişkileri konularında. Kadınların hangi tür kıyafetleri giyeceklerinden, erkeklerle hangi ölçülerde konuşacaklarına varıncaya kadar çok geniş bir düzlemde devlet müdahalesi sözkonusuydu. 1725 yılında kadınların giyimiyle ilgili olan bir fermanda şöyle denmektedir:

İstanbul Osmanlı ülkesinin yüz suyudur, ulema, sulaha, üdeba beldesidir, ahalisinin tabaka tabaka tesbit edilmiş kıyafetleri vardır. Hal böyle iken bazı yaramaz avretler, halkı baştan çıkarmak kastiyle sokaklarda süslü püslü gezmeğe, libaslarında türlü türlü bid'atler görtermeğe, kefere avretlerini taklit ederek serpuşlarında acaip şekiller yapmağa başlamışlar... Bu garip kıyafetler yasaktır. Kadınlar bundan böyle büyük yakalı feracelerle sokağa çıkmayacaklardır, başlarına üçdeğirmiden büyük yemeni sarmayacaklardır. Feracelerinde süs olarak bir parmak kalın şerit kullanmayacaklardır. Kadınlar sokaklarda veya mesirelerde yeni çıkma büyük yakalı feracelerle görülürlerse feracelerinin yakaları o anda alenen kesilecektir, uslanmayıp ısrar edenler olursa, ikinci ve üçüncü seferinde yakalanıp İstanbul'dan taşraya sürgün edileceklerdir.

Dikkat edildiğinde alıntının başında İstanbul Osmanlı'nın yüz suyu, alimlerin, salihlerin, şehitlerin ve bununla beraber haya, edeb ve ilmin başkenti olarak kabul

edilmiş ve kutsanmıştır. Bu özelliklere sahip olan İstanbul'un bu nedenle başka şehirlerde geçerli olmayan kendine özgü kanun ve kuralları vardı. Bu nokta maalesef kadın konusunda yazan birçok yazar ve düşünür tarafından gözardı edilmekte; ve

Osmanlı kadını konusunda yazan bir çok yazar İstanbul kadınına özgü kuralları bütün Osmanlı kadınına malederek büyük bir yanlışlığı içine düşmektedirler.

Onaltıncı yüzyıldan sonra kadınlarla ilgili çok sayıda fermanın ortaya çıkmasının iki temel nedeni vardır: Batı mallarının yoğun tüketimi ve harem hayatının kurumlaşması. Onaltıncı yüzyıldan başlayarak Osmanlı, Batı sanayici ve tüccarlarının çok çekici bir pazarı haline gelmiştir. İstanbul'da varlıklı azınlıkların başta Paris ve Florensa olmak üzere Batı ürünlerine karşı olan talebi ve tüketimi İstanbul'a bir Batı Avrupa görünümü katıyordu. Azınlık nüfusunun en yoğun talebi tekstil ürünlerine karşı oluşmaktaydı. Azınlık kadınları kendi giysilerinde serbest oldukları için bunlar Batı Avrupa'dan gelen tekstil ürünlerine karşı önlenmez bir iştiaqla sempati besliyor, modayı takip ediyor ve yeni ürünleri kullanıyorlardı. Rum, Yahudi ve Ermeni nüfusu İstanbul'da çok büyük bir yekün tuttuğu için İstanbul sokaklarının görüntüsüne, giyiminde serbest olan azınlık kadınları hakim olmaktadır. Böyle olunca bunlar İstanbul'un Müslüman kadınlarını da etkiliyor ve onların da modayı takip etmesine dolayısıyla merkezi yönetime karşı "yoldan çıkmasına" yol açıyordu.

Bununla beraber kurumlaşan harem yaşantısı içinde tek erkeğin cinsel fantazilerine karşılık vermek için bekleyen çok sayıda kadın olunca İstanbul'da fuhuşun yaygınlaşması ve yönetimin de bunu engellemekte güçlük çekmesi her zaman söz konusu olmuştur. Kadınlar bu nedenle İstanbul'un o zamanlar Kısıklı, Akbaba ve Bulgurlu gibi semtlerinde erkeklerle randevulaşıyor ve buluşuyorlardı. Eyüb'ün onaltıncı yüzyıldan 1950'lere kadar meşhur kaymakçı dükkanları o zamanlar bu işler için kullanılıyor, hafifmeşrep kadınlar buralarda erkeklerle buluşuyorlardı. Bu tür faaliyetler haber alınca Sultan hemen müdahale ediyor ve bir fermanla bu fiili yasaklıyordu. 1752 yılında ilan edilen bir fermanda kadınların gideceği bu tür yerler yasaklanıyordu:

Nisvan taifesinden bazıları tenezzür ve teferüç bahanesile Üsküdar, Kısıklı, Bulgurlu, Çamlıca ve Merdivenköyü'ne bazıları dahi boğazdan Tokad, Akbaba, Dereski ve Uşaya arabalarla gidip ve edep ve hayayı atıp envai şenaatı irkilap ettikleri ihbar olundu. Bundan böyle, kadınların arabalarla bu uzak mesirelere gitmeleri yasak edilmiştir. Gidenlerle onları yasağa rağmen arabasına alıp götürecek arabacılar yakalandıkları gibi İstanbul'dan taşraya sürüleceklerdir.

Fermanların bir çoğunda kadınlara verilecek olan ceza onların İstanbul'dan dışlanacağı yolundadır. Bu nokta çok önemlidir, zira İstanbul, yönetimin özenle koruduğu bir kent idi ve bu kentin kendine has kuralları vardı. İstanbul'dan sürgün aynı zamanda merkezi hükümetin taşraya bakışının izlerini de taşıyor. Yani merkezle taşra arasındaki ayırmda olumsuz ve toplumsal anomaliye uğrayan sapkın unsurlar taşraya sürülerek oraya uygun bulunurken bu ayırmda merkezi otoritenin mekanı temiz, pak ve arınmış olarak telakki edilmekteydi. Ne yazık ki o dönem Batılı mütefekkirler Osmanlı kadını İstanbul'dan kadınından müteşekkil kabul etmiş ve Osmanlı'ya buradan hareket ederek büyük saldırılarda bulunmuşlardı. Bugün kendi aydınlarımızın çoğu da bu ayırımın farkında olmadan, Osmanlı kadını, İstanbul kadını baz almak suretiyle değerlendirerek yanılgıya düşmektedirler.

Konuyla ilgili diğer bir husus da şudur; Kadınlarla ilgili fermanların hemen hepsi İslami kaygılar taşıyor. Ancak bu kaygıların İstanbul'daki Müslüman tebaa tarafından paylaşıp paylaşılmadığı konusu belirsizdir. Doğrusu, ekonomik hayatıyla, ticari ilişkileriyle, para kaynaklarıyla, giyim tarzıyla ve saray kültürüyle azınlık nüfusun etki alanı altına tamamen girmiş olan İstanbul'da İslami değerlerin tabanda özümsemediğini iddia etmek zordur. İslami değerler taşrada taşra kültürüyle bütünleşerek bir senteze doğru giderken, İstanbul'da öyle görünüyor ki resmi makamların yaptırımları için birer meşruiyet kalıbı oluşturmakta ve o düzeyde kalmaktaydı. Yoksa çok sayıda fermanla devlet adeta kadınlar karşısında eli sopalı bir bekçi haline gelmezdi. Kısaca, bir tarafta fermanlarla resmi yaptırım, diğer tarafta da kişisel tercihlerini ön plana çıkaran bir sivil kadının başkaldırı arzusu karşı karşıya gelmiştir. Bu arzu kadınlarda, Osmanlı'nın modernleşme çabaları içine girdiği

dönemden başlayarak Cumhuriyet'in ilk yıllarına kadar varan bir sivil ruhun uyanışını sağlamıştır.

Osmanlı kadını eğitim alanında fazla bir şansa sahip değildi. Zira kadınlar ancak 11 yaşına kadar sübyan (ilk okul) mekteplerinde eğitim görebiliyorlardı. Bu okullar sadece geniş kentlerde bulunduğu için kadınlar ülkenin her tarafında eğitim şansına sahip olamamışlardır. Kız çocukları sübyanlarda hem erkeklerle hem de ayrı olarak kendi zamanlarının bilimsel ve dinsel konularında eğitiliyorlardı. Bunun dışında edebi, bilimsel ve kültürel alanlarda varlıklı kesimin kız çocukları özel hocalarla evde eğitim görme olanağına sahiptiler. Taşradaki kız çocuklarıysa okumuş hoca hanımlardan ancak dini eğitim alabiliyorlardı.

Bütün bu sınırlamalara rağmen Osmanlı'da popüler olan çok sayıda kadın vardır. Yazar, şair ve hattat olan çok sayıda tanınmış Osmanlı kadınının bıraktığı çok değerli eserler vardır. Bununla beraber Osmanlı'da kadınların imza attıkları çok sayıda dini kurum ve kuruluşlar söz konusudur. Affet İnan'ın kaydettiğine göre kadınlar 1583-1871 tarihleri arasında İstanbul'da, 6, Tarsus'ta 1, ve Bağdat'ta 3 adet çok değerli kütüphane oluşturmuşlardır. Kadınlar sadece İstanbul'da 117-1882 tarihleri arasında 69 mektep ve 13 adet medrese yaptırmışlardır. Gene İstanbul'da 1533 adet vakıf kuruluşu kadınlara aittir. Osmanlı kadınları buna benzer kurumları ülkenin diğer kentlerinde de inşa etmişlerdir. Halit Organ 1585-1924 yılları arasında Ankara'da inşa edilen 1151 adet vakıf kurumunun 43 tanesinin kadınlara ait olduğunu ortaya çıkarmıştır. Bununla beraber ticaretle uğraşan ve kendi adına dükkan açan kadınların olduğunu kendileriyle ilgili ilan edilen fermanlardan öğreniyoruz. Konuyla ilgili kuralları vazedен fermanlardan edindiğimiz bilgilere göre kendi adına dükkan açan kadınların yanısıra mal ve köle alım ve satımıyla uğraşan kadınlar da vardı.

Kısaca, Osmanlı'nın erken döneminde kadınlar devlete karşı örgütlü bir sivil toplum kurumu oluşturacak bir siyasal bünye teşkil edememişlerdi. Ancak onaltıncı yüzyıldan itibaren kadının derece derece merkezi otoritenin dikkatini çeken bir unsur haline geldiğini görüyoruz. Batı'yla kurulan ticari ilişkiler, azınlık nüfusunun

oluşturduğu iç dinamik ve bu iki momentumun buluşmasından ortaya çıkan kadınların özgün beklenti ve tercihleri, merkezi otoritenin kadınlara yüklemek istediği misyonu geri çevirmiştir. Osmanlı kadını merkezi idarenin beklentilerini karşılamamış, yasakları delmiş ve kendi tarzını yaşamaya devam etmiştir. Kadınların oluşturduğu bu hususa ilave olarak bir de sosyal hayatta az da olsa sahip oldukları sosyal konumu göz önüne aldığımızda sanırım kadının sivil toplum oluşumuna zemin teşkil edecek bir potansiyel oluşturduğunu rahatlıkla görmüş oluruz. Açığa çıkmaya hazır bir potansiyeldir bu; ve ortamını bulunca da ortaya çıkmıştır (Çaha, 1993, 78-84).

1. Kıbrıs'ta Türk Kadını

Kıbrıs ve Anadolu arasında her zaman kız alıp verme olmuştur. Bunu Osmanlı Dönem'i ile kısıtlamak mümkün değildir. Konunun başında da bahsedilen Ada'nın ilk sakinlerinin büyük bir çoğunluğu Anadolu'dan göçüp gelen kavimlerdir. Bunların zaman zaman birbirleri ile haberleşmesi, görüşmesi, hatta ziyaret etmeleri doğaldır. Değirmenlik (Kythrea) Baş Pınarı'nın Anadolu topraklarından geldiğini anlatan bir efsane bize Kıbrıs Anadolu arasında kız alıp vermenin olduğunu da anımsatır. Efsaneye göre Anadolu'dan Kıbrıs'a gelin gelen kızını görmek üzere yaşlı bir kadın Kıbrıs'ın Değirmenlik kentine gelmiş ve burada kızı ile bir gün Baş Pınar'da çamaşır yıkarken birden önüne gümüş bir tas çıkmıştı; kadıncağz kendi memleketinde iken kaybettiği gümüş tasını karşısında görünce gözlerine inanamamıştı.

Ancak Anadolu kökenli Türk kadınının Ada'ya yerleşmesi ise, Kıbrıs'ın 1571'de tamamlanan fethinden hemen sonra başlamış, tüm kurumları dili, dini ve kültürü ile günümüze kadar gelmiştir.

Sürgün fermanı ile Ada'ya Anadolu'dan insan transferleri başlamadan önce, Kıbrıs'ta kalmış olan bu askerlerin ailelerini de getirmelerine izin verilmiş, bunlar için Ada'da yerleşip kalmak isteyenlere çeşitli kolaylıklar gösterilmişti. Askerler

dışında Ada'da görev almış defterdar, kadı, tezkereci vs. gibi bir takım memurlar da görevleri dolayısı ile Ada'da aileleri ile birlikte bulunmakta idiler.

Ada'nın fethinden hemen sonra buranın Türkler tarafından iskani için girişimlerde bulunulmuş ve planlı bir şekilde yapılması amacı ile öncelikle Ada'da kalan yeniçeri askerlerinden bekar olanlardan evlenmek isteyenlere Anadolu'dan bakire kızlar getirtilmesi için fermanlar gönderilmiş, bunlardan isteyenlerin ailelerinin yerleşimi için de kolaylıklar gösterilmişti.

2. Osmanlı Dönem'inde Kıbrıs Kadınının Aile Yaşamı, Hukuki ve Sosyal Durumu

Kıbrıs'ta Türk kadınının sosyal yaşamı, hukuki hakları ve ekonomik düzeyi gerçekte Anadolu kadınından pek farklı değildir. Tarih öncesi çağlarda güçlü bir kişiliğe sahip olan kadın, daha sonraki çağlarda üretkenliği ve cinselliği ile önemli olmuştur. Osmanlı Dönem'inde ise, kadın saygı gören bir kişiliğe sahipse de her zaman onun yerine karar veren babası, erkek kardeşi veya kocası olmuş, ancak yaşlandıktan sonra çocukları üzerinde otorite kurma şansını elde edebilmiştir. Bu çağlar boyu devam etmiş, eğitim düzeyinin düşük olması nedeniyle kaderine razı olmuştur.

Tarihçi Ronald Jennings'in özellikle Şeriye Sicilleri'nden yaptığı çalışmalar Kıbrıs kadınının toplumdaki yeri konusunda bazı görüşler ortaya çıkarmıştır. Jennings'e göre Şeriya kanunları kadınları koruyordu. Eşinden şikayetçi olan kadınlar, rahatlıkla Kadı'ya gelip eşlerini şikayet edebiliyor, haklarını arayabiliyordu. Şeriye Mahkemelerinden sadece Türk kadınları değil, Rum kadınları da, kilisede sorunlarını çözümleme hakkına sahip olmalarına karşın, zaman zaman yararlanmayı tercih etmişlerdi.

Kıbrıs ile ilgili bugün bilinen 1571 – 1640 yılları arasına ait Şeriye Mahkemesi'nin kayıtlarını içeren ilk dört sicil üzerinde yhapıldığı çalışma sonucunda Jennings'e göre Kıbrıslı kadınların evlenme ve boşanma davaları dışında kişisel

mülkiyet hakları, uğradıkları fiziki saldırılar ve geçim kaynakları gibi konularda da Şeriat mahkemelerine başvurdukları görülmüştür. Anadolu'nun bir çok kentine ait Şeriye Sicilleri'nde de görülen bu tür davalar, özellikle ailevi durumlarla ilgili sorunlarının çözülmesinde veya evliliklerin resmi olarak düzenlenmesinde Şeriye Mahkemeleri'nin tercih edilmesini İslamiyet'in Osmanlı İmparatorluğu'ndaki gayr-ı müslimlerin aile yaşamları üzerindeki etkileri olarak da yansıtmaktadır. Yine eldeki kayıtlara bakılırsa kadınların cinayet davaları dışında mahkemede vekil kullanma hakları vardı. Bu da tercih ettikleri bir yöntemdi. Genellikle çok az kadın mahkeme huzurunda şahsen bulunur, bunun yerine erkek bir akrabası tarafından temsil edilmeyi tercih ederdi. Bunun nedeni ise yine sosyal baskıydı. Mahkemede tüm görevliler erkekti. Mahkeme çevresinde olanlar, buraya girip çıkanları gözleyenler de erkeklerdi. Kadınlar her türlü dedikodudan uzak durmak için mahkemede fazla kalamazlardı. Bunun yanı sıra kadınlar, mahkemede tanıklık yapabiliyordu. Ancak, bu erkeğin yaptığı tanıklığın yarısı sayılırdı. Aynı kural miras davalarında geçerli olup, kadınlar, erkek kardeşlerinin yarı oranında miras hakkı elde edebiliyordu. Ancak eğitim durumları, yetiştirilişleri ve sosyal baskılar, kadınların her zaman yasal haklarını aramasını engellemişti. Jennings, H.1045 (M.1635) yılında olan bir olayı biraz hayretle karşılamıştı. Fatma Hatun adında bir kadın gece evinden çıkarak mahkemeye gelmiş ve kocasının evde bir başka erkekle içki içtiğini ihbar etmişti. Bunun üzerine mahkeme katibi yanında görevlilerle eve denetlemeye gönderilmiş ve yaptıkları baskın sonucunda evde içki içildiği belirlenip kocası ve diğer arkadaşları mahkemeye çağırılmıştı.

Mülkiyet sahibi kadınların sayısı Osmanlı İdaresinin ilk elli yılında %30'a çıkmışsa da, genellikle bu mal varlığı miras yolu ile edinilirdi. Gerçekte kadınlar paralarını toprak alımı yatırımında kullanmazlardı. Kız çocuklarına aileleri çeyiz veya miras olarak toprak yerine para, mücevher veya giysi verirlerdi. Toprak satımında ise kadınlar çoğunlukta idi. Bu da miras yolu ile elde edindikleri toprağı paraya çevirmeyi tercih ettiklerini yansıtmaktadır.

Hem Şeriye Sicilleri, hem de vakıf belgeleri incelendiğinde Kıbrıs'ta yaşayan ekonomik yönden güçlü Türk kadınları ile de karşılaşılır. Bunlar hayır işleri ile de

ilgilenmiş, vakıflar kurmuşlardır. Ancak, bu oran İstanbul, Ankara gibi kentlerdeki daha çok fazla değildir. 1571 – 1640 yılları arasındaki Şeriye Sicilleri incelendiğinde bir kaç kadının küçük çapta olan bir kaç vakfın mütevellisi olarak görev yaptıkları da görülmüşse de bu çok fazla değildir. Bunun esas nedeni de vakıf yapan kişilerin mütevellisi üyelerinin aile üyelerinden oluşmasını tercih etmeleri idi. Eşlerinin vefatında küçük çocuklarının vekilliğini üstlenen kadınlar, evlenmeleri halinde bunu kaybediyor, yerine çocuğun en yakın erkek akrabası, özellikle amcası vasi tayin ediliyordu. Ancak madur durumda olan dul kadınlara ve yetimlere baş vurmaları halinde nafaka ve kisve denen geçim ve giyim kuşamını karşılayacak bir maaş bağlanırdı.

3. Kıbrıs Türk Kadınının Evlenme ve Boşanması

Evlenme konularına ait kayıtlara hem Kıbrıs'a ait Şeriye Sicillerinde, hem de Anadolu'nun diğer kentlerinde pek fazla yer verilmemiş olması bu konuların tamamı ile ailelerin kendi aralarında sözlü olarak anlaşmalara dayandığını düşündürmektedir. Bu konu ile ilgili detaylı bilgileri folklor araştırmaları yanısıra Avrupalı gezginlerin yazdıkları kitaplardan da edinmekteyiz.

Alexander Drummond, 1754 yılında yayınladığı seyahatnamesinde yukarıda da belirtildiği gibi, ailelerin kendi aralarında anlaşarak ayarladıkları bu evliliklerde eşler hep birbirine yabancı kaldığını bununla birlikte Türk kadını her zaman sonsuz bir mutluluk içinde imiş gibi tüm isteklerinin karşılanmışçasına hoşnut bir tablo çizmekte olduğunu anlatır.

Mariti'nin işittiklerine göre, Türkler, üç tür eş alırlardı; birisi, resmi olarak evlendikleri, diğeri kebin adını verdikleri ve kiraladıkları kadınlar, bir üçüncüsü ise, satın aldıkları kölelerdi. Gerçekte bunların hepsi eş olarak değil, bir kısmı da zengin evlerinde çalıştırılan kölelerdi. Erkekler resmi olarak evlendikleri kadınları evlenecekleri güne kadar göremezlerdi. Bunlar dört taneye kadar olabilirdi. Ancak şeriat kanunlarında yer alan ve yasal sayılan bu çok eşlilik yine de Kıbrıs'ta çok yaygın değildi.

Tüm İslam toplumlarında olduğu gibi, aile yaşamı Kıbrıs'ta da kutsaldı ve saygı gösterilen bir kurumdu. Ancak yukarıda da belirtildiği gibi, evlenmelerle ilgili resmi kayıtların az olmasına karşın boşanmalarla ilgili Şeriye Sicilleri'nde pek çok vak'a kaydedilmiştir.

Resmi nikahında olan bir kadını bir erkek hiçbir neden göstermeden boşayabilirdi. Ancak bir Türk kadını hiç bir neden olmadan kacasından boşanamazdı. Mariti'ye göre bu ancak kocasının ona yeterli yiyecek vermemesi veya en azından sekiz günde bir onu yatağına almaması veya hamama gitmesi için yeterli para vermemesi durumunda mümkün olabilirdi. Bu şartlarda erkek onu bırakmak, çeyizini geri vermek, çocuklara bakmakla mükellefti. Kadın, aynı zamanda zamanda kocasının kötü alışkanlıkları olması halinde boşanma talebinde bulunabilirdi.

Jennings'in incelediği sicil kayıtlarında da eşinin nikah akçesini ödememesi veya yatakta erkeklik görevini yapmaması nedeniyle boşanma talebinde bulunan kadınlar bile vardı. Cariyeler ise, boşanma davası açamazlardı. Ancak yeterli yiyecek alamazlarsa, başka bir Türke satılmak için başvurabilirlerdi.

4.Kadınların Ekonomiye Katkıları

Osmanlı Dönemi'nde kadını her hangi bir meslekten men eden hiçbir kanun gerçekte yoktu. Ancak, yine de kadınların hangi meslekler ile ilgili olduğunu eldeki belgelere göre fazlaca öğrenmek mümkün değildir. Bununla birlikte, özellikle Mağusa bölgesinde özellikle bu kentin kalkınmasında çağlar boyu önemli bir yeri olan camlet denilen deve veya keçi yününden yapılan bir çeşit kumaş dokuma endüstrisinde kadınların önemli bir payı vardı. Kadınlar, dokunmak üzere yün eğirip, hazırladı. Ancak, Osmanlı eyaletlerinde kadınların hiçbir loncaya bağlı değillerdi. Yani diğer bir deyişle bu kadınlar isimsiz emekçilerdi. Genellikle kadınlar, aile sistemi ve ziraat işleri dışında meslekler edinmezlerdi. Pamuklu ve yünlü kumaş dokumacılığı bunun dışında idi. Sadece erkek kardeşin olmaması durumunda miras olarak edindikleri toprakları sipahi ocağına timar vergisi ödemeleri şartı ile resmi

öğretmenlerdi. Türk ulusunun Kurtuluş Savaşı'na destek vermek için Kıbrıs Türk Toplumunu harekete geçtiği zaman henüz örgütlenmemiş olan Kıbrıs Türk kadını başta bayan öğretmenler olmak üzere bağışlar yaparak, müsamereler düzenleyerek bu yardım hareketine katılmıştı (İnan 1998, s. 5).

1930'lu yıllara dek Kıbrıs Türk Kadını'nın toplumsal yaşama katılma olanağının çok sınırlı olmasına karşın adadaki diğer toplumların durumu farklı idi. İngiliz Yüksek Yönetici eşleri törenlere katılıp ödülleri dağıtıyorlar, yardım amaçlı dernekler kuruyorlardı. Ayrıca Kıbrıs kadınlarının sorunları başlıklı tartışmalar yapıyorlardı. (İnan 1998, s. 6).

Lefkoşa Türk Hanımları Cemiyet-i Hayriyesi adıyla koloni döneminde 21 Mayıs 1930'da ilk kez çıkarılan Kulüplerin Kaydını Öngören Yasaya uygun olarak dernek kuruluyor. Bu hareketin öncüleri Ülviye Mithat ile bayan öğretmenlerdir. Hazırlanan tüzüğün 25 Aralık 1931'de yapılan ilk toplantısında onaylanmasıyla dernek kurulmuştu (İnan, 1998 s.10).

O yıllarda derneğin kurucusu Ülviye Mithat'ın Embros Gazetesi'nde çıkan bir yazısında Kıbrıs Kadını hakkındaki görüşlerini özetle şöyle açıklıyordu (Embros g. 1937).

Türklük hakkında hakikat severlikle yazılan makalelerinden dolayı Kıbrıs Türk cemaatinin muhabbet ve alakasını kazanan Embros Gazetesinin haftalık bir mecmua neşredeceğini memnuniyetle haber aldık. Yaptığım tahkikat üzerine bu mecmuanın Kıbrısı ve Kıbrıs hayatını gerek adada ve gerek ada haricinde doğru bir surette tanıtmaya çalışacağını, ve sair münderecatı arasında bu hususa büyük bir mevki vereceğini öğrendim. Gazete sahibi, bu mecmua için, benim de itidarım nisbetinde bazı yardımlarımı istemek nezaketini gösterdi. Ben de yukarıda söylediğim hedefi ve maksadı göz önüne alarak Embros okurlarına Kıbrıs Kadınlığı hakkında bir kaç hakikat yazmağı düşündüm.

Komplemandan azami hoşlanan, ve daima müdahanekeane sözlerle oyalandırılmağa alıştırılmış olan kadınlarımızın iç yüzlerini meydana koyacak şekilde yazılmış müdahanedan ari bir yazının bir çoklarımızın kaşlarını çattıracağı yüzde yüz

muhakkaktır. Hele bu hakikatlerin kendi cinsiyetlerine mensub bir kimse tarafından ifşa edilmiş olması çatılan kaşların aid olduğu kafalarda bir hiddet kasırgası koparacaktır. Asabiyetlerinin makul bir hududu olmayan bu sevimli unsurun düşmanlığının ne kadar devamlı ve korkunç olduğunu bilfiil tecrübe ettiğim halde gine vakiaları bildiğim ve gördüğüm gibi yazmak huyumdan vaz geçemiyorum. Allah beni kendi cinsimin hiddetinden siyanet etsin. Amin.

Kıbrıs Kadınlığı dediğimiz zaman yalnız bir cemaatin değil, burada ehemmiyetli mevcudiyetleri olan üç unsurun – yani Türk, Rum ve İngiliz unsurların – kadınlığı anlaşılmalıdır.

Öncelikle Türk kadınlığından bahsedelim:

Kıbrıs Türk Kadınlığı maalesef hiç bir bakımdan, Türkiye'deki bugünkü Türk kadınlığının seviyesinde değildir. Dikkata şayandır ki ilmi irfanın naşiri addolunan

İngiltere İmparatorluğunun 60 senelik idaresi zamanında Kıbrıs'da Türk kızlarının layikile yükselmesine hizmet edecek tek bir müessese vücade getirilmiş değildir. Adına Victoria Kız Lisesi dediğimiz hakikatte bir lise değil belki ancak bir Orta Okul olan yagane yüksek kız mektebimiz, kızlarımızı hiç bir hayata namzed olmağa hazırlamadan vasattan dün bir bilgi ile meydana çıkarmaktadır. Bu kadar basit bir tarzde yetiştirilmiş kızlarımızın yüksek bir kadınlık alemi meydana getirmelerini istemek insafsızlık ve beklemek saf dillik olur. Nitekim onlar ancak eski yüzük oyununun yerine bu günkü Rami veya Konkeni, eski sabah kahvesi oshbetleri yerine bu günkü gayesiz toplantıları, eski şahmaran masalları yerine de günün malavani romanlarını ikame edebilmişlerdir.

Kadınlarımız arasında doktor, avkat, kimyager, gazeteci, vesaire gibi yüksek san'at müntesibleri hiç yoktur. Bundan sarfinazar daha küçük sanatları mütemayiz bir surette başaranlara da maalesef tesadüf edilmemektedir. Bu spor kulübümüz yok, aradabir dimağımızın paslarını gidermeğe hizmet edecek bir kitab evimiz yok, vakit vakit bilgili şahsiyetleri çatısı altında toblayıp istifadeli konferanslar, münazaralar tertib eden bir kulübümüz yok hatta kadınlığın en tabii ve en kuvvetli hislerinden olan şefkat ve yardım duygularile açılmış ve elbirliği ile idare ettirilen bir hayır cemiyetimiz yoktur (Azgın 1998. s.43).

Çağdaş Kıbrıs Türk Kadını

Osmanlı Dönem'i için yapılan araştırmalar kadının eğitimi konusunda fazla bir bilgi ortaya çıkaramamıştır. 1900 yılında 14 Osmanlı ilkokulu bulunduğu ve bunlardan sadece birinin kız okulu olduğu bilinmektedir. Ancak 1902 yılında Viktorya Kız Mektebi'nin açılması ile kızlar için orta eğitim başlamıştı. Türkiye'de 1924 yılında ilk kez yüksek eğitim yapmaya giden kız öğrenci Melahat Hacıbulgur önceleri öğretmenlik yapmış, daha sonra sıtmaya karşı mücadelede kan testi yapması için kursa gönderilmiş, 1945'te ilk kez kurulan kan bankasına Rumlar'ın tüm itirazlarına karşın başkan olarak getirilmiş, 1963 yılına kadar da Lefkoşa Hastanesinde görevini sürdürmüştü. Hıfsiye Ziya Hacıbulgur, H. Kadriye Hacıbulgur, Hatice Necati, Siddika Ahmet Ersoy, Vecihe Hacıbulgur, Şaziye Rüstem Baybars, Havva Zihni Tatar Kıbrıslı Türk kadın öğretmenler arasında ilkler olarak isimlerini verebileceğimiz değerli kadınlarımızdandır. Plastik sanatlar alanında Olga Rauf, Aylin Örek, Gönen Atakol, Göral Özkan, Filiz Ankaç, Emel Samioğlu, İnci Kansu, Özden Selente, Ruzen Atakan, Nilgün Güney, İsmet Tatar ve Günay Güzelgün Kıbrıs Türk Sanat Tarihine isimlerini yazdırmış kadın sanatçılardır. Tiyatro alanında ise Vedia Barut ve Kamuran Aziz 1930 yılında sahneye çıkan ilk Kıbrıslı Türk kadın tiyatrocular olarak isimlerini tiyatro tarihine yazdıran kadınlardır. Türkiye'de Atatürk'ün devrimlerini yakından izleyen Kıbrıs halkı da özellikle Kıyafet Devrimini anavatandan daha süratle gerçekleştirmiş olduğu özellikle Kıyafet Devrimi çerçevesinde Şapkacı Emete İrfan Aziz (Milyalızade)'nin katkıları yadsınamaz. 1930'lu yıllarda Kıbrıs'ta çarşaf ve fes bırakılmış ve şapka kullanılmaya başlanmıştır. Şapkacı Emete Hanım, Türklerin şapka ihtiyacını karşılayan ilk şapka yapımcısıdır. Fevziye Hulusi de Bayrak Radyosu'nun kuruluşunda ilk görev yapmış kadındır. Dr. Servet Sami Dedeçay, Dr. Latife Birgen de kendi bilim alanlarında ilk kez doktora yapmış Kıbrıs Türk kadınlarındandır.

Kıbrıs Cumhuriyeti ve daha sonraki Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde ilk kez 1993 yılında bir kadın bakan olarak Onur Borman görev yapmıştır. UBP-TKP Koalisyon Hükümeti döneminde görev yapan Dr. Gülsen Bozkurt da ilk kadın Sağlık Bakanıydı.. Yine Yüksek Mahkeme yargıçlığına da ilk kez Gönül Erönen adlı

bir hukukçu kadın atanmıştır. Perihan Aziz basın alanında “Kadın gazeteci olmaz!” sözlerine karşın yıllardan beri yılmadan çalışan bir basın mensubudur. Üniversite ve daha birçok kurumda Kıbrıs Türk kadını önemli görevler yapmakta, ancak görevlerini yaparken kendilerinden erkeklerden daha fazla üstün başarı ve özveri göstermesi istenmekte ve üstün başarılı olsalar da ancak ihtiyaçlar doğrultusunda önemli görevlere getirilmektedirler.

Geçmişte ikinci planda kalan, eğitimden mahrum, evde kapalı büyüyen, tek görevi çocuk doğurup, yetiştirmek ve evine bakmaktan ibaret olan Türk kadını sosyal yaşamında son yüzyılda büyük bir aşama göstermiştir. Bugünkü Türk kadını çağdaş, kültürlü ve toplumun her kesiminde aktif olarak çalışan bir kadındır. Günümüzde çalışan kadın oranı çok yüksektir. Her meslek dalında kadın bulmak mümkündür. Yazarlar, ozanlar, eğitimciler ve ressamlar arasında kadınlar önemli bir yer tutmaktadır. Sorumluluk sahibi, iyi bir eş, iyi bir anne ve iyi bir vatandaştır. Kıbrıs mücadelesinde de her zaman yerini almıştır

(Devlet Bakanlığı Başbakan Yardımcılığı Kadın ve Aile Sorunları Birimi Kongre Bildirileri

2001 s. 44-49).

KKTC’de Kadının Bugünkü Konumu

KKTC’de kadının yasal, siyasal ve çalışma yaşamındaki konumuna bakıldığında bazı tesbitler yapmak mümkündür. 1996 KKTC nüfus sayımı sonuçlarına göre 200.587 kişi olan toplam nüfusumuzun 94,609’u kadındır. Sayım sonuçlarına göre KKTC’de okur yazar çağda 184,451 kişi bulunmaktadır. Okur yazar çağındaki erkeklerin %96,8’i okuma yazma bilirken, okur yazar çağındaki kadınların %89,7’si okuma yazma bilmektedir. Cinsler kendi nüfusları içerisinde okur-yazar olmaları açısından incelenip mukayese edilecek olursa genel olarak bir öğrenim kurumundan mezun olmayan erkek oranı %10,4 iken kadınlarda bu oranın yükseldiği ve %12,1 olduğu görülmektedir. Çeşitli kademelerdeki öğrenim kurumlarından mezun olan kadın ve erkeklerin durumu incelendiğinde ise ilkokuldan mezun olma oranı kadınlarda daha yüksek iken (kadın için %38,9, erkek için %36,5) orta okul ve

lise mezunlarında bu oran düşmektedir. Yüksek okul ve fakülte çağında ise erkek mezunlar okuma-yazma bilen 6 ve üstü yaştaki erkek nüfusunun %10,8'ini, kadın mezunlar ise okuma-yazma bilen 6 ve üstü yaştaki kadın nüfusunun %7,0'ını oluşturmaktadır (DPÖ, 2003:).

Medeni durum açısından değerlendirme yapıldığından 12 yaş üzeri nüfusu oluşturan 166,49 kişinin 77,838'inin (%46,9) kadınlardan oluştuğu görülmektedir. Erkek nüfusun %41,93'ünün kadın nüfusunun ise %28'inin hiç evlenmediği gözlenirken erkeklerin %55,48'i kadınların ise %61,62'si evlidir. Erkeklerin 1,46'sının kadınların %8,21'inin eşi ölmüştür. Boşanmalarda ise erkeklerin %1,08'inin kadınların ise %2,17'sinin boşanmış olduğu görülmektedir. KKTC'de bugüne kadar kadının statüsü ile ilgili geniş kapsamlı bir çalışma yapılmamıştır. Bu nedenle pekçok konuda olduğu gibi kadının çalışma yaşamındaki rolü konusundaki bilgiler de sınırlı düzeydedir. Nüfus sayımı ile bu konuda bazı veriler elde edilebilmiştir. Buna göre çalışma nüfusunun sayısı 68,67'dir. Bunun 50,03'ü erkek 18,634'ü kadındır. Buna göre çalışan toplam nüfusun %72,9'u erkeklerden, %27,1'i ise kadınlardan oluşmaktadır.

Ana meslek gruplarına ve cinsiyete göre dağılım incelenecek olursa müteşebbis direktör ve üst kademe yöneticisi olarak çalışan erkek nüfusunun toplam çalışan erkek nüfusunun içindeki payı %3,55 iken bu meslek grubunda çalışan kadın nüfusunun toplam çalışan kadın nüfusunun içindeki payı %1,87'dir. İdari personel olarak çalışanlarda ise tamamen tersi bir durum olduğu görülmektedir. Çalışan erkek nüfus içinde idari personel grubunda çalışan erkeklerin payı, %7,77 iken kadınların payının %30,58 olduğu izlenmektedir.

Kamuda çalışan memur, öğretmen ve polislerin %43,1'i kadınlardan oluşmaktadır. Kadınların oransal olarak yalnız öğretmenlikte erkeklerden daha fazla olduğu izlenmektedir. Nitekim kadın öğretmenlerin payı %61,4 iken, toplam memurların %46,0'ı toplam polislerin ise %4,4,5'i kadınlardan oluşmaktadır.

DEMOKRASİLEŞME SÜRECİNDE KADIN HAKLARI

Kadın hareketinin kurumlaşması ve kurumlaşmanın kadın hareketi açısından hem olumlu yönlerinin hem kurumlaşma süreç ve olgusunun içerdği rizikoların farklı ülkelerde yapılmış deneyimler bu bölümde yer almıştır.

Türkiye’de Kadın Hareketi

Cumhuriyetin kuruluşundan itibaren devletin öngördüğü sınırlar ve kurumlar içinde tanımlanan kadın bağımsızlığı poletikası, Şirin Tekeli’nin değimiyle “devlet feminizimi”, özel kadın kadın hareketinin yaşam alanını daraltarak devamını ve gelişmesini olanaksızlaştırdı. Ellili yıllardan itibaren uygulanmaya başlanan kapitalist Pazar ekonomisi tarımda makineleşme giderek artan iç göç ve işsizlik, toplumun geniş kesimlerinin poletize olmasının önde gelen nedenlerini oluşturmuştur. Seksenli yılların başına kadar özellikle sol kesimde, kadınlar, partiler, çeşitli kuruluşlar ve derneklerde yoğun enerji harcayarak aktif oldular. Fakat sol kesimde de feminist talepler, kadın sorunu sınıfsal bir sorundur gerçeğiyle tartışılmadı.(Berktaş 1993). 1980 yılındaki son askeri darbeden sonra hem devlet feminizimine hem de 80’deki askeri darbeye karşı muhalefet olarak gelişen yeni feminist hareket ise işlevini toplumun demokratikleşme arayışında temel ve öncü olarak tanımlamaktadır.(Tekeli, 1993,s.33)

Türkiye’de seksenli yıllarda gelişen yeni feminist kadın hareketi, kendini tanımlama ve kadın politikaları için stratejiler geliştirme bağlamında, cumhuriyet kadın kuşağının, merkezîyetçi bir devlet anlayışı temelindeki “devlet feminizmi” deneyimlerinin analizi, son yirmi yılda sol hareket içinde kadınların kazandıkları deneyimler ve osmanlı devrindeki kadın hareketini inceleyen feminist kadın araştırmalarının sonuçları şeklinde özetleyebileceğimiz yakın ve

uzak geçmişin birbiriyle bağlantılı üç deneyim alanından faydalanma olanağına sahip bulunmaktadır (Akkent, 1991, 9-11).

Norveç'te Kadın Hareketi

Norveç'te parlamentonun %35'ini, bugün kadınlar oluşturmaktadır. 1969 seçme ve seçilme hakkını ise kadınlar 1913'te almışlardı. Durum yerel politikada da farklı değildi. Norveç ve diğer İskandinav ülkeleri, batı Avrupa'da politikaya en yüksek oranda kadın kalıtımının olduğu ülkeler. Yeni kadın hareketinden önce, 1969'da büyük partiler daha fazla kadın seçilmesini hedefleyen bir kampanya başlattılar. Kadınların temsilden sayısal olarak adil bir pay almaları gerekliydi. Zamanın politik sistemi bu eğilimi destekledi ve yeni kadın hareketi bu talep için savaş vermek zorunda kalmadı. Kadın hareketi kadın bilincini geliştirdiği gibi, parlamento ile yerel seçimler bağlamında iki yılda bir düzenlenen çeşitli kampanyalara katıldı. Bu kampanyalarda özellikle kuruluşu eskiye dayanan kadın kuruluşları etkinlik gösterdiler. Bu çalışmalar, birbirini etkileyerek bir dizi yeni gelişmelere yol açtı.

Yetmişli ve seksenli yıllarda politikadaki kadın sayısı devamlı artarken, kadın hareketinin çalışmaları ve etkisi, seksenli yıllarda azalmaya başladı. Bu nedenle kadın politikacıların çalışma alanı da sınırlandı. Seksenli yıllarda kadın hareketinde gözle görülür bir kurumsallaşma oldu (Gulli, 1991. 28-31).

İngiltere'de Kadın Hareketi

İngiltere'deki kadınlar onaltıncı yüzyıldan itibaren ırkçılığa karşı savaş vermeye başlamışlardır. Siyah ve beyaz kadınlar arasındaki farklar ilk elde ırk ve sınıf temeline dayanıyordu. Irkçılık beyaz kadınların siyah kadınların sorunlarını görmezden gelmeleri ya da dışlanması anlamına geliyordu. Beyaz kadınlar tecavüz, ensest gibi kadına yönelik şiddete karşı savaşılmaya hazırdılar,

fakat devlet tarafından ekonomik psikolojik alanlarda veya bakirelik testleri gerkcesiyle beden üzerinde uygulanan şiddet nedeniyle, siyah kadınların yaşamın her alanında uğradıkları tecavüzleri yok sayıyorlardı. Beyaz kadınlar nükleer silahlara karşı kampanyalara katıldılar. Beyaz kadınlar kız çocukları için cinsiyetçi olmayan ders kitapları geleneksel meslek seçimine son verilmesi gibi konularla eğitimde şans eşitliği talebinde bulundular. Fakat ulusun aşçıları, temizcikleri, otobüs şöförleri rolünü yüklenmenin ötesinde herhangi bir talepte bulunmamanın devlet tarafından siyah genç kadınlara empoze dildiği gerçeği sorgulanmadı. Alt sosyal sınıftaki beyaz kadınların sorunlarına bile eğilmemiş olan kadın hareketi geleneksel olarak işçi sınıfı ya da lumpenproleter grupta yaşayan siyah kadınların sorunlarıyla hiç ilgilenilmedi.

Birleşik krallıktaki örgütlü kadın hareketi toplumsal değişimin kadınlar üzerindeki politik ve ekonomik etkilerini görmezden gelerek kişiler arasındaki ilişkiler düzeyiyle sınırlı bir ideolojiye ağırlık verdi (Dadzie, 1991, 60-61).

Polonya'da Kadın Hareketi

Polonya'da Ağustos 1945'te kurulmuş olan Kadın Birliği bazı dönüşümler geçirerek bugüne kadar varlığını sürdürdü. Polonya'da aynı ad altında birinci dünya savaşından biri çalışmalarını sürdüren başka bir dernekte vardı. Kadın birliğinin daha önceki kadın kuruluşlarının izinden gitmek istemesi ve bütün aktif kadınları birleştirme amacına yönelmesi nedeniyle, savaştan önce kurulmuş özellikle sol kanattan, Demokratik Kadın Kulübü, Kadın Kooperatifleri Birliği, Çifçi Kadınlar Derneği, Uluslararası Üniversiteli Kadınlar Derneği, gibi kuruluşlar bu birliğe katıldılar. kadın birliğinin bütün aktif kadınları bünyesinde toplama hedefi başarısız olmuştur. Kadın birliğinin stratejisi bağımsız kadın hareketinden değil erkek bakış açısına uygun bir şekilde insanların kurtuluşuna yönelikti. Gerçek kadın istemleri ve taleplerine son derece az yer verilmişti. Dolayısıyla kadın birliği çok ender olarak

kadınların gerçek çıkarların desteklemiş ve kendi çalışmaları ise dikiş ve yemek kursları ile sınırlı kalmıştır. Buna paralel olarak üye sayısı gittikçe azalmış ve yaşamını devlet ödenekleriyle sürdürmüştür (Walczewska, 1991 72-75).

İtalya’da Kadın Hareketi

Tüm talyan kadın hareketi, 1980’lerden itibaren yeni bir kimlik yeni eylemler ve yeni bir örgütlenme arayışı içine girdi. Kadının özne olarak kabulüne teorik bir temel oluşturmak amacıyla feminist teori daha karmaşık bir bütün oldu. Cinsler arasındaki farklılık teorisi evrensel olanın birliği ve yansızlığını sorguladı. Feminizm hem politik alanda kurumları ve politik sahnesini etkiledi, hemde diğer ülkelerde olduğu kadar belirgin olmasa da İtalya’daki hareketin bir kurumlaşma süreci içinde olduğu gözlemlendi. İtalya’da belediyelerde oldukça iyi temsil edilen pekçokreformteklifi yapan ayrıca kooperatifkurumlara çok aktif destek veren sosyalist kadınlardır. Bünyesinde öğretmen, kütüphaneci , arşivci, kadınların örgütlendiği “İtalya Tarihçi Kadınlar Topluluğu” yaptığı çalışmalar İtalya’da çok önemsenmektedir (Rosilli, 1991 80-84).

İsveç’te Kadın Hareketi

Parlamentolarında ve yerel yönetimlerinde en yüksek kadın oranı olan İsveç, Danimarka, Norveç ve Fillandiya dünya sıralamasındaki bu öncü yerlerini kota uygulamalarına borçludurlar. Ancak yalnız kota uygulaması değil, bu dört ülkede kadınlar oy haklarını yüzyılımızın başında elde etmişler ve ekonomik yaşama aktif biçimde katılmışlardır. Dünya sıralamasında ilk dörde giren İskandinav ülkelerine özellikle İsveç’e daha yakından bakarak elde edilen kazanımları incelersek İsveç’te 1998 yılında parlamentonun %44’ünü kadınlar oluşturunuyordu.

Özel sektörde karar mekanizmalarında kadın oranının düşük olması nedeniyle İsveç hükümeti 1993'te bir araştırma komisyonu oluşturarak bunun nedenlerini öğrenmek istemiş, bu araştırmadan sonra özel sektöre kadın yönetici yetiştirmek amacıyla 1995 yılında "Çalışma Yaşamında Liderlik Akademisi" hükümet fonlarıyla oluşturulmuş. Bu liderlik akademisinin amacı özel sektöre kadın yönetici yetiştirmek. İsveç'te kadınların %80'i, erkeklerin %85'i aktif çalışan nüfus arasında bulunuyor. Bir başka deyişle İsveç kadınlarının ekonomik yaşama katılımları oldukça yüksek. Aynı biçimde yüksek öğrenim görmekte olan genç kızların sayısı, genç erkeklerin sayısından fazla.

16-17 Ocak 1998 tarihlerinde Makedonya'nın Üsküp kentinde yeralan daha fazla sayıda kadını politika ve hükümete nasıl katmalı başlıklı konferansta İsveç politikasında kadın konusunu işleyen Götebork Üniversitesi Siyaset Bilimleri Profesör Yardımcısı Mariya Oskarson İsveç'te kadınların bu başarısını kadınların toplum içindeki konumunun gelişmesine ve kadın temsiliyetini artıracak bilinçli stratejilerin uygulanmış olmasına bağlıyor (Uludağ, 1998, 91-92).

Kadının Siyasal Hayata Katılımı

Kadınlar her ne kadar da kurumlaşarak, kadın sorunlarının ve geri kalmışlıklarının üstesinden gelmeye başadıysalar da kadınların hala daha karar mekanizmalarında uzak bırakılmışlıkları bir gerçektir. Kadının politikada karar mekanizmalarında gereken yeri alması için neler yapılması gerektiği üzerinde dünya ülkeleri çalışmalar yapmaktadır. Dünya'daki kadın kuruluşlarının yıllardır aktif çalışmaları ve kota üzerine düşünceler geliştirmeleriyle son yıllarda kota uygulaması dünya gündemine girmiştir.

Bazı ülkelerde siyasi partilerde uygulanan kotalarla artık kadınlar parlamentolarında yer almakta ve kadınlarla ilgili sorunları buralara taşımaktadırlar. Ükelere göre siyasi partilerde uygulanan kotalar şöyledir (Uludağ, 1998 78-82).

ÜLKE	%
Arjantin	%35
ABD	%50
Almanya	%50
Avustralya	%35
Avusturya	%40
Belçika	%25
Bolivya	%30
Çek Cumhuriyeti	%20
Danimarka	%40
Dominik Cumhuriyeti	%25
Ekvador	%25
Fiji	%20
Fillandiya	%50
Filipinler	%25
Fransa	%30
Güney Afrika	%33
Haiti	%25
Hindistan	%35
Hollanda	%33
İngiltere	%50
İrlanda	%20
İspanya	%33
İsrail	%40
İsveç	%50
İsviçre	%40
İtalya	%20
İzlanda	%40
Japonya	%30
Kanada	%50
Kostarika	%50
Lidvanya	%25
Malta	%20
Maksika	%30
Nikaragua	%30
Norveç	%50
Portekiz	%25
Romanya	%25

Senegal	%25
Slovenya	%33
Şili	%20
Türkiye	%25
Uruguay	%38
Venezüella	%30
Yunanistan	%20
K.K.T.C.	%15

Bazı ülkelerde kadın üye yüzdelerinin parlamentoya yansımaları şöyledir;

ülkenin adı	parlamentodaki kadın üye %
İsveç	38,1
Norveç	35,8
Danimarka	30,7
B.Almanya	15,4
İsviçre	14,0
İspanya	13,4
İtalya	12,9
Avusturya	10,9
Belçika	8,5
Bulgaristan	8,5
İrlanda	7,8
Portekiz	7,6
Macaristan	7,0
İnltire	6,3
Çekoslovakya	6,0
Fransa	5,7
Yunanistan	5,3
Romanya	3,5
Malta	2,9
Türkiye	1,8

Son yıllarda Avrupa ülkelerinde Romanya, Çekoslovakya, Macaristan, ve Bulgaristan gibi demokrasiye geçen kadın parlamenter sayısında azalma görülürken Hallanda, İspanya, Norveç ve Yunanistan gibi ülkelerde kadın parlamenter sayısında artış gözlenmektedir (**Inter-Parliamentary union,(Haziran 1990)).**

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın evreni ve örnekleme veri toplama teknikleri ve çözümlemeye ilişkin açıklamalara yer verilmiştir.

Araştırmanın Evreni

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde dernekler Kıbrıs Cumhuriyeti'nde yürürlüğe giren ve günümüzde (2003) yürürlükte olan 6/61 sayılı Türk Cemaat Meclisi Birlikler ve Dernekler Yasası'na göre kurulur. Sendikalar, Sendikalar Yasasına bağlı, Sendikalar Mukayyitliğine, partiler de Yüksek Seçim Kurulu bağlı olarak çalışırlar.

Kıbrıs adasının Türk kesiminde bulunan tüm kadın dernekleri evren olarak alınmıştır. Kıbrıs'ta çeşitli amaçları gerçekleştirmeye çalışan, sürekli faaliyet gösteren 27 kadın örgütü bulunmaktadır. Bunların bir kısmı Lefkoşa Kaymakamlığına bağlı kadın derneklerinin 13'ü kendini bağımsız bir kuruluş olarak algılamakta, 11'i ise başka bir örgütün yan kuruluşu olarak kabul edilmektedir. 2 kadın derneği de kadın araştırmaları yapmaktadır. Araştırmaya aldığımız kayıtsız kadın kuruluşu da barış ve federal çözüm hareketi olarak kabul edilmektedir.

Araştırmanın Örnekleme

Bu araştırmada Lefkoşa'da bulunan 27 Kadın Örgütü örneklem olarak alınmıştır. Bunların genel dağılımı şöyle saptanmıştır:

- Bağımsız Kuruluşlar

13 bağımsız kuruluş olarak algılanan kadın dernekleri; Kıbrıs Türk Üniversiteli Kadınlar Derneği, Kız İzci Örgütü, Yurtsever Kadınlar Birliği, Kıbrıs Türk Kadınlar Birliği, Kıbrıs Türk Kadınlar Konseyi, Lefke ve Öncü Kadınlar Derneği, Kıbrıs Türk Yardımseverler Derneği, Sarayönü İneel Weel

Kadınlar Derneği, Kadından Yaşama Destek, Anneler Derneği, Kıbrıs Türk Çalışan Kadınlar Derneği, Balıkesir Güzelleştirme, Kültür ve Kadın Derneği, Yiğitler Köyü Güzelleştirme ve Kültür Etkinlikleri Kadın Derneği.

- Sendikaların Yan Kuruluşları
6 sendika yan kuruluşu olarak algılanan kadın büroları, KTÖS, KTOEÖS, KTAMS, DEV-İŞ, BES, ÇAĞ-SEN'dir.
- Partilerin Kadın Kolları
5 partinin kadın kolu olarak CTP, TKP, UBP, DP, MAP'dır.
- Kadın Araştırmaları Merkezleri
İki kadın araştırma merkezi; Kadın Araştırmaları Merkezi ile Doğu Akdeniz Kadın Araştırmaları Merkezi'dir.
- Kadın Hareketi
Barış ve federal çözüm için kurulmuş bir harekettir.:

Veri Toplama Aracı ve Aracın Geliştirilmesi

Araştırmada veri toplama aracı olarak soru cetveli kullanılmıştır. Soru cetveli araştırmacı tarafından hazırlanmış, hazırlanan soru cetveli bazı kadın kuruluşlarında deneme uygulaması yapılmış ve geliştirilmiştir. Daha sonra 27 kadın kuruluşuyla görüşülerek sorular kontrol edilmiştir. Son şekli verilen soru cetveli uzmanlara incelenilerek kullanılabilir duruma getirilmiştir.

Soru cetvelinde KKTC'de kadın örgütlerinin analizi yapılırken ilk dört soruda örgütün adı, kısa adı, kuruluş yılı ve yasal dayanağı, 5, 6, ve 7.nci sorularda örgütün amacı, çalışma alanları, yönetim yapısı, 8 ve 9.ncu sorularda varsa şubeleri ve temsilcilikleri sorulmuştur. 10, 11.nci sorularda en çok işbirliği yaptığı üç kadın kuruluşunun ismi bugüne kadar gerçekleştirdiği en önemli çalışma sorulmuştur. 12, 13. ve 14.ncü sorularda olası bir birleşmede hangi amaçların gerçekleşmesine öncelik verildiği, uluslararası kadın örgütlerinden hangisine üye olmak istediği ve KKTC'de kadın örgütlerinin birleştirilmesi durumunda kuruluş yerinin nerde olması gerektiği

soruları sorulmuştur. 15.nci soru ise açık uçlu bir soru biçiminde düzenlemek, diğer soruları kapsayan konumlarda bilgi toplama amaçlanmıştır.

Verilerin Analizi

Araştırmacı tarafından toplanan veriler yine araştırmacı tarafından istatistik program yöntemi ile çözümlenmiştir. Öncelikle ilk beş soru incelenmiş ve sonuçları uzman görüşü doğrultusunda alınarak değerlendirildikten sonra diğer sorular da aynı yöntemle çözümlenmiştir.

BÖLÜM IV

BULGULAR VE YORUMLAR

Bu bölümde araştırmaya katılan kadın kuruluşlarının amacı, amacına göre dağılımı, çalışma alanları, yönetim yapısı, şubeleri, temsilcilikleri, en çok işbirliği yaptığı kadın kuruluşları, gerçekleştirdikleri en önemli çalışmalar, kadın örgütlerinin birleştirilmesinde hangi amaçların gerçekleşmesine öncelik verdikleri, uluslararası kadın örgütlerinden hangisine üye olmak istedikleri, olası bir birleşmede kuruluş yerlerinin neresi olması gerektiği ve en çok üzerinde durdukları konular ele alınmış ve incelenmiştir.

KADIN ÖRGÜTLERİ

Adı	Kısa Adı (Rumuzu)	Kuruluş Yılı	Yasal Dayanak
Kıbrıs Türk Üniversiteli Kadınlar Derneği	K.T.Ü.K.D.	1991	Tüzük
Kadın Araştırmaları Merkezi	-	1991	
Kız İzci Örgütü	-	1968	Tüzük
Yurtsever Kadınlar Birliği	Y.K.B.	1977	Tüzük
Kıbrıs Türk Kadınlar Birliği	K.T.K.B.	1953	Tüzük
Kıbrıs Türk Kadınlar Konseyi	K.T.K.K	1975	Tüzük
Lefke ve Çevre Öncü Kadınlar Derneği	-	1992	Tüzük
Kıbrıs Türk Yardımsever Kadınlar Birliği	-	1998	Tüzük
Lefkoşa Sarayönü İnnel, Weel Kulübü Derneği	-	2001	Tüzük
Kadından Yaşama Destek Derneği	KAYAD	1997	Tüzük

Ulusal Birlik Partisi Kadın Kolları	-	1975	Yönetmelik
Toplumcu Kurtuluş Partisi Kadın Kolları	-	1990	
Demokratik Parti Kadın Kolları	-	1992	Tüzük
Cumhuriyetçi Türk Partisi Kadın Kolları	C.T.P.K.K.	1998	Yönetmelik
Milliyetçi Adalet Partisi	-	-	Yönetmelik
Kıbrıs Türk Öğretmenler Sendikası Kadın Bürosu	KTÖS Kadın Bürosu	1968 (Sendikanın Kuruluşu)	-
Belediye Emekçileri Sendikası Kadın Birimi	BES Kadın Birimi	1971 (Sendikanın Kuruluşu)	
Kıbrıs Türk Orta Eğitim Öğretmenler Sendikası Kadın Komitesi	KTOEÖS Kadın Komitesi	1968 (Sendikanın Kuruluşu)	-
Devrimci İşçi Sendikası Kadın Birimi	Dev-İş Kadın Birimi	-	-
Çağ-Sen Kadın Birimi	-	1992	-
Kıbrıs Türk Amme Memurları	KTAMS Kadın Komitesi	Sendikanın Kuruluş Tarihi	-
Doğu Akdeniz Kadın Araştırmaları Merkezi	DAKAM	-	Tüzük
Barış ve Federal Çözüm İçin Kadın Hareketi	-	1988	Tüzük yok Hareketidir
Anneler Derneği	-	1975	Tüzük
Kıbrıs Türk Çalışan Kadınlar Birliği	-	1990	Tüzük
Balıkesir Güzelleştirme Kültür ve Kadın Derneği	-	1994	Tüzük
Yiğitler Köyü Güzelleştir- me ve Kültür Etkinlikleri Kadınlar Derneği	-	2000	Tüzük
TOPLAM - 27			

Tablo -1'de görüldüğü gibi 27 kadın örgütü vardır. Bunlar .18.5 siyasi partilerin örgütleri .22.2 sendikaların kadın kolları, .13.6 ise bağımsız kadın örgütleri olarak kurulmuştur. .5.18'inin yasal dayanağı tüzük, .18,5'inin yönetmelik .25.9'unun ise yasal dayanağı bulunmamaktadır. .

Örgütlerin Amacı

TABLO-2

Kadın Örgütlerinin Amacına Göre Dağılımı

Amacı	N	(%)
Yardım Amacı Edinenler	7	25,9
Kadının Güçlenmesini, Her Konuda Söz Sahibi Olmasını Amaç Edinenler	6	22,2
Yaşadıkları Köyü Güzelleştirme, Geliştirme, Sosyal, Kültürel ve Kadın Konularında Faaliyet Yapmayı Amaç Edinenler	2	7,07
Kıbrıs'ta Barış ve Federal Çözümü Amaç Edinen	1	3,07
Parti Amaçları Doğrultusunda Uğraş Vermek Amacı Edinenler	5	18,5
Örgütlerinin Kadın Üyelerinin Örgüte Daha Aktif Katılımını Sağlayıp, Onları Örgütün Yönetim Kadrolarına Taşımaya Amaç Edinenler	6	22,2
TOPLAM	27	100

Tablo – 2’de görüldüğü gibi 27 Kadın Örgütü’nün amacına göre dağılımında .25,9 yardım amacını edinenler, .18,5 parti amaçları doğrultusunda uğraş verenler, .3,07 Kıbrıs’ta Barış ve Federal Çözüm’ü amaç edinenler bulunmaktadır.

Örgütlerin Çalışma Alanları

Tablo-3

Kadın Örgütlerinin Çalışma Alanlarına Göre Dağılımı

Çalışma Alanları	N	%
Yaşlılar, Çocuklar ve Kadınlar İçin Sosyal ve Kültürel Etkinlik Yapıp Elde Edilen Gelirlerle İhtiyaçlar Doğrultusunda Hizmet Vermek (Balo, Kermes, Piyango İş Yerlerinden Yardım Talep Etmek)	7	25,9
Mevcut Yasalarda Özellikle Anayasada Kadınlara Tanınmış Olan Hakların Eksiksiz Ve Savsaklanmadan Uygulanması için Yayın Yapmak Konferanslar ve Seminerler Düzenlemek Ve Gerekğinde Meclise Ve Siyasi Partilere Baskı Yapmak	6	22,2
Seçim Zamanlarında Kentleri, Köyleri Gezerek Kadın Üyelerine ve Üye Olmayanlara Partilerin Amaçlarını Aktararak Oy Toplamak	5	18,5
Sadece Eğitim Danışmanlık ve Sosyal Aktivite Alanları Oluşturularlar	2	7,07
Köy Temizliği, Balo, Çay, Piyango ve 8 Mart Kutlamaları	2	7,07
Kadın Konusunda Araştırma Yapıp, Bilimsel Bildiri Yayınlayanlar	2	7,07
Sadece Arada Bir Bildiri Yayınlayanlar	2	7,07
Barış ve Federal Çözüm İçin Yazı ve Pankart Açan, Konferans, Seminer ve Yürüyüşler Düzenleyenler	1	3,07
TOPLAM	27	100

Tablo – 3’de Kadın Dernekleri’nin çalışma alanlarına göre dağılımında örgütlerin .25,9’u yaşlılar, çocuklar ve kadınlar için sosyal, kültürel etkinlik yapıp elde edilen gelirlerle ihtiyaçlar doğrultusunda hizmet veren (balo, kermes, piyango) .18,5’i seçim zamanlarında kentleri, köyleri gezerek kadın üyelerine, üye olmayanlara partilerinin amaçlarını aktararak oy toplayanlar. .3,07’si Barış ve Federal Çözüm İçin pankart açan, konferans, seminer düzenleyenler bulunmaktadır.

Örgütlerin Yönetim Yapısı
Tablo-4
Kadın Örgütlerinin Yönetim Yapısına Göre Dağılımı

Yönetim Yapısı	N	%
Temsil, Başkan, Genel Sekreter, Organlar, Genel Kurul, Merkez Yönetim Kurulu, Denetleme Kurulu, Onur Kurulu	21	77,7
Kurucu Üyelerinin Tümü Yönetimden Sorumludur, Dış Temsiliyette Kurucu Üyelerden Birinin Temsil Yetkisi Var.	1	3,7
Örgütün Yönetim ve Yürütmesinde Yeralan Bir Kadın Yöneticinin Başkanlığında Yapılan Yönetim Yapısı	5	18,5
TOPLAM	22	100

Tablo - 4'de görüldüğü gibi kadın derneklerinin yönetim yapısının .77,7'sinde temsili başkan, genel sekreter, organlar, genel kurul, merkez yönetim kurulu, denetleme kurulu, onur kurulu bulunmaktadır. .3,7'sinde ise kurucu üyelerin tümü yönetimden sorumludur, dış temsiliyette kurucu üyelerden birinin temsil yetkisi vardır.

Örgütlerin Şubeleri
Tablo-5
Kadın Örgütlerinin Şubeleri

Şubeler	N	%
Güzelyurt, İskele, Girne, Mağusa, Lefkoşa'da Şubesi Olan	10	37.04
Şubesi Olmayan Dernekler	17	62.96
TOPLAM	27	100

Tablo - 5'de görüldüğü gibi kadın derneklerinin Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin ilçelerinde sadece .62,96'sının şubesi vardır.

Örgütlerin Temsilcilikleri
Tablo-6
Kadın Örgütlerinin Temsilcilikleri

Temsilcilikler	N	%
Yurt Dışında Temsilcilikleri Olanlar	-	-
Yurt Dışında Temsilcilikleri Olmayanlar	27	
TOPLAM	27	

Tablo - 6'da görüldüğü gibi kadın derneklerinin hiçbirinin dış temsilciliği bulunmamaktadır. Bunun nedeni ülkemizin hala daha yurtdışında tanınmamasıdır.

Örgütlerin İşbirliği

Tablo-7

Kadın Örgütlerinin En Çok İşbirliği Yaptığı Üç Kadın Kuruluşunun İsmi

Kadın Örgütleri	N	%
Kıbrıs Türk Kadınlar Birliği	2	7,4
Kıbrıs Türk Kadınlar Konseyi	3	11,1
Doğu Akdeniz Kadın Araştırmaları Merkezi	1	3,7
Kız İzci Örgütü	2	7,4
Rotari Lefkoşa Sarayönü Innerweel	1	3,7
Kadından Yaşama Destek	2	7,4
Üniversiteli Kadınlar Birliği	4	14,8
Yurtsever Kadınlar Birliği	2	7,4
Barış ve Federal Çözüm İçin Kadın Hareketi	2	7,4
Belediye Emekçileri Sendikası Kadın Bürosu	-	-
Dev-İş Kadın Bürosu	3	11,1
KTAMS Kadın Bürosu	2	7,4
KTÖS Kadın Bürosu	5	18,5
KTOEÖS	2	7,4
Kadın Araştırmaları Merkezi	2	7,4
TOPLAM	27	100

Tablo - 7’de görüldüğü gibi Kadın Örgütleri’nin işbirliği yaptığı Kadın Kuruluşlarından Sendikalar içinde .18.5’i KTÖS, .14.8 Üniversiteli Kadınlar Derneği, en çok tercih edilen örgütlerdendir. Derneklerden bir tanesi gerektiğinde bütün kadın dernekleri ile işbirliği yaptığını belirtirken başka bir yardım derneği İngiltere’deki bazı Türk derneklerinden ve Rotari Kulübünden yardım aldığını, bir derneğimiz de Londra’daki kadın birlikleri ile ilişkisi olduğunu belirtti. Yapılan bütün mülakatlarda Kadın Örgütleri 1986 yılında kurulan Kadın Platformu ile çalıştıklarını belirtmiştir.

Örgütlerin Önemli Çalışmaları

Tablo-8

Kadın Örgütlerinin Bugüne Kadar Gerçekleştirdiği En Önemli Çalışma

Önemli Çalışmalar	N	%
Ülkemizde İki Toplumlu Çalışmalar Yapmak	3	11,5
Kadın Platformu'nu Oluşturmak -Dünya Kadınlar Konseyi'nde (Pekin-Newyork) Temsiliyeti	2	7,4
Kadına Yönelik Seçim Çalışmaları	5	18,5
Aile Yasası İle İlgili Çalışmalar-Aile İçi Şiddete Dayalı Çalışmalar-Kadın Birimini Oluşturma Yasasını Hazırlama	6	22,22
Eğitim ve Destek Bursları-Avrupa Kadınlar Birliği Toplantısına Katılmak	1	3,7
HABITAT-2 1996 Konferanslar Dizisine Katılmak	1	3,7
Zübeyde Hanım Büstünü Girne'de Açmak-Hastane, Okul Yardımları-SOS Çocuk Köyüne Yardım	3	11,5
Uluslararası İneer Weel Toplantısına Katılmak	1	3,7
Toplumsal Cinsiyet Konulu Atölye Çalışmasına Katılmak-CEDAV komitesine Alternatif Kıbrıs Raporu Hazırlamak	1	3,7
Lefke'de Yaşlılar Lokali Açmak-Yaşlıları Geziye Götürmek	1	3,7
Toplum Merkezi Kurulması-Çocuk Hakları Kongresi	1	3,7
Kadın Eserleri ve Araştırmaları Kütüphanesi'nin Açılması-Kıbrıs Türk Kadınının Eğitimi ve İstihdamı Profili Araştırması-Arabahmet Eğitim Ve Geliştirme Projesi	1	3,7
Bosna-Hersek Yardımları-8 Mart Dünya Kadınlar Günü Etkinlikleri	1	3,7
TOPLAM	27	100

Tablo - 8'de görüldüğü gibi kadın örgütlerimizin bugüne kadar gerçekleştirdiği en önemli çalışmalarda .22,22 ile Aile Yasası ile ilgili çalışmalar, Aile İçi Şiddete dayalı çalışmalar, kadın birimini oluşturma yasasını hazırlama çalışması, .18.5 ile kadına yönelik seçim çalışmaları, .11,5'le ülkemizde iki toplumlu çalışmalar yapmak en önemli çalışmalar arasında yer almaktadır.

Örgütlerin Birleştirilmesi
Tablo-9
Kadın Örgütlerinin Birleştirilmesinde Hangi Amaçların
Gerçekleştirilmesine Öncelik Verilir

Birleşmedeki Amaçlar	N	%
Kadın Örgütlerinin Özerkliğinin Korunması	1	3,7
Kadının Ekonomik Politik Alanda Söz Sahibi Olması	1	3,7
Eğitim ve Geliştirme Projeleri Oluşturulması	1	3,7
Kadın Bilincinin Geliştirilmesi	4	14,8
Kadın Haklarını Savunmak Önceliği	1	3,7
Eğitim ve Sağlık Amaçları Önceliği	2	7,4
Huzurevi Açılımı İçin Yardım Edenlerle Amaç Birliği Yapma Önceliği	1	3,7
Siyaset Yapma Amacını Ortadan Kaldırma Önceliği	2	7,4
Ülkenin Can Alıcı Sorunlarına Yönelik Birliklilik Önceliği	2	7,4
Siyasi Partilerin Kadın Örgütlerinin Oluşturulacak Kadın Birlikliliğine Katmama Önceliği	1	3,7
Kadın Yöneticileri Karar Alma Organlarına Getirecek Çalışmalar Yapma Önceliği	4	14,8
Kadın Haklarının, İnsan Haklarından Ayrılmadığını Belirtme Önceliği	2	7,4
TOPLAM	27	100

Tablo- 9’da görüldüğü gibi kadın örgütlerinin birleştirilmesinde hangi amaçların gerçekleştirilmesine öncelik verildiği .14.8’i kadının barış sürecine katılımı, .14.8’i kadın bilincinin geliştirilmesi, .14.8’i de kadın yöneticilerin karar alma organlarına getirilerek çalışma yapma önceliği amaç olarak belirtilmiştir.

Örgütlerin Uluslararası Üyeliği
Tablo-10
KKTC’deki Kadın Örgütlerimiz, Uluslararası Kadın Örgütlerinden Hangisine
Üye Olmak İster

Uluslararası Örgütler	N	%
Uluslararası Kadınlar Birliği	1	3,7
Dünya Kadınlar Konseyi	1	3,7
Dünya’daki Türk Kadın Dernekleri	3	11,1
İneer Weel	1	3,7
Uluslararası Kadın Araştırmaları Merkezi	2	7,4
Avrupa İnsan Hakları Örgütü	1	3,7
Dünya’daki Her Örgüt İle	2	7,4
Dünya Kız İzci Örgütü	1	3,7
Aynı Görüşü Paylaştığını Savunan Partilerin Kadın Kolları	3	11,1
Dünya Sendikalar Federasyonu	5	18,5
Dünya’da Emek Mücadelesi Veren Örgütler	2	7,4
ECOSOC	1	3,7
Sosyalist Ülkelerdeki Kadın Örgütleri	1	3,7
Dünya Üniversiteli Kadınlar Birliği	1	3,7
Avrupa Birliği Ülkelerindeki Köy Örgütleri	1	3,7
Biz Parti Kadın Koluyuz. Dünya Kadın Örgütlerine Üyeliği KKTC’deki Kadın Örgütlerine Bırakıyoruz.	1	3,7
TOPLAM	27	100

Tablo – 10’da görüldüğü gibi Kadın Örgütlerimizin .18.5’i Dünya Sendikalar Federasyonu’na, .11.1’i Dünya’daki Türk Kadın Dernekleri’ne, .11,1’i de Aynı Görüşü Paylaştığını Savunan Partilerin Kadın Kolları’na üye olmak istediklerini belirttiler.

Örgütlerin Birleştirilmesi'nde Kuruluş Yeri

Tablo – 11

KKTC Kadın Örgütlerinin Birleştirilmesinde Kuruluş Yeri Neresi Olmalı

Kuruluş Yeri	N	%
Bizim Eşgüdümümüzde	-	-
.....Kuruluşunun Eşgüdümünde	-	-
Her Kuruluş Kendi Amaçları Doğrultusunda Çalışmalı Ancak Federasyon Halinde Üst Birim Oluşturmalı	23	85,1
Konfederasyon Halinde Birleştirilmeli	3	11,1
Kadın Örgütleri Eşitlik İlkesiyle Çalışmalı	1	3,7
Konsensus Temelini Benimsemeli		
TOPLAM	27	100

Tablo – 11’de görüldüğü gibi Kadın Örgütleri’nin .85.1’i olası bir birleşmede her kuruluşun kendi amaçları doğrultusunda çalışmasını ancak federasyon halinde üst birim oluşturulmasını belirtirken ,3.7’si de varolan seçenekleri desteklemeyip eşitlik ilkesi ve konsensus temelinde çalışılması gerektiğini belirtmiştir.

Serbest Uçlu Sorular

Bu bölümde kadın örgütlerinin en çok önem verdikleri düşüncelere yer verilmiştir.

- Tüm kadın örgütleri eşitlik ilkesinde çalışmalı öncelikle temel ilkelerde anlaşmalı karar verme, oy verme yerine konsensus temelinde çalışmalı
- Derneklerin yaptığı çalışmalar ada çapında yaygınlaştırılmalı.
- Dayanılmaya önem verilmeli.
- Hareket başlarsa herşey olur. Medya’da yer almak gibi.
- Hepberaber olursak toplum için faydalı şeyler yapabiliriz.
- Kadın Yönetici olmak için fazla özveri gereklidir.
- Kadınlar teşvik edici olmalıdır.
- Her örgütün kendi misyonu doğrultusunda çalışmaları vardır.
- Demokratik yapıda ayrı sivil toplum örgütlerine ihtiyaç vardır. Önemli konular için platform oluşturabilir.
- Konu bitince misyon tamamlanmış olur.
- Ortak yayın yapılması uzun süreli başarılı olamaz. Ortak Konular Belirleyip güç birleşimi yapabiliriz.
- Kadın örgütlerinin ortak paydası kadının güçlendirilmesi olmalı.
- Kadın örgütleri, yardım kuruluşları gibi çalışmamalı.

- Kadın Platformu'ndaki çalışmalarımız çok iyi bir deneyimdi.
- Örgütlerin politize olması, birleşmeye engeldir.
- Eğitim ve sağlık alanında yapılacak her çalışmada birleşmeliyiz.
- Feminist söylemlerle değil, birlikte kararlaştırarak herşey yapılabilir. Örneğin et pahalı olduğunda çıkıp protesto etmeliyiz.

BÖLÜM V

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde araştırmada elde edilen bulgular ile bu bulgular ışığında ileri sürülen öneriler üzerinde durulmaktadır.

Sonuç:

Kıbrıs adasında 1931'den günümüze kadar Kıbrıs Türk kadın derneklerine rastlamaktayız. Kadın derneklerimiz 1974 yılından sonra hem siyasal hem de nitel olarak yeterlilik göstermektedir. Kadın derneklerimiz Türkiye ve dünyadaki kadın hareketlerinin önem kazanmasıyla birlikte ülkemizde de önem kazanmıştır.

Ülkemizde bazı kadın dernekleri hükümetlerin programında olmasa da dünya kadın hareketi içinde yer almaya çaba harcamıştır. Örneğin Birleşmiş Milletler'in kadınlar için çıkardığı yasaları dünya ile aynı anda meclisimize taşıyabilmişlerdir. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde kadın derneklerimiz çok çeşitli amaçlarla kurulmuş derneklerdir. Derneklerimizin bir kısmı siyasi kadın kuruluşları olup seçim zamanlarında kadınlara yönelik çalışmalar yapar. Bir bölümü sendikaların kadın bürolarıdır ve amaçları sendikaların yönetimlerine daha çok kadın taşımaktır. Barış ve federal çözüm amacı taşıyan kadın derneklerimiz ise yurt ve dünya barışını ve ulusal çıkarlarımızı savunma için iki toplumlu çalışmalar da yapmıştır. Sadece kadının güçlenmesini, gelişmesini hedefleyen kadın derneklerimiz de vardır. Bir de bunların tümünü yapmaya çalışan kadın derneklerimize de rastladık. Kadın derneklerimiz 1994 yılından beri biraraya gelmeye çalışmıştır. Bu amaçla devlet bazında Kadın ve Aile Sorunları Birimi oluşturulmuştur. Bu birim şu an meclisten yasası çıkmasına rağmen işlerliğini sürdürememiştir. Kadın ve Aile sorunları biriminin başarısızlık nedenlerinden biri de seçimle iş başına gelen hükümetlerin atadığı bir kadının tarafsız olarak görülmemesidir.

Kadın derneklerimizin en ciddi birleşimi Kadın Platformu'nun oluşturulması ile olmuştur. Kadın Platformu'nun işleyişinde liderlik tek kişiye bırakılmıyor "uzlaşma yönetimine" başvuruluyordu.

Kıbrıs Türk Kadınlar Birliği, Kıbrıs Türk Üniversiteli Kadınlar Derneği, Yurtsever Kadınlar Birliği, Kadın Araştırmaları Merkezi, Barış ve Federal Çözüm İçin Kadın Hareketi'nden oluşan Kadın Platformu, ülkemiz için önemli kazanımlar elde etmiştir. Bu kazanımlardan biri Türk Aile Yasası'nın değiştirilmesi ve KKTC Meclisi'nden geçmesidir. Bir başka kazanım Birleşmiş Milletler'in Kadınlara Karşı Her Türü Ayrımcılığın Önlenmesi Uluslararası Sözleşmesi yasasının Meclisi'nde kabul edilmesidir.

Lefkoşa Kaymakamlığına kayıtlı olan kadın derneklerimizin sayısal ve nitel olarak yeterli görülmektedir. Kadın örgütlerinin bazıları arasında amaç birliği olduğu tesbit edilmiştir. Yönetim yapılarında paralellik vardır. Kadın örgütleri arasında işbirliği özellikle son yıllarda yeterli bulunmamaktadır.

Faaliyetlerinde kayde değer bir paralellik yoktur. Kıbrıs sorununa çözüm bulma için sürdürülen görüşmeler sürecinde kadın derneklerimizin büyük bir kısmı birlikte hareket etmiştir.

Öneriler:

- 1- Kadın Derneklerinin yöneticileri siyasal parti kimlikleriyle dernek kimliklerini ayrı tutmalı ve dernek çalışmalarına parti kimliğini karıştırmamalıdır.
- 2- Kadın dernekleri güçlerini birleştirmeli ve bir federasyon çatısı altında biraraya gelmelidirler. Federasyon yönetiminde “uzlaşma temeline” dayalı bir model benimsemelidirler.
- 3- Kıbrıs sorununun çözümünden sonra kadın derneklerimizin amaçları ve çalışmaları saht kadın sorunlarına yönelik olmalıdır.
- 4- Kadın dernekleri birbirleri ile daha çok işbirliği yapabilmelidir.
- 5- Kadın derneklerinin çalışmalarında paralellik bulunmalıdır.
- 6- Kadın dernekleri uluslararası kadın örgütleriyle bağlantı kurmalı, ilişkilerini geliştirmeli ve Kıbrıs Türk kadınının uluslararası temsiliyetini daha çok sağlamalıdır.
- 7- Bu araştırmada Kıbrıs Türk kesiminde bulunan kadın örgütlerinin yönetimlerinin analizi yapılmıştır. Bu konunun başka araştırmacılar tarafından doktora düzeyinde analizinin yapılmasında yarar vardır.

KAYNAKÇA

Altındağ, Meral. 1994 Osmanlı'da Kadın. Altın Kitapları İstanbul.

Atalay, Mürüvvet. ve Bahire Uzman. 1998 Kıbrıs Türkü'nün Değişim ve Gelişiminde Kıbrıs Türk Kadın Dernekleri. Doğu Akdeniz Üniversitesi Kıbrıs Araştırmaları Merkezi Yayınları. Mağusa.

Aytekin, Halil. 2001 KKTC'de Bayan Öğretmenlerin Örgütsel Katılım İle İlgili Beklentileri. Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Bilimleri Kongre Bildirisi.

Aytekin, Halil. 2000 Eğitim Sektöründe Cinsel Farklılaşmanın Yönetici Niteliklerine Etkisi. Erzurum Atatürk Üniversitesi 9. Eğitim Bilimleri Kongre Bildirisi.

Azgın, Fatma. 1998. Ülviye Mithat Feminist Buluşma. Lefkoşa.

Derzinevesi, Habib. 26 Aralık 2002 Kaşkay Türkleri'nde Kadının Yeri. Kıbrıs Gz. Lefkoşa.

A.B. Eğitim Seminerleri. Şubat 2002 ABD Kadın ve Fırsat Eşitliği CTP Eğitim Sekreterliği. Lefkoşa.

Çaha, Ömer. Nisan 1996 Sivil Kadın. Vadi Yayınları. Ankara.

Doğramacı, Emel. 1997 Türkiye'de Kadının Dünyası ve Bugünü. Türkiye İş Bankası Yayınları. İstanbul.

Ecevit, Yıldız. 1989 Kadın Dayanışması ve Kadın Örgütlenmeleri. 11. Tez Kitap No: 9 İstanbul.

Esin Çiğdem 2000. Türkiye’de Feminizm Kadın Hareketler ve Kadın Örgütleri

Heller Trudy 1997. Women And Men As Leaders in Business.

Kadın Eserleri Kütüphanesi ve Bilgi Merkezi Vakfı. 1994 Kadın Hareketinin Kurumsallaşması. Metis Yayınları. İstanbul.

Kamu Emekçileri Sendikaları Konfederasyonları. 1998 Birinci Kadın Kurultayı Tebliğleri Ankara.

KKTC Devlet Bakanlığı Başbakan Yardımcılığı Kadın ve Aile Sorunları Birimi. Şubat 2001 Birinci Kadın Kongresi Kongre Bildirileri. Lefkoşa.

KKTC Başbakanlık Devlet Planlama Örgütü. Ocak 2003. 2003 Geçiş Yılı Programı Lefkoşa.

KKTC Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı. Haziran 1999 (2000-2004) Kadın Özel İhtisas Komisyonu Raporu. Lefkoşa.

Palmel Margaret ve Beceerly Hyman 1993. Yönetimde Kadınlar.

Sarıcan Fulya. 2001. Kadın ve Erkek Yöneticilerin Liderlik Davranışları Arasındaki Davranışlar. Ankara. (Doktora Tezi)

T.C. Başbakanlık Kadın Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü. Aralık 2000 Avrupa Birliği Sürecinde Türkiye Cumhuriyeti Anayasası ve Kadın Erkek Eşitliği Politikası. Ankara.

T.C. Başbakanlık Kadın Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü. 2000 Türkiye’de Kadınlara Ait Girişimlerin Desteklenmesi. Ankara.

Talash, Gülay. 1996 Siyaset Çıkmazında Kadın. Ümit Yayınları. Ankara.

Tekeli, Şirin. 1990 Kadın Bakış Açısından 1980'ler Türkiye'si'nde Kadınlar.

İletişim Yayınları İstanbul.

Uludağ, Sevgül. Ağustos 1998 Kadınlar İçin Politikada Strateji ve Planlama. Kadın Araştırmaları Merkezi Yayınları. Lefkoşa.

Vekiloğlu Fulya 2000. Kadın Sivil Toplum Kuruluşları ve Güçlendirme (Yayınlanmamış Tez).

Yeşil, H. 1991 Kadın Sorunları Üzerine Yazılar. Dönüşüm Yayınları. İstanbul.

<http://www.bianet.org/yazdir.php>

<http://www.uçansupurge.org.-newhtml/academic>

Yenidüzen Gz. 1987-1989.

Kıbrıs Türk Kadınlar Birliği Tüzüğü 1953.

Kıbrıs Türk Kız İzci Örgütü Tüzüğü 1868.

Kıbrıs Türk Anneler Derneği Tüzüğü 1975.

Yurtsever Kadınlar Birliği Tüzüğü 1979.

Kıbrıs Türk Çalışan Kadınlar Birliği Tüzüğü.

Kıbrıs Türk Üniversiteli Kadınlar Birliği Tüzüğü. 1991.

Lefke ve Çevre Öncü Kadınlar Derneği Tüzüğü. 1992.

Balıkesiri Güzelleştirme Derneği Tüzüğü. 1995.

Ulusal Birlik Partisi Kadın Kolları Yönetmeliği. 1975.

Toplumcu Kurtuluş Partisi Kadın Kolları Yönetmeliği. 1976.

Demokrat Parti Kadın Kolları Yönetmeliği. 2002.

Cumhuriyetçi Türk Partisi Kadın Kolları Yönetmeliği. 1998.

Lefkoşa Sarayönü Inner Wheel Derneği Tüzüğü. 2000.

KKTC'DE KADIN ÖRGÜTLERİNİN ANALİZİ VE BİR YÖNETİM MODELİ ÖNERİSİ

Veri toplama aracı (soru cetveli)*

* Veriler araştırmacı tarafından toplanacak ve aşağıdaki temel sorulara cevap aranacaktır.

Soru Cetveli (KKTC'de Kadın Örgütleri'nin Analizi)

- 1- Adı:
- 2- Kısa Adı (Varsa):
- 3- Kuruluş Yılı:
- 4- Yasal Dayanağı:
 - () Kanun:
 - () Tüzük:
 - () Yönetmelik:
 - () Diğerleri (varsa):
- 5- Amacı:
- 6- Çalışma alanları:
- 7- Yönetim Yapısı:
 - Örgütü temsil yetkisi:
 - Örgütün Organları:
 - (1) Yönetim Kurulu:
 - (2) Genel Kurul:
 - (3) Denetleme Kurulu:

İsme bağlı olmaksızın
kısa bilgi alınacak.

- 8- Şubeler (varsa):
 - İsimleri:
 - Yeri:
 - Üye Sayısı:
- 9- Temsilcilikler (varsa):
 - İsimleri:
 - Yeri:
 - Üye Sayısı:
- 10- En çok işbirliği (güçbirliği) yaptığınız 3 kadın kuruluşunun ismini yazınız?
 - () 1.....
 - () 2.....
 - () 3.....

11- Bugüne kadar gerçekleştirdiğiniz (size göre) en önemli olan 3 çalışmayı yazınız?

() 1.....

() 2.....

() 3.....

12- Kadın Örgütlerinin birleştirilmesinin sağlanması size önerilse, öncelikle hangi amaçların gerçekleştirilmesine öncelik verirsiniz?

() 1.....

() 2.....

() 3.....

13- Uluslararası kadın örgütlerinden hangisine üye olmak istersiniz?

() 1.....

() 2.....

() 3.....

14- KKTC’de Kadın Örgütlerinin birleştirilmesini düşünürseniz, sizin kuruluşun yerinin nerede olmasını düşünürsünüz?

() 1. Bizim eşgüdümümüzde olmalıdır.

() 2. kuruluşun eşgüdümünde olmalıdır.

() 3. Her kuruluş kendi amaçları doğrultusunda çalışmalı, ancak federasyon halinde üst birim oluşturulmalıdır.

() 4. Konfederasyon halinde birleşmelidir.

15- Başka öneriniz varsa lütfen açıklayınız:

(Örneğin müşterek bir basın organı ya da kitap yayınlanmalıdır ...gibi)

Kadın Derneklerinin Birlikteliğini Gösteren Bilgilendirme Broşürü

Sevgili halkımız!

Kıbrıslı Türk kadınlar, anneler olarak ülkemizin geleceğini oluşturacak barış sürecinde söz sahibi olmak için biraraya geldik.

Geleceğimiz için hepimizin bu süreçte katkısı olması gerektiğine inanıyoruz.

Bildiğiniz gibi Kıbrıs'ta çözüm ve AB yolunda önemli bir adım olan 12 Aralık süreci kaçırılmıştır. Kıbrıs Türk halkı Kopenhag zirvesinde etkisiz bırakılmış ve komşularımız AB'ye adım atmıştır.

28 Şubat sürecini yaşadığımız şimdiki aşamada aynı hüsranı bir kez daha yaşamamak için yetkilileri çözüm ve barış için bu tarihi anlaşılmayı imzalamak üzere göreve davet ediyoruz.

Sevgili Halkımız,

Her iki toplumun da üzerinde anlaşabileceği bir çözüme varmanın yolu iyi niyetle ve istekle masaya oturmaktan geçmektedir. İnanıyoruz ki BM Genel Sekreteri Annan'ın her iki topluma da uzlaşma zemini olması için sunduğu plan çerçevesinde bugüne kadar mücadelesini verdiğimiz hakların çoğunu kazanmış bulunmaktayız. Bunlar arasında dönüşümlü başkanlık, siyasi eşitlik, hukuk ve egemenlik gibi haklar vardır. En önemlisi ise bunlarla beraber Kıbrıs Türk toplumunun belirsiz bir gelecekte kurtulması söz konusudur. Bunun karşılığında da toprak tavizi gündeme gelmiştir.

Annan Planının gerçekleşmemesi halinde ise 1960 Cumhuriyetinde var olan haklarımızla, yani azınlık olarak Doğu Alman modelinde olduğu gibi AB'ye girme ve siyasi egemenliğimizi yitirme vardır. Çok açıktır ki toprak kaybı işte o zaman bu model ile 1960 yasalarına uygun olarak gündeme gelecektir.

Bugün dikkatli olmaz ve 28 şubat sürecini kaçırsak dünya tarafından reddedilen, izole bir toplum haline geleceğimiz açıktır. Belirsiz bir gelecekte her türlü ambargonun devam edeceği, var olan göçün hızlanacağı ve yurt dışında olan genç değerlerin adaya geri dönmeyeceği bir ülke olmaya devam edeceğiz.

Biz analar evlatlarımızı daha fazla göç yollarına göndermek istemiyoruz.

Biz analar soğuk savaş ortamının sürmesini ve olası çatışmalarda ve savaşlarda evlatlarımızı yitirmek de istemiyoruz.

Şu anda komşumuz Kıbrıslı Rumlar AB'ye girmiştir.

Biz de haklarımızı koruyarak, azınlık durumuna düşmeden bize sunulan bu tarihi fırsatı değerlendirmeliyiz. Tüm Kıbrıs üzerindeki haklarımızdan feragat etmeden AB'ye girmeyi başarmalıyız. 28 Şubat 2003 tarihi işte böyle bir tarihi fırsattır.

TÜM HALKIMIZA ÇAĞRIMIZDIR. GELİNİZ GELECEĞİMİZİ BİRLİKTE KURALIM!

CÖZÜM VE AB İÇİN KADIN GİRİŞİMİ

(YURTSEVER KADINLAR BİRLİĞİ, KADINDAN YAŞAMA DESTEK DERNEĞİ, K.T. ÜNİVERSİTELİ KADINLAR DERNEĞİ, KADIN ARAŞTIRMALARI MERKEZİ, KTAMS KADIN BÜROSU, KTÖS KADIN BÜROSU, KTOEÖS KADIN BÜROSU, BARIŞ VE FEDERAL ÇÖZÜM İÇİN KADIN HAREKETİ)

25 Şubat 2003

**KADINLARA KARŞI HER TÜRLÜ
AYIRIMCILIĞIN ÖNLENMESİ
ULUSLARARASI SÖZLEŞMESİ**

Bu sözleşmeye taraf olan devletler,

Birleşmiş Milletler yasasının temel insan haklarına, insan itibar ve kıymetine ve erkeklerle kadınların eşit haklara sahip olmaları gerektiğine inancı tekrar teyit ettiğini kaydederek,

İnsan Hakları Evrensel Beyannamesinin, insanlara karşı ayırımıçılığın kabul edilemezliği prensibini teyit ettiğini ve tüm insanların özgür doğduğunu ve eşit itibar ve haklara sahip olduklarını ve bu beyannamede böylece öne sürülen tüm haklar ve hürriyetlerin cinsiyete dayalı olanlar dahil hiçbir ayırıma tabi kılınmaksızın herkes tarafından kullanılabilceğini beyan ettiğini kaydederek,

İnsan Hakları Sözleşmelerine taraf devletlerin, kadınlar ile erkeklerin tüm ekonomik, sosyal, kültürel, medeni ve siyasi haklardan eşit olarak yararlanmalarını temin mükellefiyeti bulunduğunu kaydederek,

Birleşmiş Milletler ve ona bağlı ihtisas kuruluşları nezaretinde kabul edilmiş ve erkeklerle kadınların eşitliğini sağlamaya çalışan uluslararası sözleşmeleri gözönünde tutarak;

Ayrıca Birleşmiş Milletler ve ona bağlı ihtisas teşekküllerinin kabulettiği erkek ve kadınların haklarının eşitliğini sağ-

lamayı amaçlayan kararları, beyanları ve tavsiyeleri de dikkate alarak;

Ancak, bu çeşitli belgelere rağmen kadınlara karşı ayrımcılığın hâlâ devam etmekte olduğundan endişe duyarak,

Kadınlara karşı ayrımcılığın, hak eşitliği ve insan şeref ve haysiyetine saygı ilkelerini ihlâl ettiğini, kadınların erkeklerle eşit olarak ülkelerinin siyasi, sosyal, ekonomik ve kültürel hayatlarına katılmalarını engellediğini, toplumun ve ailenin refahının artmasına engel teşkil ettiğini ve kadınların ülkeleri ve insanlık hizmetinde kullanabilecekleri olanaklarını geliştirmelerini zorlaştıracığını kaydederek,

Yoksulluk hallerinde kadınların yiyecek, sağlık, eğitim, öğretim ve iş bulma ve sair ihtiyaçlarının karşılanması bakımından en az imkana sahip olduklarından endişe duyarak;

Hakkaniyet ve adalete dayalı yeni uluslararası ekonomik düzenin kurulmasının, kadınlara erkekler arasındaki eşitliği sağlamak için önemli bir aşama teşkil edeceğine inanarak;

Apartheid'in, ırkçılığın her şeklinin, ırk ayrımının, sömürgeciliğin, yeni sömürgeciliğin, saldırganlığın, yabancı devlet işgal ve hakimiyetinin ve ülkelerin iç işlerine müdahale etmenin ortadan kaldırılmasının, erkekler ile kadınların eşit haklardan yararlanmaları için yeterli olduğunu önemle belirterek;

Uluslararası barış ve güvenliğin kuvvetlendirilmesinin, uluslararası gerilimin azaltılmasının, sosyal ve ekonomik sistemlerine bakılmaksızın bütün ülkeler arasında karşılıklı işbirliğinin, genel ve tam silahsızlanmanın ve özellikle sıkı ve etkili bir uluslararası denetim altında nükleer silahsızlanmanın, ülkeler arasındaki ilişkilerde, adalet, eşitlik ve karşılıklı menfaat ilkelerinin tecrübesi ve yabancı ve sömürge yönetimi veya yabancı işgali altında bulunan yerlerdeki halkların kendi

kaderlerini tayin ve bağımsızlık elde etme hakları kadar ulusal hükümler ve toprak bütünlüklerine saygının gerçekleşmesinin, sosyal gelişme ve kalkınmaya ve bunun bir sonucu olarak da, erkeklerle kadınlar arasında tam bir eşitliğin elde edilmesine katkıda bulunacağını teyit ederek,

Bir ülkenin tam ve eksiksiz kalkınmasının, dünyada refahın ve barışın elde edilmesinin, kadınların erkeklerle eşit şartlarda her alanda azami katkılarına gerektirdiğine inanarak,

Kadınların ailenin refahına ve toplumun kalkınmasına yaptıkları büyük katkının henüz tam olarak idrak edilmediğini, analığın sosyal ehemmiyeti ve ana ve babanın aile içinde ve çocukların büyüülmesindeki rollerini gözönünde bulundurarak ve kadınların nesillerin üremesindeki önemli rolünün aile içinde ayırma neden olmaması gerektiğini nitekim çocukların yetiştirilmelerinin kadın ve erkek ile toplumun tamamının sorumluluk paylaşmalarını gerektirdiğini vakıf olarak,

Erkeklerle kadınlar arasında tam bir eşitliğin gerçekleşmesi için kadınlar ile erkeklerin toplumdaki geleneksel rollerinde bir değişiklik ihtiyacı bulunduğunu vakıf olarak,

Kadınlara Karşı Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Beyannamesinde yer alan ilkeleri uygulamaya ve bu maksatla bu nevi ayrımcılığın her şekli ve tezahürünün ortadan kaldırılması için gerekli tedbirleri almaya kararlı olarak,

Aşağıdaki hususlarda anlaşmışlardır:

BÖLÜM I

Madde 1 -

İşbu sözleşmeye göre, "kadınlara karşı ayırım" deyiimi kadınların, medeni durumlarına bakılmaksızın ve kadın ile erkek eşitliğine dayalı olarak politik, ekonomik, sosyal, kültürel, medeni veya diğer sahalardaki insan hakları ve temel öz-

gürlüklerinin tanınmasını, kullanılmasını ve bunlardan yararlanılmasını engelleyen veya ortadan kaldıran veya bunu amaçlayan ve cinsiyete bağlı olarak yapılan herhangi bir ayırımı, mahrumiyet veya kısıtlama anlamına gelecektir.

Madde 2 -

Taraf devletler, kadınlara karşı her türlü ayırımı kınar, tüm uygun yollardan yararlanarak ve gecikmeksizin kadınlara karşı ayırımı ortadan kaldıracı bir politika izlemeyi kabul eder ve bu amaçla aşağıdaki hususları taahhüt ederler:

a) Kadın ile erkek eşitliği ilkesini kendi ulusal anayasalarına ve diğer ilgili yasalara, henüz girmemişse dahil etmeyi ve yasalar ile ve diğer uygun yollarla bu ilkenin uygulanmasını sağlamayı,

b) Kadınlara karşı her türlü ayırımı yasaklayan ve gerekli yerlerde müeyyideler de ihtiva eden yasal ve diğer uygun önlemleri kabul etmeyi,

c) Kadın haklarının erkeklerle eşit olarak yasal himayesini tesis etmeyi ve yetkili ulusal mahkemeler ve diğer kamu kuruluşları aracılığıyla kadınların her türlü ayırma karşı etkin himayesini sağlamayı,

d) Kadınlara karşı herhangi bir ayırıcı hareket yapılmasından veya uygulanmasından kaçınmayı ve kamu yetkilileri ile kuruluşlarının bu yükümlülüğe uyumlu olarak hareket etmelerini sağlamayı,

e) Herhangi bir kişi, kuruluş veya teşebbüsün kadınlara karşı ayırım yapmasını önlemek için bütün uygun önlemleri almayı,

f) Kadınlara karşı ayrımcılık teşkil eden mevcut yasa, yönetmelik, adet ve uygulamaları, tadil veya feshetmek için ya-

sal düzenlemeler de dahil gerekli bütün uygun önlemleri almayı,

g) Kadınlara karşı ayrımcılık teşkil eden bütün ulusal cezai hükümleri ilga etmeyi.

Madde 3 -

Taraf devletler özellikle politika, sosyal, ekonomik ve kültürel sahalarda olmak üzere bütün alanlarda, erkeklerle eşit olarak insan hakları ve temel özgürlüklerinden yararlanmalarını ve bu hakları kullanmalarını garanti etmek amacıyla, kadının tam gelişmesini ve ilerlemesini sağlamak için yasal düzenleme dahil bütün uygun önlemleri alacaklardır.

Madde 4 -

1. Kadın ve erkek eşitliğini fiilen sağlamak için taraf devletlerce alınacak geçici ve özel önlemler, işbu sözleşmede belirtilen cinsten bir ayırım olarak mütalaa edilmeyecek ve hiçbir şekilde eşitsizlik veya farklı standartların muhafazası sonucunu doğurmayacaktır. Fırsat ve uygulama eşitliği hedeflerine ulaşıldığı zaman bu tedbirlere son verilecektir.

2. Anneliğin himayesi maksadıyla işbu sözleşmede belirtilenler dahil, taraf devletlerce alınacak özel önlemler ayrımcı olarak nitelendirilmeyecektir.

Madde 5 -

Taraf devletler aşağıdaki bütün uygun önlemleri alacaklardır:

a) Her iki cinsten birinin aşağılığı veya üstünlüğü fikrine veya kadın ile erkeğin kalıplaşmış rollerine dayalı ön yargıların, geleneksel ve diğer bütün uygulamaların ortadan kaldırılmasını sağlamak amacıyla kadın ve erkeklerin sosyal ve kültürel davranış kalıplarını değiştirmek,

b) Anneliğin sosyal bir görev olarak anlaşılmaması ve çocukların yetiştirilmesi ve gelişiminde kadın ve erkeğin ortak sorumluluğunun tanınmasını öngören ve her halükarda çocukların menfaatlerini her şeyden önce gözeten anlayışa dayanan bir aile eğitimi sağlamak.

Madde 6 -

Taraf devletler, kadın ticareti ve fahişeliğin istismarının her şekliyle önlenmesi için yasama dahil gerekli bütün önlemleri alacaklardır.

Madde 7 -

Taraf devletler, ülkenin politika ve kamu hayatında, kadınlara karşı ayrımı önlemek için tüm tedbirleri alacaklar ve özellikle kadınlara erkeklerle eşit şartlarla aşağıdaki hakları sağlayacaklardır:

a) Bütün seçimlerde ve halk oylamalarında oy kullanmak ve halk tarafından seçilen organlara seçilebilmek.

b) Hükümet politikasının hazırlanmasına ve uygulanmasına katılmak, kamu görevinde bulunabilmek ve hükümetin her kademesinde kamu görevleri ifa etmek.

c) Ülkenin kamu ve politik hayatı ile ilgili hükümet dışı kuruluşlara ve derneklere iştirak etmek.

Madde 8 -

Taraf devletler, kadınlara, erkeklerle eşit şartlarda ve hiçbir ayırım gözetmeksizin, hükümetlerini uluslararası düzeyde temsil etmek ve uluslararası kuruluşların faaliyetlerine katılmak fırsatını sağlamak için gerekli bütün tedbirleri alacaklardır.

Madde 9 -

1. Taraf devletler, tabiiyetin kazanılmasında, değiştirilmesinde veya muhafazasında kadınlara erkekler ile eşit haklar tanıyacaklar ve özellikle bir yabancıyla evlenmenin veya evlilik sırasında kocanın tabiiyetini değiştirmesinin, kadının da otomatik olarak tabiiyet değiştirmesine, tabiiyetsiz kalmasına veya kocasının tabiiyetini zorla almasına yol açmamasını temin edeceklerdir.

2. Taraf devletler, çocukların tabiiyeti konusunda kadınlara erkeklerle eşit haklar sağlayacaklardır.

Madde 10 -

Taraf devletler, özellikle aşağıdaki konularda kadın erkek eşitliği esasına dayanarak eğitimde erkeklerle eşit hakka sahip olmalarını sağlamak için kadınlara karşı ayrımı önleyen bütün uygun tedbirleri alacaklardır:

a) Meslek ve sanat yönlendirilmesinde kırsal ve kentsel alanlarda bütün dallardaki eğitim kurumlarına girişte ve diploma almada okul öncesi, genel, teknik, mesleki ve yüksek teknik eğitimde ve her çeşit mesleki eğitimde eşit şartların sağlanması,

b) Kadınların erkeklerle aynı ders programlarından yararlanmaları, aynı sınavlara katılmaları, aynı seviyedeki niteliklere sahip eğitim görevlilerine, okul, bina ve malzemesine sahip olmaları,

c) Kadın ve erkeğin rolleriyle ilgili kalıplaşmış kavramların eğitimin her şeklinden ve kademesinden kaldırılması ve bu amaca ulaşılması için muhtelif eğitimin ve diğer eğitim şekillerinin teşvik edilmesi, özellikle ders kitaplarının ve okul programlarının yeniden gözden geçirilmesi ve eğitim metotlarının bu amaca göre düzenlenmesi,

d) Burs ve diğer eğitim yardımlarından faydalanmaları için kadınlara erkeklerle eşit fırsatların tanınması,

e) Özellikle kadın ve erkekler arasında mevcut eğitim açığını en kısa zamanda kapatmaya yönelik yetişkin ve görevsel okuma-yazma öğretim programları dahil, sürekli eğitim programlarına katılabilme için erkeklerle eşit fırsatların verilmesi.

f) Kız öğrencilerin okuldan ayrılma nisbetlerinin düşürülmesi ve okuldan erken ayrılan kız ve kadınlar için eğitim programları düzenlenmesi,

g) Spor ve beden eğitimi faaliyetlerine faal olarak katılmaları için erkeklerle eşit fırsatların tanınması,

h) Kadınların ailelerin sağlık ve refahını sağlamaya yardım edecek, aile planlaması bilgisi dahil özel eğitici bilgiyi temin etmeleri.

Madde 11 -

1. Taraf devletler, istihdam alanında kadınlara karşı ayrımı önlemek ve kadın erkek eşitliği esasına dayanarak eşit haklar sağlamak için özellikle aşağıda belirtilen konularda bütün uygun önlemleri alacaklardır:

a) Bütün insanların vazgeçilmez hakkı olan çalışma hakkı,

b) İstihdam konularında eşit seçim kriterleri uygulanması da dahil, erkeklerle eşit istihdam imkânlarına sahip olma hakkı,

c) Serbest olarak meslek ve iş seçme hakkı, terfi, iş güvenliği, hizmetin tüm şartları ve avantajlarından faydalanma hakkı, çiraklık, ileri mesleki eğitim ve bilgi yenileme eğitimi dahil mesleki eğitim ve mükemmeliyet eğitimi görme hakkı,

d) Sosyal yardımlar dahil eşit ücret hakkı, eşdeğerdeki işte eşit muamele ve işin cinsinin değerlendirilmesinde eşit muamele görme hakkı,

e) Ücretli izinle birlikte, özellikle emeklilik, işsizlik, hastalık, sakatlık ve yaşlılık ve diğer çalışmama hallerinde sosyal güvenlik hakkı,

f) Emniyetli şartlar içinde çalışma hakkı ve sağlığın ve bu meyanda doğurganlığın korunması hakkı.

2. Evlilik ve analık sebebiyle kadınlara karşı olan ayrımı önlemek ve etkin çalışma hakkını sağlamak amacıyla taraf devletler uygun önlemleri alacaklardır.

a) Hamilelik ve analık izni sebebiyle veya evliliğe bağlı olarak; işten çıkarma ayrımını yasaklamak, bu ayrımı yapanları cezalandırmak,

b) Önceki iş, kıdem ve sosyal haklar kaybedilmeksizin ücretli olarak analık izni veya benzeri sosyal içerikli tazminatlar vermek,

c) özellikle çocuk bakımevleri ağının tesisi ve geliştirilmesi yoluyla anne ve babanın aile yükümlülüklerini, görev sorumlulukları ve kamu hayatına katılma ile birleştirmeyi mümkün kılan destekleyici sosyal hizmetlerin sağlanmasını teşvik etmek,

d) Hamilelik süresince zararlı olduğu kanıtlanan işlerde kadınlara özel koruma sağlamak.

3. Bu maddede yer alan konulara ilişkin koruyucu yasalar bilimsel ve teknik bilgi ışığı altında devrevi olarak yeniden gözden geçirilecek ve gerekirse tadil, ilga veya temdit edilecektir.

Madde 12 -

1. Taraf devletler, aile plânlaması dahil sağlık bakım hizmetlerinden kadın ve erkeğin eşit olarak yararlanması için, sağlık bakımından kadınlara karşı ayırımı ortadan kaldıran bütün önlemleri alacaklardır.

2. Bu maddenin 1. paragrafında öngörülen hükümler saklı kalmak kaydıyla taraf devletler kadına hamilelik, lohusalık ve doğum sonrası dönemde gerekli hizmetleri sağlayacaklar, hamilelik ve emzirme sırasında yeterli beslenme ile birlikte, gerektiğinde bedava hizmet vereceklerdir.

Madde 13 -

Taraf devletler kadınlara karşı ekonomik ve sosyal hayatın diğer dallarında erkeklerle kadınların eşit olarak haklardan yararlanabilmelerini sağlayarak kadınlara karşı ayrımcılığın önlenmesi için gerekli tedbirleri ve özellikle aşağıdaki tedbirleri alacaklardır:

- a) Aile zammı hakkı,
- b) Banka kredisi, ipotek ve diğer mali krediler elde etme hakları,
- c) Eğlence, spor ve kültürel hayatın bütün veçhesine katılma hakları.

Madde 14 -

Taraf devletler, kırsal kesim kadınlarının, karşılaştıkları özel sorunları ve ekonominin parasal olmayan sektöründeki çalışmaları dahil ailelerinin ekonomik bakımdan ayakta kalması için oynadıkları belirgin rolü gözönünde tutacak ve işbu sözleşme hükümlerinin kırsal kesimdeki kadınlara uygulanmasını sağlamak için gerekli bütün tedbirleri alacaklardır.

2. Taraf devletler, kadın ve erkeklerin eşitliği prensibine dayanarak, kırsal kalkınmaya katılmalarını ve bundan yararlanmalarını sağlamak için, kırsal kesimdeki kadınlara karşı ayırımı ortadan kaldıran tüm uygun tedbirleri alacaklar ve özellikle kırsal kesim kadınlarına aşağıdaki hakları sağlayacaklardır:

- a) Her seviyedeki kalkınma plânlarının müzakere ve uygulanmasına katılmak,
- b) Aile plânlaması konusunda bilgi, danışma ve hizmetler de dahil olmak üzere yeterli sağlık hizmetlerinden faydalanmak,
- c) Sosyal güvenlik programlarından doğrudan yararlanmak,
- d) Teknik kabiliyetlerini geliştirmek amacıyla tüm toplumsal ve yaygın hizmetler ile birlikte görevsel okur-yazarlık dahil resmi ve gayri resmi eğitim ve öğretimin her türünden yararlanmak,
- e) Ekonomik fırsatlardan kendi işinde çalışma veya tam istihdam yoluyla eşit olarak yararlanmak amacıyla kendi kendine yardım grupları ve kooperatifler oluşturmak,
- f) Bütün toplumsal faaliyetlere katılmak,
- g) Toprak ve tarım reformunda ve bunun yanı sıra yeniden iskân projelerinde eşit muamele ve tarımsal kredi ve borçlanma, pazarlama kolaylıkları ile uygun teknolojiden yararlanmak,
- h) Özellikle konut, sağlık, elektrik ve su temini, ulaştırma ve haberleşme konularında yeterli yaşam standartlarından yararlanma haklarını sağlamak.

K.K.T.C.
YAKIN DOĞU ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM YÖNETİMİ DENETİMİ EKONOMİ VE PLANLAMASI
ANA BİLİM DALI

KADIN ÖRGÜTLERİNİN YÖNETİMİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
Hatice DÜZGÜN
Lefkoşa - 2003

K.K.T.C.

YAKIN DOĞU ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

EĞİTİM YÖNETİMİ DENETİMİ EKONOMİ VE PLANLAMASI

ANA BİLİM DALI

KADIN ÖRGÜTLERİNİN YÖNETİMİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tez Danışmanı

Doç. Dr. Halil AYTEKİN

Hazırlayan

Hatice DÜZGÜN

Lefkoşa - 2003

JÜRİ ÜYELERİ İMZA SAYFASI

EGİTİM ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE;

Hatice Düzgün tarafından hazırlanan “ Kadın Örgütlerinin Yönetimi” adlı çalışma jürimiz tarafından Eğitim Yönetim ve Denetimi Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Başkan
Prof. Levent Köker

Üye
Doç.Dr. Halil Aytekin

Üye
Yard.Doç.Dr.İbrahim Özejder

ÖNSÖZ

Bu araştırmada Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde faaliyet sürdüren kadın derneklerinin yönetsel mevzuatları incelenerek yaptıkları çalışmalarını araştırarak kadın örgütleri arasında amaç birlikteliklerinin olup olmadığını ortaya koymak, kadın derneklerinin olası bir birliktelik durumunda hangi kıstaslar altında birleşebilir durumlarını saptamak, Kıbrıs sorununda ne derece birlikte hareket ettiklerinin durum tesbitini yapmak hedeflenmiştir.

Araştırmanın gerçekleştirilmesi birçok kişinin katkılarıyla mümkün olabilmifitir. Özellikle araştırmanın başlatılması, sürdürülmesi ve sonuçlandırılmasında, bilimsel tutum ve yaklaşımlarıyla beni yönlendiren tez danışmanım Sn. Doç. Dr. Halil Aytekin'e en içten teşekkürlerimi sunuyorum.

Ayrıca araştırma süresince her türlü desteğini benden esirgemeyen Gülderen Özyiğit'e, araştırmaya katılan bütün kadın örgütleri başkanlarına çok teşekkür ediyorum.

Lefkoşa Nisan 2003

Hatice Düzgün

İÇİNDEKİLER

	Sayfa No
JURİ ONAYI.....	i
ÖNSÖZ.....	ii
İÇİNDEKİLER.....	ii
TABLOLAR.....	iv
ÖZET.....	v
ABSTRACT.....	vi
 BÖLÜM I PROBLEM	
Problem Durumu.....	1
Problem Cümlesi.....	12
Alt Problemler.....	12
Araştırmanın Amacı.....	12
Araştırmanın Önemi.....	13
Araştırmanın Sınırlılıkları.....	14
Araştırmanın Varsayımları.....	14
Tanımlar.....	15
Kısaltmalar.....	17
İlgili İncelemeler ve Araştırmalar.....	18
 BÖLÜM II DÜNYADA KADIN HAKLARININ KURUMSALLAŞMASI	
Dünyada Kadın.....	23
Dinler ve Kadın.....	22
Afrika'da Kadın.....	22
Avrupa'da Kadın.....	24
Asya'da Kadın.....	25
Ortadoğu'da Kadın.....	26
İslamiyet Öncesi ve Sonrası Kadının Konumu.....	26
Tarih Sürecinde Kıbrıs'ta Kadın.....	31
Antik Çağ'da Kadın.....	32
Tarih Öncesi Kadın Betimlemeleri.....	32
Antik Dönemde Kıbrıs'ta Politik Yönden Güçlü Kadın.....	36
Orta Çağ'da Kıbrıs'ta Kadın.....	37
Orta Çağ'da Kıbrıs'ta Yaşayan Ünlü Kadınlar.....	37
Osmanlı'da Kadın.....	45
Osmanlı Döneminde Kıbrıslı Kadının Aile Yaşamı.....	46
Kıbrıs Türk Kadınının Evlenme ve Boşanması.....	48
Kadının Ekonomiye Katılımı.....	49
Türk Kadınının Güzellik ve İffetini.....	50

Çağdaş Türk Kadını.....	53
KKTC’de Kadının Bugünkü Konumu.....	54
Demokrasileşme sürecinde kadın Hareketi.....	56
Türkiye’de Kadın Hareketi.....	56
Norveç’te Kadın Hareketi.....	57
İngiltere’de Kadın Hareketi.....	57
Polonya’da Kadın Hareketi.....	58
İtalya’da Kadın Hareketi.....	59
İsveç’te Kadın Hareketi.....	59
Kadının Siyasal Yaşama Katılımı.....	60

BÖLÜM III YÖNTEM

Araştırmanın Evreni.....	63
Araştırmanın Örnekleme.....	63
Verilerin Toplanması.....	64
Verilerin Analizi.....	65

BÖLÜM IV BULGULAR VE YORUMLAR..... 66

BÖLÜM V SONUÇLAR VE ÖNERİLER

Sonuçlar.....	75
Öneriler.....	77

KAYNAKLAR..... 78

EKLER

1. Soru Cetveli
2. Bilgilendirme Broşürü
3. CEDAW Sözleşme Örneği
4. Kadın Çalışmaları Uygulama Taslak Planı
5. Kadın Kuruluşlarımız Toplum Yaşamımıza Neler Getirdi

TABLOLAR LİSTESİ

<u>Tablo No</u>	<u>Sayfa No</u>
1. Kadın Örgütleri.....	66
2. Kadın Örgütlerinin Amacına Göre Dağılımı.....	68
3. Kadın Örgütlerinin Çalışma Alanlarına Göre Dağılımı.....	68
4. Kadın Örgütlerinin Yönetim Yapısına Göre Dağılımı.....	69
5. Kadın Örgütlerinin Şubeleri.....	69
6. Kadın Örgütlerinin Temsilcilikleri.....	69
7. Kadın Örgütlerinin En Çok İşbirliği Yaptığı 3 Kadın Kuruluşunun İsmi.....	70
8. Kadın Örgütlerinin Bu Güne Kadar Gerçekleştirdiği En Önemli Çalışma.....	71
9. Kadın Örgütlerinin Birleştirilmesinde Hangi Amaçların Gerçekleştirilmesine Öncelik Verilir.....	72
10. KKTC'deki Kadın Örgütlerimiz Uluslararası Kadın Örgütlerinden Hangisine Üye Olmak İster.....	72
11. KKTC Kadın Örgütlerinin Birleştirilmesinde Kuruluş Yeri Neresi Olmalı.....	73
12. Üzerinde En Çok Durulan Düşünceler (Serbest Uçlu Soru).....	73

ÖZET

Bu araştırmada KKTC'de faaliyet gösteren kadın örgütleri, kadınların örgütlenmesi konusunda kendilerinden bekleneni yapabiliyor mu problemine yer verilmiştir.

Kıbrıs adasında 1902'de Kız Öğretim Okulu'nun açılmasıyla başlayan kadının evdışı toplumsal yaşama katılımı 1931'de ilk kadın derneğini kurarak Kıbrıs Türk Kadını'nın örgütlenme sürecini başlatmıştır. 1974'ten sonra kadın örgütlerimiz dünyaya ayak uydurarak değişim ve gelişim süreci göstermiştir. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde faaliyet gösteren kadın derneklerinin yönetsel mevzuatlarını inceleyerek yaptıkları çalışmaları araştırarak kadın örgütleri arasında amaç birlikteliklerinin olup olmadığını ortaya koymak, sayısal ve nitel olarak yeterliliklerini belirtmek, işbirlikliklerinin yeterlilik düzeyini saptamak, olası bir birliktelik durumunda hangi kıstaslar altında birleşebilir durumlarını saptamak, barış ve Kıbrıs Sorunu'nda ne derece birlikte hareket ettiklerinin durum tesbitini yapmak amacımız olmuştur.

Bu araştırmada KKTC'nde İçişleri ve Köyişleri Bakanlığına bağlı Lefkoşa Kaymakamlığı'nda kayıtlı kadın dernekleri ile sınırlıdır. Bu araştırmanın evrenini Kıbrıs Adası'nın Türk keisminde bulunan kadın dernekleri oluşturur. Bu araştırmanın örnekleminde bağımsız kadın kuruluşları, sendikaların yan kuruluşları, partilerin kadın kolları, kadın araştırmaları merkezleri, genel dağılımı oluşturmaktadır. Veri toplama aracı olarak soru cetveli kullanılmış, bu soru cetvellerinde dernek yönetimlerinin yönetim yapıları amaçları, temsilcilikleri, şubeleri, yurtdışı temsilcilikleri, en çok işbirliği yaptıkları kadın kuruluşları, gerçekleştirdikleri önemli çalışmalar, olası bir birleşmede olmazsa olmazları ve kadın kuruluşlarıyla nasıl bir birleşmeyi düşündükleri sorulmuştur.

27 Kadın örgütünün %18,5'i siyasi partilerin örgütleri, %22,2'si sendikaların kadın kolları, %13,6'sı ise bağımsız kadın örgütleridir. Sadece %5,18'inin yasal dayanağı tüzüktür. %25,9'u yardım amacı edinmiştir. Kadın derneklerinin çalışma alanlarına göre dağılımında örgütlerin %25,9'u yaşlılar, çocuklar ve kadınlar için sosyal, kültürel etkinlik yapmaktadır. Kadın derneklerinin %77,7'sinin yönetim yapısını mevcut yönetim yapısına sahiptir. Kadın derneklerinin şubeleri sadece %62,96 oranındadır. Yurtdışında temsilcilikleri yoktur. Kadın örgütlerinin en çok işbirliği yaptığı kadın kuruluşlarından en çok tercih edilen %18,5'lik oranla KTÖS'tür. Kadın örgütlerinin gerçekleştirdiği en önemli çalışma Aile Yasası ile ilgili çalışmalardır. Kadın Örgütlerinin birleştirilmesinde hangi amaçların gerçekleştirilmesine öncelik verildiği %14,8 oranıyla kadının barış sürecine katılımı önem arz etmektedir. Kadın örgütlerimizin uluslararası kadın örgütlerinin hangisine üye olmak istedikleri bulgusunda Dünya Sendikalar Federasyonu birinci sırada yer almıştır. Kadın örgütlerinin birleştirilmesinde kuruluş yerlerinin federasyon çatısı altında bir birim oluşturulması gerektiğini belirtmişlerdir.

Bu araştırma KKTC'ndeki Kadın Dernekleri'nin olası bir birleşiminde yön gösterici bir çalışma olacaktır.

ABSTRACT

This study analyzes the activities of organised womens' civil society within the Turkish Republic of Northern Cyprus (T.R.N.C.) and additionally analyzes as to whether their organised activity satisfies the expectations imposed upon them.

Civil participation of the female community within the island of Cyprus was pioneered with the establishment of the Girls' Educative School of 1902 which eventually led to the establishment of the first Womens' Association in 1931. After 1974, organised civil society for women had began a phase of development adjusting to international standards.

This study is a research of organised womans' civil society within the T.R.N.C. whereby patterns of their organised activity will be evaluated. The sufficiency of their cooperation between one-another, the civil participation to their organised activity and the effectiveness of their organised activity will be analyzed and evaluated. The effectiveness of their cooperation of their organised activity and to what extent this cooperation assists with the activities aimed to provide peace and a viable solution to the Cyprus Problem will also be evaluated within this study.

The research is binded by the records of organised womens' civil society provided by the ministries for Internal and Rural Affairs and past municipalities. Due to the prevailing division within the island, this study has been further condensed to analyze the organised activity of womens' associatons of Turkish Cypriot women within the island. Inturn, a closer analysis has been made with reference to the womens' associations of the past including the organised activity of independant womens' associations, side organs of trade unions, womens' groups of political parties and womens' research centers. The information gathered within this study was with accordance to the various questions imposed within this research. They include the aims of the previously established womens' associations, their representations, branches, international correspondences, which groups mostly cooperate with one another.

18,5% of the analyzed 27 womens' organisations were organs of political parties, 22,2% were womens' organs of trade unions and 13,6% were independant organisations. Only 5,18% of these organisations were legally binded by constitutions. 25,9% were charities. 25,9% of womens' associations provided social and cultural activities for the elderly, for children and for women. 77,7% of these womens' assocaitions were established ccontaining managerial targets with accordance to their organisational aims. 62,96% of womens' associations were branches. They had no international correspondences. Cooperation amongst these womens' organisations had mainly occured within the Cyprus Turkish Teachers' Trade Union (K.T.Ö.S.) and it comprised of 18,5% of these associations. The most significant organised activity of these associations involved their participation to Family Law. 14,8% of cooperation between womens' associations was with the aim of providing assistance to the peace process. In their international involvements, womens' organisations mostly prefered to form correspondences and develope international alliances with the International Trade Unions' Federation. In the circumstance when womens' organisations would combine to further their alliances.

This study additionally proposes reference to future alliances and cooperation amongst organised womens' civil society within the T.R.N.C..

BÖLÜM 1

PROBLEM DURUMU

Günümüzde, kadınların insan hakları konumu uluslararası mekanizmaların gündeminde yoğun olarak yer almaktadır. Dünya ülkeleri son yirmibeş yılda Birleşmiş Milletler konferansları ve diğer uluslararası toplantılarda biraraya gelerek kadın - erkek eşitliğini, insan hakları, kalkınma ve dünya barışı ile ilişkisi bağlamında ele almakta, bu alanlardaki ortak sorunların tartışılmasını, çözüm önerilerinin geliştirilmesini ve ortak kararlar alarak bu kararlara uyulmasını sağlamaya çalışmaktadır. Dünyada bu bağlamda gelişmeler olurken Kıbrıs Türk Kadın Dernekleri K.K.T.C.'de, 1994'ten sonra kadın kuruluşlarıyla ilgili bazı "ilk"lerle karşılaşyoruz. İlk kez resmi bir kuruluş olan "Kadın ve Aile Sorunları Birimi" hayata geçirildi. Ayrıca bazı kadın örgütleri ilk kez sürekli bir güç birliği ile Kadın Platformunu ve iki toplumlu kadın gruplarını da oluşturdular

Kadın ve Aile Sorunları Birimi şubat 1995'te, DP-CTP Koalisyonu döneminde, Devlet Bakanlığı ve Başbakan Yardımcılığı bünyesinde kuruldu. Birimin Meclis'ten yasası çıkarıldı. Birimin amacı ve görevi; "KKTC'de kadının konumunu yükseltmek ve çalışmalar yapmak, hedefler belirlemek, hedeflere yönelik uygulamalara geçmektir." Birim başkanı, ülke içinde gönüllü kadın kuruluşlarının çeşitli etkinliklerine katılmakta ayrıca Türkiye'de yine sivil toplum örgütlerinin düzenlediği bazı konferans ve toplantılarda yer almaktadır.

Kadın Platformu özelliği kadın örgütlerinin sürekli güç birliğine başvurmalarıdır. K.T.Kadınlar Birliği, K.T.Üniversiteli Kadınlar Derneği, Yurtsever Kadınlar Birliği ile dernek özelliği taşımayan Kadın Araştırmaları Merkezi, Barış ve Federal Çözüm İçin Kadın Hareketi adlı kuruluşlar, 10 Kasım 1995'te Kadın Platformunu oluşturdular. (İnan 1998. s.118) Bu gönüllü kadın kuruluşları, başlangıçta Aile Yasası'nı değiştirmek, Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Uluslararası Sözleşmesi'nin KKTC Meclisinden geçmesini sağlamak için bir kadın koalisyonu kurdular. Daha sonra birlikteliklerini pekiştirdiler, sürekli hale getirdiler.

Mülakatlar sırasında Kadın Platformu'nda bulunan örgüt başkanları şu bilgileri vermektedir: “(Kadın Platformu) toplumumuza, farklı politik eğilimlerden, farklı görüşlerden, farklı yaş gruplarından ve farklı deneyimlerden kadınların, belirli hedefler çerçevesinde işbirliği yapabileceğini, koalisyonlar kurabileceğini ve en önemlisi işleyen, canlı dinamiklerin, toplum yararına çok başarılı işler yapabileceğini kanıtladı. Kadın Platformunun işleyişine bakılacak olursa, toplumumuzun bu en işlek koalisyonunda statik, durağan ve kemikleşmiş bir yapı olmadığı, “liderliğin” tek kişiye bırakılmadığı görülebilir. Farklı etkinliklerde, farklı kadınların konuşmacı olduğu hiçbir kararda “oy verme” yöntemine başvurulmadığı, bunun yerine, “konsensüs” yöntemine başvurulduğu görülüyor.”

Birleşmiş Milletlerin Pekin’de 1995’te düzenlediği dünya kadınlarının büyük ilgi gösterdiği Uluslararası Dördüncü Kadın Konferansı’na, K.K.T.kadını iki ayrı grup olarak katıldı. Biri Gönül Erönen ile Kadın ve Aile Sorunları Birimi başkasının bulunduğu, Türkiye kanadı içindeki resmi grup, diğeri UNDP’nin “Kıbrıs” adı altında, Uzlaşmazlıkların Çözümü Kadın Grubunda yer alan Türk ve Rum kadınlarına verdiği beşer kişilik kontenjandan yararlanıp giden grup. Pekin Konferansı’nda yer alan Sivil Toplum Örgütleri Toplantısı’nda, Kıbrıslı Türk kadınlar da temsil edildi.

Kadın kuruluşlarının, 1994-97 yılları arasında, yurt dışında çeşitli etkinliklere katıldıklarını görmekteyiz. Kuzey Kıbrıs Türk kadın dernekleri, KKTC’nin siyasal tanınmazlığı nedeniyle bugün hala dünya kadın örgütlerine üye olamamakta, uluslararası dayanışma örgütlerinde doğrudan temsil edilememektedirler. K.K.T.kadını, Türkiye kanadı içinde gözlemci olarak ya da “Kıbrıs” adı altında üçüncü ülkelerdeki az sayıda uluslararası toplantıya katılabilmektedir. Türkiye’de düzenlenen uluslararası toplantılarda, K.K.T.kadını, sorunlarını, görüşlerini açıklamakta, dünya kadınlarına bu yolla ulaşmak için yoğun çaba harcamaktadır. Son yıllarda bu olanakları çok iyi değerlendirmektedir.

K.K.T. kadın kuruluşları buna karşın Türkiye’de yapılan uluslararası pek çok toplantıda yer almaktadır. 25-27 Nisan 1997 tarihlerinde, İstanbul’da Umut Vakfı,

Amerikan Basın Kültür Merkezi ve Fullbright Eēitim Komisyonu, on bir ülke temsilcisinin yer aldıēı bir konferans dzenlemiēti. "Bölgesel İēbirliēinin ve Demokrasinin Geliētirilmesinde Ulusal ve Uluslararası Sivil Toplum Kuruluēlarının Rolü" konulu ve Kadın Platformu temsilcileri ile Kadın ve Aile Sorunları Birimi baēkanı katılmıētı (**Kadın ve Aile Birimi'nden belge**).

Çukurova Üniversitesi Kadın Sorunlarını Araētırma ve Uygulama Merkezi, Nisan 1997'de çnc Kadın Çalıēmaları Toplantısı dzenlemiēti. Adana'da yapılan toplantıya katılan Kadın ve Aile Sorunları Birimi baēkanı "Kıbrıs Türk Toplumunda Aile İçi ēiddet" konusunu dile getirmiēti. Kadın Dayanıēma Vakfının Kasım 1996'da Ankara'da dzenlediēi Kadın Platformu adına üç kiēinin katıldıēı toplantı yine "Aile İçi ēiddet" konusunda idi.

Yapılan mülakatlarda Kadın Platformu Temsilcilerinden Yurtsever Kadınlar Birliēi baēkanı, İstanbul'da yapılan HABİTAT 2 konferansını hakkında aēaēıdaki bilgileri vermiētir (**Yurtsever Kadınlar Birliēi'nden belge**).

Konferansta, BM Genel Sekreteri Butros Gali, kadın ve çocukların yaēadıēı zorluklar ile konut sorunlarına, bazı temel hizmetlerin verilmesindeki aksaklıklara, istihdam azlıēına, ēiddet ve teröre, su ve hava krililiēine, en baēta gelen sorunlar olarak dikkati çekti; tüm bunların üzerine küresel bir anlayıēla gidilmesi gerektiēini belirtti. İki hafta süren konferansta, tüm konular derinlemesine tartıēıldı, genel uzlaēma saēlandı.

1994-1997 yılları arasında kadın kuruluēları ülke iēinde de çeēitli etkinliklerde bulundular. Bazı kadın dernekleri tüzüklerine uygun olarak yardım etkinliklerine yer verseler de bu çalıēmalar son yıllarda iyice azalmıē görünmektedir. Kadınlar çabalarını genelde ülke, özelde kadınla ilgili sorunların aēılması üzerinde yoēunlaētırdılar.

Tüm Kuzey Kıbrıs Türk kadın örgütleri ile Kadın ve Aile Sorunları Birimi, 8 Mart Dünya Kadınlar Günü'nü 1997 yılında çeşitli etkinliklerle kutladılar. Yine kadın kuruluşları, 5 Şubat 1997 Laiklik Günü'nü kutlayıp aynı gün Laiklik Konferansı düzenlediler (Yenidüzen g., 7-8 Eylül 1997 ve Kıbrıs g. 7-8 Eylül 1997).

Kadın ve çocukları ilgilendiren bir sorun olan "aile içi şiddet'i toplumun gündemine getirmek, kadına karşı olan şiddete duyarlılığı artırmak için Kadın Platformundan üyeler çeşitli radyo ve televizyon programlarına katıldılar, kadınları bilinçlendirmeye çalıştılar.

Kadın ve Aile Sorunları Birimi, 6-7 Eylül tarihlerinde, Atatürk Kültür Merkezinde, T.C. Kadının Sosyal Hayatını Araştırma ve İnceleme Derneği ile birlikte "Karşılaştırmalı Yerel Yönetim ve Yerel Yönetim Kademelerinde Kadın" konulu bir sempozyum gerçekleştirdi. "Kent ve Kültür", "Karşılaştırmalı Yerel Yönetim Sistemleri", "Halkla İlişkiler ve Yerel Yönetim Kademelerinde Kadın" konulu oturumlarda Türkiye'den gelen uzman ve bilim adamları ile KKTC'den konuşmacılar söz aldılar. Sempozyumda kadının, yaşadığı yörenin sorunlarını çözmede söz sahibi olması gerekirken, bugüne dek bunun yeterince sağlanmadığı üzerinde duruldu; toplumda etkin biçimde bütünleşmenin ancak toplumun tüm kademelerinde kadının yer almasıyla mümkün olabileceği de vurgulandı.

"Kadının aktif siyasal yaşama katılımı" özellikle 1997'de kadınların önemle üzerinde durduğu bir konu oldu. Türk kadınının seçme ve seçilme hakkına kavuşmasının yıldönümünün kutlandığı 5 Aralık 1996 günü, Kadın Platformu, Kuzey Kıbrıs Türk kadınının bu hakkının yaşama geçirilmesini gündeme getirdi ve KKTC Meclisinden kadınlara yönelik kotasının zorunlu hale getirilmesini istedi. K.T.Üniversiteli Kadınlar Derneği de 1997 Genel Kurulunda, tüm siyasal partilerden kadınlar için %30 kota istenmesini kararlaştırarak çeşitli girişimlerde bulundu.

Konunun işlenmesi yıl boyunca devam etti. Kadın Platformu tarafından yeni bir çalışma biçimi olarak düzenlenen ve çeşitli konuların işlendiği düşünce atölyelerinde, Haziran 1997'de "Kadın ve Politika" konusu ele alındı. UBP, DP,

CTP, TKP'den kadın üyelerle, kadın milletvekilleri, sendikacılar, seçimlerde aday olmuş ya da siyasete ilgi duyan kadınlar ve kadın örgütleri temsilcilerinin katıldığı bu geniş kapsamlı çalışmada, dünyanın çeşitli ülkelerinden veriler incelenerek Kıbrıs'ın özelinde, kadının politikaya atılmasındaki engeller üzerinde duruldu; engellerin aşılması için çareler üretildi, izlenecek yollar belirlendi.

Kadınlar aynı konuda, Eylül 1997'de yeni bir çaba içine girdiler. Kadın Platformu öncülüğünde, siyasal partilerle sendikalardan, diğer sivil toplum örgütlerinden kadınlar, bağımsız bayanlar güç birliği yaparak bu kez "Politika İçin Kadın Girişimi"ni oluşturdular. Amaçları, kadının aktif politikaya katılımını her yönden desteklemek, kadının siyasal karar organlarında özlenen sayıya ulaşması için çalışmaktır.

1995 - 1997 yılları arasında, Kadın Platformu ile Yurtsever Kadınlar Birliğinin ve iki toplumlu grupların bir kanadını oluşturan bazı Kıbrıslı Türk kadınlarının, "uzlaşmazlıkların çözümü", "barışa katkı" çabasıyla bir dizi etkinliklerde bulundukları gözlenmiştir.

Bu amaçla Kadın Platformu üyeleri, BM Genel Sekreterinin Kıbrıs Özel Temsilcisi, Temsilci Yardımcısı ve Özel Danışmanı ile toplantı yaparak, temsil ettikleri kadınların Kıbrıs sorununa bakış açısını aktardılar, iki toplumlu ve Kıbrıs Türk kadınına yönelik çeşitli kadın projelerini BM yetkililerine sundular. Ayrıca "yeni iletişim yöntemleri", "uzlaşmazlıkların çözümü", "sorunları tanımlayıp paylaşılmış vizyonlar oluşturma1, "temel insani ihtiyaçlar" gibi iki toplumlu grupların da üzerinde durduğu konuları düzenledikleri düşünce atölyelerinde ele almaktadırlar. Bu çerçevede Kıbrıs Rum kadın örgütlerine çeşitli tarihlerde mektuplar gönderdiler. Sınır olayları ve S-300 füze krizi günlerinde Rum kadınlarına, karşılıklı anlayış ve temel insani ihtiyaçların karşılanacağı bir çözüm için birlikte çaba göstermeleri isteği ile "barış" çağrısı yaptılar (Kadın Platformu Tanırım Yazısı s.3).

Kadın Platformu, ayrıca 8 Mart 1996'da, Avrupa Birliği ile işbirliğine girerek iki toplumlu bir kadın konferansı düzenlenmesine öncülük etmişti. Avrupa Konseyi Kadın Enformasyonu başkanının, Avrupa'da kadının durumu, kazanımları hakkında bilgi aktardığı bu konferansa Kadın Platformunu oluşturan beş örgütten üyelerle Rum kadın örgüt üyeleri katılmıştı.

Bir diğer grup Rum kadın parlamenter girişimiyle oluşturulan İki Toplumlu Kadın Grubudur. Bu grupta, her iki toplumdaki "kadın örgütleri" temsil edilmektedir. Grubun toplantılarında doğrudan Kıbrıs sorununun özüne değinilmemekte, iki toplumda kadınları ilgilendiren konular ele alınmaktadır.

İki toplumlu bir diğer grup daha vardır. Bu grup 17-19 Nisan 1997 tarihlerinde Avrupa Birliğinin girişimiyle Brüksel'de "Barışa Bir Şans Verin: Kıbrıs'tan Kadınlar Konuşuyor" başlıklı konferansa katılan 25 Kıbrıslı Türk ve 25 Kıbrıslı Rum kadından oluşmakta ve "Brüksel Kadın Grubu" olarak anılmaktadır. Bu gruba üye Türk kadınların gruba katılmaları için yaptığı girişimler devlet yetkilerince engellenmiştir.

Her üç grup da dernek niteliği taşımayan yurttaş girişimi olan sivil toplum örgütüdür. İki toplumlu gruplarda bireysel konuşulmakta, genelleme yapılmamakta kişisel deneyimler paylaşılmaktadır. Toplantılar, katılanlar tarafından belirlenen aralarla Lefkoşa'da Yeşil Hat üzerindeki Ledra Palace Oteli'nde yapılmaktadır (İnan 1998 s. 125-126).

Kadın Platformuna bağlı örgüt temsilcilerinin çoğu bu gruplarda da yer aldığından dernek-grup etkinliklerinde bir iç içelik vardır. Katılım bireysel olsa da iki toplumlu gruplardaki bakış açılarının, çalışma yöntem ve hedeflerinin son zamanlarda bazı kadın derneği başkanlarınca benimsenerek seslendirildiğini gözlenmektedir.

İki toplumlu grupların üzerinde durduğu "iki toplumun yakınlaşması" son günlerde bir derneklerimizin çalışma programına girmiştir. 14 Eylül 1997 günü

Yurtsever Kadınlar Birliğinden 45 kişilik bir heyet Rum yurtsever kadınlarının örgütü POGO'nun davetlisi olarak Güney Kıbrıs'a gitmiş, iki kadın örgütü, barış için ortak mücadele etme kararı almıştır. YKB başkanı Oya Talat başında bulunduğu örgütün "demokrasi ve barış" için kurulduğunu belirtmiş, "çocuklarımıza mutlu bir gelecek ve barış içinde bir Kıbrıs teslim etmek amacı ile aramızda olumlu ilişkiler geliştirmemiz gerekir" demiştir. 21 Eylül Pazar günü de Rum yurtsever kadınlarının örgütü POGO'dan bir grup, YKB'nin davetlisi olarak Kuzey Kıbrıs'a gelmiştir.

Son yıllarda, Kadın Platformunun "uzlaşmazlıkların çözümü" ve "barışa katkı" amaçlı etkinliklerine katılan, iki toplumlu gruplara temsilci gönderen K.T.Kadınlar Birliği ile K.T.Üniversiteli Kadınlar Derneği, tüzüklerindeki amaçtan zaman zaman uzaklaşmış görünmektedirler. Bugün Üniversiteli Kadınlar Derneği Kıbrıs Sorunu'nun sorununda tavır belirlemiş ve başka kadın dernekleri ile birlikte hareket ederek çözüm ve barış sürecine katkı koymuştur. Yurtsever Kadınlar Birliği ise "Kadının yurt ve dünya barışının ve ulusal çıkarlarımızın etkin savunucuları arasına katılması" için çalışmaya tüzüğünde yer veren bir dernektir. İki toplumlu gruplara yakın bir çalışma anlayışı içinde etkinliklerine devam etmektedir. Rum kadın derneği ile bir araya gelerek aynı amaç için ortak etkinlik düzenlemiştir. Böyle bir olay, K.T.kadınının 1931'de başlayan dernekleşme sürecinde ilk kez yaşanmıştır. Bugün Kıbrıs sorununun çözümünde katkı koyan kadın derneklerinin yaptığı çalışmalar önemli bir kazanımdır. Ortak tavır belirleyerek birlikte yayınladıkları yayınlarda bunu gözlemlemekteyiz. (Ek: 2)

Kadın örgütlerimizden önemli kazanımlarından olan Türk Aile Yasasının değişikliğini K.K.T.C. Cumhuriyet Meclisi'nden geçmesidir.

Bu konu basında şöyle ortaya konmaktadır (Yenidüzen G. 1993).

Fasıl 339 Türk Aile Yasası yürürlükte kaldıkça, kadınlar aile reisinin eşi olmaktan kurtulamayacaklar.

Çoğumuz, Aile Yasası'ndaki "Koca, evlilik birliğinin başkanıdır" sözlerini ananevi (kültürel) değerlerimizin yansıması olarak görürüz. Bir yerde fahri başkanlık gibi. Ancak, devlet karşısındaki her işlemde eşit ortaklık sayılan evliliğin, yasadaki reislik tanımıyla erkeklere ayrıcalık tanıdığını ve başkanın iki oya sahip olduğunu görürüz.

Aile Yasası'na göre, ailenin ikamet yerini koca tayin eder. Kadın kocasından soyadını alır. Çocukların dini eğitiminden baba sorumludur. Baba izin vermedikçe, çocuklar anne ile yurt dışına çıkamaz. Kadın, erkeğin izni olmadan dışarda çalışamaz.

Evlilik kurumu içinde kadına getirilen kısıtlamalar, günümüz insani değerlerine taban tabana zıt olduğu gibi, Anayasamıza da aykırıdır. En başta devletin vatandaşlarına cinsiyet ayrımcılığı yapamayacağı temel kural olarak konmuştur. İnsan hak ve özgürlükleri açısından da herkes, dilediği işte çalışma, yerleşme ve her türlü özgürlüğe sahiptir. Sormak gerekir: Anayasa mı daha üstündür yoksa yasalar mı? Hukuk kurallarına göre elbette Anayasa ama bizim devlette, yasalar Anayasa'ya aykırı da olsalar daha üstün tutuluyor. Halbuki, her Anayasa'da yasaların Anayasa'ya uydurulma zorunluluğu hükme bağlanmıştır.

Aile Yasası'nın Anayasa'ya ve gümin koşullarına uyarlanması için Üniversiteli Kadınlar Derneği'nin başlattığı çalışma var. Hükümet partisi bir tasarı üzerinde çalıştığını söylüyor. Ancak çalışmalarını kaplumbağa hızı ile sürüyor ki bir türlü Meclis'e gönderilmiyor.

Bu arada, Aile Yasası'na dayanarak kadınların mülkiyet haklarının da engellendiği ya da gasbedildiğini gösterecek iki haberim var.

Birincisi Sosyal Komutlar'ın dağıtımı ile ilgili.... Sosyal Konut başvuru forumlarında "Aile Reisi ön plana çıkarılırken, komutun aile başkanı olan erkeğe verilebileceği açıkça ima ediliyor. Yani, evli kadının sosyal konut almaya hakkı yok.

Diğer yandan "Aile Reisinin Eşi Hakkında Bilgiler" başlığı altında, kadının kazancının erkeğin hanesine kredi olarak katıldığı hissettiriliyor. Aynı şekilde kadının taşınır taşınmaz malları, "Ailenin Taşınır Taşınmaz Malları" kategorisine konuyor. Devlete göre, kadının malları ailenin, ailenin de risi erkek, o halde kadının malları da erkeğe ait.

Bunları sakın yorum olarak değerlendirmeyin. Sosyal Komut alamamış kadınlar biliyorum. Bazıları bütün yatırımları gerçekleştirdiği halde koçan "başkanın" adına çıktı. Müşterek koçn, kadının "oluru" ile gerçekleştirebilirmiş!

Kadınların özel mülklerinin Aile Yasası kılıf yapılarak erkeğin mülkiyetine geçirildiğinin elimde belgesi var. Hem de kocanın Başsavcı'nın onayı ile!

Eşdeğer mal alma ile ilgili bir konuda, güneyde mal bırakmamış ve eşdeğer puanı olmayan bir koca, karısının eşdeğer puanı ile hak sahibi yapıp adına koçan çıkarılıyor. Başsavcı Akın Sait olayın yasallığını şöyle savunuyor: "Mal puanına haiz olmadan karı koca ayrı düşünülemez. Mukavele, aile reisi sıfatı ile koca ile yapıldığına göre de bu mukaveleye dayanarak, kişi, eşinin haiz olduğu eşdeğer puanlarını kullanarak yasanın 74A maddesinden yararlanabilir.

Bunların üstüne artık koca bir pardon çekilir. Ne olacak seksist devlet denir. Ve tabii kadınlar, hakkınızı yedirmeyin denir."

Türk Aile Yasası değişikliği için Kadın Platformu (K.T.Kadınlar Birliği, K.T.Üniversiteli Kadınlar Derneği, Yurtsever Kadınlar Derneği, Kadın Araştırmaları Merkezi, Barış ve Federal Çözüm İçin Kadın Hareketi) ve Kadın ve Aile Sorunları Birimi işbirliği yaparak üst düzey yöneticiler ve parlamenterler üzerinde baskılar yaptılar. İlk önce 8 Mart 1996'da BM Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Uluslararası Sözleşmesi (S/1996 sayılı onay yasası) Yasama Meclisi'nde kabul e dildi.(Ek:3)

Yaklaşık bir yıl sonra 3 Aralık 1997 tarihinde Aile Yasa Önerisi oybirliği ile Meclis Hukuk ve Siyasi İşler Komitesi'nin onayını aldı. Sonra Cumhuriyet Meclisi Genel Kurulu dokuz bölüm ve elli iki maddeden oluşan Aile (Evlenme ve Boşanma) Yasa Önerisini madde madde görüşerek Cumhuriyet Meclisi Genel Kurulunca oybirliğiyle onayladı. Kurul, Başsavcılığın görüşü alındıktan sonra Cumhurbaşkanı tarafından Meclise iade edilen, ardından Hukuk ve Siyasi İşler Komitesi'nin Başsavcılığın görüşleri doğrultusunda düzenlemeler getirdiği Aile (Evlenme-Boşanma) Yasası'nı 21 Ocak 1998'de yeniden oybirliği ile onaylandı. Bu yasa ile evlilik birliği korunmuş oluyor, aileye demokratik çağdaş bir yapı ve eşitlik getiriliyor. İlk kez Yurtsever Kadınlar Birliği'nin çağrısı ile 15 kadın örgütünün biraraya gelerek Bosna-Hersek savaşı için eylemler planlayan kadınlar bu birliktliklerini kimi zaman azalarak, kimi zaman çoğalarak Kadın Platformu'nun oluşumuna kadar taşımışlardır. Kadın dernek başkanları ile yaptığım mülakatlarda Kadın Platformu için hep iyi, güzel şeyler işittim. Özellikle Platform içinde yer alan Yurtsever Kadınlar Birliği Başkanı için Platform'da iyiniyet ve toparlayıcılık özelliği kadın dernek başkanları tarafından övgüyle belirtilmiştir.

Kadın Platformu'nun oluşumunda kişisel çabaları gözardı edilmeyen kadın gazetecilere de rastlanır. Yıl 2002 ve Kadın Platformu tarih olmuş gibidir. Sebep olarak Kadın Platformu'nda yeralan örgütlerin farklı politik görüş ayrılıkları olduğu tüm platform üyeleri arasında görüşbirliğidir.

DP-CTP dönemi -ki bu 1993-1997- Başbakan Yardımcılığı Kadın Aile Birimi başkanının Kadın Platformu ile iyi, güzel işbirliği yaptığı yapılan mülakatlarda dernek başkanları tarafından vurgulanmıştır. UBP-TKP Koalisyon döneminde Kadın ve Aile Dairesi dönem dönem kadın çalışmaları uygulama taslak planları hazırlanmış, bunları kadın örgütlerine sunmuştur. Ayrıca da İskandinav ülkeleri ile ilgili kadın-erkek eşitlik yasası Norveç modeli incelenmiş ve sunulmuştur. (Ek:4).

Şu an Başbakanlığa bağlı Kadın ve Aile Dairesi olarak Meclis'ten onay alan Dairenin kadro oluşturma çalışmaları devam etmektedir.

Bugüne kadar kadınlar için yapılan bir başka çalışma da DP – CTP dönemi (1993-1997) Sağlık Bakanlığı'na bağlı Lapta'da Kadın Sığınma Evi açılmasıdır. Bu Sığınma Evi işlevini çeşitli nedenlerden dolayı yerine getirememiştir. Farklı eğilimlerden farklı kadın kurumlarımız asgari müştereklerde buluşarak aynı hedef doğrultusunda hareket edebileceklerini göstermişlerdir. (Ek:5)

Kadın Hakları'nın geliştirilmesi ve kadınların statülerinin yükseltilmesi konusunda Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Hükümetleri deneyimlerini hep kadın sivil toplum örgütleri sayesinde yaşamıştır. Kadın Sivil Toplum Örgütleri kadın konusunda devlet politikalarından hep önde olmuştur. Hatta bazı kadınlarımız dünyanın yeni kavradığı bazı kavramları (Ör. Siyasi Partilerde Kadın Kotası gibi.) toplumumuza maletmiştir. Bu geçen yıllar içinde bu çözümsüzlükten dolayı kadın derneklerimiz salt kadın çalışmaları yapmaya fırsat bulamamıştır. Yıllardır kadın derneklerimiz sosyal yardım amaçlı olsun, kültürel sosyal amaçlı olsun hep Kıbrıs sorunu ve çözümsüzlükle ilgilenmek zorunda kalmıştır. Kıbrıs Türk kadını dünyalı ve avrupalı olmak zorunda olduğunun bilinciyle olumsuzlukları aşarak barış ve çözümü yakalama gayreti içindedir. Ülkeye barış ve çözüm gelmesi için savaşım vermeye hala devam etmektedir. Bu amaçla birlik ve beraberlik içinde çalışmalar yapmaktadırlar.

Problem Cümlesi

Kıbrıs Türk kesiminde faaliyetini sürdüren kadın örgütleri “ Kadınların Örgütlenmesi Konusunda” kendilerinden bekleneni yapabiliyor mı?

Alt Problemler

Bu araştırmayla Kıbrıs Türk kesiminde örgütlü bulunan kadın örgütlerinin yönetimlerinin analiz edilmesi amaçlanmaktadır.

Bu amaca ulaşmak üzere aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır.

1. Kadın örgütleri sayısal ve nitel olarak yeterli midir?
2. Kadın örgütleri arasında amaç birliği var mıdır?
3. Yönetim yapılarında paralellik var mıdır?
4. Kadın örgütleri arasında işbirliği yeterli midir?
5. Faaliyetlerde paralellik var mıdır?

Araştırmanın Amacı

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’nde faaliyet sürdüren kadın dernekleri yönetsel mevzuatlarını inceleyerek yaptıkları çalışmaları araştırarak kadın örgütleri arasında amaç birlikteliklerinin olup olmadığını ortaya koymak sayısal ve nitel olarak yeterliliklerini belirlemek işbirliklerinin yeterlilik düzeyini saptamaktır.

KKTC kadın derneklerinin olası bir birliktelik durumunda hangi kıstaslar altında birleşebilir durumlarını saptamak araştırmanın diğer bir amacıdır.

Barış ve çözüm sürecinde ne derece birlikte hareket ettiklerini durum tespitini yapmak ise üçüncü amaçtır.

Araştırmanın Önemi

İçinde bulunduğumuz süreç (Çözüm ve AB süreci) Kıbrıs Türk Halkı ve dolayısı ile kadınlarımız için önemli bir süreçtir. Kıbrıs Türk kadını KKTC kurulduğundan bu yana ve hatta öncesinde varlığını kanıtlamak, ülkede gelişen, değişen olaylara tepkisini göstermek için örgütlenmiştir. Ve örgütlenmeye devam etmektedir. Kıbrıs Türk kadınının örgütlenme yapısı ile ilgili sınırlı sayıda araştırma yapılmıştır. Kadın örgütlenmesi üzerine yapılmış bilimsel bir çalışma ise yoktur. Bu nedenle KKTC’de kayıtlı “ Kadın Derneklerinin Yönetimlerinin Analizi ” adlı bu çalışma önem arz etmektedir.

Bu günkü KKTC’de gelecekleri için (Barış ve çözüm için) meydanlarda hak arayan kadınlarımız, örgütlü bulunan kadın derneklerimizin üyeleridir. KKTC Meclisi’nden, kadınlar ve eşitlik ile ilgili yasalar geçiren, dünya devletlerine Kıbrıs Türk Halkı’nı tanıtmaya çalışan kadınlarımız tyine bu örgütlü kadın derneklerimizin üyeleridir.

Ayrıca kadınlarımız, ülkemizdeki diğer sivil toplum örgütlerinin karar alma mekanizmalarında yer almaları KT kadın örgütlenmesinin kazanımıdır.

Bu derneklerde yetişen kadınlarımızın, derneklerde nasıl örgütlendikleri, başka kadın dernekleri ile nasıl işbirliği içine girdikleri, nasıl amaçlar belirledikleri bunları uygulamalarındaki olumlu ve olumsuz etkilerini ortaya koymak açısından da bu çalışma önem arz etmektedir.

Kadın derneklerinin Kıbrıs Türk kadınına özelde kadın bilincini vermesi, genelde toplum sorunlarına duyarlı İnsan Hakları’na saygılı ülkesinin ve dünya çıkarlarının korunması için savaş verebilen çağdaş kadınlar olarak yetişmesinde rol oynar.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırma;

1. KKTC'de İçişleri ve Köy İşleri Bakanlığı'na bağlı Lefkoşa Kaymakamlığı'na, Sendikalar Mukayyitliği'ne, Yüksek Seçim Kurulu'na bağlı kadın dernekleri sendika ve parti kadın kolları ve bağımsız kadın dernekleri ile sınırlıdır.
2. 1975-2002 yıllarında faaliyetini sürdüren Kadın Örgütleri ile sınırlıdır.

Araştırmanın Varsayımları (Sayıtları)

Bu çalışmada şu temel varsayımlardan hareket edilmiştir.

- 1- Bugün K.K.T.C. barış ve çözüm için mücadele veren kadınlarımıza örgütlü kadın derneklerimizin etkisi olmuştur.
- 2- K.K.T.C. kadının gelişimine katkıda bulunan, K.K.T.C. meclisinden kadınlar ile ilgili yasalar geçirebilen, ülkelerini yurtdışında tanıtmaya çalışan Kadın Derneklerimizin örgütlü ve işlevi yüksek çalışmaları etkili olmuştur.
- 3- Seçilen araştırma yöntemi, bu araştırmanın amacına, konusuna ve problemin ortaya çıkmasına uygundur.
- 4- Mülakat (soru cetveli) bu araştırma için gerekli verileri toplamak açısından gerekli bir araçtır.
- 5- Soru cetvelinde olağan cevapların doğru olduğu kabul edilmiştir.

Tanımlar

Örgüt : Ortak bir amaç veya işi gerçekleştirmek için biraraya gelmiş kurumların veya kişilerin oluşturduğu birlik (Milliyet Türkçe Sözlük 1992: 1141).

Dernek : Belirli ve ortak bir amacı gerçekleştirmek için kurulan yasal topluluk. (Meydan Larousse 1985:)

Sendika : İşçi veya memurların iş, kazanç, toplumsal ve kültürel konular bakımından çıkarlarını korumak ve daha da geliştirmek için aralarında kurdukları birlik. (KTÖS Yayınları 2000:12).

Kadın Bürosu : Sendika ve partilerde kadın çalışmalarının yürütüldüğü birim. (Uludağ 1998:8).

Parti : Ortak düşünce ve görüşteki kişilerin oluşturduğu siyasi topluluk.

Parti Kadın Kolu : Kadınların politikayla yakından ilgilenmelerini sağlamak, mensubu bulundukları partinin dünya görüşünü kadınlar arasında yaymak ve kadınların örgütlenmesini sağlamak için oluşturulan birim. (Talaslı 1996: 32).

Kadın Platformu : Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde 5 kadın örgütünün biraraya gelerek oluşturdukları ve kararlarını uzlaşma yöntemiyle aldığı bir üst yapı. (Atalay 1998:119).

Bağımsız Kuruluş : Hiçbir partiye bağlı olmayan sadece Türk Cemaat Meclisi Birlik ve Dernekler Yasasına göre faaliyet gösteren kadın dernekleri.

Sendikaların Yan Kuruluşları : KKTC'ndeki Sendikalar Mukayyitliğine bağlı sendikalarda faaliyet gösteren, kadın çalışmaları yapan kadın büroları.

Parti Kadın Kolları : KKTC'de Yüksek Seçim Kurulu'na bağlı partilerin içinde bir yönetmelikle faaliyet gösteren kadın birimi.

Kadın Araştırmaları Merkezleri : KKTC'de amaçları yurt içinde ve yurt dışında kadının konumu ve sorunları ile ilgili her alanda araştırma yapmak ve eēitime yönelik faaliyetlerde bulunan kadın dernekleri.

Barış ve Federal zm Hareketi : Derneklerden farklı olarak amaçları adında olan ve Lefkoşa'da faaliyet gösteren kayıtsız bir kadın hareketi.

Kısaltmalar

AB	: Avrupa Birliği
BES	: Belediye Emekçileri Sendikası
BM	: Birleşmiş Milletler
C.T.P.	: Cumhuriyetçi Türk Partisi
D.P.	: Demokrat Parti
HABİTAT	: Birleşmiş Milletler İnsan Yerleşimleri Konferansı
KTAMS	: Kıbrıs Türk Amme Memurları Sendikası
KAYAD	: Kadından Yaşama Destek Derneği
K.T.	: Kıbrıs Türk
KTÖS	: Kıbrıs Türk Öğretmenler Sendikası
KTOEÖS	: Kıbrıs Türk Orta Eğitim Öğretmenler Sendikası
K.K.T.C.	: Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti
T.C.	: Türkiye Cumhuriyeti
T.K.P.	: Toplumcu Kurtuluş Partisi
U.B.P.	: Ulusal Birlik Partisi
UNDPB.M	: Kalkınma Programı
POGO	: Rum Yurtsever Kadınlarının Örgütü
Y.K.B.	: Yurtsever Kadınlar Birliği

Araştırma ve Yayınlar:

Yurt İçindekiler:

1. Bahire Uzman İnan ve Mürüvet Atalay (1994). "Kıbrıs Türkü'nün değişim ve gelişiminde Kıbrıs Türk Kadın Dernekleri" isimli araştırmalarında Kıbrıs Türk Kadın Derneklerini üç ana bölümde biraraya getirdiler.

- İngiliz Dönemi
- Kıbrıs Cumhuriyeti Dönemi
- Kıbrıs Türkü'nün Özyönetimleri Dönemi

Araştırmada çeşitli derneklerde güçbirliği oluşturan Kıbrıs Türk Kadınları'nın Atatürk Devrimlerinin benimsenip yaygınlaşmasına Anavatan'a bağlılığın ve ulusal bilincin güçlenmesine Ada'daki varoluş savaşımına, kadının sosyal kültürel gelişmesine, kadın erkek eşitliğinin yasallaşmasına ne oranda katkı yaptıklarını toplumun dayanışma ve yardımlaşmasında nasıl yer almakta olduklarını 1974 sonrası değişen koşullara ayak uydurarak dernek amaçlarında çalışma alanlarında çeşitlilik yaratarak çoğulcu toplum yapısının yaratılmasında demokratik yaşamın yerleşmesinde, ülkenin tanıtılmasında, dünyaya açılmasında, ne gibi görevler üstlendiklerini incelemektedirler. Kıbrıs Türk Kadın Dernekleri'nin nereden nereye geldiklerini ortaya koymak, toplumca daha mutlu bir gelecek kurarken geçmişle köprüler oluşturmak, bugünü değerlendirirken de sağlıklı sonuçlara ulaşabilmek, araştırmacıların amacını oluşturmaktadır.

2. Sevgül Uludağ (1998). "Kadınlar İçin Politikada Strateji ve Planlama" isimli araştırmada kadının yeryüzünde politik alanda neden varolmadığı bu durumun değiştirilmesi için neler yapılmakta olduğunu, ne tür bir planlama ve ne tür stratejiler önerildiği üzerinde duruluyor.

- Toplumsal cinsiyet ve politika
- Kadın örgütleri ve politika
- Politikada kadın etkisi

- Bir strateji olarak kota
- İsveç örneği
- İngiltere deneyimi
- Kadınlar için politikada planlama

Konu başlıkları altında kadının durumunu ortaya koyuyor. Araştırmanın Sonunda kadınların politikaya katılıp kendi ihtiyaçlarını gündem yapmasını ve ayrımcılığın ortadan kaldırılmasının kadın sorunlarının çözümü için adım olabileceği genellemesini yapıyor.

3. K.K.T.C., Devlet Başkanlığı ve Başbakan Yardımcılığı, Kadın ve Aile Sorunları Birimi. 1. Kadın Kongresi (2000).

17 sunumun yapıldığı kongre bildirgelerinin biri de Zeray Uzunoğlu'nun sunduğu "Sivil Toplum Örgütü" isimli bildiridir. Araştırmacı bildiride sivil toplum örgütlerinin tarihsel gelişimi, günümüzde sivil toplum kuruluşlarına değindi. Sivil toplum kuruluşlarının belirleyici niteliklerini, günümüzde ve ülkemizde sivil toplum kuruluşlarının nasıl bir alan oluşturduklarını irdelleyerek, sivil toplum örgütlerinin dış dünyadan, sivil toplum kuruluşlarıyla ve diğer kuruluşlarla ilişki kurabilecek kapasitelere sahip olması ve bu ilişkilerini geliştirmelerinin olumlu olarak değerlendirecek bir özellik olarak incelemiştir.

Yurt Dışındakiler

1. Yıldız Ecevit. (1989) Kadın Dayanışması ve Kadın Örgütleri adı ile yapılan araştırmasında, araştırmacı araştırmadaki amacı bağımsız ve özerk kadın örgütlenmelerine dayanışma ve örgütlenme biçimlerini saptayarak, şu sorulara yanıt aramıştır.

- Kadınlar niçin ve hangi amaçları gerçekleştirmek için aralarında dayanışma geliştirip, örgütleniyorlar.

- Hangi nedenler kadınları bağımsız ve özerk örgütler kutmaya yöneltiyor?
- Kadın örgütlerinin kurulabilmelerinin koşulları nelerdir?
- Kadın örgütlerinin sürekliliğini önleyen nedenler nelerdir?

Araştırmacı kadın örgütlerinin başlangıçta bir veya birkaç temel amacı gerçekleştirmek için kurulduğunu, bu amaç doğrultusunda içinde bulundukları ilişkiler ve katıldıkları ortak çalışmalar, onların bilinçlenmesine ve kolektif örgütlenmenin diğer biçimlerini tanımalarına yardımcı olduğunu belirtir. Kadın örgütlerinin toplumsal hareketin diğer örgütler ile zıtlasma iddiasında olmadığını özgürlüklerinin ve özerk olmalarının başka örgütlerin gündeminde yer almayan özgür kadın sorunlarına özel önem atfetmelerinin sonucu olduğunu ileri sürer.

Kadınların ortak mücadele alanının güçlü ve vazgeçilmez bir parçası haline geldiğinde hem kendi özgür taleplerine hem de ortak mücadele nedenlerine uygun bir toplumsal güç oluşturacaklarının sonucuna varıyor.

2- Margaret Palmel ve Beceerly Hyman (1993), Yönetimde Kadınlar adlı çalışmasında günümüzde orta ve üst düzey yönetici olmak için gerekli eğitim ve deneyime sahip çok az kadının bulunduğu iş yönetimi almış kadınların sayısının artmakta olduğu vurgulamaktadır. Kadınların bazı yönetsel engelleri ve önyargıları aşmasının tek yolunun öteki çalışan yönetici kadınlarla birleşerek kendi öz eğitim araçlarını yaratmak olduğunu belirtmek, kadınların yönetimde başarılı olmaları için grup kimliği oluşturmalarının gerektiğini ileri sürmektedir.

3- Trudy Heller (1997) Women and Man as Leaders In Busines adlı araştırmada yönetimde kadın erkek ilişkisini vurgulayarak cinsiyet boyutunu ortaya koymaya çalışmıştır. Bu çalışmada kadın yöneticilerinin çok duygusal çalıştığı, çabuk heyecanlandıkları, hemen sinirlendikleri belirtilmekte, erkek yöneticinin tam tersine bir davranış gösterdiği ileri sürülmektedir.

4- Çiğdem Esin (2000) Türkiye’de Feminizm, Kadın Hareket(ler) ve Kadın Örgütleri. Bu çalışma 1980 sonrası dönemde kadın hareketinin ve kadın örgütlerinin Türk sivil toplum içerisindeki yerini ve etkilerini incelemektedir. Bu bağlamda öncelikle sivil toplum tanımlamaları yapılmış ve dünyada son 30 yılda sivil toplumun yeniden gündeme gelmesine neden olan siyasi ve ekonomik gelişmeler açıklanmıştır. Türkiye’de 1980’lerden itibaren ivme kazanan sivil toplum tartışmaları ve sivil topluma yönelik bilginin artmasına neden olan tarihsel bağlam tartışıldıktan sonra kadın hareketlerinin temel olarak feminist hareketin ve kadın örgütlerinin politikaları ve etkileri Türkiye’de sivil toplumun gelişmesine katkıları çerçevesinde incelenmiştir.

5- Fulya Vekiloğlu (2000) Kadın Sivil Toplum Kuruluşları ve Güçlendirme: İnsan-merkezli kalkınma perspektifinden.

Bu tezin amacı kadın sivil toplum kuruluşları ile kadının güçlenmesi olgusu arasındaki dinamik ve etkileşimi kalkınma kapsamında incelemektir. Bu tez, büyüme merkezli kalkınma yaklaşımından, insan merkezli kalkınma yaklaşımına doğru olan geçiş sürecinin, kadının güçlendirilmesine ve kadın kuruluşlarının bu güçlendirmedeki rollerine etkisini tartışan teorik bir çalışmadır. Bu geçiş sürecinde kadının kalkınmaya aktif katılımının yolları, kalkınma tartışmaları ve kadın hareketinin gündemini yoğun bir şekilde kapsamıştır. Ancak kalkınmada kadının ve toplumsal cinsiyet ve kalkınma politikaları çerçevesinde geliştirilen kalkınma yaklaşımlarının, kadının kalkınma sürecine katılımını bir amaç değil, de bir araç gibi görmesi kadının güçlendirilmesi gereksinimini gözardı edilmesine yol açmıştır. Bu çalışmada savunulduğu gibi bunun başlıca nedeni geliştirilen kalkınma yaklaşımlarının ekonomik büyümeye, insani gelişim pahasına öncelik veren geleneksel kalkınma modelini sorgulamak yerine, mevcut kalkınmanın gereksinimlerine cevap veren bir tarzı benimsemesidir. Bu sebeple kadın hareketinin salt ekonomik performans kategorilerinin ötesinde kullanılacak, kalkınma parametrelerinin alternatif bir kalkınma modeli geliştirmesi yönündeki isteklerinin, bu geçiş sürecinde tamamlanması ve formüle edilmesi önemli bir gereksinimdir. Bu tezde kadının güçlendirilmesi kavramının büyüme merkezli kalkınma modeli

kapsamında halen sorgulanan bir kavram olduğu belirtilmiştir. Bu nedenle kalkınma gündeminin büyüme merkezli kalkınma yaklaşımından, insan merkezli kalkınma yaklaşımına doğru yeniden tanımladığı bu geçiş sürecinde kadın kuruluşlarında hayati bir rol düşmektedir. Bu anlamda biz güçlendirme sorusuna mevcut kalkınma modelleri içinde bir çözüm aramaktansa bu tezin öne sürdüğü gibi son on yılda sıkça vurgulanan, güçlendirme kavramının geliştirilebileceği insan merkezli alternatif bir kalkınma modeli üzerinde yoğunlaşılmalı ve kadın kuruluşlarının rollerini bu çerçevede tanımlamalıyız.

6- Halil Aytekin (2000) Eğitim Sektöründe Cinsel Farklılaşmanın Yönetici Niteliklerine Etkisi isimli araştırmasını Erzurum Atatürk Üniversitesi 9. Eğitim Bilimleri Kongresi'nde sunmuştur. Sunduğu bu çalışmada Eğitim Sektöründe İlköğretim ve Ortaöğretim Düzeyi'nde Yöneticilerin Cinsel Farklılaşmalarının Yöneticisi Niteliklerine Etkileri incelenmiştir. Bu amaçla Ankara'da karşılaştırmalı bir alan araştırması yapılmıştır. Yapılan istatistiksel analizler sonucunda eğitim yöneticilerinin yönetici nitelikleri ile cinsel farklılıkları arasında bir ilişkinin bulunmadığı gözlenmiştir.

7- Halil Aytekin (2001) KKTC'de Bayan Öğretmenlerin Örgütsel Katılımı İle İlgili Beklentileri isimli araştırmasını Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Bilimleri Kongresi'nde sunmuştur. Sunduğu bu çalışmada KKTC'de Eğitim Sektöründe çalışan bayan öğretmenlerin cinsiyet faktörüne bağlı olarak katılımı ile ilgili görüşleri araştırılmıştır. Bu amaçla Hindistan, İngiltere ve Türkiye'yi karşılaştıran bir araştırmanın tasarım ve yöntemi KKTC eğitim sektöründe çalışan, işgören örneklemeleriyle denenmiştir. Çalışma sonucunda KKTC bayan öğretmenlerin yaklaşımları lehine olumlu sonuçlara ulaşılmıştır.

8- Fulya Sarıcan (2001) Kadın ve Erkek Yöneticilerinin Liderlik Davranışları Arasındaki Farklılıklar adlı yüksek lisans araştırmasında seçilmiş yönetici gruplarına uygulanan anket sonucunda kadın ve erkek yöneticilerinin liderlik davranışları arasında fark olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

BÖLÜM II

DÜNYADA KADIN HAREKETLERİNİN KURUMLAŞMASI

Bu bölümde, toplumun kadına bakış açıları tarihsel süreç içinde incelenmiş ve günümüzde kadın hareketleri irdelenmiştir.

DÜNYADA KADIN

1 . Monoteist Dinler ve Kadın

Monoteist dinler denildiği zaman akla gelen nedir? Yahudilik, Hristiyanlık ve Müslümanlıktır. Bu dinler ise kadına sosyal, kültürel ve siyasal etkinliği olmayan bir birey olarak karşımıza çıkıyor. Monoteist dinlerden önce, örneğin medeniyetin beşiği sayılan mesapotamya da kadın daha medeni bir konuma sahipti.

Bugün dünyanın en büyük dini olan Hristiyanlıkta kadın erkeğin kaburgasından yaratılmıştır denir. İslam dini ise kadın ve erkek eşitliğini reddederken ancak iki kadını şahit olarak bir erkeğe eşit görür. Mirasta da kadın ancak erkeğin sahip olduğu mirasın yarısına layık görülür.

Örneğin Afrika'da koloniaizm dönemi öncesi baktığımızda Afrikalı kadın erkeğe eşit bir konumdadır.

2. Afrikada Kadın

Afrika'da kadın sadece Afrikalı erkeklerle eşit olmakla kalmamış aynı zamanda ekonomik hayatta ön plana çıkmıştır. Ticarete kadın erkekten daha aktif, daha etkilidir. Yalnız bir durum Kolonializmle birlikte değişmiş, Avrupalı beyaz adam Afrika kıtasına kendi kadın normlarını getirmiştir. Avrupa'da hakim olan Hristiyanlığın norm ve değer yargılarıdır

bunlar. Afrika'daki kadın konumuna tamamıyla ters düşmektedir. Fakat siyasi hakimiyet tüm sömürgelerde olduğu Afrika'da da "white-man" hakimiyetini kurmakla kalmamış aynı zamanda Afrika'nın sosyal ve kültürel değerlerini de altını üstüne getirmiştir.

Halbuki "white-man", yani beyaz adam dünyaya Avrupa medeniyetini götürmekle övünmüş ve her gittiği, sömürgeleştirdiği Afrika veya Asya ülkelerine Hristiyan Avrupa medeniyetini yani Hristiyan sosyal yapı ve kültürünü hakim konumuna getirmiştir.

Dolayısı ile bu aspekten baktığımızda hristiyanlık kadın konusunda "medeni" Afrika kültürünü kadınla ilgili olarak negatif yönde etkilemiştir.

Bundan dolayıdır ki, eski Senegal Cumhurbaşkanı Sedar Senghor ve Senagalin yeni Cumhurbaşkanı mohammed Abdu Djouf Yazarın kendileriyle yaptığı mülakatlarda kavının eski Afrika (yani sömürge olmadan önce) cemiyetindeki kadının yerini yakalamak için hayli çaba harcadıklarını ifade etmişlerdir.

Eski Afrika toplumu ve batı yani Avrupa da kadının yerini anlamak için önce kadının hristiyan Avrupa'sındaki yerine bakmamız gerekir.

3. Avrupa'da (Batıda) Kadın

Aslına bakacak olursak bugün Avrupa kavlinin Afrika'da koloni alizmden önceki yerine, statüsüne, eşitliğine ulaşmak istemektedir. Çünkü hristiyan Avrupa diğer monoteist dinler gibi kadının cemiyette layık olduğu yeri verememiş; bunu kendisinden esirgemiştir. Hristiyanlığın etkisinden kurtulmak için batı kadını 19. asırdan başlayarak günümüze dek mücadele vermiştir. Günümüzde bu mücadeleye "Uluslararası İlişkilere Giriş" kitaplarından dahi "Feminizm" adı altından yer verilmiştir.

Bugün artık "female-perspective" Kadının bakış açısından yola çıkarak her konu yeniden analiz edilmekte ve gözden geçirilmektedir. Bu konular tarih, edebiyat ve hatta film endüstrisini de içine almaktadır. Sinema tarihinde ilk kez kadın yönetmenler başarılı filmlere imza atmıştır.

Kadın, batıda 2000'li yıllarda dünyadaki lokomotif konumunu muhafaza edercesine zamanla yarışmakta büyük hamlelerle, teknik gelişimlerle içiçe ilerlemektedir.

Monoteist dinler öncelikli olarak Avrupa ve Amerika'da etkinliklerini kaybı ederken, diğer monoteist dinlere sahip cemiyetlerin kadın statüsünü etkileyerek dünya çapında bir değişime yol açmaktadırlar. Bu değişim eski kıta Asya'da hayli zor, sancılı bir şekilde yavaş, fakat geriye dönüşü olmayan bir evolusyonu beraberinde getirmektedir.

4. Asya'da Kadın

Asya kıtası, güneyiyle, batısı ve doğusuyla tarih boyu kadının sosyal yerini ve statüsünü etkili bir şekilde günümüze kadar taşımıştır. Burada kadın en çetin gelişim, değişim savaşını vermektedir. Kız çocuklarını diri diri gömmek veya yakmak gibi gelenekler ne yazık ki sadece Asya kıtasında görülmüştür. Bugün Hindistan'da kız çocuğuna hamile kadınlar çocuğu aldirmakta, erkeklerin hızla artışına neden olmaktadır.

Çin'de de buna yakın bir gelişim vardır. Çin de Hindistan gibi eski Asya ülkelerinden kültürlerinden biridir. Kadın burada da, geçmişte hor görülmekle kalmamış, aynı zamanda hareketliliği "küçük ayakkabı modasıyla" kısıtlanmış ve bu yüzden sıkça sakat bırakılmıştır. Asyanın bir coğrafi parçası olan Ortadoğu'da da durum pek farklı değildir.

5. Ortadoğu'da Kadın

İslami kültür, ortadoğudaki kadının tüm yaşamını etkilemektedir. Kız çocuklarının diri diri gömüldüğü “cahiliye dönemi” diye adlandırılan dönem gerçi geride bırakılmıştır ama onun yerine kadının hareketliliğini kısıtlayan onu “eksik etek” konumuna getiren bir sürü gelenek görenek ve dini kurallarla kadın eşitlik kavramı bir yana, insan olarak bir takım haklardan mahrum bırakılmıştır. Çarşaf, peçe, maske gibi kadın giyimine damga vuran gelişimler kadını, etrafını doğru dürüst göremeyen hareketleri kısıtlı gerçek bir “eksik etek” konumuna getirmiştir.

Fakat yavaş da olsa, Ortadoğu'da kadın haklarını istemese de, batıda olduğu gibi sesini pek duyurmasa da, bazı haklara sahip çıkmaya başlamıştır.

Bütün bu örnekler gösteriyor ki kadının evrensel statüsü gün geçtikçe değişime uğramaktadır. Uluslararası organizasyonlarda, ve siyaseti de kadın her gün biraz daha fazla ön plana çıkmaktadır.

Önümüzdeki 2000'li yıllarda kadının dünyadaki yeri ve ülkeler çapındaki gelişimi insanlık ve uygarlık tarihinde en büyük gelişimlerden biri olarak tarihe geçecektir. Bir gün kadın-erkek eşitsizliği geçmişte kalmış olacak, kadın layık olduğu sosyal, siyasi ve kültürel düzeyde dünya çapında bir temele oturacaktır (Önder, Şubat 2001, 34-37).

İSLAMİYET ÖNCESİ VE SONRASINDA KADINLARIN KONUMU

Toplumumuzun sosyokültürel yapısı, kadınlarımızın toplumsal konumunu ve alacağı rolleri belirlemekte; yaşamın her alanında kadının tüm etkinliklerine yön vermektedir. Bu nedenle Türk toplumunda kadının tarihsel süreç içindeki konumunu ve günümüze dek geçirdiği aşamaları gözden geçirmek yararlı olacaktır. Çünkü bu

süreç, Türk kadınının toplumsal konumunun, siyasi yaşamını ne yönde etkilediğini de ortaya koyacaktır.

Türklerin 9. yüzyıl sonları ile 10. yüzyıl başlarında İslamiyeti kabul edişlerinden sonra kadının eski Türk toplumundaki eyri ve konumunda gerilemeler başlamıştır. İranlılar aracılığıyla İslam dinini benimseyen Türkler, bu dinin kural ve gereklerini yerine getirirken, Arap toplumunun sadece dinlerinin değil başta dilleri olmak üzere tüm yaşam biçimlerinin de etkisi altına girmeye başlamışlardır. Böylece İslamiyet önesinin kadına değer veren, tüm karar organlarında ve yaşamın her alanında kadını ile erkeğini eşit tutan anlayışın yerine; kadını “eşitlik” ve “özgürlük” ögesi saymayan bir inanç yerleşmiştir. Eski Türklerde, özellikle Şamani döneminde, kadını erkekli dini toplantılar tertip edildiği, aynı yerde hep birlikte ayinler düzenlendiği, toplantıya katılanların bir daire halinde yere oturdukları, kadın ve erkeklerin mevki ve yaşlarına göre sıralandıkları görülmektedir. 7. ve 8. yüzyıllarda Orta Asya Türk ülkelerinin çoğu kadın hükümdarlarla yönetilmektedir. 10. yüzyılda Buhara’nın sultanı kadındır ve “Yezid’in Horasan’a vali olarak gönderdiği Zeyyad bin Ebihi’nin oğlu, Orta Asya’da Arap fülhasını genişletmek için saldırılar düzenlerken, Hatun Sultan bu saldırılara karşı korunmak amacıyla, bir başka Türk ülkesinin hükümdarı Terkan’dan yardım istemiş ve bu vesile ile evlenme teklif etmiştir.” 11. yüzyılda Selçuk Sultanı Tuğrul, Bağdat’ı işgal ettikten sonra eski halifelerin sarayında Halife El Kasım Biemrillah’ın kızı ile evlenir ve evlendiği kadını, büyük bir saygı ile tahta oturtur. 12. yüzyılda İbn Cübeyr, Türk ülkelerinde kadına gösterilen saygıyı başka hiçbir yerde görmediğini söylemiştir.

İslam inancın yerleşmeye başlamasıyla kadının özgürlüğü kısıtlanmış, tüm yaşantısına sınırlar konulmuş, zamanla erkeğin emrinde, erkeğin yönetici ve gözetici olduğu bir konuma sokulmuştur. İslamiyette “kadının statüsü”, diğer tektanrılı dinlerle karşılaştırıldığında, erkeklerin otoritesine boyun eğmelerini sağlayacak niteliktedir. “İslami ilkeler salt teknolojik düzeyde kalmayıp hukuki yapıyı da belirledikleri için İslamiyetin kadınlar üzerindeki etkisi çift yönlü sınırlayıcı olmuştur. Diğer bir deyişle, İslamiyet kadın konusunda hem sosyal, hem de hukuki

alanlarda etkin bir rol oynamıştır. Bu değişime yol açan İslam inancına göre kadının konumunu gözden geçirmek gerekir.

Kuran'daki 114 sureden, kadını doğrudan doğruya ilgilendirenler şunlardır: Bakara, Al-İmran, Nisa, En'am, Tevbe, Ra'd, Nahil, İsra, Mu'minün, Nur, Rum, Lokman, Azhab, Ahkaf, Muhammed, Fetih, Hadid, Mücadele, Tegabün, Tahrir, Mearic, Kıyame, Tekvir.... Bu surelerde bir yandan kadının toplumsal konumu ve olması gereken tip biçimlendirilmiş, bir yandan da erkekle kadın arasındaki ayrıcalık belirlenmiştir. Buna göre Kuran da kadın, örneğin, ayın hangi günü erkek tarafından boşanabileceğinden, erkeğin üstün kılınmışlığına ve kadını dövebileceğine değin çeşitli boyutlarıyla ele alınmıştır. Kadının yararına olan noktalar varsa da Kuran bir bütün olarak erkeği kadından üstün kabul eder. Bu üstün tutuşun gerekçesi de iktisadidir. Erkek kadından üstündür çünkü onu beslemekte ve ona kendi malından sarfetmektedir.

İslam dininin kadınları toplumsal ve siyasal yaşamdan alıkoyan ideolojik-kültürel etkisi de çok önemlidir. İslamcı ideoloji kadının rolünü saptarken aslında siyaset içindeki yerini de belirlemektedir. Bu cinsiyet rolünün, siyaseti kadının yaratılışına, ruhuna ve yeteneklerine uygun bulmadığı açıktır. Nitekim kadınların toplumun siyasal liderliğini yapması halife olması çoğu düşünür tarafından islamın kadınlara yasakladığı işler arasında sayılmaktadır. *"İdarelerini kadına tevdi eden bir millet asla felah bulamaz"* cümlesi ünlü hadisçi Buhari tarafından Muhammet Peygambere atfen aktarılmaktadır. Kadının siyasal liderlik yapması konusundaki olumsuz yorum, seçmen olabilmesi konusunda yumuşamakta, fakat seçilme hakkının kullanılmaya kalkılması da gereksiz ve anlamsız bulunmaktadır.

Kadınların, imamlık, kadılık, halifelik, yargıçlık ve hükümdarlık yapamayacakları çeşitli hadislerde dile getirilmiştir.

Müslümanlığın, kadının konumunda gelişme sağladığı görüşünde olanlar da vardır. Örneğin Günseli Özkaya, *"İslm dininin doğuşu sırasında Arabistan yarımadasında, kadının sosyal ve hukuki durumu ilkel bir anlayış içindeydi. Kadın*

evlenme ve boşanmada söz sahibi olmaktan ve miras hakkından yoksun, zavallı bir yaratıktı. Babanın kız çocuklarını öldürme hakkına sahip olduğu bir ortamda, İslamiyet, kadını hoyratça ezmeyi önleyici hükümler getirmiştir” değerlendirmesini yapmaktadır.

Ahmet Ağaoğlu ise “Kuran Kadınları Yüceltiyor” başlığı altında. “*Kuran’ın üslubu, hiçbir konuda, kadınlardan, yetimlerden, garip kişilerden söz ettiği yerlerde olduğu kadar, insanı ta içinden kavrayan böylesine soylu, böylesine candan değildir”* diyerek, Kuran’ın kadınları yetimler ve gariplerle eş tuttuğu ve acıdığı gibi bir yorum yapmaktadır.

Bu anlayışla süregelen kadının olumsuz konumu, 19. yüzyılın Osmanlı toplumunda değişime uğramaya başlamıştır. Bu değişimlere ilişkin gelişmeler şu şekilde özetlenebilir.

Batılılaşma hareketlerinin sonucu olarak, özellikle sarayda yaşayan kadınlara yönelik olmak üzere birtakım değişiklik istekleri ortaya çıkmıştı. Tekkarılık rejiminin uygulanması ve padişahın odalıklarının tasfiyesi, kadınların giysilerini ve eşlerini özgürce seçebilmeleri, kızlar için özel bir tıp okulunun kurulması, Avrupa’dan esinlenen bir medeni yasanın kabul edilerek kadınlara ilişkin güvenceler getirilmesi ve kadın sorununa önem verilmesi bu istekler arasındaydı. Avrupa ve Amerika’da kadınların siyasal haklarını almak için uğraştıkları bu dönemde, Osmanlı kadınlarının amacı, öncelikle kapalı yaşamdan çıkmak ve eğitim, öğretim alanında ilerlemektir. Ancak yapılan tüm yenilikler sınıfsal bir yön taşıyordu ve sadece burjuvazinin üst kademelerine mensup Osmanlı kadınlara özgü kaldı.

Kadının statüsü yaygın olarak Tanzimat döneminde tartışılmaya başlamıştır. Özellikle 1856 Arazi Kanunu, kız çocuklara erkek çocuklar gibi veraset hakkı tanımış, kölelik ve cariyelik kaldırılmış, kadınların eğitimden yararlandırılması ve sosyal yaşamlarında da kısmen özgür olabilmeleri sağlanmıştır. II. Meşruriyetle birlikte kadın sosyal yaşama daha çok girmek zorunda kalacaktır. 1914-1918 Birinci

Dünya Savaşında erkekler cepheye gidince kadınlar çalışma yaşamına atılmak zorunda kalmış, hatta orduya katılmaya çağırılmışlardır.

Nermin Abadan unat'a göre, Osmanlı İmparatorluğunun büyük çaptaki askeri girişimleri sadece kadınları Türkiye'nin kentsel yaşamına sokmakla kalmamış aynı zamanda şeriatın üstünlük ilkesinin sarsılmasına da neden olmuştur.

15 Mayıs 1919'da yurdun Yunanlılar, İngilizler, Fransızlar ve İtalyanlarca işgal edilmeye başlanması tüm toplumda tepki uyandırdı. Özellikle kadınlar şiddetli tepki ve direnişlerle siyasal eylemlere başladılar. Mitinglerde konuşmalar yaptılar, Kurtuluş Savaşı'nda görev almak üzere Mustafa Kemal'in Anadolu'da oluşturduğu Kuvayı milliye'ye katıldılar. Anadolu'da sadece kadınları içine alan dernekler kurmaya başladılar. 5 Kasım 1919'da Sivas'ta kurulan Anadolu Kadınları Müdafaa-i Vatan Cemiyeti bunların ilkidir. Bu derneklerin sayısı 1919'da 19'a ulaşmıştır.

1920'de kurulan 1. Mecliste kadın sorunlarına ilişkin tartışmalar, kadın haklarından yana bir azınlık (Başta Mustafa Kemal ve sözcüsü Tunalı Hilmi Bey olmak üzere) ve kadın hakları konusunda son derece tutucu bir çoğunluk (din adamları, hacı, hoca ve ulemadan oluşan) tarafından yapılıyordu. Örneğin 1. Mecliste doğrudan doğruya kadınlara ilişkin olmamakla birlikte 1921'in 122. toplantısında tartışılan "Frenciyle Mücadele Yasası" görüşmeleri sırasında ve 1923 yılının 17. oturumunda yapılan seçim tartışmaları sırasında, kadınların doktora muayenesi ve kadınların nüfustan yani vatandaştan sayılmaları teklifleri üzerine Meclisin birbirine girdiği ve Bursa Mebusu Dr. Emin Bey ile Tunalı Hilmi Bey'e konuşma hakkının bile tanınmadığı, hakarete uğradıkları, celselerin tatil edildiği görülmektedir. Ve yine kadın öğretmenleri, Ankara'da toplanan Öğretmen Kongresine davet ettiği için hakkında gensoru açılan Milli Eğitim Bakanı istifa etmek zorunda kalacaktır.

Meclisin ikinci yılında, 13. toplantıda, 1924 Anayasası üzerine yapılan tartışmalar sırasında: "Her Türk, milletvekili seçimine katılmak hakkına sahiptir" şeklindeki 10. madde, tartışmalar sonucu "Her Erkek Türk" şeklinde değiştirilmiştir (Talas'lı, 1996 50-55).

TARİH SÜRECİNDE KIBRIS'TA KADIN

Birçok toplumun tarihlerinde ortak bir kaderleri vardır. Kadınlar için her nedense yazılı fazla kaynak günümüze erişmemiştir. Kadınlarla ilgili tarih çalışmalarında karşılaşılan ortak bir sorun hemen hemen tüm yazılı kaynakların çoğunun erkekler tarafından yazılmış olmasıdır. Genellikle de bu yazılı dökümanlar günlük yaşamdan çok, olağanüstü olayları ele almış ve bunların da aralarında sadece bir kaçı kadın olan, daha çok varlıklı küçük zümreleri veya olağanüstü nitelikteki insanları anlatmıştır. Bunun yanı sıra kadınların çoğunluğuna ait günlük yaşam ile ilgili olayların anlatımı geçmişte ele almaya değer görülmemiştir. Yine de günümüzde yapılan çalışmalarla kadın yaşamı, dolayısı ile toplum yaşamı değişik yöntemlerle elde edilen bilgiler ışığında açığa çıkartılmaya çalışılmaktadır.

Tarih öncesi kadın yaşamından günümüze bazı açıklıklar getirmeyi amaçlayan bu tebliğde sanat eserleri ve diğer bulgular yanında yazılı kaynaklar da ele alınmıştır. Kıbrıs'ta 9000 yıldan beri süregelen insan yaşamında kadının toplumdaki paylaşımcı yeri inkar edilemez. Ancak bir tarih yazılacak olsa, yazılı kaynakların azlığı nedeniyle isimleri sır gibi kalmış kadınların yaşamı irdelendiğinde neredeyse 7000 yıllık bir kesiti sadece arkeolojik kazılar sonucu ortaya çıkan bulgulara dayandığı görülmektedir. Diğer 2000 yıllık bir süreç ise yazılı bilgi kırıntılarına dayanmaktadır. Türk kadınının Ada'ya ilk yerleştiği Osmanlı Dönem'i ile ilgili bilgi ise yabancı, seyyahların anlattıkları yanı sıra toplum yaşamı ile ilgili önemli bilgiler sunan Şeriye Mahkemesi kayıtlarından elde edilebilir. Bunların yanında yakın tarihe ait etnografik malzeme ve halkbilimi çalışmaları da kadın yaşamına açıklık vermektedir.

Avrupalı gezginlerin yazdığı Kıbrıs ile ilgili çok sayıda seyahatname ve tarih ile ilgili batılı kaynaklar olsa da, bunların çok azında kadın ve aile yaşamı ile ilgili bilgiler verilmişti. Avrupalı gezginlerin anılarını anlatan kitaplar arasında kadınlar ile ilgili en iyi bilgileri son dönem kaynaklarında, özellikle kadın seyyahların yazılarından öğreniyoruz. Ancak özellikle Avrupalı seyyahların Türkçe veya Rumca bilmemesi nedeniyle Ada halkı ile fazla bir temasta bulunmadıkları, verdikleri

bilgilerin yine kendi aralarında kulaktan kulağa geçen bilgilere dayandığı sanılmaktadır. Yine de bu tür bilgiler Anadolu kadını ile ilgili bilinen bilgilerle karşılaştırıldığı zaman doğruluk derecesi ortaya çıkmaktadır.

1. Antik Çağlarda Kadın

Kıbrıs'ta kadın yaşamı hiç şüphesiz ilk insanların buraya Suriye veya Anadolu sahillerinden gelip yerleştiği bilinen Cilalı Taş Devri'nde başlar. Bu bulgular "Khirokitia", "Kalavassos", "Petra tou Limniti" (Yeşilköy Kayalığı), "Kythrea" (Değirmenlik), "Ayios Epiktitos" (Çataköy), "Lapitos" (Lapta) ve "Cape Andreas Kastros" (Karpas Burnu) yörelerinde yapılan kazılarda ortaya çıkar. Bu erken yerleşim yerlerinde özellikle mezarlardan çıkan kadınlara ait çok sayıda eşya, kadın yaşamı ile ilgili bazı bilgiler vermiştir. Bunların içinde taşlardan yontulmuş kadın heykelcikleri kısmen kadınların fiziksel özellikleri yanında inançları hakkında da az da olsa bilgi vermektedir.

2. Tarih Öncesi Kadın Betimlemeleri

Bilim adamları Kıbrıs sanatında ilk kadın betimlemelerinin genellikle mezarlarda küçük heykelcikler olarak bulunduğunu, bunların ise, Ana Tanrıça'yı betimlediklerini anlatırlar. Bunların enellikle cinsellik ve anneliği çağrıştıran şişman vücutlu kadın hatları ile betimlenmiş olmaları bu düşüncenin oluşmasına neden olmuştur. Taş Devri toplumlarının hepsinde olduğu gibi insan oğlunun ilk yarattığı bu heykelcikler dünyanın farklı yörelerinde de bulunmuşsa da üslup yönünden az farklılıklar göstermektedir. Bu ana tanrıçalar, bireyden çok bir toplumun yaşamındaki sonsuzluğun sorumlusu olan büyük Toprak Ana'yı simgelemektedir. Toprak Ana kadının, evcil hayvanların ve ürünlerin verimliliğini, kutsal koruyucu olarak kucaklayarak bağrına basarak yönlendirip korurdu. Bereket sembolleri veya tanrıçaları olmak dışında, bu heykelcikler ayrıca kadının toplumda önemli bir yeri olduğunu yansıtmaları bakımından da önemlidir.

Günümüze kadar bulunanların en eskisi olduğu sanılan kadın heykelcikleri Neolitik (Cilalı Taş) Çağ'a aittir. Bunlar kolları, bacakları, hatta kimisinin başı dahi olmayan taştan yontulmuş heykelcikler olup, sadece insan bedenini yuvarlak hatlarla betimlemektedirler. Bu ihtimalle bu yuvarlak vücut hatları, hamileliğin görsel olarak sigmesidir.

Bu heykelcikler gerçekte oldukça ufak ebatta olup, genellikle ortalama 20 cm. Yüksekliğindedirler. "Bereket ve üretkenlik amacı ile çocuk sahibi olmak isteyen kadınlar kendilerini temsilen hamile olarak betimledikleri bu heykelcikleri muska olarak yanlarında taşırlar veya bunlarla uyurlar, ya da ayinlerde kullanırlardı.

İstekleri gerçekleştiğinde ise, bazen bunları atarlar, bazen de çocuğunun sağlıklı büyümesi için saklarıydı.

Tarih öncesi bulgular içinde Kıbrıs'a özgü olan Kalkolitik (Bakır-Taş) Çağı'na ait haç formu taştan yontulmuş genellikle oturur vaziyetteki kadın heykelcikleri bu dönem insanların hem inançları, hem de adet ve göreneklerine ait bazı ipuçları vermeleri yönünden ilginçtir. Cinsiyetleri açıkça gösterilmemekle beraber, bazılarında göğüsler kabartma olarak belirginleştirilmiştir. Kıbrıs'ta bulunan bu kadın heykelciklerinin de doğum yapan kadını simgelediği, belki de bereket tanrıçası olabileceğini anımsatır. Bir tabure üzerinde oturan hamile bir kadını doğum yapmak üzere iken gösteren bir grup heykelcik de bu tür doğum yapma şeklini desteklemiştir. Görüldüğü gibi, bu heykelciklerin dikkatli incelenmesi adet ve göreneklere de açıklık getirmektedir.

Bu üç boyutlu heykelciklerden sonra, her nedense düz hatlı, yassı, iki boyutlu Tunç Çağı'nın heykelcikleri gelir. Tunç Çağı'nda oldukça fazla sayıda kadın figürleri ile karşılaşmıştır. Bunlar Kalkolitik Dönem heykelciklerinden oldukça farklı olup, pişmiş topraktan yapılmış yassı idollerdir. Bunların dışında bu dönemlere ait seramik kapların formları da genellikle kadın vücudunu simgelemektedir. Bu kadın betimlemeleri kadının Tunç Çağı'ndaki konumunun hala güçlü olduğunu anımsatmaktadır.

Bu kadın-idolleri Orta Tunç Çağı'nda anatomik yönden daha gelişmiş insan figürlerine dönüşür ve baş, bacak ve kolları belirgin hale gelir. Bunların bir kısmında baş, uzun bir boyun üzerinde yükselen dikdörtgen formlu, delikli küçük klaklı olarak betimlenmiştir. Bazıları ise, iri kulaklı, kimisi de birden fazla halka küpeler takılı ve kuş şeklinde stilize edilmiş yüz hatları ile betimlenmiştir. Kimisi ellerini göğsünün altında tutmakta, ancak çoğunluğunda kucaklarında bebek veya içinde bazen bebek olan, bazen de boş olan bir beşik tutan kadınlar olarak yansıtılmıştır. Beşikli figürlerin ölen bebeği için yas tutan anneleri sembolize ettiği sanılmaktadır.

Değişik boyutlarda yapılan bu heykelcikler yanında seramik kapların da yuvarlak şekilleri, baş kısımları hatta delikli kulak şeklinde olan kulpları incelendiğinde kadın figürlerini simgeledikleri açıklıkla anlaşılır. Yine kadın vücudunu andıran yuvarlak formlu bu kapların ebeliği sembolize ettiği ve ebelerin doğumda kullandıkları aletlerini taşımak amacı ile kullanıldıklarını düşündürmektedir.

Çömlekçi çarkının keşfi ile seramik kaplar ve pişmiş heykelcikler Tunç Çağı sonlarında artık çark üzerinde yapılmaya başlanır. Büyük bir olasılıkla da bu sanatla artık erkekler uğraşmaya başlar. Bu nedenle de Demir Çağı'nın ilk dönemleri olan Geometrik ve Srkaik Dönemler'de yapılan heykelciklerin konusu erkeklerle ilgilidir. Ancak yine de hem küçük heykelciklerde, hem de büyük boyutlardaki heykeller arasında kadını betimleyenler vardır. Ancak bu, genellikle Akdeniz'de savaşların olduğu, korsanlığın arttığı bir dönem olmasından ötürü, artık erkek egemen bir toplum olmaya başladığı yine bu döneme ait bulunan çok sayıda savaşçı figüründen anlaşılır. Ancak yine de kadının bereket sembolü olduğu ortadadır. Güzelyurt Müzesi'nde sergilenen Artemis heykeli de Anadolu'da olduğu gibi bu bereket tanrıçalarına olan inancın bir simgesidir.

Çömlekçi çarkında döndürülerek yapılan çan şeklindeki heykelcikler arasında kolları dua eder gibi havaya kalkmış, başlarında dik ve yüksek başlıkları olan

Astarte, Artemis ve Afrodit'i de betimleyen heykeller vardı. Ana Tanrıçalar, müzisyenler, bir veya iki ebe yardımı ile ya da yalnız başına doğum yapan kadını betimleyen heykelcikler Demir Çağı'na ait kadın yansımaları olan zengin bulgulardır.

Roma Dönemi'nde Hristiyanlığın gelmesi ile Ana Tanrıça veya aşk tanrıçası figürleri yerini İncil'de yer alan Bakire Meryem ve diğer azizelere bırakır. Bunlardan bazıları kiliselerin duvarlarını süsleyen freskler ve ikonlar yanında kilise veya özel kullanım için yapılan küçük objeler olarak yapılmıştır. Orta Çağ'a ait çok renkli seramikler de kadın figürleri ile bezenmiştir. Bu seramiklerdeki kadınların giysileri ve başlıkları Anadolu giysileri ile paralellik göstermektedir.

3. Kadının Tarih Öncesi Çağlar'da Ekonomik ve Politik Statüsü

Kadının yaşamında, aile ve doğurganlık her zaman ön planda gelmiştir. Neolitik Dönem'den itibaren incelediğimiz tüm idollerin hemen hemen çoğu, doğurganlığı ve tabiatın bereketini sembolize ettiğini ve bunların onlara doğumda şans getiren Ana Tanrıça'yı veya toprak anayı simgelediği belirtildi. Toplum yapısının özellikle endüstrinin ilerlemesi ve savaşların artması ve bu ana tanrıça figürünün cinselliğin simgesi haline geldiği, Astarte, Afrodit veya Venüs diye adlandırıldığı ve Kıbrıs kadınının yaşamında bunun önemli olduğu yansıtılmaya çalışıldı.

Dini inançları yansıtan bu sanat eserleri yanında, kadının ekonomik yaşama olan katkısını yansıtan belgeler ne yazık ki azdır. Ancak kadının daha bir söz sahibi olduğunu sandığımız Erken Tunç Çağı'na ait bazı seramikler üzerinde betimlenen günlük yaşam sahneleri kadının ekonomik yaşama katkısını yansıtan belki de çok az dökümandan bazılarıdır. Bir örneğini St. Barnabas Müzesinde gürdüğümüz Vounos (Ozanköy) mezarlarında bulunan bir dizi seramik kadınları özellikle günlük yaşamları sırasında, ekmek yaparken, çamaşır yıkarken, buğday öğütürken veya bebeğini emzirirken göstermektedir.

Şimdiye kadar ele alınan bu sanat eserlerinin üretiminde kadınların da önemli bir rolü olabileceği düşünülmektedir. Konuşmanın başında da belirtildiği gibi yazılı dökümanların hemen hemen büyük bir çoğunluğu erkekler tarafından yapılmış olup, bunlar günlük olaylardan çok, olağanüstü olaylar hakkındadır. Desmond Morris'in de ileri sürdüğü gibi Kıbrıs sanatı ile ilgili en özgün ve yaratıcılığı olanlar Erken Tunç Çağı'na ait olan seramikler olup, bunlar genellikle kadın betimlemeleridir ve kadınlar tarafından üretilmiştir. Erken seramikler üzerinde yapılan X-ray incelemeleri sonucu yüzeyler üzerinde küçük parmak izlerine rastlanması bunların kadınlar tarafından üretilmiş olma düşüncesini desteklemektedir. Bu durumda doğal olarak bu dönemlere ait seramiklerde kadın ile ilgili konuların daha fazla olması olağandır.

Seramik yapımı yanında kadınların dokumacılık ve sepet yapımı gibi ev yaşamının temel ihtiyacı olan işleri de daha Neolitik Çağ'dan itibaren yaptıkları sanılır. Yakın Doğu'da aynı yıllarda yaşayan uygarlıklarda görülen daha çok erkek yaşamına ait avcılık, savaş ve politik egemenlik duygularını yansıtan kompozisyonlara karşın, Kıbrıs'ta üretilen taş veya seramikten yapılan sanat eserlerinde konu genellikle kadın yaşamından kesitlerdi. Kadının ekmek yaparken, buğday öğütürken, kare şeklinde fırınlarda ekmek pişirirken, doğum yaparken, bebeğini emzirirken ve hayvanlarını güderken betimlenmiş olduğu çok sayıda seramik eser, bu dönemde ekonomik ve sosyal yaşamdaki aktif rolünü açıklıkla yansıtabilmiştir. Khirokitia'da evletin temellerinde bulunan taştan yapılmış aletler, buralarda yünün dokunma veya örgü işlerinde kullanılmak üzere nasıl hazırlandığı ve eğirildiğini bildiklerini ve giysi yaptıklarını yansıtmıştır.

4. Antik Dönem'de Kıbrıs'ta Politik Yönden Güçlü Kadınlar

Kadının politik yönden gücü de yine bu heykelciklerde açıkladığımız gibi, özellikle Ana Tanrıça olarak betimlenmiş olmaları Demir Çağı'na kadar gerçekte kadının daha saygın bir yeri olduğunu yansıtmıştır. Yazılı belgeler ışığında Kıbrıs ile ilgili ilk kadın ismine bir Mısır dökümanında rastlanmıştır. Bu Alasya (Enkomi) kraliçesi Hathaba (veya Hatiba)'dır. Amon baş rahibi Hrihor, tahta geçtiği zaman

Wenamon adlı elçisini kereste almak üzere Suriye'ye göndermişti. Wenamon seyahati sırasında korsan gemilerin saldırısına uğrayınca Alasya (Enkomi)'ya sığınmış kentin kraliçesi Hathaba (Hatiba)'nın sarayına götürülmüş kraliçe ile görüşmüştü.

5- Orta Çağ'da Kıbrıs'ta Kadın

Kıbrıs'ta Orta Çağ'da yaşayan kadınlarla ilgili bilgiye ikon ve bazı seramik kaplarda görülen resimler dışında artık sadece sanat eserlerinde değil, yazılı kaynaklarda da rastlanır. Orta Çağ'a ait olan seramik kaplar üzerindeki kadın betimlemelerine bakılırsa, bunlar daha çok Anadolu giysileri ile paralelik gösterir. Yazılı kaynaklar ise genellikle o dönemde Kıbrıs'ı gezen gezginlerin kitaplarında görülür. Ancak bu gezginlerin anlattıkları kadınların yerli Kıbrıslılar mı, yoksa Ada'da yaşayan Latin kökenli soylular mı olduğu çoğu kez belirtilmemiştir. Kıbrıs'ın Osmanlı İmparatorluğu tarafındanf ethine kadar Ada'da feodal toplum düzenine dayalı bir idare vardı. Feodal toplumu oluşturan başta kral, kraliçe, diğer soylular ve onların maiyetlerinde olanlar kendi aralarında bir birlik kurmuşlar ve köle olarak çalışan yerli halktan tamamı ile kopuk yaşıyorlardı. Yerli halk genellikle Latin ve Frenk baronlar hakkında hiç bir şey bilmiyorlardı. Guy de Lusignan zamanından itibaren Filistin ve Suriye'de Arap istilalarından kaçan şövalye ve soylulara, özellikle dul kalan köylü kadınlara Kıbrıs'ta toprak verilerek buraya yerleşmeleri teşvik edilmişti. Ancak bu kadınların yeniden evlenmeleri kral veya kraliçenin iznine tabi olmuştu. Bu topraklar üzerinde yaşayan yerli halk ise, köle durumunda kalmıştı.

6. Orta Çağ'da Yaşayan Ünlü Kadınlar

Hristiyanlığın başlamasından Orta Çağ'ın sona ermesine kadar Kıbrıs'ta yaşadığı ya da burası ile ilgilendiği bilinen ve dünya tarihinde de önemli bir yer almış kadınlar vardır. Bunlar, St. Helene, İmparatoruçe Theodora, Ümm-ü Haram, Bint Sultan diğer ismi ile Hala Sultan, Kraliçe Berengeria, İsveçli S. Bridget, Aragonlu Eleanor, Helena Palaeog, Kraliçe Charlotte ve Katherina Cornaro'dur.

Hristiyanlar için kutsal hacın parçalarını Ada'ya getiren St. Helene Hristiyanlar için ne derece önemli ise kabri Kıbrıs'ta olan Hala Sultan da Ada'da yaşayan Müslümanlar yanında tüm İslam alemi için de o denli kutsal sayılmaktadır ve Kıbrıs ile ilişkili tarihi kişilerden biridir.

Benedetto Bordone adlı ünlü bilim adamının yazdığı ve ilk kez 1528 yılında yayınlanan *Isolaria* adlı kitapta Kıbrıs kadınlarından söz ederken Kıbrıs'a atfedilen mitolojik aşk tanrıçası Venüs'e de değinir ve oldukça ilginç bir öyküyü aktarır. Buna göre, Baf'ta bir zamanlar Venüs'e adanmak üzere yapılan ve efsaneye göre üzerine hiç yağmur düşmeyen bir tapınak olduğu, Venüs'ün de Cyria diye anıldığı ve ilk kez vücudunu para karşılığı satan kadın olduğunu anlatır. Kıbrıs'ı 1566 yılında gezen Fürer adlı bir başka yazar da Ada'da genç kızların bakireliklerini bu tapınağa giderek para karşılığı yitirdiklerini, ayrıca bunun Kıbrıslılar arasında bir gelenek olarak devam ettiğini, genellikle ailelerin kızlarını evlenmeden önce çeyiz paralarını tamamlamaları için Hristiyanlık döneminde de kutsal sayılan bu tapınağa Venüs'e bakireliklerini adamak üzere gönderildiğini anlatır.

Hristiyanlık döneminde Kıbrıs kadınlarının durumu diğer Orta Doğu ülkeleri ve hatta İslam gelenekleri ile paralellik gösterir. Kudüs'e yaptığı hac ziyaretinde Kıbrıs'a da uğrayan John Locke'a göre, Hristiyan kadınlar kilisede erkekler ile aynı yerde oturamaz, hatta kilisenin arka kısımlarında alçak bir yerde otururlardı.

Pesaro'lu Elias'ın 1563 yılına ait gezi anılarında da Ada'da yaşayan Hristiyanların kadınlarını gündüzleri sokaklarda dolaşmalarına izin vermedikleri, sadece geceleri akrabalarını ziyaret edebildikleri ve kiliseye gidebildiklerini anlatır. Bu mütevazı yaşam tarzı ile sık sık rastlanan zina olaylarını önlemiş de oluyorlardı (Önder 2001, 38-44.).

OSMANLI'DA KADIN

Osmanlı'da kadınla ilgili düzenlemelerin altında büyük ölçüde İslam geleneğinin etkisi yatıyordu. Gerçi İslam'ın; teorisinde erkek ve kadınla ilgili çok belirgin düzenlemeler yapmadığı ve bu yönüyle de bu alanda belirgin bir hukuksal oluşumu ileri sürmediğini görmekteyiz. Ne var ki, Müslüman toplumlar kendileriyle ilgili kurumsal düzenlemeler yapmış ve bu alanda ortaya çıkan normlar Osmanlı'yı önemli ölçüde etkilemişti. Bununla beraber Osmanlı Aile Hukuku normlarının başta Bizans olmak üzere diğer kültürel geleneklerin etkisi altında kaldığı bilinen bir gerçektir.

Müslüman toplumların kültürel geleneğinde iki belirgin alan ortaya çıkmıştır. Erkek alanı ve kadın alanı. Fatima Mernissi bu iki alan ayrışmasının temelde cinsiyete dayalı olduğunu iddia etmekte ve kanaatimce de isabetli bir argüman ortaya koymaktadır. Müslümanların fetihlerde dünya çapında geniş yayılma sürecine girmeleriyle, varlıklı kesimlerden elde edilen varlıklı güzel kadınlar, Abbasiler döneminde cinsellik konusunda önemli söylemlerin ortaya çıkmasına yol açmıştır. Müslüman toplumların, bu dönemde özellikle kent merkezlerinde belli bir varlık seviyesine ulaşmaları da sokaklarda dolaşan güzel cariye kadınlarla buluşunca, cinselliği konu edinen geniş bir literatürün ortaya çıkması söz konusu olmuştu. İslam teolojisinde kardeş ve birbirleri için veli olarak tanımlanan kadınla erkeğin cinsiyete dayalı olarak tanımlanmaya başladığını ve giderek geliştiğini görüyoruz. İslam'ın ilk dönemlerinde orduya komutanlık edecek kadar sosyal ve siyasal güçle donanmış olan kadın, artık yavaş yavaş cinsel bir obje ve bu yönüyle erkekler için fitnevi bir tehlike arz eden bir potansiyel haline gelmiştir.

Böylece kamusal alan ile özel alan gibi iki farklı alan kadın ve erkeklerle tanımlanmış olarak ayrıştılar. Kamusal alanla özdeşleşen erkek aynı zamanda siyasi otorite, ahlaki değerler, güç ve yetki ile de özdeşleşmiş oldu. Oysa kadın özel alanda temelde kamusal alanın dışlayıcı normlarıyla bütünleşti. Kamusal alanda, eşitlik, karşılıklı ilişki, birlik, bütünsellik, kardeşlik, aşk, güven, haysiyet, şeref gibi prensipler gelişti. Özel alandaysa tersine eşitsizlik, karşılıklı dayanışmanın azlığı,

Gerçekte İslam, dönemindeki uygulamalarla kıyaslanmayacak ölçüde kadınlara radikal ve ileri düzeyde haklar vermişti. Toplumsal hayatın birçok cephesinde kadının erkekle eşit statüye sahip olduğunu görmekteyiz. İslam'ın ilk döneminde kadının erkek alanı gibi iki alanın varlığına da pratikte rastlamak mümkün değildir. Bu ayrım tümüyle Müslüman toplumların yaşadığı sosyolojik ve kültürel faktörlere dayanmaktadır. Kadının klasik Osmanlı dönemindeki durumu erkekle aynı haklara sahip, en az erkek kadar özgür olacak kadar iyiydi. Göçebe bir kültür ve tarımsal bir ekonomiye dayalı Osmanlı beyliğinin devlete dönüşmüş olduğu onaltıncı yüzyıla kadar kadın, giyiminde serbest olmakla beraber, erkekle savaşa katılıyor, ata biniyor ve tarlada çalışabiliyordu. Bununla beraber aile içi kararlara aktif biçimde katıldığı hususu Osmanlı kadınıyla ilgili bilinen gerçeklerdir.

Ancak onaltıncı yüzyıldan sonra kadınlarla ilgili önemli değişiklikler oldu. İstanbul'un fethi ve onaltıncı yüzyıldan sonra Osmanlı beyliğinin belirli hukuksal kurallar etrafında kurumlaşan bürokratik bir devlet örgütüne dönüşmesi kadınların statüsünde önemli değişikliklere yol açtı. İstanbul'un fethinden sonra Osmanlı'nın Batı kurumlarının etkisi altında kaldığı en önemli iki alandan biri bürokratik devlet yapısı diğeri ise aile yapısıydı. Sınıflı topluma dayalı olan Bizans İmparatorluğu'nda yönetici kesimle, tarlada çalışan köle kesimine ait kadınlar arasında keskin bir ayrım vardı, şehir merkezinde yaşayan yönetici kesim kadını Bizans'ın etkisi altında, kendini haremden buluverdi. Müslüman Emevi ve Abbasi geleneğinden sonra Bizans geleneği de eklenince onaltıncı yüzyıldan sonra İstanbul kadınları kendilerini harem hayatı içinde buldular. Bilindiği gibi harem hayatı içinde kadınlar ancak kendi hemcinsleriyle görüşebiliyor ve kendi ailesinin erkek bireyleriyle sosyal ilişkide bulunabiliyordu. Harem hayatı içinde kadınların sosyal yaşamı çocuk üretimi ve ev kadınlığıyla sınırlandırıldı.

Onaltıncı yüzyıldan sonra kurumlaşan Osmanlı devletinde özellikle yönetici kesimin yaşadığı İstanbul kentinde saray geleneği ortaya çıktı. Bizans yönetici sınıfından miras kalan saray bu kez Osmanlı yöneticileri elinde değişik statülerde kadını (odalık, cariyeye, sultan v.s.) barındıran bir kurum haline geldi. Bu dönemde

dini bürokraside etkin olan ulemanın aile normları konusundaki yorumu da kadının toplumsal yaşamdan dışlanması yolundaydı. Fakat şu hususun altını çizmek gerekiyor ki harem hayatı Osmanlı'da sadece yönetimin başkenti olarak kutsal kabul edilen İstanbul'la sınırlı kalmıştır. Osmanlı kırsal kesiminde hiçbir zaman harem hayatı görülmemiş ve tarıma dayalı Osmanlı ekonomisi içinde yer alan kadın, geleneksel eşitlikçi konumunu sürdürmüş, erkeği ile aynı karar mekanizmasını paylaşmıştır.

İstanbul'daki sosyal değişmeyi müteakiben kadınların sosyal ve ekonomik hayatını sınırlayan çok sayıda fermanla karşılaşyoruz. İstanbul kadınlarının yaşamları içinde büyük önemli olduğu için bu fermanların üzerinde detaylı biçimde durmak gerekiyor. Fermanlar genel olarak kadına üç alanda müdahale etmişlerdir. Kadınların kıyafeti, sokakta görünmeleri ve erkeklerle olan ilişkileri konularında. Kadınların hangi tür kıyafetleri giyeceklerinden, erkeklerle hangi ölçülerde konuşacaklarına varıncaya kadar çok geniş bir düzlemde devlet müdahalesi sözkonusuydu. 1725 yılında kadınların giyimiyle ilgili olan bir fermanda şöyle denmektedir:

İstanbul Osmanlı ülkesinin yüz suyudur, ulema, sulaha, üdeba beldesidir, ahalisinin tabaka tabaka tesbit edilmiş kıyafetleri vardır. Hal böyle iken bazı yaramaz avretler, halkı baştan çıkarmak kastıyla sokaklarda süslü püslü gezmeğe, libaslarında türlü türlü bid'atler görtermeğe, kefere avretlerini taklit ederek serpuşlarında acaip şekiller yapmağa başlamışlar... Bu garip kıyafetler yasaktır. Kadınlar bundan böyle büyük yakalı feracelerle sokağa çıkmayacaklardır, başlarına üçdeğirmiden büyük yemeni sarmayacaklardır. Feracelerinde süs olarak bir parmak kalın şerit kullanmayacaklardır. Kadınlar sokaklarda veya mesirelerde yeni çıkma büyük yakalı feracelerle görülürlerse feracelerinin yakaları o anda alenen kesilecektir, uslanmayıp ısrar edenler olursa, ikinci ve üçüncü seferinde yakalanıp İstanbul'dan taşraya sürgün edileceklerdir.

Dikkat edildiğinde alıntının başında İstanbul Osmanlı'nın yüz suyu, alimlerin, salihlerin, şehitlerin ve bununla beraber haya, edeb ve ilmin başkenti olarak kabul

edilmiş ve kutsanmıştır. Bu özelliklere sahip olan İstanbul'un bu nedenle başka şehirlerde geçerli olmayan kendine özgü kanun ve kuralları vardı. Bu nokta maalesef kadın konusunda yazan birçok yazar ve düşünür tarafından gözardı edilmekte; ve

Osmanlı kadını konusunda yazan bir çok yazar İstanbul kadınına özgü kuralları bütün Osmanlı kadınına malederek büyük bir yanlışlığı içine düşmektedirler.

Onaltıncı yüzyıldan sonra kadınlarla ilgili çok sayıda fermanın ortaya çıkmasının iki temel nedeni vardır: Batı mallarının yoğun tüketimi ve harem hayatının kurumlaşması. Onaltıncı yüzyıldan başlayarak Osmanlı, Batı sanayici ve tüccarlarının çok çekici bir pazarı haline gelmiştir. İstanbul'da varlıklı azınlıkların başta Paris ve Florensa olmak üzere Batı ürünlerine karşı olan talebi ve tüketimi İstanbul'a bir Batı Avrupa görünümü katıyordu. Azınlık nüfusunun en yoğun talebi tekstil ürünlerine karşı oluşmaktaydı. Azınlık kadınları kendi giysilerinde serbest oldukları için bunlar Batı Avrupa'dan gelen tekstil ürünlerine karşı önlenmez bir iştiaqla sempati besliyor, modayı takip ediyor ve yeni ürünleri kullanıyorlardı. Rum, Yahudi ve Ermeni nüfusu İstanbul'da çok büyük bir yekün tuttuğu için İstanbul sokaklarının görüntüsüne, giyiminde serbest olan azınlık kadınları hakim olmaktaydılar. Böyle olunca bunlar İstanbul'un Müslüman kadınlarını da etkiliyor ve onların da modayı takip etmesine dolayısıyla merkezi yönetime karşı "yoldan çıkmasına" yol açıyordu.

Bununla beraber kurumlaşan harem yaşantısı içinde tek erkeğin cinsel fantazilerine karşılık vermek için bekleyen çok sayıda kadın olunca İstanbul'da fuhuşun yaygınlaşması ve yönetimin de bunu engellemekte güçlük çekmesi her zaman söz konusu olmuştu. Kadınlar bu nedenle İstanbul'un o zamanlar Kısıklı, Akbaba ve Bulgurlu gibi semtlerinde erkeklerle randevulaşıyor ve buluşuyorlardı. Eyüb'ün onaltıncı yüzyıldan 1950'lere kadar meşhur kaymakçı dükkanları o zamanlar bu işler için kullanılıyor, hafifmeşrep kadınlar buralarda erkeklerle buluşuyorlardı. Bu tür faaliyetler haber alınca Sultan hemen müdahale ediyor ve bir fermanla bu fiili yasaklıyordu. 1752 yılında ilan edilen bir fermanda kadınların gideceği bu tür yerler yasaklanıyordu:

Nisvan taifesinden bazıları tenezzür ve teferüç bahanesile Üsküdar, Kısıklı, Bulgurlu, Çamlıca ve Merdivenköyü'ne bazıları dahi boğazdan Tokad, Akbaba, Dereski ve Uşaya arabalarla gidip ve edep ve hayayı atıp envai şenaatı irkilap ettikleri ihbar olundu. Bundan böyle, kadınların arabalarla bu uzak mesirelere gitmeleri yasak edilmiştir. Gidenlerle onları yasağa rağmen arabasına alıp götürecek arabacılar yakalandıkları gibi İstanbul'dan taşraya sürüleceklerdir.

Fermanların bir çoğunda kadınlara verilecek olan ceza onların İstanbul'dan dışlanacağı yolundadır. Bu nokta çok önemlidir, zira İstanbul, yönetimin özenle koruduğu bir kent idi ve bu kentin kendine has kuralları vardı. İstanbul'dan sürgün aynı zamanda merkezi hükümetin taşraya bakışının izlerini de taşıyor. Yani merkezle taşra arasındaki ayırmda olumsuz ve toplumsal anomaliye uğrayan sapkın unsurlar taşraya sürülerek oraya uygun bulunurken bu ayırmda merkezi otoritenin mekanı temiz, pak ve arınmış olarak telakki edilmekteydi. Ne yazık ki o dönem Batılı mütefekkirler Osmanlı kadınına İstanbul'dan kadınından müteşekkil kabul etmiş ve Osmanlı'ya buradan hareket ederek büyük saldırılarda bulunmuşlardı. Bugün kendi aydınlarımızın çoğu da bu ayırımın farkında olmadan, Osmanlı kadınına, İstanbul kadınına baz almak suretiyle değerlendirerek yanılgıya düşmektedirler.

Konuyla ilgili diğer bir husus da şudur; Kadınlarla ilgili fermanların hemen hepsi İslami kaygılar taşıyor. Ancak bu kaygıların İstanbul'daki Müslüman tebaa tarafından paylaşıp paylaşılmadığı konusu belirsizdir. Doğrusu, ekonomik hayatıyla, ticari ilişkileriyle, para kaynaklarıyla, giyim tarzıyla ve saray kültürüyle azınlık nüfusun etki alanı altına tamamen girmiş olan İstanbul'da İslami değerlerin tabanda özümsemediğini iddia etmek zordur. İslami değerler taşrada taşra kültürüyle bütünleşerek bir senteze doğru giderken, İstanbul'da öyle görünüyor ki resmi makamların yaptırımları için birer meşruiyet kalıbı oluşturmakta ve o düzeyde kalmaktaydı. Yoksa çok sayıda fermanla devlet adeta kadınlar karşısında eli sopalı bir bekçi haline gelmezdi. Kısaca, bir tarafta fermanlarla resmi yaptırım, diğer tarafta da kişisel tercihlerini ön plana çıkaran bir sivil kadının başkaldırı arzusu karşı karşıya gelmiştir. Bu arzu kadınlarda, Osmanlı'nın modernleşme çabaları içine girdiği

dönemden başlayarak Cumhuriyet'in ilk yıllarına kadar varan bir sivil ruhun uyanışını sağlamıştır.

Osmanlı kadını eğitim alanında fazla bir şansa sahip değildi. Zira kadınlar ancak 11 yaşına kadar sübyan (ilk okul) mekteplerinde eğitim görebiliyorlardı. Bu okullar sadece geniş kentlerde bulunduğu için kadınlar ülkenin her tarafında eğitim şansına sahip olamamışlardır. Kız çocukları sübyanlarda hem erkeklerle hem de ayrı olarak kendi zamanlarının bilimsel ve dinsel konularında eğitiliyorlardı. Bunun dışında edebi, bilimsel ve kültürel alanlarda varlıklı kesimin kız çocukları özel hocalarla evde eğitim görme olanağına sahiptiler. Taşradaki kız çocuklarıysa okumuş hoca hanımlardan ancak dini eğitim alabiliyorlardı.

Bütün bu sınırlamalara rağmen Osmanlı'da popüler olan çok sayıda kadın vardır. Yazar, şair ve hattat olan çok sayıda tanınmış Osmanlı kadınının bıraktığı çok değerli eserler vardır. Bununla beraber Osmanlı'da kadınların imza attıkları çok sayıda dini kurum ve kuruluşlar söz konusudur. Affet İnan'ın kaydettiğine göre kadınlar 1583-1871 tarihleri arasında İstanbul'da, 6, Tarsus'ta 1, ve Bağdat'ta 3 adet çok değerli kütüphane oluşturmuşlardır. Kadınlar sadece İstanbul'da 117-1882 tarihleri arasında 69 mektep ve 13 adet medrese yaptırmışlardır. Gene İstanbul'da 1533 adet vakıf kuruluşu kadınlara aittir. Osmanlı kadınları buna benzer kurumları ülkenin diğer kentlerinde de inşa etmişlerdir. Halit Organ 1585-1924 yılları arasında Ankara'da inşa edilen 1151 adet vakıf kurumunun 43 tanesinin kadınlara ait olduğunu ortaya çıkarmıştır. Bununla beraber ticaretle uğraşan ve kendi adına dükkan açan kadınların olduğunu kendileriyle ilgili ilan edilen fermanlardan öğreniyoruz. Konuyla ilgili kuralları vazeden fermanlardan edindiğimiz bilgilere göre kendi adına dükkan açan kadınların yanısıra mal ve köle alım ve satımıyla uğraşan kadınlar da vardı.

Kısaca, Osmanlı'nın erken döneminde kadınlar devlete karşı örgütlü bir sivil toplum kurumu oluşturacak bir siyasal bünye teşkil edememişlerdi. Ancak onaltıncı yüzyıldan itibaren kadının derece derece merkezi otoritenin dikkatini çeken bir unsur haline geldiğini görüyoruz. Batı'yla kurulan ticari ilişkiler, azınlık nüfusunun

oluşturduğu iç dinamik ve bu iki momentumun buluşmasından ortaya çıkan kadınların özgün beklenti ve tercihleri, merkezi otoritenin kadınlara yüklemek istediği misyonu geri çevirmiştir. Osmanlı kadını merkezi idarenin beklentilerini karşılamamış, yasakları delmiş ve kendi tarzını yaşamaya devam etmiştir. Kadınların oluşturduğu bu hususa ilave olarak bir de sosyal hayatta az da olsa sahip oldukları sosyal konumu göz önüne aldığımızda sanırım kadının sivil toplum oluşumuna zemin teşkil edecek bir potansiyel oluşturduğunu rahatlıkla görmüş oluruz. Açığa çıkmaya hazır bir potansiyeldir bu; ve ortamını bulunca da ortaya çıkmıştır (Çaha, 1993, 78-84).

1. Kıbrıs'ta Türk Kadını

Kıbrıs ve Anadolu arasında her zaman kız alıp verme olmuştur. Bunu Osmanlı Dönem'i ile kısıtlamak mümkün değildir. Konunun başında da bahsedilen Ada'nın ilk sakinlerinin büyük bir çoğunluğu Anadolu'dan göçüp gelen kavimlerdir. Bunların zaman zaman birbirleri ile haberleşmesi, görüşmesi, hatta ziyaret etmeleri doğaldır. Değirmenlik (Kythrea) Baş Pınarı'nın Anadolu topraklarından geldiğini anlatan bir efsane bize Kıbrıs Anadolu arasında kız alıp vermenin olduğunu da anımsatır. Efsaneye göre Anadolu'dan Kıbrıs'a gelin gelen kızını görmek üzere yaşlı bir kadın Kıbrıs'ın Değirmenlik kentine gelmiş ve burada kızı ile bir gün Baş Pınar'da çamaşır yıkarken birden önüne gümüş bir tas çıkmıştı; kadıncağz kendi memleketinde iken kaybettiği gümüş tasını karşısında görünce gözlerine inanmamıştı.

Ancak Anadolu kökenli Türk kadınının Ada'ya yerleşmesi ise, Kıbrıs'ın 1571'de tamamlanan fethinden hemen sonra başlamış, tüm kurumları dili, dini ve kültürü ile günümüze kadar gelmiştir.

Sürgün fermanı ile Ada'ya Anadolu'dan insan transferleri başlamadan önce, Kıbrıs'ta kalmış olan bu askerlerin ailelerini de getirmelerine izin verilmiş, bunlar için Ada'da yerleşip kalmak isteyenlere çeşitli kolaylıklar gösterilmişti. Askerler

dışında Ada'da görev almış defterdar, kadı, tezkereci vs. gibi bir takım memurlar da görevleri dolayısı ile Ada'da aileleri ile birlikte bulunmakta idiler.

Ada'nın fethinden hemen sonra buranın Türkler tarafından iskani için girişimlerde bulunulmuş ve planlı bir şekilde yapılması amacı ile öncelikle Ada'da kalan yeniçeri askerlerinden bekar olanlardan evlenmek isteyenlere Anadolu'dan bakire kızlar getirtilmesi için fermanlar gönderilmiş, bunlardan isteyenlerin ailelerinin yerleşimi için de kolaylıklar gösterilmişti.

2. Osmanlı Dönem'inde Kıbrıs Kadınının Aile Yaşamı, Hukuki ve Sosyal Durumu

Kıbrıs'ta Türk kadınının sosyal yaşamı, hukuki hakları ve ekonomik düzeyi gerçekte Anadolu kadınından pek farklı değildir. Tarih öncesi çağlarda güçlü bir kişiliğe sahip olan kadın, daha sonraki çağlarda üretkenliği ve cinselliği ile önemli olmuştur. Osmanlı Dönem'inde ise, kadın saygı gören bir kişiliğe sahipse de her zaman onun yerine karar veren babası, erkek kardeşi veya kocası olmuş, ancak yaşlandıktan sonra çocukları üzerinde otorite kurma şansını elde edebilmiştir. Bu çağlar boyu devam etmiş, eğitim düzeyinin düşük olması nedeniyle kaderine razı olmuştur.

Tarihçi Ronald Jennings'in özellikle Şeriye Sicilleri'nden yaptığı çalışmalar Kıbrıs kadınının toplumdaki yeri konusunda bazı görüşler ortaya çıkarmıştır. Jennings'e göre Şeriya kanunları kadınları koruyordu. Eşinden şikayetçi olan kadınlar, rahatlıkla Kadı'ya gelip eşlerini şikayet edebiliyor, haklarını arayabiliyordu. Şeriye Mahkemelerinden sadece Türk kadınları değil, Rum kadınları da, kilisede sorunlarını çözümleme hakkına sahip olmalarına karşın, zaman zaman yararlanmayı tercih etmişlerdi.

Kıbrıs ile ilgili bugün bilinen 1571 – 1640 yılları arasına ait Şeriye Mahkemesi'nin kayıtlarını içeren ilk dört sicil üzerinde yhapıldığı çalışma sonucunda Jennings'e göre Kıbrıslı kadınların evlenme ve boşanma davaları dışında kişisel

mülkiyet hakları, uğradıkları fiziki saldırılar ve geçim kaynakları gibi konularda da Şeriat mahkemelerine başvurdukları görülmüştür. Anadolu'nun bir çok kentine ait Şeriye Sicilleri'nde de görülen bu tür davalar, özellikle ailevi durumlarla ilgili sorunlarının çözülmesinde veya evliliklerin resmi olarak düzenlenmesinde Şeriye Mahkemeleri'nin tercih edilmesini İslamiyet'in Osmanlı İmparatorluğu'ndaki gayr-ı müslimlerin aile yaşamları üzerindeki etkileri olarak da yansıtmaktadır. Yine eldeki kayıtlara bakılırsa kadınların cinayet davaları dışında mahkemede vekil kullanma hakları vardı. Bu da tercih ettikleri bir yöntemdi. Genellikle çok az kadın mahkeme huzurunda şahsen bulunur, bunun yerine erkek bir akrabası tarafından temsil edilmeyi tercih ederdi. Bunun nedeni ise yine sosyal baskıydı. Mahkemede tüm görevliler erkekti. Mahkeme çevresinde olanlar, buraya girip çıkanları gözleyenler de erkeklerdi. Kadınlar her türlü dedikodudan uzak durmak için mahkemede fazla kalamazlardı. Bunun yanı sıra kadınlar, mahkemede tanıklık yapabiliyordu. Ancak, bu erkeğin yaptığı tanıklığın yarısı sayılırdı. Aynı kural miras davalarında geçerli olup, kadınlar, erkek kardeşlerinin yarı oranında miras hakkı elde edebiliyordu. Ancak eğitim durumları, yetiştirilişleri ve sosyal baskılar, kadınların her zaman yasal haklarını aramasını engellemişti. Jennings, H.1045 (M.1635) yılında olan bir olayı biraz hayretle karşılamıştı. Fatma Hatun adında bir kadın gece evinden çıkarak mahkemeye gelmiş ve kocasının evde bir başka erkekle içki içtiğini ihbar etmişti. Bunun üzerine mahkeme katibi yanında görevlilerle eve denetlemeye gönderilmiş ve yaptıkları baskın sonucunda evde içki içildiği belirlenip kocası ve diğer arkadaşları mahkemeye çağırılmıştı.

Mülkiyet sahibi kadınların sayısı Osmanlı İdaresinin ilk elli yılında %30'a çıkmışsa da, genellikle bu mal varlığı miras yolu ile edinilirdi. Gerçekte kadınlar paralarını toprak alımı yatırımında kullanmazlardı. Kız çocuklarına aileleri çeyiz veya miras olarak toprak yerine para, mücevher veya giysi verirlerdi. Toprak satımında ise kadınlar çoğunlukta idi. Bu da miras yolu ile elde edindikleri toprağı paraya çevirmeyi tercih ettiklerini yansıtmaktadır.

Hem Şeriye Sicilleri, hem de vakıf belgeleri incelendiğinde Kıbrıs'ta yaşayan ekonomik yönden güçlü Türk kadınları ile de karşılaşılır. Bunlar hayır işleri ile de

ilgilenmiş, vakıflar kurmuşlardır. Ancak, bu oran İstanbul, Ankara gibi kentlerdeki daha çok fazla değildir. 1571 – 1640 yılları arasındaki Şeriye Sicilleri incelendiğinde bir kaç kadının küçük çapta olan bir kaç vakfın mütevellisi olarak görev yaptıkları da görülmüşse de bu çok fazla değildir. Bunun esas nedeni de vakıf yapan kişilerin mütevellî üyelerinin aile üyelerinden oluşmasını tercih etmeleri idi. Eşlerinin vefatında küçük çocuklarının vekilliğini üstlenen kadınlar, evlenmeleri halinde bunu kaybediyor, yerine çocuğun en yakın erkek akrabası, özellikle amcası vasi tayin ediliyordu. Ancak madur durumda olan dul kadınlara ve yetimlere baş vurmaları halinde nafaka ve kisve denen geçim ve giyim kuşamını karşılayacak bir maaş bağlanırdı.

3. Kıbrıs Türk Kadınının Evlenme ve Boşanması

Evlenme konularına ait kayıtlara hem Kıbrıs'a ait Şeriye Sicillerinde, hem de Anadolu'nun diğer kentlerinde pek fazla yer verilmemiş olması bu konuların tamamı ile ailelerin kendi aralarında sözlü olarak anlaşmalara dayandığını düşündürmektedir. Bu konu ile ilgili detaylı bilgileri folklor araştırmaları yanısıra Avrupalı gezginlerin yazdıkları kitaplardan da edinmekteyiz.

Alexander Drummond, 1754 yılında yayınladığı seyahatnamesinde yukarıda da belirtildiği gibi, ailelerin kendi aralarında anlaşarak ayarladıkları bu evliliklerde eşler hep birbirine yabancı kaldığını bununla birlikte Türk kadını her zaman sonsuz bir mutluluk içinde imiş gibi tüm isteklerinin karşılanmışçasına hoşnut bir tablo çizmekte olduğunu anlatır.

Mariti'nin işittiklerine göre, Türkler, üç tür eş alırlardı; birisi, resmi olarak evlendikleri, diğeri kebin adını verdikleri ve kiraladıkları kadınlar, bir üçüncüsü ise, satın aldıkları kölelerdi. Gerçekte bunların hepsi eş olarak değil, bir kısmı da zengin evlerinde çalıştırılan kölelerdi. Erkekler resmi olarak evlendikleri kadınları evlenecekleri güne kadar göremezlerdi. Bunlar dört taneye kadar olabilirdi. Ancak şeriat kanunlarında yer alan ve yasal sayılan bu çok eşlilik yine de Kıbrıs'ta çok yaygın değildi.

Tüm İslam toplumlarında olduğu gibi, aile yaşamı Kıbrıs'ta da kutsaldı ve saygı gösterilen bir kurumdu. Ancak yukarıda da belirtildiği gibi, evlenmelerle ilgili resmi kayıtların az olmasına karşın boşanmalarla ilgili Şeriye Sicilleri'nde pek çok vak'a kaydedilmiştir.

Resmi nikahında olan bir kadını bir erkek hiçbir neden göstermeden boşayabilirdi. Ancak bir Türk kadını hiç bir neden olmadan kacasından boşanamazdı. Mariti'ye göre bu ancak kocasının ona yeterli yiyecek vermemesi veya en azından sekiz günde bir onu yatağına almaması veya hamama gitmesi için yeterli para vermemesi durumunda mümkün olabilirdi. Bu şartlarda erkek onu bırakmak, çeyizini geri vermek, çocuklara bakmakla mükellefti. Kadın, aynı zamanda zamanda kocasının kötü alışkanlıkları olması halinde boşanma talebinde bulunabilirdi.

Jennings'in incelediği sicil kayıtlarında da eşinin nikah akçesini ödememesi veya yatakta erkeklik görevini yapmaması nedeniyle boşanma talebinde bulunan kadınlar bile vardı. Cariyeler ise, boşanma davası açamazlardı. Ancak yeterli yiyecek alamazlarsa, başka bir Türke satılmak için başvurabilirlerdi.

4.Kadınların Ekonomiye Katkıları

Osmanlı Dönemi'nde kadını her hangi bir meslekten men eden hiçbir kanun gerçekte yoktu. Ancak, yine de kadınların hangi meslekler ile ilgili olduğunu eldeki belgelere göre fazlaca öğrenmek mümkün değildir. Bununla birlikte, özellikle Mağusa bölgesinde özellikle bu kentin kalkınmasında çağlar boyu önemli bir yeri olan camlet denilen deve veya keçi yününden yapılan bir çeşit kumaş dokuma endüstrisinde kadınların önemli bir payı vardı. Kadınlar, dokunmak üzere yün eğirip, hazırladı. Ancak, Osmanlı eyaletlerinde kadınların hiçbir loncaya bağlı değillerdi. Yani diğer bir deyişle bu kadınlar isimsiz emekçilerdi. Genellikle kadınlar, aile sistemi ve ziraat işleri dışında meslekler edinmezlerdi. Pamuklu ve yünlü kumaş dokumacılığı bunun dışında idi. Sadece erkek kardeşin olmaması durumunda miras olarak edindikleri toprakları sipahi ocağına timar vergisi ödemeleri şartı ile resmi

öğretmenlerdi. Türk ulusunun Kurtuluş Savaşı'na destek vermek için Kıbrıs Türk Toplumunu harekete geçtiği zaman henüz örgütlenmemiş olan Kıbrıs Türk kadını başta bayan öğretmenler olmak üzere bağışlar yaparak, müsamereler düzenleyerek bu yardım hareketine katılmıştı (İnan 1998, s. 5).

1930'lu yıllara dek Kıbrıs Türk Kadını'nın toplumsal yaşama katılma olanağının çok sınırlı olmasına karşın adadaki diğer toplumların durumu farklı idi. İngiliz Yüksek Yönetici eşleri törenlere katılıp ödülleri dağıtıyorlar, yardım amaçlı dernekler kuruyorlardı. Ayrıca Kıbrıs kadınlarının sorunları başlıklı tartışmalar yapıyorlardı. (İnan 1998, s. 6).

Lefkoşa Türk Hanımları Cemiyet-i Hayriyesi adıyla koloni döneminde 21 Mayıs 1930'da ilk kez çıkarılan Kulüplerin Kaydını Öngören Yasaya uygun olarak dernek kuruluyor. Bu hareketin öncüleri Ülviye Mithat ile bayan öğretmenlerdir. Hazırlanan tüzüğün 25 Aralık 1931'de yapılan ilk toplantısında onaylanmasıyla dernek kurulmuştu (İnan, 1998 s.10).

O yıllarda derneğin kurucusu Ülviye Mithat'ın Embros Gazetesi'nde çıkan bir yazısında Kıbrıs Kadını hakkındaki görüşlerini özetle şöyle açıklıyordu (Embros g. 1937).

Türklük hakkında hakikat severlikle yazılan makalelerinden dolayı Kıbrıs Türk cemaatinin muhabbet ve alakasını kazanan Embros Gazetesinin haftalık bir mecmua neşredeceğini memnuniyetle haber aldık. Yaptığım tahkikat üzerine bu mecmuanın Kıbrısı ve Kıbrıs hayatını gerek adada ve gerek ada haricinde doğru bir surette tanıtmaya çalışacağını, ve sair münderecatı arasında bu hususa büyük bir mevki vereceğini öğrendim. Gazete sahibi, bu mecmua için, benim de itidarım nisbetinde bazı yardımlarımı istemek nezaketini gösterdi. Ben de yukarıda söylediğim hedefi ve maksadı göz önüne alarak Embros okurlarına Kıbrıs Kadınlığı hakkında bir kaç hakikat yazmağı düşündüm.

Komplemandan azami hoşlanan, ve daima müdahanekeane sözlerle oyalandırılmağı alıştırılmış olan kadınlarımızın iç yüzlerini meydana koyacak şekilde yazılmış müdahanedan ari bir yazının bir çoklarımızın kaşlarını çattıracağı yüzde yüz

muhakkaktır. Hele bu hakikatlerin kendi cinsiyetlerine mensub bir kimse tarafından ifşa edilmiş olması çatılan kaşların aid olduğu kafalarda bir hiddet kasırgası koparacaktır. Asabiyetlerinin makul bir hududu olmayan bu sevimli unsurun düşmanlığının ne kadar devamlı ve korkunç olduğunu bilfiil tecrübe ettiğim halde gine vakiaları bildiğim ve gördüğüm gibi yazmak huyumdan vaz geçemiyorum. Allah beni kendi cinsimin hiddetinden siyanet etsin. Amin.

Kıbrıs Kadınlığı dediğimiz zaman yalnız bir cemaatin değil, burada ehemmiyetli mevcudiyetleri olan üç unsurun – yani Türk, Rum ve İngiliz unsurların – kadınlığı anlaşılmalıdır.

Öncelikle Türk kadınlığından bahsedelim:

Kıbrıs Türk Kadınlığı maalesef hiç bir bakımdan, Türkiye'deki bugünkü Türk kadınlığının seviyesinde değildir. Dikkata şayandır ki ilmi irfanın naşiri addolunan

İngiltere İmparatorluğunun 60 senelik idaresi zamanında Kıbrıs'da Türk kızlarının layikile yükselmesine hizmet edecek tek bir müessese vücade getirilmiş değildir. Adına Victoria Kız Lisesi dediğimiz hakikatte bir lise değil belki ancak bir Orta Okul olan yagane yüksek kız mektebimiz, kızlarımızı hiç bir hayata namzed olmağa hazırlamadan vasattan dün bir bilgi ile meydana çıkarmaktadır. Bu kadar basit bir tarzde yetiştirilmiş kızlarımızın yüksek bir kadınlık alemi meydana getirmelerini istemek insafsızlık ve beklemek saf dillik olur. Nitekim onlar ancak eski yüzük oyununun yerine bu günki Rami veya Konkeni, eski sabah kahvesi oshbetleri yerine bu günkü gayesiz toplantıları, eski şahmaran masalları yerine de günün malavani romanlarını ikame edebilmişlerdir.

Kadınlarımız arasında doktor, avkat, kimyager, gazeteci, vesaire gibi yüksek san'at müntesibleri hiç yoktur. Bundan sarfinazar daha küçük sanatları mütemayiz bir surette başaranlara da maalesef tesadüf edilmemektedir. Bu spor kulübümüz yok, aradabir dimağımızın paslarını gidermeğe hizmet edecek bir kitab evimiz yok, vakit vakit bilgili şahsiyetleri çatısı altında toblayıp istifadeli konferanslar, münazaralar tertib eden bir kulübümüz yok hatta kadınlığın en tabii ve en kuvvetli hislerinden olan şefkat ve yardım duygularile açılmış ve elbirliği ile idare ettirilen bir hayır cemiyetimiz yoktur (Azgın 1998. s.43).

Çağdaş Kıbrıs Türk Kadını

Osmanlı Dönem'i için yapılan araştırmalar kadının eğitimi konusunda fazla bir bilgi ortaya çıkaramamıştır. 1900 yılında 14 Osmanlı ilkokulu bulunduğu ve bunlardan sadece birinin kız okulu olduğu bilinmektedir. Ancak 1902 yılında Viktorya Kız Mektebi'nin açılması ile kızlar için orta eğitim başlamıştı. Türkiye'de 1924 yılında ilk kez yüksek eğitim yapmaya giden kız öğrenci Melahat Hacıbulgur önceleri öğretmenlik yapmış, daha sonra sıtmaya karşı mücadelede kan testi yapması için kursa gönderilmiş, 1945'te ilk kez kurulan kan bankasına Rumlar'ın tüm itirazlarına karşın başkan olarak getirilmiş, 1963 yılına kadar da Lefkoşa Hastanesinde görevini sürdürmüştü. Hıfisiye Ziya Hacıbulgur, H. Kadriye Hacıbulgur, Hatice Necati, Siddika Ahmet Ersoy, Vecihe Hacıbulgur, Şaziye Rüstem Baybars, Havva Zihni Tatar Kıbrıslı Türk kadın öğretmenler arasında ilkler olarak isimlerini verebileceğimiz değerli kadınlarımızdandır. Plastik sanatlar alanında Olga Rauf, Aylin Örek, Gönen Atakol, Göral Özkan, Filiz Ankaç, Emel Samioğlu, İnci Kansu, Özden Selente, Ruzen Atakan, Nilgün Güney, İsmet Tatar ve Günay Güzelgün Kıbrıs Türk Sanat Tarihine isimlerini yazdırmış kadın sanatçılardır. Tiyatro alanında ise Vedia Barut ve Kamuran Aziz 1930 yılında sahneye çıkan ilk Kıbrıslı Türk kadın tiyatrocular olarak isimlerini tiyatro tarihine yazdıran kadınlardır. Türkiye'de Atatürk'ün devrimlerini yakından izleyen Kıbrıs halkı da özellikle Kıyafet Devrimini anavatandan daha süratle gerçekleştirmiş olduğu özellikle Kıyafet Devrimi çerçevesinde Şapkacı Emete İrfan Aziz (Milyalızade)'nin katkıları yadsınamaz. 1930'lu yıllarda Kıbrıs'ta çarşaf ve fes bırakılmış ve şapka kullanılmaya başlanmıştır. Şapkacı Emete Hanım, Türklerin şapka ihtiyacını karşılayan ilk şapka yapımcısıdır. Fevziye Hulusi de Bayrak Radyosu'nun kuruluşunda ilk görev yapmış kadındır. Dr. Servet Sami Dedeçay, Dr. Latife Birgen de kendi bilim alanlarında ilk kez doktora yapmış Kıbrıs Türk kadınlarındandır.

Kıbrıs Cumhuriyeti ve daha sonraki Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde ilk kez 1993 yılında bir kadın bakan olarak Onur Borman görev yapmıştır. UBP-TKP Koalisyon Hükümeti döneminde görev yapan Dr. Gülsen Bozkurt da ilk kadın Sağlık Bakanıydı.. Yine Yüksek Mahkeme yargıçlığına da ilk kez Gönül Erönen adlı

bir hukukçu kadın atanmıştır. Perihan Aziz basın alanında “Kadın gazeteci olmaz!” sözlerine karşın yıllardan beri yılmadan çalışan bir basın mensubudur. Üniversite ve daha birçok kurumda Kıbrıs Türk kadını önemli görevler yapmakta, ancak görevlerini yaparken kendilerinden erkeklerden daha fazla üstün başarı ve özveri göstermesi istenmekte ve üstün başarılı olsalar da ancak ihtiyaçlar doğrultusunda önemli görevlere getirilmektedirler.

Geçmişte ikinci planda kalan, eğitimden mahrum, evde kapalı büyüyen, tek görevi çocuk doğurup, yetiştirmek ve evine bakmaktan ibaret olan Türk kadını sosyal yaşamında son yüzyılda büyük bir aşama göstermiştir. Bugünkü Türk kadını çağdaş, kültürlü ve toplumun her kesiminde aktif olarak çalışan bir kadındır. Günümüzde çalışan kadın oranı çok yüksektir. Her meslek dalında kadın bulmak mümkündür. Yazarlar, ozanlar, eğitimciler ve ressamlar arasında kadınlar önemli bir yer tutmaktadır. Sorumluluk sahibi, iyi bir eş, iyi bir anne ve iyi bir vatandaştır. Kıbrıs mücadelesinde de her zaman yerini almıştır

(Devlet Bakanlığı Başbakan Yardımcılığı Kadın ve Aile Sorunları Birimi Kongre Bildirileri

2001 s. 44-49).

KKTC’de Kadının Bugünkü Konumu

KKTC’de kadının yasal, siyasal ve çalışma yaşamındaki konumuna bakıldığında bazı tesbitler yapmak mümkündür. 1996 KKTC nüfus sayımı sonuçlarına göre 200.587 kişi olan toplam nüfusumuzun 94,609’u kadındır. Sayım sonuçlarına göre KKTC’de okur yazar çağda 184,451 kişi bulunmaktadır. Okur yazar çağındaki erkeklerin %96,8’i okuma yazma bilirken, okur yazar çağındaki kadınların %89,7’si okuma yazma bilmektedir. Cinsler kendi nüfusları içerisinde okur-yazar olmaları açısından incelenip mukayese edilecek olursa genel olarak bir öğrenim kurumundan mezun olmayan erkek oranı %10,4 iken kadınlarda bu oranın yükseldiği ve %12,1 olduğu görülmektedir. Çeşitli kademelerdeki öğrenim kurumlarından mezun olan kadın ve erkeklerin durumu incelendiğinde ise ilkokuldan mezun olma oranı kadınlarda daha yüksek iken (kadın için %38,9, erkek için %36,5) orta okul ve

lise mezunlarında bu oran düşmektedir. Yüksek okul ve fakülte çağında ise erkek mezunlar okuma-yazma bilen 6 ve üstü yaştaki erkek nüfusunun %10,8'ini, kadın mezunlar ise okuma-yazma bilen 6 ve üstü yaştaki kadın nüfusunun %7,0'ını oluşturmaktadır (DPÖ, 2003:).

Medeni durum açısından değerlendirme yapıldığından 12 yaş üzeri nüfusu oluşturan 166,49 kişinin 77,838'inin (%46,9) kadınlardan oluştuğu görülmektedir. Erkek nüfusun %41,93'ünün kadın nüfusunun ise %28'inin hiç evlenmediği gözlenirken erkeklerin %55,48'i kadınların ise %61,62'si evlidir. Erkeklerin 1,46'sının kadınların %8,21'inin eşi ölmüştür. Boşanmalarda ise erkeklerin %1,08'inin kadınların ise %2,17'sinin boşanmış olduğu görülmektedir. KKTC'de bugüne kadar kadının statüsü ile ilgili geniş kapsamlı bir çalışma yapılmamıştır. Bu nedenle pekçok konuda olduğu gibi kadının çalışma yaşamındaki rolü konusundaki bilgiler de sınırlı düzeydedir. Nüfus sayımı ile bu konuda bazı veriler elde edilebilmiştir. Buna göre çalışma nüfusunun sayısı 68,67'dir. Bunun 50,03'ü erkek 18,634'ü kadındır. Buna göre çalışan toplam nüfusun %72,9'u erkeklerden, %27,1'i ise kadınlardan oluşmaktadır.

Ana meslek gruplarına ve cinsiyete göre dağılım incelenecek olursa müteşebbis direktör ve üst kademe yöneticisi olarak çalışan erkek nüfusunun toplam çalışan erkek nüfusunun içindeki payı %3,55 iken bu meslek grubunda çalışan kadın nüfusunun toplam çalışan kadın nüfusunun içindeki payı %1,87'dir. İdari personel olarak çalışanlarda ise tamamen tersi bir durum olduğu görülmektedir. Çalışan erkek nüfus içinde idari personel grubunda çalışan erkeklerin payı, %7,77 iken kadınların payının %30,58 olduğu izlenmektedir.

Kamuda çalışan memur, öğretmen ve polislerin %43,1'i kadınlardan oluşmaktadır. Kadınların oransal olarak yalnız öğretmenlikte erkeklerden daha fazla olduğu izlenmektedir. Nitekim kadın öğretmenlerin payı %61,4 iken, toplam memurların %46,0'ı toplam polislerin ise %4,4,5'i kadınlardan oluşmaktadır.

DEMOKRASİLEŞME SÜRECİNDE KADIN HAKLARI

Kadın hareketinin kurumlaşması ve kurumlaşmanın kadın hareketi açısından hem olumlu yönlerinin hem kurumlaşma süreç ve olgusunun içerdği rizikoların farklı ülkelerde yapılmış deneyimler bu bölümde yer almıştır.

Türkiye’de Kadın Hareketi

Cumhuriyetin kuruluşundan itibaren devletin öngördüğü sınırlar ve kurumlar içinde tanımlanan kadın bağımsızlığı politikası, Şirin Tekeli’nin değımiyle “devlet feminizimi”, özel kadın kadın hareketinin yaşam alanını daraltarak devamını ve gelişmesini olanaksızlaştırdı. Ellili yıllardan itibaren uygulanmaya başlanan kapitalist Pazar ekonomisi tarında makineleşme giderek artan iç göç ve işsizlik, toplumun geniş kesimlerinin poletize olmasının önde gelen nedenlerini oluşturmıştır. Seksenli yılların başına kadar özellikle sol kesimde, kadınlar, partiler, çeşitli kuruluşlar ve derneklerde yoğun enerji harcayarak aktif oldular. Fakat sol kesimde de feminist talepler, kadın sorunu sınıfsal bir sorundur gerçesiyle tartışılmadı.(Berktaş 1993). 1980 yılındaki son askeri darbeden sonra hem devlet feminizimine hem de 80’deki askeri darbeye karşı muhalefet olarak gelişen yeni feminist hareket ise işlevini toplumun demokratikleşme arayışında temel ve öncü olarak tanımlamaktadır.(Tekeli, 1993,s.33)

Türkiye’de seksenli yıllarda gelişen yeni feminist kadın hareketi, kendini tanımlama ve kadın politikaları için stratejiler geliştirme bağlamında, cumhuriyet kadın kuşağının, merkezîyetçi bir devlet anlayışı temelindeki “devlet feminizmi” deneyimlerinin analizi, son yirmi yılda sol hareket içinde kadınların kazandıkları deneyimler ve osmanlı devrindeki kadın hareketini inceleyen feminist kadın araştırmalarının sonuçları şeklinde özetleyebileceğimiz yakın ve

uzak geçmişin birbiriyle bağlantılı üç deneyim alanından faydalanma olanağına sahip bulunmaktadır (Akkent, 1991, 9-11).

Norveç'te Kadın Hareketi

Norveç'te parlamentonun %35'ini, bugün kadınlar oluşturmaktadır. 1969 seçme ve seçilme hakkını ise kadınlar 1913'te almışlardı. Durum yerel politikada da farklı değildi. Norveç ve diğer İskandinav ülkeleri, batı Avrupa'da politikaya en yüksek oranda kadın kalıtımının olduğu ülkeler. Yeni kadın hareketinden önce, 1969'da büyük partiler daha fazla kadın seçilmesini hedefleyen bir kampanya başlattılar. Kadınların temsilden sayısal olarak adil bir pay almaları gerekliydi. Zamanın politik sistemi bu eğilimi destekledi ve yeni kadın hareketi bu talep için savaş vermek zorunda kalmadı. Kadın hareketi kadın bilincini geliştirdiği gibi, parlamento ile yerel seçimler bağlamında iki yılda bir düzenlenen çeşitli kampanyalara katıldı. Bu kampanyalarda özellikle kuruluşu eskiye dayanan kadın kuruluşları etkinlik gösterdiler. Bu çalışmalar, birbirini etkileyerek bir dizi yeni gelişmelere yol açtı.

Yetmişli ve seksenli yıllarda politikadaki kadın sayısı devamlı artarken, kadın hareketinin çalışmaları ve etkisi, seksenli yıllarda azalmaya başladı. Bu nedenle kadın politikacıların çalışma alanı da sınırlandı. Seksenli yıllarda kadın hareketinde gözle görülür bir kurumsallaşma oldu (Gulli, 1991. 28-31).

İngiltere'de Kadın Hareketi

İngiltere'deki kadınlar onaltıncı yüzyıldan itibaren ırkçılığa karşı savaş vermeye başlamışlardır. Siyah ve beyaz kadınlar arasındaki farklar ilk elde ırk ve sınıf temeline dayanıyordu. Irkçılık beyaz kadınların siyah kadınların sorunlarını görmezden gelmeleri ya da dışlanması anlamına geliyordu. Beyaz kadınlar tecavüz, ensest gibi kadına yönelik şiddete karşı savaşılmaya hazırdılar,

fakat devlet tarafından ekonomik psikolojik alanlarda veya bakirelik testleri gerkcesiyle beden üzerinde uygulanan şiddet nedeniyle, siyah kadınların yaşamın her alanında uğradıkları tecavüzleri yok sayıyorlardı. Beyaz kadınlar nükleer silahlara karşı kampanyalara katıldılar. Beyaz kadınlar kız çocukları için cinsiyetçi olmayan ders kitapları geleneksel meslek seçimine son verilmesi gibi konularla eğitimde şans eşitliği talebinde bulundular. Fakat ulusun aşçıları, temizcikleri, otobüs şöförleri rolünü yüklenmenin ötesinde herhangi bir talepte bulunmamanın devlet tarafından siyah genç kadınlara empoze dildiği gerçeği sorgulanmadı. Alt sosyal sınıftaki beyaz kadınların sorunlarına bile eğilmemiş olan kadın hareketi geleneksel olarak işçi sınıfı ya da lumpenproleter grupta yaşayan siyah kadınların sorunlarıyla hiç ilgilenilmedi.

Birleşik krallıktaki örgütlü kadın hareketi toplumsal değişimin kadınlar üzerindeki politik ve ekonomik etkilerini görmezden gelerek kişiler arasındaki ilişkiler düzeyiyle sınırlı bir ideolojiye ağırlık verdi (Dadzie, 1991, 60-61).

Polonya'da Kadın Hareketi

Polonya'da Ağustos 1945'te kurulmuş olan Kadın Birliği bazı dönüşümler geçirerek bugüne kadar varlığını sürdürdü. Polonya'da aynı ad altında birinci dünya savaşından biri çalışmalarını sürdüren başka bir dernekte vardı. Kadın birliğinin daha önceki kadın kuruluşlarının izinden gitmek istemesi ve bütün aktif kadınları birleştirme amacına yönelmesi nedeniyle, savaştan önce kurulmuş özellikle sol kanattan, Demokratik Kadın Kulübü, Kadın Kooperatifleri Birliği, Çifçi Kadınlar Derneği, Uluslararası Üniversiteli Kadınlar Derneği, gibi kuruluşlar bu birliğe katıldılar. kadın birliğinin bütün aktif kadınları bünyesinde toplama hedefi başarısız olmuştur. Kadın birliğinin stratejisi bağımsız kadın hareketinden değil erkek bakış açısına uygun bir şekilde insanların kurtuluşuna yönelikti. Gerçek kadın istemleri ve taleplerine son derece az yer verilmişti. Dolayısıyla kadın birliği çok ender olarak

kadınların gerçek çıkarların desteklemiş ve kendi çalışmaları ise dikiş ve yemek kursları ile sınırlı kalmıştır. Buna paralel olarak üye sayısı gittikçe azalmış ve yaşamını devlet ödenekleriyle sürdürmüştür (Walczewska, 1991 72-75).

İtalya’da Kadın Hareketi

Tüm talyan kadın hareketi, 1980’lerden itibaren yeni bir kimlik yeni eylemler ve yeni bir örgütlenme arayışı içine girdi. Kadının özne olarak kabulüne teorik bir temel oluşturmak amacıyla feminist teori daha karmaşık bir bütün oldu. Cinsler arasındaki farklılık teorisi evrensel olanın birliği ve yansızlığını sorguladı. Feminizm hem politik alanda kurumları ve politik sahnesini etkiledi, hemde diğer ülkelerde olduğu kadar belirgin olmasa da İtalya’daki hareketin bir kurumlaşma süreci içinde olduğu gözlemlendi. İtalya’da belediyelerde oldukça iyi temsil edilen pekçokreformteklifi yapan ayrıca kooperatifkurumlara çok aktif destek veren sosyalist kadınlardır. Bünyesinde öğretmen, kütüphaneci , arşivci, kadınların örgütlendiği “İtalya Tarihçi Kadınlar Topluluğu” yaptığı çalışmalar İtalya’da çok önemsenmektedir (Rosilli, 1991 80-84).

İsveç’te Kadın Hareketi

Parlamentolarında ve yerel yönetimlerinde en yüksek kadın oranı olan İsveç, Danimarka, Norveç ve Fillandiya dünya sıralamasındaki bu öncü yerlerini kota uygulamalarına borçludurlar. Ancak yalnız kota uygulaması değil, bu dört ülkede kadınlar oy haklarını yüzyılımızın başında elde etmişler ve ekonomik yaşama aktif biçimde katılmışlardır. Dünya sıralamasında ilk dörde giren İskandinav ülkelerine özellikle İsveç’e daha yakından bakarak elde edilen kazanımları incelersek İsveç’te 1998 yılında parlamentonun %44’ünü kadınlar oluşturunuyordu.

Özel sektörde karar mekanizmalarında kadın oranının düşük olması nedeniyle İsveç hükümeti 1993'te bir araştırma komisyonu oluşturarak bunun nedenlerini öğrenmek istemiş, bu araştırmadan sonra özel sektöre kadın yönetici yetiştirmek amacıyla 1995 yılında "Çalışma Yaşamında Liderlik Akademisi" hükümet fonlarıyla oluşturulmuş. Bu liderlik akademisinin amacı özel sektöre kadın yönetici yetiştirmek. İsveç'te kadınların %80'i, erkeklerin %85'i aktif çalışan nüfus arasında bulunuyor. Bir başka deyişle İsveç kadınlarının ekonomik yaşama katılımları oldukça yüksek. Aynı biçimde yüksek öğrenim görmekte olan genç kızların sayısı, genç erkeklerin sayısından fazla.

16-17 Ocak 1998 tarihlerinde Makedonya'nın Üsküp kentinde yeralan daha fazla sayıda kadını politika ve hükümete nasıl katmalı başlıklı konferansta İsveç politikasında kadın konusunu işleyen Götebork Üniversitesi Siyaset Bilimleri Profesör Yardımcısı Mariya Oskarson İsveç'te kadınların bu başarısını kadınların toplum içindeki konumunun gelişmesine ve kadın temsiliyetini artıracak bilinçli stratejilerin uygulanmış olmasına bağlıyor (Uludağ, 1998, 91-92).

Kadının Siyasal Hayata Katılımı

Kadınlar her ne kadar da kurumlaşarak, kadın sorunlarının ve geri kalmışlıklarının üstesinden gelmeye başardıysalar da kadınların hala daha karar mekanizmalarında uzak bırakılmışlıkları bir gerçektir. Kadının politikada karar mekanizmalarında gereken yeri alması için neler yapılması gerektiği üzerinde dünya ülkeleri çalışmalar yapmaktadır. Dünya'daki kadın kuruluşlarının yıllardır aktif çalışmaları ve kota üzerine düşünceler geliştirmeleriyle son yıllarda kota uygulaması dünya gündemine girmiştir.

Bazı ülkelerde siyasi partilerde uygulanan kotalarla artık kadınlar parlamentolarında yer almakta ve kadınlarla ilgili sorunları buralara taşımaktadırlar. Ükelere göre siyasi partilerde uygulanan kotalar şöyledir (Uludağ, 1998 78-82).

ÜLKE	%
Arjantin	%35
ABD	%50
Almanya	%50
Avustralya	%35
Avusturya	%40
Belçika	%25
Bolivya	%30
Çek Cumhuriyeti	%20
Danimarka	%40
Dominik Cumhuriyeti	%25
Ekvador	%25
Fiji	%20
Fillandiya	%50
Filipinler	%25
Fransa	%30
Güney Afrika	%33
Haiti	%25
Hindistan	%35
Hollanda	%33
İngiltere	%50
İrlanda	%20
İspanya	%33
İsrail	%40
İsveç	%50
İsviçre	%40
İtalya	%20
İzlanda	%40
Japonya	%30
Kanada	%50
Kostarika	%50
Lidvanya	%25
Malta	%20
Maksika	%30
Nikaragua	%30
Norveç	%50
Portekiz	%25
Romanya	%25

Senegal	%25
Slovenya	%33
Şili	%20
Türkiye	%25
Uruguay	%38
Venezüella	%30
Yunanistan	%20
K.K.T.C.	%15

Bazı ülkelerde kadın üye yüzdelerinin parlamentoya yansımaları şöyledir;

ülkenin adı	parlamentodaki kadın üye %
İsveç	38,1
Norveç	35,8
Danimarka	30,7
B.Almanya	15,4
İsviçre	14,0
İspanya	13,4
İtalya	12,9
Avusturya	10,9
Belçika	8,5
Bulgaristan	8,5
İrlanda	7,8
Portekiz	7,6
Macaristan	7,0
İnltire	6,3
Çekoslovakya	6,0
Fransa	5,7
Yunanistan	5,3
Romanya	3,5
Malta	2,9
Türkiye	1,8

Son yıllarda Avrupa ülkelerinde Romanya, Çekoslovakya, Macaristan, ve Bulgaristan gibi demokrasiye geçen kadın parlamenter sayısında azalma görülürken Hallanda, İspanya, Norveç ve Yunanistan gibi ülkelerde kadın parlamenter sayısında artış gözlenmektedir (**Inter-Parliamentary union,(Haziran 1990)).**

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın evreni ve örnekleme veri toplama teknikleri ve çözümlemeye ilişkin açıklamalara yer verilmiştir.

Araştırmanın Evreni

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde dernekler Kıbrıs Cumhuriyeti'nde yürürlüğe giren ve günümüzde (2003) yürürlükte olan 6/61 sayılı Türk Cemaat Meclisi Birlikler ve Dernekler Yasası'na göre kurulur. Sendikalar, Sendikalar Yasasına bağlı, Sendikalar Mukayyitliğine, partiler de Yüksek Seçim Kurulu bağlı olarak çalışırlar.

Kıbrıs adasının Türk kesiminde bulunan tüm kadın dernekleri evren olarak alınmıştır. Kıbrıs'ta çeşitli amaçları gerçekleştirmeye çalışan, sürekli faaliyet gösteren 27 kadın örgütü bulunmaktadır. Bunların bir kısmı Lefkoşa Kaymakamlığına bağlı kadın derneklerinin 13'ü kendini bağımsız bir kuruluş olarak algılamakta, 11'i ise başka bir örgütün yan kuruluşu olarak kabul edilmektedir. 2 kadın derneği de kadın araştırmaları yapmaktadır. Araştırmaya aldığımız kayıtsız kadın kuruluşu da barış ve federal çözüm hareketi olarak kabul edilmektedir.

Araştırmanın Örnekleme

Bu araştırmada Lefkoşa'da bulunan 27 Kadın Örgütü örneklem olarak alınmıştır. Bunların genel dağılımı şöyle saptanmıştır:

- Bağımsız Kuruluşlar

13 bağımsız kuruluş olarak algılanan kadın dernekleri; Kıbrıs Türk Üniversiteli Kadınlar Derneği, Kız İzci Örgütü, Yurtsever Kadınlar Birliği, Kıbrıs Türk Kadınlar Birliği, Kıbrıs Türk Kadınlar Konseyi, Lefke ve Öncü Kadınlar Derneği, Kıbrıs Türk Yardımseverler Derneği, Sarayönü İneel Weel

Kadınlar Derneği, Kadından Yaşama Destek, Anneler Derneği, Kıbrıs Türk Çalışan Kadınlar Derneği, Balıkesir Güzelleştirme, Kültür ve Kadın Derneği, Yiğitler Köyü Güzelleştirme ve Kültür Etkinlikleri Kadın Derneği.

- Sendikaların Yan Kuruluşları
6 sendika yan kuruluşu olarak algılanan kadın büroları, KTÖS, KTOEÖS, KTAMS, DEV-İŞ, BES, ÇAĞ-SEN'dir.
- Partilerin Kadın Kolları
5 partinin kadın kolu olarak CTP, TKP, UBP, DP, MAP'dır.
- Kadın Araştırmaları Merkezleri
İki kadın araştırma merkezi; Kadın Araştırmaları Merkezi ile Doğu Akdeniz Kadın Araştırmaları Merkezi'dir.
- Kadın Hareketi
Barış ve federal çözüm için kurulmuş bir harekettir.:

Veri Toplama Aracı ve Aracın Geliştirilmesi

Araştırmada veri toplama aracı olarak soru cetveli kullanılmıştır. Soru cetveli araştırmacı tarafından hazırlanmış, hazırlanan soru cetveli bazı kadın kuruluşlarında deneme uygulaması yapılmış ve geliştirilmiştir. Daha sonra 27 kadın kuruluşuyla görüşülerek sorular kontrol edilmiştir. Son şekli verilen soru cetveli uzmanlara incelenilerek kullanılabilir duruma getirilmiştir.

Soru cetvelinde KKTC'de kadın örgütlerinin analizi yapılırken ilk dört soruda örgütün adı, kısa adı, kuruluş yılı ve yasal dayanağı, 5, 6, ve 7.nci sorularda örgütün amacı, çalışma alanları, yönetim yapısı, 8 ve 9.ncu sorularda varsa şubeleri ve temsilcilikleri sorulmuştur. 10, 11.nci sorularda en çok işbirliği yaptığı üç kadın kuruluşunun ismi bugüne kadar gerçekleştirdiği en önemli çalışma sorulmuştur. 12, 13. ve 14.ncü sorularda olası bir birleşmede hangi amaçların gerçekleşmesine öncelik verildiği, uluslararası kadın örgütlerinden hangisine üye olmak istediği ve KKTC'de kadın örgütlerinin birleştirilmesi durumunda kuruluş yerinin nerde olması gerektiği

soruları sorulmuştur. 15.nci soru ise açık uçlu bir soru biçiminde düzenlemek, diğer soruları kapsayan konumlarda bilgi toplama amaçlanmıştır.

Verilerin Analizi

Araştırmacı tarafından toplanan veriler yine araştırmacı tarafından istatistik program yöntemi ile çözümlenmiştir. Öncelikle ilk beş soru incelenmiş ve sonuçları uzman görüşü doğrultusunda alınarak değerlendirildikten sonra diğer sorular da aynı yöntemle çözümlenmiştir.

BÖLÜM IV

BULGULAR VE YORUMLAR

Bu bölümde araştırmaya katılan kadın kuruluşlarının amacı, amacına göre dağılımı, çalışma alanları, yönetim yapısı, şubeleri, temsilcilikleri, en çok işbirliği yaptığı kadın kuruluşları, gerçekleştirdikleri en önemli çalışmalar, kadın örgütlerinin birleştirilmesinde hangi amaçların gerçekleşmesine öncelik verdikleri, uluslararası kadın örgütlerinden hangisine üye olmak istedikleri, olası bir birleşmede kuruluş yerlerinin neresi olması gerektiği ve en çok üzerinde durdukları konular ele alınmış ve incelenmiştir.

KADIN ÖRGÜTLERİ

Adı	Kısa Adı (Rumuzu)	Kuruluş Yılı	Yasal Dayanak
Kıbrıs Türk Üniversiteli Kadınlar Derneği	K.T.Ü.K.D.	1991	Tüzük
Kadın Araştırmaları Merkezi	-	1991	
Kız İzci Örgütü	-	1968	Tüzük
Yurtsever Kadınlar Birliği	Y.K.B.	1977	Tüzük
Kıbrıs Türk Kadınlar Birliği	K.T.K.B.	1953	Tüzük
Kıbrıs Türk Kadınlar Konseyi	K.T.K.K	1975	Tüzük
Lefke ve Çevre Öncü Kadınlar Derneği	-	1992	Tüzük
Kıbrıs Türk Yardımsever Kadınlar Birliği	-	1998	Tüzük
Lefkoşa Sarayönü İnnel, Weel Kulübü Derneği	-	2001	Tüzük
Kadından Yaşama Destek Derneği	KAYAD	1997	Tüzük

Ulusal Birlik Partisi Kadın Kolları	-	1975	Yönetmelik
Toplumcu Kurtuluş Partisi Kadın Kolları	-	1990	
Demokratik Parti Kadın Kolları	-	1992	Tüzük
Cumhuriyetçi Türk Partisi Kadın Kolları	C.T.P.K.K.	1998	Yönetmelik
Milliyetçi Adalet Partisi	-	-	Yönetmelik
Kıbrıs Türk Öğretmenler Sendikası Kadın Bürosu	KTÖS Kadın Bürosu	1968 (Sendikanın Kuruluşu)	-
Belediye Emekçileri Sendikası Kadın Birimi	BES Kadın Birimi	1971 (Sendikanın Kuruluşu)	
Kıbrıs Türk Orta Eğitim Öğretmenler Sendikası Kadın Komitesi	KTOEÖS Kadın Komitesi	1968 (Sendikanın Kuruluşu)	-
Devrimci İşçi Sendikası Kadın Birimi	Dev-İş Kadın Birimi	-	-
Çağ-Sen Kadın Birimi	-	1992	-
Kıbrıs Türk Amme Memurları	KTAMS Kadın Komitesi	Sendikanın Kuruluş Tarihi	-
Doğu Akdeniz Kadın Araştırmaları Merkezi	DAKAM	-	Tüzük
Barış ve Federal Çözüm İçin Kadın Hareketi	-	1988	Tüzük yok Hareketidir
Anneler Derneği	-	1975	Tüzük
Kıbrıs Türk Çalışan Kadınlar Birliği	-	1990	Tüzük
Balıkesir Güzelleştirme Kültür ve Kadın Derneği	-	1994	Tüzük
Yiğitler Köyü Güzelleştir- me ve Kültür Etkinlikleri Kadınlar Derneği	-	2000	Tüzük
TOPLAM - 27			

Tablo -1'de görüldüğü gibi 27 kadın örgütü vardır. Bunlar .18.5 siyasi partilerin örgütleri .22.2 sendikaların kadın kolları, .13.6 ise bağımsız kadın örgütleri olarak kurulmuştur. .5.18'inin yasal dayanağı tüzük, .18,5'inin yönetmelik .25.9'unun ise yasal dayanağı bulunmamaktadır. .

Örgütlerin Amacı

TABLO-2

Kadın Örgütlerinin Amacına Göre Dağılımı

Amacı	N	(%)
Yardım Amacı Edinenler	7	25,9
Kadının Güçlenmesini, Her Konuda Söz Sahibi Olmasını Amaç Edinenler	6	22,2
Yaşadıkları Köyü Güzelleştirme, Geliştirme, Sosyal, Kültürel ve Kadın Konularında Faaliyet Yapmayı Amaç Edinenler	2	7,07
Kıbrıs'ta Barış ve Federal Çözümü Amaç Edinen	1	3,07
Parti Amaçları Doğrultusunda Uğraş Vermek Amacı Edinenler	5	18,5
Örgütlerinin Kadın Üyelerinin Örgüte Daha Aktif Katılımını Sağlayıp, Onları Örgütün Yönetim Kadrolarına Taşımaya Amaç Edinenler	6	22,2
TOPLAM	27	100

Tablo – 2’de görüldüğü gibi 27 Kadın Örgütü’nün amacına göre dağılımında .25,9 yardım amacını edinenler, .18,5 parti amaçları doğrultusunda uğraş verenler, .3,07 Kıbrıs’ta Barış ve Federal Çözüm’ü amaç edinenler bulunmaktadır.

Örgütlerin Çalışma Alanları

Tablo-3

Kadın Örgütlerinin Çalışma Alanlarına Göre Dağılımı

Çalışma Alanları	N	%
Yaşlılar, Çocuklar ve Kadınlar İçin Sosyal ve Kültürel Etkinlik Yapıp Elde Edilen Gelirlerle İhtiyaçlar Doğrultusunda Hizmet Vermek (Balo, Kermes, Piyango İş Yerlerinden Yardım Talep Etmek)	7	25,9
Mevcut Yasalarda Özellikle Anayasada Kadınlara Tanınmış Olan Hakların Eksiksiz Ve Savsaklanmadan Uygulanması için Yayın Yapmak Konferanslar ve Seminerler Düzenlemek Ve Gerekğinde Meclise Ve Siyasi Partilere Baskı Yapmak	6	22,2
Seçim Zamanlarında Kentleri, Köyleri Gezerek Kadın Üyelerine ve Üye Olmayanlara Partilerin Amaçlarını Aktararak Oy Toplamak	5	18,5
Sadece Eğitim Danışmanlık ve Sosyal Aktivite Alanları Oluşturularlar	2	7,07
Köy Temizliği, Balo, Çay, Piyango ve 8 Mart Kutlamaları	2	7,07
Kadın Konusunda Araştırma Yapıp, Bilimsel Bildiri Yayınlayanlar	2	7,07
Sadece Arada Bir Bildiri Yayınlayanlar	2	7,07
Barış ve Federal Çözüm İçin Yazı ve Pankart Açan, Konferans, Seminer ve Yürüyüşler Düzenleyenler	1	3,07
TOPLAM	27	100

Tablo – 3’de Kadın Dernekleri’nin çalışma alanlarına göre dağılımında örgütlerin .25,9’u yaşlılar, çocuklar ve kadınlar için sosyal, kültürel etkinlik yapıp elde edilen gelirlerle ihtiyaçlar doğrultusunda hizmet veren (balo, kermes, piyango) .18,5’i seçim zamanlarında kentleri, köyleri gezerek kadın üyelerine, üye olmayanlara partilerinin amaçlarını aktararak oy toplayanlar. .3,07’si Barış ve Federal Çözüm İçin pankart açan, konferans, seminer düzenleyenler bulunmaktadır.

Örgütlerin Yönetim Yapısı

Tablo-4

Kadın Örgütlerinin Yönetim Yapısına Göre Dağılımı

Yönetim Yapısı	N	%
Temsil, Başkan, Genel Sekreter, Organlar, Genel Kurul, Merkez Yönetim Kurulu, Denetleme Kurulu, Onur Kurulu	21	77,7
Kurucu Üyelerinin Tümü Yönetimden Sorumludur, Dış Temsiliyette Kurucu Üyelerden Birinin Temsil Yetkisi Var.	1	3,7
Örgütün Yönetim ve Yürütmesinde Yeralan Bir Kadın Yöneticinin Başkanlığında Yapılan Yönetim Yapısı	5	18,5
TOPLAM	22	100

Tablo - 4'de görüldüğü gibi kadın derneklerinin yönetim yapısının .77,7'sinde temsili başkan, genel sekreter, organlar, genel kurul, merkez yönetim kurulu, denetleme kurulu, onur kurulu bulunmaktadır. .3,7'sinde ise kurucu üyelerin tümü yönetimden sorumludur, dış temsiliyette kurucu üyelerden birinin temsil yetkisi vardır.

Örgütlerin Şubeleri

Tablo-5

Kadın Örgütlerinin Şubeleri

Şubeler	N	%
Güzelyurt, İskele, Girne, Mağusa, Lefkoşa'da Şubesi Olan	10	37.04
Şubesi Olmayan Dernekler	17	62.96
TOPLAM	27	100

Tablo - 5'de görüldüğü gibi kadın derneklerinin Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin ilçelerinde sadece .62,96'sının şubesi vardır.

Örgütlerin Temsilcilikleri

Tablo-6

Kadın Örgütlerinin Temsilcilikleri

Temsilcilikler	N	%
Yurt Dışında Temsilcilikleri Olanlar	-	-
Yurt Dışında Temsilcilikleri Olmayanlar	27	
TOPLAM	27	

Tablo - 6'da görüldüğü gibi kadın derneklerinin hiçbirinin dış temsilciliği bulunmamaktadır. Bunun nedeni ülkemizin hala daha yurtdışında tanınmamasıdır.

Örgütlerin İşbirliği

Tablo-7

Kadın Örgütlerinin En Çok İşbirliği Yaptığı Üç Kadın Kuruluşunun İsmi

Kadın Örgütleri	N	%
Kıbrıs Türk Kadınlar Birliği	2	7,4
Kıbrıs Türk Kadınlar Konseyi	3	11,1
Doğu Akdeniz Kadın Araştırmaları Merkezi	1	3,7
Kız İzci Örgütü	2	7,4
Rotari Lefkoşa Sarayönü Innerweel	1	3,7
Kadından Yaşama Destek	2	7,4
Üniversiteli Kadınlar Birliği	4	14,8
Yurtsever Kadınlar Birliği	2	7,4
Barış ve Federal Çözüm İçin Kadın Hareketi	2	7,4
Belediye Emekçileri Sendikası Kadın Bürosu	-	-
Dev-İş Kadın Bürosu	3	11,1
KTAMS Kadın Bürosu	2	7,4
KTÖS Kadın Bürosu	5	18,5
KTOEÖS	2	7,4
Kadın Araştırmaları Merkezi	2	7,4
TOPLAM	27	100

Tablo - 7’de görüldüğü gibi Kadın Örgütleri’nin işbirliği yaptığı Kadın Kuruluşlarından Sendikalar içinde .18.5’i KTÖS, .14.8 Üniversiteli Kadınlar Derneği, en çok tercih edilen örgütlerdendir. Derneklerden bir tanesi gerektiğinde bütün kadın dernekleri ile işbirliği yaptığını belirtirken başka bir yardım derneği İngiltere’deki bazı Türk derneklerinden ve Rotari Kulübünden yardım aldığını, bir derneğimiz de Londra’daki kadın birlikleri ile ilişkisi olduğunu belirtti. Yapılan bütün mülakatlarda Kadın Örgütleri 1986 yılında kurulan Kadın Platformu ile çalıştıklarını belirtmiştir.

Örgütlerin Önemli Çalışmaları

Tablo-8

Kadın Örgütlerinin Bugüne Kadar Gerçekleştirdiği En Önemli Çalışma

Önemli Çalışmalar	N	%
Ülkemizde İki Toplumlu Çalışmalar Yapmak	3	11,5
Kadın Platformu'nu Oluşturmak -Dünya Kadınlar Konseyi'nde (Pekin-Newyork) Temsiliyeti	2	7,4
Kadına Yönelik Seçim Çalışmaları	5	18,5
Aile Yasası İle İlgili Çalışmalar-Aile İçi Şiddete Dayalı Çalışmalar-Kadın Birimini Oluşturma Yasasını Hazırlama	6	22,22
Eğitim ve Destek Bursları-Avrupa Kadınlar Birliği Toplantısına Katılmak	1	3,7
HABITAT-2 1996 Konferanslar Dizisine Katılmak	1	3,7
Zübeyde Hanım Büstünü Girne'de Açmak-Hastane, Okul Yardımları-SOS Çocuk Köyüne Yardım	3	11,5
Uluslararası İneer Weel Toplantısına Katılmak	1	3,7
Toplumsal Cinsiyet Konulu Atölye Çalışmasına Katılmak-CEDAV komitesine Alternatif Kıbrıs Raporu Hazırlamak	1	3,7
Lefke'de Yaşlılar Lokali Açmak-Yaşlıları Geziye Götürmek	1	3,7
Toplum Merkezi Kurulması-Çocuk Hakları Kongresi	1	3,7
Kadın Eserleri ve Araştırmaları Kütüphanesi'nin Açılması-Kıbrıs Türk Kadınının Eğitimi ve İstihdamı Profili Araştırması-Arabahmet Eğitim Ve Geliştirme Projesi	1	3,7
Bosna-Hersek Yardımları-8 Mart Dünya Kadınlar Günü Etkinlikleri	1	3,7
TOPLAM	27	100

Tablo - 8'de görüldüğü gibi kadın örgütlerimizin bugüne kadar gerçekleştirdiği en önemli çalışmalarda .22,22 ile Aile Yasası ile ilgili çalışmalar, Aile İçi Şiddete dayalı çalışmalar, kadın birimini oluşturma yarasını hazırlama çalışması, .18.5 ile kadına yönelik seçim çalışmaları, .11,5'le ülkemizde iki toplumlu çalışmalar yapmak en önemli çalışmalar arasında yer almaktadır.

Örgütlerin Birleştirilmesi
Tablo-9
Kadın Örgütlerinin Birleştirilmesinde Hangi Amaçların
Gerçekleştirilmesine Öncelik Verilir

Birleşmedeki Amaçlar	N	%
Kadın Örgütlerinin Özerkliğinin Korunması	1	3,7
Kadının Ekonomik Politik Alanda Söz Sahibi Olması	1	3,7
Eğitim ve Geliştirme Projeleri Oluşturulması	1	3,7
Kadın Bilincinin Geliştirilmesi	4	14,8
Kadın Haklarını Savunmak Önceliği	1	3,7
Eğitim ve Sağlık Amaçları Önceliği	2	7,4
Huzurevi Açılımı İçin Yardım Edenlerle Amaç Birliği Yapma Önceliği	1	3,7
Siyaset Yapma Amacını Ortadan Kaldırma Önceliği	2	7,4
Ülkenin Can Alıcı Sorunlarına Yönelik Birliklilik Önceliği	2	7,4
Siyasi Partilerin Kadın Örgütlerinin Oluşturulacak Kadın Birlikliliğine Katmama Önceliği	1	3,7
Kadın Yöneticileri Karar Alma Organlarına Getirecek Çalışmalar Yapma Önceliği	4	14,8
Kadın Haklarının, İnsan Haklarından Ayrılmadığını Belirtme Önceliği	2	7,4
TOPLAM	27	100

Tablo- 9’da görüldüğü gibi kadın örgütlerinin birleştirilmesinde hangi amaçların gerçekleştirilmesine öncelik verildiği .14.8’i kadının barış sürecine katılımı, .14.8’i kadın bilincinin geliştirilmesi, .14.8’i de kadın yöneticilerin karar alma organlarına getirilerek çalışma yapma önceliği amaç olarak belirtilmiştir.

Örgütlerin Uluslararası Üyeliği
Tablo-10
KKTC’deki Kadın Örgütlerimiz, Uluslararası Kadın Örgütlerinden Hangisine
Üye Olmak İster

Uluslararası Örgütler	N	%
Uluslararası Kadınlar Birliği	1	3,7
Dünya Kadınlar Konseyi	1	3,7
Dünya’daki Türk Kadın Dernekleri	3	11,1
İneer Weel	1	3,7
Uluslararası Kadın Araştırmaları Merkezi	2	7,4
Avrupa İnsan Hakları Örgütü	1	3,7
Dünya’daki Her Örgüt İle	2	7,4
Dünya Kız İzci Örgütü	1	3,7
Aynı Görüşü Paylaştığını Savunan Partilerin Kadın Kolları	3	11,1
Dünya Sendikalar Federasyonu	5	18,5
Dünya’da Emek Mücadelesi Veren Örgütler	2	7,4
ECOSOC	1	3,7
Sosyalist Ülkelerdeki Kadın Örgütleri	1	3,7
Dünya Üniversiteli Kadınlar Birliği	1	3,7
Avrupa Birliği Ülkelerindeki Köy Örgütleri	1	3,7
Biz Parti Kadın Koluyuz. Dünya Kadın Örgütlerine Üyeliği KKTC’deki Kadın Örgütlerine Bırakıyoruz.	1	3,7
TOPLAM	27	100

Tablo – 10’da görüldüğü gibi Kadın Örgütlerimizin .18.5’i Dünya Sendikalar Federasyonu’na, .11.1’i Dünya’daki Türk Kadın Dernekleri’ne, .11,1’i de Aynı Görüşü Paylaştığını Savunan Partilerin Kadın Kolları’na üye olmak istediklerini belirttiler.

Örgütlerin Birleştirilmesi'nde Kuruluş Yeri

Tablo – 11

KKTC Kadın Örgütlerinin Birleştirilmesinde Kuruluş Yeri Neresi Olmalı

Kuruluş Yeri	N	%
Bizim Eşgüdümümüzde	-	-
.....Kuruluşunun Eşgüdümünde	-	-
Her Kuruluş Kendi Amaçları Doğrultusunda Çalışmalı Ancak Federasyon Halinde Üst Birim Oluşturmalı	23	85,1
Konfederasyon Halinde Birleştirilmeli	3	11,1
Kadın Örgütleri Eşitlik İlkesiyle Çalışmalı	1	3,7
Konsensus Temelini Benimsemeli		
TOPLAM	27	100

Tablo – 11’de görüldüğü gibi Kadın Örgütleri’nin .85.1’i olası bir birleşmede her kuruluşun kendi amaçları doğrultusunda çalışmasını ancak federasyon halinde üst birim oluşturulmasını belirtirken ,3.7’si de varolan seçenekleri desteklemeyip eşitlik ilkesi ve konsensus temelinde çalışılması gerektiğini belirtmiştir.

Serbest Uçlu Sorular

Bu bölümde kadın örgütlerinin en çok önem verdikleri düşüncelere yer verilmiştir.

- Tüm kadın örgütleri eşitlik ilkesinde çalışmalı öncelikle temel ilkelerde anlaşmalı karar verme, oy verme yerine konsensus temelinde çalışmalı
- Derneklerin yaptığı çalışmalar ada çapında yaygınlaştırılmalı.
- Dayanılmaya önem verilmeli.
- Hareket başlarsa herşey olur. Medya’da yer almak gibi.
- Hepberaber olursak toplum için faydalı şeyler yapabiliriz.
- Kadın Yönetici olmak için fazla özveri gereklidir.
- Kadınlar teşvik edici olmalıdır.
- Her örgütün kendi misyonu doğrultusunda çalışmaları vardır.
- Demokratik yapıda ayrı sivil toplum örgütlerine ihtiyaç vardır. Önemli konular için platform oluşturabilir.
- Konu bitince misyon tamamlanmış olur.
- Ortak yayın yapılması uzun süreli başarılı olamaz. Ortak Konular Belirleyip güç birleşimi yapabiliriz.
- Kadın örgütlerinin ortak paydası kadının güçlendirilmesi olmalı.
- Kadın örgütleri, yardım kuruluşları gibi çalışmamalı.

- Kadın Platformu'ndaki çalışmalarımız çok iyi bir deneyimdi.
- Örgütlerin politize olması, birleşmeye engeldir.
- Eğitim ve sağlık alanında yapılacak her çalışmada birleşmeliyiz.
- Feminist söylemlerle değil, birlikte kararlaştırarak herşey yapılabilir. Örneğin et pahalı olduğunda çıkıp protesto etmeliyiz.

BÖLÜM V

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde araştırmada elde edilen bulgular ile bu bulgular ışığında ileri sürülen öneriler üzerinde durulmaktadır.

Sonuç:

Kıbrıs adasında 1931'den günümüze kadar Kıbrıs Türk kadın derneklerine rastlamaktayız. Kadın derneklerimiz 1974 yılından sonra hem siyasal hem de nitel olarak yeterlilik göstermektedir. Kadın derneklerimiz Türkiye ve dünyadaki kadın hareketlerinin önem kazanmasıyla birlikte ülkemizde de önem kazanmıştır.

Ülkemizde bazı kadın dernekleri hükümetlerin programında olmasa da dünya kadın hareketi içinde yer almaya çaba harcamıştır. Örneğin Birleşmiş Milletler'in kadınlar için çıkardığı yasaları dünya ile aynı anda meclisimize taşıyabilmişlerdir. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde kadın derneklerimiz çok çeşitli amaçlarla kurulmuş derneklerdir. Derneklerimizin bir kısmı siyasi kadın kuruluşları olup seçim zamanlarında kadınlara yönelik çalışmalar yapar. Bir bölümü sendikaların kadın bürolarıdır ve amaçları sendikaların yönetimlerine daha çok kadın taşımaktır. Barış ve federal çözüm amacı taşıyan kadın derneklerimiz ise yurt ve dünya barışını ve ulusal çıkarlarımızı savunma için iki toplumlu çalışmalar da yapmıştır. Sadece kadının güçlenmesini, gelişmesini hedefleyen kadın derneklerimiz de vardır. Bir de bunların tümünü yapmaya çalışan kadın derneklerimize de rastladık. Kadın derneklerimiz 1994 yılından beri biraraya gelmeye çalışmıştır. Bu amaçla devlet bazında Kadın ve Aile Sorunları Birimi oluşturulmuştur. Bu birim şu an meclisten yasası çıkmasına rağmen işlerliğini sürdürememiştir. Kadın ve Aile sorunları biriminin başarısızlık nedenlerinden biri de seçimle iş başına gelen hükümetlerin atadığı bir kadının tarafsız olarak görülmemesidir.

Kadın derneklerimizin en ciddi birleşimi Kadın Platformu'nun oluşturulması ile olmuştur. Kadın Platformu'nun işleyişinde liderlik tek kişiye bırakılmıyor "uzlaşma yönetimine" başvuruluyordu.

Kıbrıs Türk Kadınlar Birliği, Kıbrıs Türk Üniversiteli Kadınlar Derneği, Yurtsever Kadınlar Birliği, Kadın Araştırmaları Merkezi, Barış ve Federal Çözüm İçin Kadın Hareketi'nden oluşan Kadın Platformu, ülkemiz için önemli kazanımlar elde etmiştir. Bu kazanımlardan biri Türk Aile Yasası'nın değiştirilmesi ve KKTC Meclisi'nden geçmesidir. Bir başka kazanım Birleşmiş Milletler'in Kadınlara Karşı Her Türü Ayrımcılığın Önlenmesi Uluslararası Sözleşmesi yasasının Meclisi'nde kabul edilmesidir.

Lefkoşa Kaymakamlığına kayıtlı olan kadın derneklerimizin sayısal ve nitel olarak yeterli görülmektedir. Kadın örgütlerinin bazıları arasında amaç birliği olduğu tesbit edilmiştir. Yönetim yapılarında paralellik vardır. Kadın örgütleri arasında işbirliği özellikle son yıllarda yeterli bulunmamaktadır.

Faaliyetlerinde kayde değer bir paralellik yoktur. Kıbrıs sorununa çözüm bulma için sürdürülen görüşmeler sürecinde kadın derneklerimizin büyük bir kısmı birlikte hareket etmiştir.

Öneriler:

- 1- Kadın Derneklerinin yöneticileri siyasal parti kimlikleriyle dernek kimliklerini ayrı tutmalı ve dernek çalışmalarına parti kimliğini karıştırmamalıdır.
- 2- Kadın dernekleri güçlerini birleştirmeli ve bir federasyon çatısı altında biraraya gelmelidirler. Federasyon yönetiminde “uzlaşma temeline” dayalı bir model benimsemelidirler.
- 3- Kıbrıs sorununun çözümünden sonra kadın derneklerimizin amaçları ve çalışmaları saht kadın sorunlarına yönelik olmalıdır.
- 4- Kadın dernekleri birbirleri ile daha çok işbirliği yapabilmelidir.
- 5- Kadın derneklerinin çalışmalarında paralellik bulunmalıdır.
- 6- Kadın dernekleri uluslararası kadın örgütleriyle bağlantı kurmalı, ilişkilerini geliştirmeli ve Kıbrıs Türk kadınının uluslararası temsiliyetini daha çok sağlamalıdır.
- 7- Bu araştırmada Kıbrıs Türk kesiminde bulunan kadın örgütlerinin yönetimlerinin analizi yapılmıştır. Bu konunun başka araştırmacılar tarafından doktora düzeyinde analizinin yapılmasında yarar vardır.

KAYNAKÇA

Altındağ, Meral. 1994 Osmanlı'da Kadın. Altın Kitapları İstanbul.

Atalay, Mürüvvet. ve Bahire Uzman. 1998 Kıbrıs Türkü'nün Değişim ve Gelişiminde Kıbrıs Türk Kadın Dernekleri. Doğu Akdeniz Üniversitesi Kıbrıs Araştırmaları Merkezi Yayınları. Mağusa.

Aytekin, Halil. 2001 KKTC'de Bayan Öğretmenlerin Örgütsel Katılım İle İlgili Beklentileri. Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Bilimleri Kongre Bildirisi.

Aytekin, Halil. 2000 Eğitim Sektöründe Cinsel Farklılaşmanın Yönetici Niteliklerine Etkisi. Erzurum Atatürk Üniversitesi 9. Eğitim Bilimleri Kongre Bildirisi.

Azgın, Fatma. 1998. Ülviye Mithat Feminist Buluşma. Lefkoşa.

Derzinevesi, Habib. 26 Aralık 2002 Kaşkay Türkleri'nde Kadının Yeri. Kıbrıs Gz. Lefkoşa.

A.B. Eğitim Seminerleri. Şubat 2002 ABD Kadın ve Fırsat Eşitliği CTP Eğitim Sekreterliği. Lefkoşa.

Çaha, Ömer. Nisan 1996 Sivil Kadın. Vadi Yayınları. Ankara.

Doğramacı, Emel. 1997 Türkiye'de Kadının Dünyası ve Bugünü. Türkiye İş Bankası Yayınları. İstanbul.

Ecevit, Yıldız. 1989 Kadın Dayanışması ve Kadın Örgütlenmeleri. 11. Tez Kitap No: 9 İstanbul.

Esin Çiğdem 2000. Türkiye’de Feminizm Kadın Hareketler ve Kadın Örgütleri

Heller Trudy 1997. Women And Men As Leaders in Business.

Kadın Eserleri Kütüphanesi ve Bilgi Merkezi Vakfı. 1994 Kadın Hareketinin Kurumsallaşması. Metis Yayınları. İstanbul.

Kamu Emekçileri Sendikaları Konfederasyonları. 1998 Birinci Kadın Kurultayı Tebliğleri Ankara.

KKTC Devlet Bakanlığı Başbakan Yardımcılığı Kadın ve Aile Sorunları Birimi. Şubat 2001 Birinci Kadın Kongresi Kongre Bildirileri. Lefkoşa.

KKTC Başbakanlık Devlet Planlama Örgütü. Ocak 2003. 2003 Geçiş Yılı Programı Lefkoşa.

KKTC Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı. Haziran 1999 (2000-2004) Kadın Özel İhtisas Komisyonu Raporu. Lefkoşa.

Palmel Margaret ve Beceerly Hyman 1993. Yönetimde Kadınlar.

Sarıcan Fulya. 2001. Kadın ve Erkek Yöneticilerin Liderlik Davranışları Arasındaki Davranışlar. Ankara. (Doktora Tezi)

T.C. Başbakanlık Kadın Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü. Aralık 2000 Avrupa Birliği Sürecinde Türkiye Cumhuriyeti Anayasası ve Kadın Erkek Eşitliği Politikası. Ankara.

T.C. Başbakanlık Kadın Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü. 2000 Türkiye’de Kadınlara Ait Girişimlerin Desteklenmesi. Ankara.

Talash, Gülay. 1996 Siyaset Çıkmazında Kadın. Ümit Yayınları. Ankara.

Tekeli, Şirin. 1990 Kadın Bakış Açısından 1980'ler Türkiye'si'nde Kadınlar.

İletişim Yayınları İstanbul.

Uludağ, Sevgül. Ağustos 1998 Kadınlar İçin Politikada Strateji ve Planlama. Kadın Araştırmaları Merkezi Yayınları. Lefkoşa.

Vekiloğlu Fulya 2000. Kadın Sivil Toplum Kuruluşları ve Güçlendirme (Yayınlanmamış Tez).

Yeşil, H. 1991 Kadın Sorunları Üzerine Yazılar. Dönüşüm Yayınları. İstanbul.

<http://www.bianet.org/yazdir.php>

<http://www.uçansupurge.org.-newhtml/academic>

Yenidüzen Gz. 1987-1989.

Kıbrıs Türk Kadınlar Birliği Tüzüğü 1953.

Kıbrıs Türk Kız İzci Örgütü Tüzüğü 1868.

Kıbrıs Türk Anneler Derneği Tüzüğü 1975.

Yurtsever Kadınlar Birliği Tüzüğü 1979.

Kıbrıs Türk Çalışan Kadınlar Birliği Tüzüğü.

Kıbrıs Türk Üniversiteli Kadınlar Birliği Tüzüğü. 1991.

Lefke ve Çevre Öncü Kadınlar Derneği Tüzüğü. 1992.

Balıkesiri Güzelleştirme Derneği Tüzüğü. 1995.

Ulusal Birlik Partisi Kadın Kolları Yönetmeliği. 1975.

Toplumcu Kurtuluş Partisi Kadın Kolları Yönetmeliği. 1976.

Demokrat Parti Kadın Kolları Yönetmeliği. 2002.

Cumhuriyetçi Türk Partisi Kadın Kolları Yönetmeliği. 1998.

Lefkoşa Sarayönü Inner Wheel Derneği Tüzüğü. 2000.

KKTC'DE KADIN ÖRGÜTLERİNİN ANALİZİ VE BİR YÖNETİM MODELİ ÖNERİSİ

Veri toplama aracı (soru cetveli)*

* Veriler araştırmacı tarafından toplanacak ve aşağıdaki temel sorulara cevap aranacaktır.

Soru Cetveli (KKTC'de Kadın Örgütleri'nin Analizi)

- 1- Adı:
- 2- Kısa Adı (Varsa):
- 3- Kuruluş Yılı:
- 4- Yasal Dayanağı:
 - () Kanun:
 - () Tüzük:
 - () Yönetmelik:
 - () Diğerleri (varsa):
- 5- Amacı:
- 6- Çalışma alanları:
- 7- Yönetim Yapısı:
 - Örgütü temsil yetkisi:
 - Örgütün Organları:
 - (1) Yönetim Kurulu:
 - (2) Genel Kurul:
 - (3) Denetleme Kurulu:

İsme bağlı olmaksızın
kısa bilgi alınacak.

- 8- Şubeler (varsa):
 - İsimleri:
 - Yeri:
 - Üye Sayısı:
- 9- Temsilcilikler (varsa):
 - İsimleri:
 - Yeri:
 - Üye Sayısı:
- 10- En çok işbirliği (güçbirliği) yaptığınız 3 kadın kuruluşunun ismini yazınız?
 - () 1.....
 - () 2.....
 - () 3.....

11- Bugüne kadar gerçekleştirdiğiniz (size göre) en önemli olan 3 çalışmayı yazınız?

() 1.....

() 2.....

() 3.....

12- Kadın Örgütlerinin birleştirilmesinin sağlanması size önerilse, öncelikle hangi amaçların gerçekleştirilmesine öncelik verirsiniz?

() 1.....

() 2.....

() 3.....

13- Uluslararası kadın örgütlerinden hangisine üye olmak istersiniz?

() 1.....

() 2.....

() 3.....

14- KKTC'de Kadın Örgütlerinin birleştirilmesini düşünürseniz, sizin kuruluşun yerinin nerede olmasını düşünürsünüz?

() 1. Bizim eşgüdümümüzde olmalıdır.

() 2. kuruluşun eşgüdümünde olmalıdır.

() 3. Her kuruluş kendi amaçları doğrultusunda çalışmalı, ancak federasyon halinde üst birim oluşturulmalıdır.

() 4. Konfederasyon halinde birleşmelidir.

15- Başka öneriniz varsa lütfen açıklayınız:

(Örneğin müşterek bir basın organı ya da kitap yayınlanmalıdır ...gibi)

Kadın Derneklerinin Birlikteliğini Gösteren Bilgilendirme Broşürü

Sevgili halkımız!

Kıbrıslı Türk kadınlar, anneler olarak ülkemizin geleceğini oluşturacak barış sürecinde söz sahibi olmak için biraraya geldik.

Geleceğimiz için hepimizin bu süreçte katkısı olması gerektiğine inanıyoruz.

Bildiğiniz gibi Kıbrıs'ta çözüm ve AB yolunda önemli bir adım olan 12 Aralık süreci kaçırılmıştır. Kıbrıs Türk halkı Kopenhag zirvesinde etkisiz bırakılmış ve komşularımız AB'ye adım atmıştır.

28 Şubat sürecini yaşadığımız şimdiki aşamada aynı hüsranı bir kez daha yaşamamak için yetkilileri çözüm ve barış için bu tarihi anlaşılmayı imzalamak üzere göreve davet ediyoruz.

Sevgili Halkımız,

Her iki toplumun da üzerinde anlaşabileceği bir çözüme varmanın yolu iyi niyetle ve istekle masaya oturmaktan geçmektedir. İnanıyoruz ki BM Genel Sekreteri Annan'ın her iki topluma da uzlaşma zemini olması için sunduğu plan çerçevesinde bugüne kadar mücadelesini verdiğimiz hakların çoğunu kazanmış bulunmaktayız. Bunlar arasında dönüşümlü başkanlık, siyasi eşitlik, hukuk ve egemenlik gibi haklar vardır. En önemlisi ise bunlarla beraber Kıbrıs Türk toplumunun belirsiz bir gelecekte kurtulması söz konusudur. Bunun karşılığında da toprak tavizi gündeme gelmiştir.

Annan Planının gerçekleşmemesi halinde ise 1960 Cumhuriyetinde var olan haklarımızla, yani azınlık olarak Doğu Alman modelinde olduğu gibi AB'ye girme ve siyasi egemenliğimizi yitirme vardır. Çok açıktır ki toprak kaybı işte o zaman bu model ile 1960 yasalarına uygun olarak gündeme gelecektir.

Bugün dikkatli olmaz ve 28 şubat sürecini kaçırsak dünya tarafından reddedilen, izole bir toplum haline geleceğimiz açıktır. Belirsiz bir gelecekte her türlü ambargonun devam edeceği, var olan göçün hızlanacağı ve yurt dışında olan genç değerlerin adaya geri dönmeyeceği bir ülke olmaya devam edeceğiz.

Biz analar evlatlarımızı daha fazla göç yollarına göndermek istemiyoruz.

Biz analar soğuk savaş ortamının sürmesini ve olası çatışmalarda ve savaşlarda evlatlarımızı yitirmek de istemiyoruz.

Şu anda komşumuz Kıbrıslı Rumlar AB'ye girmiştir.

Biz de haklarımızı koruyarak, azınlık durumuna düşmeden bize sunulan bu tarihi fırsatı değerlendirmeliyiz. Tüm Kıbrıs üzerindeki haklarımızdan feragat etmeden AB'ye girmeyi başarmalıyız. 28 Şubat 2003 tarihi işte böyle bir tarihi fırsattır.

TÜM HALKIMIZA ÇAĞRIMIZDIR. GELİNİZ GELECEĞİMİZİ BİRLİKTE KURALIM!

CÖZÜM VE AB İÇİN KADIN GİRİŞİMİ

(YURTSEVER KADINLAR BİRLİĞİ, KADINDAN YAŞAMA DESTEK DERNEĞİ, K.T. ÜNİVERSİTELİ KADINLAR DERNEĞİ, KADIN ARAŞTIRMALARI MERKEZİ, KTAMS KADIN BÜROSU, KTÖS KADIN BÜROSU, KTOEÖS KADIN BÜROSU, BARIŞ VE FEDERAL ÇÖZÜM İÇİN KADIN HAREKETİ)

25 Şubat 2003

**KADINLARA KARŞI HER TÜRLÜ
AYIRIMCILIĞIN ÖNLENMESİ
ULUSLARARASI SÖZLEŞMESİ**

Bu sözleşmeye taraf olan devletler,

Birleşmiş Milletler yasasının temel insan haklarına, insan itibar ve kıymetine ve erkeklerle kadınların eşit haklara sahip olmaları gerektiğine inancı tekrar teyit ettiğini kaydederek,

İnsan Hakları Evrensel Beyannamesinin, insanlara karşı ayırımıcılığın kabul edilemezliği prensibini teyit ettiğini ve tüm insanların özgür doğduğunu ve eşit itibar ve haklara sahip olduklarını ve bu beyannamede böylece öne sürülen tüm haklar ve hürriyetlerin cinsiyete dayalı olanlar dahil hiçbir ayırıma tabi kılınmaksızın herkes tarafından kullanılabilceğini beyan ettiğini kaydederek,

İnsan Hakları Sözleşmelerine taraf devletlerin, kadınlar ile erkeklerin tüm ekonomik, sosyal, kültürel, medeni ve siyasi haklardan eşit olarak yararlanmalarını temin mükellefiyeti bulunduğunu kaydederek,

Birleşmiş Milletler ve ona bağlı ihtisas kuruluşları nezaretinde kabul edilmiş ve erkeklerle kadınların eşitliğini sağlamaya çalışan uluslararası sözleşmeleri gözönünde tutarak;

Ayrıca Birleşmiş Milletler ve ona bağlı ihtisas teşekküllerinin kabulettiği erkek ve kadınların haklarının eşitliğini sağ-

lamayı amaçlayan kararları, beyanları ve tavsiyeleri de dikkate alarak;

Ancak, bu çeşitli belgelere rağmen kadınlara karşı ayrımcılığın hâlâ devam etmekte olduğundan endişe duyarak,

Kadınlara karşı ayrımcılığın, hak eşitliği ve insan şeref ve haysiyetine saygı ilkelerini ihlâl ettiğini, kadınların erkeklerle eşit olarak ülkelerinin siyasi, sosyal, ekonomik ve kültürel hayatlarına katılmalarını engellediğini, toplumun ve ailenin refahının artmasına engel teşkil ettiğini ve kadınların ülkeleri ve insanlık hizmetinde kullanabilecekleri olanaklarını geliştirmelerini zorlaştıracığını kaydederek,

Yoksulluk hallerinde kadınların yiyecek, sağlık, eğitim, öğretim ve iş bulma ve sair ihtiyaçlarının karşılanması bakımından en az imkana sahip olduklarından endişe duyarak;

Hakkaniyet ve adalete dayalı yeni uluslararası ekonomik düzenin kurulmasının, kadınlara erkekler arasındaki eşitliği sağlamak için önemli bir aşama teşkil edeceğine inanarak;

Apartheid'in, ırkçılığın her şeklinin, ırk ayrımının, sömürgeciliğin, yeni sömürgeciliğin, saldırganlığın, yabancı devlet işgal ve hakimiyetinin ve ülkelerin iç işlerine müdahale etmenin ortadan kaldırılmasının, erkekler ile kadınların eşit haklardan yararlanmaları için yeterli olduğunu önemle belirterek;

Uluslararası barış ve güvenliğin kuvvetlendirilmesinin, uluslararası gerilimin azaltılmasının, sosyal ve ekonomik sistemlerine bakılmaksızın bütün ülkeler arasında karşılıklı işbirliğinin, genel ve tam silahsızlanmanın ve özellikle sıkı ve etkili bir uluslararası denetim altında nükleer silahsızlanmanın, ülkeler arasındaki ilişkilerde, adalet, eşitlik ve karşılıklı menfaat ilkelerinin tecrübesi ve yabancı ve sömürge yönetimi veya yabancı işgali altında bulunan yerlerdeki halkların kendi

kaderlerini tayin ve bağımsızlık elde etme hakları kadar ulusal hükümler ve toprak bütünlüklerine saygının gerçekleşmesinin, sosyal gelişme ve kalkınmaya ve bunun bir sonucu olarak da, erkeklerle kadınlar arasında tam bir eşitliğin elde edilmesine katkıda bulunacağını teyit ederek,

Bir ülkenin tam ve eksiksiz kalkınmasının, dünyada refahın ve barışın elde edilmesinin, kadınların erkeklerle eşit şartlarda her alanda azami katkılarına gerektirdiğine inanarak,

Kadınların ailenin refahına ve toplumun kalkınmasına yaptıkları büyük katkının henüz tam olarak idrak edilmediğini, analığın sosyal ehemmiyeti ve ana ve babanın aile içinde ve çocukların büyüülmesindeki rollerini gözönünde bulundurarak ve kadınların nesillerin üremesindeki önemli rolünün aile içinde ayırma neden olmaması gerektiğini nitekim çocukların yetiştirilmelerinin kadın ve erkek ile toplumun tamamının sorumluluk paylaşmalarını gerektirdiğini vakıf olarak,

Erkeklerle kadınlar arasında tam bir eşitliğin gerçekleşmesi için kadınlar ile erkeklerin toplumdaki geleneksel rollerinde bir değişiklik ihtiyacı bulunduğunu vakıf olarak,

Kadınlara Karşı Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Beyannamesinde yer alan ilkeleri uygulamaya ve bu maksatla bu nevi ayrımcılığın her şekli ve tezahürünün ortadan kaldırılması için gerekli tedbirleri almaya kararlı olarak,

Aşağıdaki hususlarda anlaşmışlardır:

BÖLÜM I

Madde 1 -

İşbu sözleşmeye göre, "kadınlara karşı ayırım" deyiimi kadınların, medeni durumlarına bakılmaksızın ve kadın ile erkek eşitliğine dayalı olarak politik, ekonomik, sosyal, kültürel, medeni veya diğer sahalardaki insan hakları ve temel öz-

gürlüklerinin tanınmasını, kullanılmasını ve bunlardan yararlanılmasını engelleyen veya ortadan kaldıran veya bunu amaçlayan ve cinsiyete bağlı olarak yapılan herhangi bir ayırımı, mahrumiyet veya kısıtlama anlamına gelecektir.

Madde 2 -

Taraf devletler, kadınlara karşı her türlü ayırımı kınar, tüm uygun yollardan yararlanarak ve gecikmeksizin kadınlara karşı ayırımı ortadan kaldıracı bir politika izlemeyi kabul eder ve bu amaçla aşağıdaki hususları taahhüt ederler:

a) Kadın ile erkek eşitliği ilkesini kendi ulusal anayasalarına ve diğer ilgili yasalara, henüz girmemişse dahil etmeyi ve yasalar ile ve diğer uygun yollarla bu ilkenin uygulanmasını sağlamayı,

b) Kadınlara karşı her türlü ayırımı yasaklayan ve gerekli yerlerde müeyyideler de ihtiva eden yasal ve diğer uygun önlemleri kabul etmeyi,

c) Kadın haklarının erkeklerle eşit olarak yasal himayesini tesis etmeyi ve yetkili ulusal mahkemeler ve diğer kamu kuruluşları aracılığıyla kadınların her türlü ayırma karşı etkin himayesini sağlamayı,

d) Kadınlara karşı herhangi bir ayırıcı hareket yapılmasından veya uygulanmasından kaçınmayı ve kamu yetkilileri ile kuruluşlarının bu yükümlülüğe uyumlu olarak hareket etmelerini sağlamayı,

e) Herhangi bir kişi, kuruluş veya teşebbüsün kadınlara karşı ayırım yapmasını önlemek için bütün uygun önlemleri almayı,

f) Kadınlara karşı ayrımcılık teşkil eden mevcut yasa, yönetmelik, adet ve uygulamaları, tadil veya feshetmek için ya-

sal düzenlemeler de dahil gerekli bütün uygun önlemleri almayı,

g) Kadınlara karşı ayrımcılık teşkil eden bütün ulusal cezai hükümleri ilga etmeyi.

Madde 3 -

Taraf devletler özellikle politika, sosyal, ekonomik ve kültürel sahalarda olmak üzere bütün alanlarda, erkeklerle eşit olarak insan hakları ve temel özgürlüklerinden yararlanmalarını ve bu hakları kullanmalarını garanti etmek amacıyla, kadının tam gelişmesini ve ilerlemesini sağlamak için yasal düzenleme dahil bütün uygun önlemleri alacaklardır.

Madde 4 -

1. Kadın ve erkek eşitliğini fiilen sağlamak için taraf devletlerce alınacak geçici ve özel önlemler, işbu sözleşmede belirtilen cinsten bir ayırım olarak mütalaa edilmeyecek ve hiçbir şekilde eşitsizlik veya farklı standartların muhafazası sonucunu doğurmayacaktır. Fırsat ve uygulama eşitliği hedeflerine ulaşıldığı zaman bu tedbirlere son verilecektir.

2. Anneliğin himayesi maksadıyla işbu sözleşmede belirtilenler dahil, taraf devletlerce alınacak özel önlemler ayrımcı olarak nitelendirilmeyecektir.

Madde 5 -

Taraf devletler aşağıdaki bütün uygun önlemleri alacaklardır:

a) Her iki cinsten birinin aşağılığı veya üstünlüğü fikrine veya kadın ile erkeğin kalıplaşmış rollerine dayalı ön yargıların, geleneksel ve diğer bütün uygulamaların ortadan kaldırılmasını sağlamak amacıyla kadın ve erkeklerin sosyal ve kültürel davranış kalıplarını değiştirmek,

b) Anneliğin sosyal bir görev olarak anlaşılmaması ve çocukların yetiştirilmesi ve gelişiminde kadın ve erkeğin ortak sorumluluğunun tanınmasını öngören ve her halükarda çocukların menfaatlerini her şeyden önce gözeten anlayışa dayanan bir aile eğitimi sağlamak.

Madde 6 -

Taraf devletler, kadın ticareti ve fahişeliğin istismarının her şekliyle önlenmesi için yasama dahil gerekli bütün önlemleri alacaklardır.

Madde 7 -

Taraf devletler, ülkenin politika ve kamu hayatında, kadınlara karşı ayırımı önlemek için tüm tedbirleri alacaklar ve özellikle kadınlara erkeklerle eşit şartlarla aşağıdaki hakları sağlayacaklardır:

a) Bütün seçimlerde ve halk oylamalarında oy kullanmak ve halk tarafından seçilen organlara seçilebilmek.

b) Hükümet politikasının hazırlanmasına ve uygulanmasına katılmak, kamu görevinde bulunabilmek ve hükümetin her kademesinde kamu görevleri ifa etmek.

c) Ülkenin kamu ve politik hayatı ile ilgili hükümet dışı kuruluşlara ve derneklere iştirak etmek.

Madde 8 -

Taraf devletler, kadınlara, erkeklerle eşit şartlarda ve hiçbir ayırım gözetmeksizin, hükümetlerini uluslararası düzeyde temsil etmek ve uluslararası kuruluşların faaliyetlerine katılmak fırsatını sağlamak için gerekli bütün tedbirleri alacaklardır.

Madde 9 -

1. Taraf devletler, tabiiyetin kazanılmasında, değiştirilmesinde veya muhafazasında kadınlara erkekler ile eşit haklar tanıyacaklar ve özellikle bir yabancıyla evlenmenin veya evlilik sırasında kocanın tabiiyetini değiştirmesinin, kadının da otomatik olarak tabiiyet değiştirmesine, tabiiyetsiz kalmasına veya kocasının tabiiyetini zorla almasına yol açmamasını temin edeceklerdir.

2. Taraf devletler, çocukların tabiiyeti konusunda kadınlara erkeklerle eşit haklar sağlayacaklardır.

Madde 10 -

Taraf devletler, özellikle aşağıdaki konularda kadın erkek eşitliği esasına dayanarak eğitimde erkeklerle eşit hakka sahip olmalarını sağlamak için kadınlara karşı ayırımı önleyen bütün uygun tedbirleri alacaklardır:

a) Meslek ve sanat yönlendirilmesinde kırsal ve kentsel alanlarda bütün dallardaki eğitim kurumlarına girişte ve diploma almada okul öncesi, genel, teknik, mesleki ve yüksek teknik eğitimde ve her çeşit mesleki eğitimde eşit şartların sağlanması,

b) Kadınların erkeklerle aynı ders programlarından yararlanmaları, aynı sınavlara katılmaları, aynı seviyedeki niteliklere sahip eğitim görevlilerine, okul, bina ve malzemesine sahip olmaları,

c) Kadın ve erkeğin rolleriyle ilgili kalıplaşmış kavramların eğitimin her şeklinden ve kademesinden kaldırılması ve bu amaca ulaşılması için muhtelif eğitimin ve diğer eğitim şekillerinin teşvik edilmesi, özellikle ders kitaplarının ve okul programlarının yeniden gözden geçirilmesi ve eğitim metotlarının bu amaca göre düzenlenmesi,

d) Burs ve diğer eğitim yardımlarından faydalanmaları için kadınlara erkeklerle eşit fırsatların tanınması,

e) Özellikle kadın ve erkekler arasında mevcut eğitim açığını en kısa zamanda kapatmaya yönelik yetişkin ve görevsel okuma-yazma öğretim programları dahil, sürekli eğitim programlarına katılabilme için erkeklerle eşit fırsatların verilmesi.

f) Kız öğrencilerin okuldan ayrılma nisbetlerinin düşürülmesi ve okuldan erken ayrılan kız ve kadınlar için eğitim programları düzenlenmesi,

g) Spor ve beden eğitimi faaliyetlerine faal olarak katılmaları için erkeklerle eşit fırsatların tanınması,

h) Kadınların ailelerin sağlık ve refahını sağlamaya yardım edecek, aile planlaması bilgisi dahil özel eğitici bilgiyi temin etmeleri.

Madde 11 -

1. Taraf devletler, istihdam alanında kadınlara karşı ayrımı önlemek ve kadın erkek eşitliği esasına dayanarak eşit haklar sağlamak için özellikle aşağıda belirtilen konularda bütün uygun önlemleri alacaklardır:

a) Bütün insanların vazgeçilmez hakkı olan çalışma hakkı,

b) İstihdam konularında eşit seçim kriterleri uygulanması da dahil, erkeklerle eşit istihdam imkânlarına sahip olma hakkı,

c) Serbest olarak meslek ve iş seçme hakkı, terfi, iş güvenliği, hizmetin tüm şartları ve avantajlarından faydalanma hakkı, çiraklık, ileri mesleki eğitim ve bilgi yenileme eğitimi dahil mesleki eğitim ve mükemmeliyet eğitimi görme hakkı,

d) Sosyal yardımlar dahil eşit ücret hakkı, eşdeğerdeki işte eşit muamele ve işin cinsinin değerlendirilmesinde eşit muamele görme hakkı,

e) Ücretli izinle birlikte, özellikle emeklilik, işsizlik, hastalık, sakatlık ve yaşlılık ve diğer çalışmama hallerinde sosyal güvenlik hakkı,

f) Emniyetli şartlar içinde çalışma hakkı ve sağlığın ve bu meyanda doğurganlığın korunması hakkı.

2. Evlilik ve analık sebebiyle kadınlara karşı olan ayrımı önlemek ve etkin çalışma hakkını sağlamak amacıyla taraf devletler uygun önlemleri alacaklardır.

a) Hamilelik ve analık izni sebebiyle veya evliliğe bağlı olarak; işten çıkarma ayrımını yasaklamak, bu ayrımı yapanları cezalandırmak,

b) Önceki iş, kıdem ve sosyal haklar kaybedilmeksizin ücretli olarak analık izni veya benzeri sosyal içerikli tazminatlar vermek,

c) özellikle çocuk bakımevleri ağının tesisi ve geliştirilmesi yoluyla anne ve babanın aile yükümlülüklerini, görev sorumlulukları ve kamu hayatına katılma ile birleştirmeyi mümkün kılan destekleyici sosyal hizmetlerin sağlanmasını teşvik etmek,

d) Hamilelik süresince zararlı olduğu kanıtlanan işlerde kadınlara özel koruma sağlamak.

3. Bu maddede yer alan konulara ilişkin koruyucu yasalar bilimsel ve teknik bilgi ışığı altında devrevi olarak yeniden gözden geçirilecek ve gerekirse tadil, ilga veya temdit edilecektir.

Madde 12 -

1. Taraf devletler, aile plânlaması dahil sağlık bakım hizmetlerinden kadın ve erkeğin eşit olarak yararlanması için, sağlık bakımından kadınlara karşı ayırımı ortadan kaldıran bütün önlemleri alacaklardır.

2. Bu maddenin 1. paragrafında öngörülen hükümler saklı kalmak kaydıyla taraf devletler kadına hamilelik, lohusalık ve doğum sonrası dönemde gerekli hizmetleri sağlayacaklar, hamilelik ve emzirme sırasında yeterli beslenme ile birlikte, gerektiğinde bedava hizmet vereceklerdir.

Madde 13 -

Taraf devletler kadınlara karşı ekonomik ve sosyal hayatın diğer dallarında erkeklerle kadınların eşit olarak haklardan yararlanabilmelerini sağlayarak kadınlara karşı ayrımcılığın önlenmesi için gerekli tedbirleri ve özellikle aşağıdaki tedbirleri alacaklardır:

- a) Aile zammı hakkı,
- b) Banka kredisi, ipotek ve diğer mali krediler elde etme hakları,
- c) Eğlence, spor ve kültürel hayatın bütün veçhesine katılma hakları.

Madde 14 -

Taraf devletler, kırsal kesim kadınlarının, karşılaştıkları özel sorunları ve ekonominin parasal olmayan sektöründeki çalışmaları dahil ailelerinin ekonomik bakımdan ayakta kalması için oynadıkları belirgin rolü gözönünde tutacak ve işbu sözleşme hükümlerinin kırsal kesimdeki kadınlara uygulanmasını sağlamak için gerekli bütün tedbirleri alacaklardır.

2. Taraf devletler, kadın ve erkeklerin eşitliği prensibine dayanarak, kırsal kalkınmaya katılmalarını ve bundan yararlanmalarını sağlamak için, kırsal kesimdeki kadınlara karşı ayırımı ortadan kaldıran tüm uygun tedbirleri alacaklar ve özellikle kırsal kesim kadınlarına aşağıdaki hakları sağlayacaklardır:

- a) Her seviyedeki kalkınma plânlarının müzakere ve uygulanmasına katılmak,
- b) Aile plânlaması konusunda bilgi, danışma ve hizmetler de dahil olmak üzere yeterli sağlık hizmetlerinden faydalanmak,
- c) Sosyal güvenlik programlarından doğrudan yararlanmak,
- d) Teknik kabiliyetlerini geliştirmek amacıyla tüm toplumsal ve yaygın hizmetler ile birlikte görevsel okur-yazarlık dahil resmi ve gayri resmi eğitim ve öğretimin her türünden yararlanmak,
- e) Ekonomik fırsatlardan kendi işinde çalışma veya tam istihdam yoluyla eşit olarak yararlanmak amacıyla kendi kendine yardım grupları ve kooperatifler oluşturmak,
- f) Bütün toplumsal faaliyetlere katılmak,
- g) Toprak ve tarım reformunda ve bunun yanı sıra yeniden iskân projelerinde eşit muamele ve tarımsal kredi ve borçlanma, pazarlama kolaylıkları ile uygun teknolojiden yararlanmak,
- h) Özellikle konut, sağlık, elektrik ve su temini, ulaştırma ve haberleşme konularında yeterli yaşam standartlarından yararlanma haklarını sağlamak.

2. Komite üyeleri taraf devletlerin aday listesinden gizli oy ile seçilecektir. Her taraf devlet kendi vatandaşlarından bir kişiyi aday gösterebilecektir.

3. İlk seçim işbu sözleşmenin yürürlüğe girmesinden altı ay sonra yapılacaktır. BM Genel Sekreteri seçimlerden en az üç ay önce taraf devletlere adaylarını iki ay içinde bildirmelerini isteyen bir mektup gönderecektir. Genel Sekreter, aday gösteren taraf devletleri de belirtmek suretiyle, adayların listesini alfabetik sıraya göre hazırlayacak ve taraf devletlere gönderecektir.

4. Komite üyelerinin seçimi, BM Genel Merkezinde, Genel Sekreter tarafından çağırılmış taraf devletler toplantısında yapılacaktır. Taraf devletlerin üçte ikisinin (nisap) vetersayı, oluşturacağı toplantıda, en fazla oy alanlar ile toplantıda hazır bulunan ve oy veren taraf devletler temsilcilerinin salt çoğunluğunun oylarını alan adaylar Komiteye seçileceklerdir.

5. Komite üyeleri 4 yıllık bir dönem için seçileceklerdir. Bununla beraber, ilk seçimde seçilen dokuz üyenin süresi ikinci senenin sonunda bitecek, dokuz üyenin isimleri ilk seçimden hemen sonra komite başkanı tarafından kura ile tespit edilecektir.

6. Komitenin 5 ilâve üyesinin seçimi 35. onay veya katılmayı müteakip bu maddenin 2, 3 ve 4. paragrafları hükümlerine göre yapılacaktır. Bu şekilde seçilen iki yedek üyenin görev süresi iki sene sonunda sona erecek ve bu iki üyenin ismi komite başkanı tarafından kura ile tespit edilecektir.

7. Arızı münhal yerlerin doldurulması için, uzmanının komitedeki görev süresi sona eren taraf devlet kendi vatandaşları arasında, komitenin onayına bağlı olmak üzere, başka bir uzmanı atar.

8. Komite üyeleri, BM Genel Kurulunun onayı ile ve genel kurulun, komitenin sorumluluğunun önemini gözönünde tutarak kararlaştıracakları şartlar ve hükümlerle, Birleşmiş Milletler'den ücret alacaklardır.

9. Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri, işbu sözleşme uyarınca komitenin görevlerini etkin bir şekilde yerine getirebilmesi için, gerekli personel ve kolaylıkları sağlayacaktır.

Madde 18 -

1. Taraf devletler, işbu sözleşme hükümlerine etkinlik kazandırmak ve kaydedilen ilerlemeleri belirtmek amacıyla aldıkları yasal, adli, idari ve diğer önlemler hakkındaki bir raporu,

a) Sözleşmenin, ilgili devlet bakımından yürürlüğe girmesini takiben bir yıl içinde,

b) Bilâhare, her dört yılda bir ve ileride de komitenin talep ettiği zamanlarda, komite tarafından incelemek üzere, BM Genel Sekreterine sunmayı taahhüt ederler.

2. Raporlarda, işbu sözleşme yükümlülüklerinin gerçekleştirilmesini etkileyen unsurlar ve güçlükler belirtilebilir.

Madde 19 -

1. Komite kendi usul kurallarını saptayacaktır.

2. Komite, görevlilerini 2 yıllık bir süre için seçecektir.

Madde 20 -

1. Komite işbu sözleşmenin 18. maddesi uyarınca sunulan raporları incelemek üzere normal olarak senede bir kere ve azami iki hafta süre için toplanacaktır.

2. Komite toplantıları Birleşmiş Milletler Merkezinde veya komite tarafından uygun bulunan herhangi bir yerde yapılacaktır.

Madde 21 -

1. Komite, Ekonomik ve Sosyal Konsey aracılığıyla faaliyetleri hakkında BM Genel Kuruluna yıllık raporlar sunacak ve taraf devletlerden sağlanan bilgiler ve raporların incelenmesine dayanarak tekliflerde ve genel tavsiyelerde bulunabilecektir. Bu teklif ve genel tavsiyeler, taraf devletlerin olabilecek yorumlarıyla birlikte komite raporuna dahil edilecektir.

2. Genel Sekreter, komite raporlarını Kadınların Statüsü Komisyonunun bilgisine sunacaktır.

Madde 22 -

İhtisas kuruluşları, faaliyet alanlarına giren işbu sözleşme hükümlerinin uygulanmasının görüşülmesi sırasında temsil edilme hakkına sahip olacaklardır. Komite, ihtisas kuruluşlarını, sözleşmenin uygulanması hususunda, faaliyet alanlarına giren konularda raporlar sunmaya davet edebilir.

Madde 23 -

İşbu sözleşmedeki hiçbir husus kadın ve erkek eşitliğinin gerçekleşmesinde daha etkin olan,

a) Taraf devletin yasasındaki veya

b) O devlet için yürürlükte olan herhangi bir Uluslararası sözleşme, antlaşma veya anlaşmadaki hükümleri etkilemeyecektir.

Madde 24 -

Taraf devletler işbu sözleşme ile tanınan hakların tam olarak gerçekleştirilmesi için ulusal seviyede gerekli bütün önlemleri almayı taahhüt ederler.

Madde 25 -

1. İşbu sözleşme bütün devletlerin imzasına açık olacaktır.
2. Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri işbu sözleşmenin depozitörü olarak tayin edilmiştir.
3. İşbu sözleşme onaya bağlıdır. Onay belgeleri BM Genel Sekreterine tevdi edilecektir.
4. İşbu sözleşme bütün devletlerin katılmasına açıktır. Katılma belgesinin BM Genel Sekreterine tevdi edilmesiyle katılma gerçekleşecektir.

Madde 26 -

1. İşbu sözleşmenin tadili teklifi taraf devletlerden biri tarafından herhangi bir zamanda Birleşmiş Milletler Genel Sekreterine hitaben yazılı bir başvuru ile yapılabilir.
2. BM Genel Kurulu gerekli gördüğü takdirde böyle bir teklifle ilgili olarak yapılacak işlem hakkında karar verecektir.

Madde 27 -

1. İşbu sözleşme 20. onaylama veya katılma belgesinin Birleşmiş Milletler Genel Sekreterine tevdi edilmesini takip eden 30'uncu gün yürürlüğe girecektir.
2. 20'nci onay veya katılma belgesinin tevdiinden sonra, işbu sözleşmeyi onaylayan veya katılan her devlet için sözleşme, kendi onay veya katılma belgesinin tevdiinden sonraki 30'uncu gün yürürlüğe girecektir.

Madde 28 -

1. BM Genel Sekreteri, onaylama veya katılma sırasında yapılan çekincelerin metinlerini alacak ve bütün taraf devletlere dağıtılabacaktır.

2. İşbu sözleşmenin hedef ve amacına uymayan hiçbir çekinceye müsaade edilmeyecektir.

3. Çekinceler, BM Genel Sekreterine hitaben herhangi bir zamanda yapılacak ihbar ile geri alınabilir. Genel Sekreter bu ihbardan bütün devletleri haberdar edecektir. Böyle bir ihbar alındığı tarihte geçerli olacaktır.

Madde 29 -

1. İki veya daha fazla taraf devlet arasında işbu sözleşmenin yorumu veya uygulamasından doğan ve müzakere ile çözümlenemeyen herhangi bir uyuşmazlık, birinin talebi ile hakem kuruluna götürülecektir. Taraflar tahkimname talebinden itibaren 6 ay içinde hakem kurulunun teşekkül tarzında anlaşmazlarsa, taraflardan herhangi biri uyuşmazlığı Uluslararası Adalet Divanına, Divan Statüsü uyarınca götürebilir.

2. Taraf devletlerden her biri işbu sözleşmenin imzalanması veya onayı sırasında veya katılma sırasında, kendisini bu maddenin birinci paragrafı ile bağlı saymadığını beyan edebilir. Diğer taraf devletler, böyle bir çekince koymuş olan taraf devlet karşısında aynı paragrafı ile bağlı olmayacaktır.

3. Bu maddenin 2. paragrafına göre çekince koyan her taraf devlet, BM Genel Sekreterine ihbarda bulunarak her zaman çekincesini geri alabilir.

Madde 30 -

Arapça, Çince, İngilizce, Fransızca, Rusça ve İspanyolca metinlerinin eşit derecede geçerli olduğu işbu sözleşme Birleşmiş Milletler Genel Sekreterince muhafaza edilecektir.

Yukarıdaki hususları tasdiklen, imzaları aşağıda bulunan yetkili temsilciler işbu sözleşmeyi imzalamışlardır.

KADIN ÇALIŞMALARI UYGULAMA **TASLAK PLANI**

I. KADINLARIN EĞİTİMİ VE ÖĞRENİMİ

K.K.T.C’de kız çocuklarının okul öncesi eğitimi ile genel, teknik, mesleki ve yüksek öğretimden yararlanmasını engelleyen yasalar yoktur. Ancak kırsal - kentsel kesimlerle değişik gelişmişlik düzeyindeki kesimleri arasında, kadınlarla erkeklerin arasında belirgin farklar görülmektedir.

Ayrıca kadının eğitimi ve öğrenimi başlığı altında; yalnız öğrenim değil, sağlık, gelenek-görenek, sağlığı yerinde anne ve eş olabilmek gibi konular hakkında kadının eğitilmesi, bilgi sahibi yapılmasının da irdelenmesi gerekmektedir. Durum bu açıdan değerlendirildiği zaman yine hiç de iç açıcı olmayan tablolarla karşılaşmaktadır.

Kadınların eğitimi ve öğrenimi incelenirken medyanın da gözardı edilmemesi gerekiyor. Bunu iki şekilde değerlendirebiliriz. Birincisi medya’nın eğitim amacıyla kullanılabilmesi; ikincisi ise medyanın kadını bir meta olarak değerlendirmesinin önlenmesine çalışılmasıdır.

Tüm bunların yanında, eğitimde kadına bakış açısı hala gelenekselliğini korumakta, okul kitaplarında cinsiyet yapan ifadeler ve öğeler bulunmaktadır.

HEDEF UYGULAMALAR

- 1- Bütün düzeylerde okul programlarının ve eğitim materyallerinin taranarak cinsiyet ayrımına yol açabilecek anlatım, anlayış ve kalıplaşmış yargılardan arındırılması;
- 2- Kadın sorunlarına duyarlı eğitim materyali hazırlanarak, özellikle öğretmenlerin hizmetiçi eğitimlerinde ve öğretmenlik formasyonu programlarında kullanılması;
- 3- Kadının eğitime uygun olarak hazırlanmış materyallerin eğitimciler ve uygulayıcılar tarafından özümsemesi ve amacına uygun kullanılabilmesi için hizmet içi eğitim verilmesi yönünde Eğitim ve Kültür Bakanlığı ile işbirliğine gidilmesi;
- 4- Kurslar, toplantılar (Eğitim Bakanlığı- Sağlık Bakanlığı-Başbakan Yardımcılığı-Kadın Örgütleri İşbirliği ile) düzenlenerek, mesleki eğitimlerin yanı sıra, okuma-yazma, sağlık bilgisi, aile planlaması, beslenme, anne-çocuk, aile-çocuk ilişkileri gibi temel bilgilerin verilmesi;

- 5- Kadınlara verilen kursların, aile ekonomisine ve kalkınmaya katkısı göz önünde bulundurularak, yaygın eğitimin gelir getirici faaliyetlere yönlendirilmesi;
- 6- Kadın eğitiminde kütüphanelerin (kitabın) önemi nedeniyle her türlü (okul kütüphaneleri dahil) kütüphanede kadınla ilgili bölüm oluşturulması, kadınla ilgili ve kadınların yazdığı her türden bilgi-belge ve dökümanın yer aldığı “ Kadın Eserleri “ kütüphanelerinin (bölümlerinin) oluşturulması, yaygınlaştırılması;
- 7- Kadınlara da hizmet veren her türden kurum, kuruluş ve merkezin çalışma saatlerini, kadınların katılımını sağlayacak biçimde esnekletirmesi;
- 8- Örgün eğitimde, eğitsel çalışmalar çerçevesinde ilköğretimde en az bir, orta öğretimde en az iki sömestr boyunca jinekologlar, çocuk gelişimi uzmanları, psikologlar, psikiyatristler ve toplumbilimciler tarafından cinsel eğitimler verilmesi, eğitim programları oluşturulması amacıyla Eğitim ve Kültür Bakanlığına öneride bulunması;
- 9- Eğitim politikasının kadının demokratik katılımını arttırarak ve kadında siyasal bilinç oluşmasını sağlayacak yönde yeniden düzenlenmesi;

II. KADIN VE SAĞLIK

Yeterli istatistikler yapılmadığı için K.K.T.C’de kadın sağlığı, doğurganlık, aile planlaması konularında sağlıklı verilerimiz bulunmamakta ancak bu konuda eksiklerimiz olduğu bilinmektedir.

“kadının eğitimi ve öğrenimi” başlığı altında, kadının cinsel eğitimi hedef uygulamalar arasına alınmıştır. Ancak yalnızca eğitim yeterli değildir. Bu yönde politikalar oluşturulmalıdır.

HEDEF UYGULAMALAR

- 1- Kadınlara yönelik cinsel eğitim, üreme sağlığı ve bakım hizmetlerinin sağlanması;
- 2- Kadının istediği kadar ve istediği aralıklarda çocuk doğurma hakkı konusunda bilinçlendirme kampanyaları düzenlenmesi;
- 3- Sunulan hizmetlerin coğrafi bölgeler ve yerleşimler arasında farklılığı ortadan kaldıracak biçimde düzenlenmesi;

- 4- Kadınların kolayca ulaşabilecekleri danışmanlık merkezlerinin kurulması ve yaygınlaştırılması, işler halde tutulması;
- 5- Her türden sağlık kuruluşunda kadınlara özgü sağlık sorunlarıyla ilgili birimler (menapoz, erken tanı gibi) kurulması ve yaygınlaştırılması;
- 6- Nitelikli aile planlaması hizmetlerinin (danışmanlık, ulaşılabilirlik, yöntem seçeneği, eğitilmiş personel), hasta hakları da (bilgi alma, erişebilirlik, güvenilirlik, gizlilik, devamlılık) dikkate alınarak yaygınlaştırılması;
- 7- Hizmet veren personelin bilgi ve becerisinin artırılması, personel hareketliliğinin engellenmesi;
- 8- Kadın ve erkeklerin istenmeyen gebeliklerin önlenmesinde sorumluluk bilincinin artırılması için gerekli eğitim, danışmanlık ve uygulama hizmetlerinin yaygınlaştırılması;
- 9- Kadın sağlığı hizmetlerinde kaynak oluşturmak, hizmeti yaygınlaştırmak, uygun teknolojileri getirmek ve kalite geliştirme konusunda işbirliği yapmak üzere, özel sektör ve gönüllü kuruluşların katılımlarını sağlamak, arttırmak;
- 10- Aile içi şiddete bağlı fiziksel ve psikolojik sorunların, var olan sağlık hizmetleri alanında da ele alınması için sağlık çalışanlarına hizmetiçi eğitim verilmesi.

III- KADINA YÖNELİK ŞİDDET

Kadına yönelik şiddet, özel (aile) ve toplumsal alanda kişiler ya da devletler tarafından işlenen ya da işlenmesi görmezlikten gelinen fiziksel, cinsel ve psikolojik olgudur.

Bir insan hakkı ihlali olan kadına yönelik şiddetin boyutları bilinmemektedir. Bu konuda herhangi bir veri bulunmamaktadır. Ancak, ferdi başvurular ve üçüncü şahıs anlatımları böyle bir olgunun hem de yaygın olarak var olduğunu göstermektedir.

HEDEF UYGULAMALAR

- 1- Aile içi şiddeti ve genel olarak kadına ve çocuklara yönelik şiddeti önlemek için kampanyalar, ana-baba eğitim programları düzenlenmesi,

- 2- Sağlık görevlileri, öğretmenler, sosyal hizmet uzmanları, psikologlar ve polisler gibi meslek elemanlarının eğitim programlarında, kadın ve çocuklara karşı şiddet konusunun yer almasının sağlanması;
- 2- Şiddete uğrayan kadınlar için başvurabilecekleri, ücretsiz hizmet alabilecekleri Aile Danışma Merkezi'nin ve sığınmaevinin gerçekleştirilmesi;
- 3- Kadınların, şiddetin ardından ilk başvurduğu yerler olan karakol, hastahane, mahkeme vb. Hizmet kurumlarında kadın görevliler ve cinsiyet konusunda duyarlı uzmanların görevlendirildiği özel birimlerin oluşturulması;
- 4- Göçmen veya farklı uyruklu kadınların var olan mekanizmalardan ve hizmetlerden yararlanması, koruma, eğitim ve yardım sağlanması;
- 5- Bu konuyla ilgili olarak, yasalarda gerekli düzenlemelerin yapılması; Örnl: Şiddete uğrayan aile bireyi açısından koruyucu önlemler alınması, uygulayan yönünden gerekli yasal işlemin yapılması;

IV- KADIN VE EKONOMİ

İş piyasasında iş ve mesleklerin cinsiyet temelinde ayrılmış yapısı içinde kadınlar daha çok geleneksel kadın mesleklerinde çalışmakta, böylece kadın daha düşük statülü ve daha düşük ücretli işlerde çalışmaya razı olmaktadır. Bu durum kadın emeğinin ikincil bir emek, aileye katkı olarak nitelendirilmesine ve kadının çalışmasının toplumsal boyutunun algılanmamasına neden olmaktadır.

Kadınların eğitim düzeyi arttıkça, işgücüne katılım olanakları artmaktadır. Ancak, kadın emeğine nitelik kazandırabilmek için örgün eğitimin yanında bilgi ve beceri geliştirmeye yönelik yaygın eğitime ihtiyaç vardır.

Görev dağılımında adil davranılmaması, yönetici düzeyinde kadın sayısının azlığı, ekonomik kriz dönemlerinde önce kadınların işten çıkarılması, ücretlerin düşük tutulması ise kadınlara uygulanan başlıca ayrımcılık örnekleridir.

Bir işyerinde çalışmasına rağmen sigortalı olmayan çok sayıda kadın vardır. Ev kadınlarına isteğe bağlı sigortalılık olanağı sağlanmasına karşın, ödemede eşe bağımlılık, gelir yetersizliği ve bilgisizlik gibi nedenlerle sınırlı kalmaktadır.

HEDEF UYGULAMALAR

- 1- Tüm meslek alanlarında ve kamu işyerlerinde belli sayıda kadın çalıştırılmasının sağlanması;
- 2- Yasalarla ve toplu iş sözleşmeleriyle getirilen sosyal yardımların, kadının medeni durumundan bağımsız olarak, kişiye bağlı haklar biçiminde uygulanması;
- 3- Kadın emeğinin nitelik ve nicelik olarak, erkek emeğiyle eşit kılınabilmesi için “ eşit değerdeki işe eşit ücret “ ilkesinin iş yasalarına ve ücret politikalarına yansıtılması;
- 4- Kadının gebelik ve doğum izni sırasında işten çıkartılmasının önlenmesi;
- 5- Çalışan kadınlara yönelik olarak kreş, gündüz bakımevi gibi sosyal destek hizmetlerinin yaygınlaştırılması;
- 6- Kadın işçi çalıştıran işyerlerinin yoğun olduğu sanayi bölgelerinde işverenlerin ortak kreş ve çocuk bakımevi açmalarının özendirilmesi;
- 7- Kamu ya da özel sektör dışında olan ve çeşitli biçimlerde evde gelir elde eden kadınların kendilerine güvenmelerini çalışma hakkı ve sosyal güvenlik konularında bilgilendirilmelerini sağlamak için bir iletişim ağı oluşturulması;
- 8- Çalışan kadınların çocuk bakımı sorunlarının çözümlenebilmesi ve çalışma yaşamından uzun süre uzak kalmamaları için doğum sonrası çocuk bakımından dolayı babaya da izin verilmesi doğrultusunda yasal düzenlemelerin yapılması;
- 9- Tarım ve/veya evde ücretsiz çalışan kadınların ev içi emeğinin görünür kılınabilmesi için ulusal hesaplamalara dahil edilmesi;
- 10- Kamu ve özel sektörde kadının ekonomiye katkısının tesbit edilmesi, bu konuda araştırma ve uygulama projeler yapılması;
- 11- Küçük girişimciliğin teşvik edilmesi amacıyla kredilere ulaşımında, pazarlamada kolaylıklar sağlanması;

V- KARAR ALMA SÜRECİNDE KADIN

Son yüzyıl içinde kadınların toplumsal konumunda değişmelerin olduğu görülmekle birlikte, kadınların değişen ekonomik ve toplumsal yapıyla ilişkili olarak günümüze kadar çözülememiş birçok sorunları olduğu da bir gerçektir.

Kadınlar çalışma hayatının ve üretimin içinde olmalarına karşın, bu üretimden yeterince pay alamamaktadırlar. Aldıkları pay ise ataerkil değerler nedeniyle, kadın adına sermaye birikimine dönüştürülmemektedir. Bu nedenle siyasete aktif olarak katılmayı düşünen kadınların karşılaştıkları en temel sorunlardan biri başta “adaylık ödentisi” olmak üzere, propaganda, tanıtım ve diğer siyasi çalışmalar için gereken finansmanı sağlayamamalarıdır. Bu durumda, siyasetin erkeklere özgü bir alan olduğu yargısı değiştirilmemekte, kadın geleneksel değerlerin baskısından kurtulamamakta, aile içindeki çocuk, yaşlı ve hasta bakımı gibi sorumluluklar da kamu desteğinden yoksun olduğu için kadının omuzlarına yüklenmektedir.

Son yıllarda dünyada kadın hareketinin ivme kazanması, kadının siyasi bilincini yükseltmiş, kadını siyasi yaşama katılmaya özendirmiş, siyasi partilerin de, (az da olsa) bu konuyu önemsemesine neden olmuştur.

Nevar ki, maddi zorluklar aşılsa, gerek eğitimi, gerek yasalarla tanınan haklarını kullanma konusundaki bilinçlenme düzeyi yükselse ve saygın meslek sahibi olsalar bile, kadınların temsilci düzeyinde güç paylaşımında yer alması ataerkil kültürden, toplumsallaşma biçimlerinden, kalıplaşmış siyasi geleneklerden kaynaklanan sorunlar nedeni ile engellenmektedir. Kadınların parlamentodaki bugünkü sayıları bunun bir kanıtıdır.

Çalışma hayatına gelince; Yüksek eğitim görmüş kadınların başlıca çalışma alanı kamu sektörüdür. Ancak karar mekanizmalarında kadınların sayısı oldukça düşüktür.

HEDEF UYGULAMALAR

- 1- Anayasadaki “ Yasa önünde eşitlik “ güvencesinin yaşama geçirilmesi için çalışmalar yapılması;
- 2- Kadının insan haklarını koruyan uluslararası sözleşmelere uygun olarak iç hukuktaki yasal düzenleme çalışmalarının yapılması;
- 3- Hem devlet hem sivil toplum örgütleri tarafından kadınların öncelikle var olan yasal haklarını bilmeleri ve kullanmaları konusunda bilgilendirilmeleri;
- 4- Bu alandaki tasarıların siyasi parti gruplarınca benimsenmesi ve özellikle kadın milletvekilleriince savunulması için etkin çalışmalar

yapılması, sivil toplum örgütlerinin de bu çalışmalara katkı sunması için harekete geçirilmesi;

- 5- Kamu ve özel sektörde kadının yönetim organlarında görev almaya ve yöneticiliğe özendirilmesi, her iki sektörde de kadına yönelik olumlu ayrımcılık yapılması için yeni düzenlemeler yapılması;
- 6- Kadınların parlamentoda ve yerel yönetimlerde gerçekçi bir oranda temsil edilmelerini sağlayacak (kota) sistemin oluşturulması ve uygulama koşullarının yaratılması için çalışmalar yapılması;
- 7- Etkin siyaset yapmak isteyen kadınların, maddi açıdan desteklenmesi için, devlet tarafından siyasal partilere verilen parasal desteğin belirli bir oranının, kadın adaylara ayrılmasının sağlanması;
- 8- Kadınların siyasal kimlik kazanmalarının özendirilmesi, siyasal alanda kadın bakış açısı edinmeleri ve kadın adayların desteklenmesi için eğitim ve danışmanlık hizmetleri verilmesine olanak sağlanması ve üniversitelerin sivil toplum örgütleri ile bu sürece katılması;
- 9- Yaşamın her alanında, kadının siyasal yaşama katılmasını sağlayan mekanizmalar üretilmesi ve bunu gerçekleştirecek koşulların sağlanması amacıyla birey ve yurttaş kadın imajının öne çıkarılması için çalışmalar yapılması;

VI- KADINLARIN İLERLEMESİNDE KURUMSAL MEKANİZMALAR

K.K.T.C kadınına sosyal ekonomik, kültürel ve siyasi alanlarda hak ettiği statüyü kazandırmak üzere 1996 yılında Kadın ve Aile Sorunları Birimi kurulmuştur.

Kuruluş Amacı:

K.K.T.C Kadının;

- Eğitim seviyesini yükseltmek,
- Ekonomik hayata katılımını arttırmak,
- Sağlık, sosyal ve hukuki güvenliğini sağlamak,
- Kadının statüsünü genel olarak geliştirmek üzere, eşitlik içinde sosyal, ekonomik, kültürel ve siyasi alanlarda hak ettiği statüyü kazandırmaktır.

Birimin Görevleri;

- Kadının sosyal, ekonomik ve siyasi kararlara katılımını, arttırarak, kalkınma süreci ve toplumla bütünleşmesini sağlamak;
- Kadının statüsü ve sorunları konusunda gerek yurt içinde, gerekse yurt dışında yapılan çalışmaları derlemek;
- Yurt içinde kadının statüsü ve sorunlarının çözümlemesine temel oluşturacak yaş ve cinsiyete göre istatistiki veri toplamak;
- Kadının statüsü ve sorunları konusunda çalışmalar yapan gönüllü kuruluşları desteklemek.

HEDEF UYGULAMALAR

- 1- “ Kadın Çalışmalar Dairesi” yaşı taslağının yasalaşması için ilgili bakanlığın, kadın milletvekillerinin ve sivil kadın örgütlerinin çaba harcaması;
- 2- Kadın ve Aile Sorunları Birimi’nin diğer kamu kuruluşları ve sivil toplum örgütleriyle kadın konusuyla ilgili işbirliğinin güçlendirilmesi;
- 3- Kadın ve Aile Sorunları Biriminin koordinasyon görevini tam ve sürekli yerine getirebilmesi için toplantı, yayın vb. Yoluyla bir bilgi ve iletişim ağı kurulması;
- 4- DPÖ tarafından yapılacak nüfus araştırmalarında, Kadın ve Aile Sorunları Birimi ile istişare ederek Kadının sağlık, eğitim, ekonomik, ve politik durumunu belirleyecek biçimde düzenlenmesi;
- 5- Üniversiteler kanalıyla yapılacak istatistiki çalışmalarla kadının konumunun güncel olarak belirlenmesi.

VII- KADINLAR VE MEDYA

Günümüz toplumlarında kitle iletişim araçları toplumsal yargıları yeniden üretmektedir. Ancak kadına ilişkin kalıplaşmış yargılar nedeniyle görünürdeki değişime rağmen, geleneksel kadın imgesi pekiştirilmektedir.

Gerçekte, yeni kadının düşünceleri, inançları, kendini gerçekleştirme biçimleri yansımamaktadır.

HEDEF UYGULAMALAR

- 1- Yeni teknolojiler dahil iletişim sistemlerinin kadınların demokratik süreçlere katılmalarını güçlendiren bir araç olarak kullanılması;
- 2- Kadınlara yönelik ve kadınlar tarafından hazırlanan programların iç zenginleştirilmesi ve sayılarının arttırılmasının özendirilmesi;
- 3- Kadının insan hakları konusunda toplumun bilgilendirilmesi amacıyla, eğitim programlarının yapılması ve yaygınlaştırılması;
- 4- Medyadaki kadın programlarının nitel ve nicel açıdan değerlendirilmesi doğrultusunda farklı kadın gruplarının katılımı ile bir medya izleme komitesinin oluşturulması ve bu komitenin etkinliklerini bir baskı grubu olarak sürdürmesi;
- 5- Genel ve yerel seçimlerde kadın adaylarına ilişkin tanıtım programlarına katkı sağlaması, seçim kampanyalarının desteklenmesi ve bu alandaki isteklerin gönüllü olarak karşılanması;
- 6- Tüketici olarak kadın potansiyelinin yönlendirilmesi yoluyla, reklamlarda kadın ve çocuk sömürsü yapan firmaların ürünlerinin boykot edilmesinin sağlanması amacıyla, sivil toplum örgütlerinin kamu oyu oluşturulması;
- 7- Bir kadın gündemi oluşturarak, bu gündemin tüm ilgili kurum ve kuruluşlarca izlenmesinin sağlanması;
- 8- Kadınların ve kız çocuklarının geleneksel olmayan çağdaş rollerle yansıtılmasını hedefleyen bilgilendirme, eğitim ve iletişim sistemlerinin oluşturulması;
- 9- Medyadaki kadının cinsel obje olarak yansıtılmasının önlenmesi, bunun yerine kadının yaratıcı, katılımcı, paylaşımcı, karar alıcı ve benzeri yönlerinin öne çıkarılması;
- 10- Medyada yer alan çeşitli kampanyalarda (programlarda) paylaşımcı aile yapısının öne çıkarılarak aile içi kadın-erkek eşitliğini vurgulayan programların yaygınlaştırılması, kadının toplumsal yaşama katılımcı rolünün öne çıkarılmasının özendirilmesi.

1- İskandinav İlişkileri

İskandinav ülkeleri arasında güçlü, kültürel tarihi ve dil bağları yanında geçmişe dayalı, köklü demokratik gelenekler bulunmaktadır. Bu, İskandinav ülkelerini çeşitli alanlarda yapıcı işbirliğine, yakın ve örnek ilişki kurma başarısına götürmüştür. Bu amaçla, “ İskandinav Bakanlar Kurulu “ kurulmuştur. Bu kurulun görevi, İskandinav ülkeleri arasında, devamlı bir işbirliği, dayanışma ve görüşmeleri sağlamaktır.

Sonuçta, ülkelerin bu homojen yapısı ve aralarındaki işbirliği, İskandinav ülkelerinin bazı hukuki alanlarda hemen hemen aynı Devlet yasalarını benimsemelerini ortaya çıkarmıştır. Bunlardan birisi de önemli birisi Kadın-Erkek eşitliği olup, ülkeler bu konuda belirli standartları uygulamayı ve kendilerine belirli hedefleri seçmeyi kabul etmişlerdir. Ülkelelerin kendi içlerinde değişik uygulamalar olmasına rağmen benzerliklerin çok ağır basması, Erkek-Kadın eşitliği konusunda müşterek bir “ İskandinav Modeli “ nin hazırlanmasını sağlamıştır. İskandinav Modeli'nin esasını, Kadın ve Erkek'in aynı haklara, yükümlülüklerle ve fırsatlara, yaşamın her gerekli alanında sahip olmasına dayanmaktadır. Buna karşın, bu geniş kapsamlı eşitlik görüşü, toplumun temel yapısı ve değişik fonksiyonları üzerinde bir talep oluşturur.

Kadın-Erkek eşitliği olgusunun her ne kadar prensipleri ve amaçları aynı ise de İskandinav ülkeleri bu eşitliği ortaya koymada değişik bir yöntem uygulamışlardır. Bu uygulama gerek yasal sistem ve uygulamalarında, gerekse kuruluş yapılarındaki değişikliklere rağmen yapılmıştır.

Norveç, İsveç ve Finlandiya'da “ Kadın-Erkek Eşitliği Omdusman”ı ilgili yasanın yürürlüğünü denetler. Diğer kurullar ise yasa ile ilgili politikalar ve bunlara bağlı konularda fikirler üretirler.

Danimarka ve İzlan'da ise gerek politika üretmeyi, gerekse Kadın-Erkek eşitlik yasasının uygulanmasını “ Kadın-Erkek Eşitlik Kurulu “ yapar. Detayda bu iki yapılaşma değişir. Aynı sisteme dayanmalarına rağmen ikisi arasında farklılıklar vardır. İskandinav Ülkelerinde Kadın-Erkek eşitlik kurallarının tam anlamıyla uygulanmasını, otoriteler tarafından kurulan ve buraya bağlı Kamu yöneticileri sağlar.

İskandinav ülkeleri eşitlik yasasının uygulanmasında da az da olsa değişik bir yaklaşım sergilemişlerdir. Örneğin İsveç'teki Kadın-Erkek Eşitlik Yasası, sadece iş yerlerinde ve ekonomik alanlardaki konularla ilgilenir. Norveç Yasası ise bu iki konuyu kapsadığı gibi, özel hayat, kamu idaresi ve devletin genel işlevlerini de kapsar.

Norveç ile İsveç bu konuda bir ve aynı yasayı uygulamaktadırlar. Danimarka ise aksine Kadın-Erkek eşitliği için beş ayrı yasa kullanmaktadır. Örneğin eşit ücret yasası bunlardan biridir.

Norveç bir Avrupa Birliği üyesi değildir. Ancak Norveç ile Avrupa Birliği'ne üye ülkeler arasında yapılan bir anlaşma sonucu; (Avrupa Ekonomik Bölge anlaşması) Norveç kadın-Erkek Eşitlik yasasının Avrupa Birliği eşitlik yasasına uygun olması öngörülmüştür.

Norveç yasası aynı zamanda uluslararası konvensiyonlara, örneğin BM Kadınlar Komisyonuna uygundur.

2- Norveç Kadın-Erkek Eşitlik Yasası'nın Yürütülmesi

Norveç Kadın-erkek Eşitliği üç bağlı bir yapı ile yürütülür. Bunlar Çocuk ve Aile ilişkileri Bakanlığı, Kadın-Erkek eşitliği Ombudsman'I ve Kadın-Erkek Eşitlik kurulu'dur.

2.1) Çocuk ve Aile İlişkileri Bakanlığı: Çocuk ve Aile İlişkileri Bakanlığı Hükümetteki yürütmeyi koordine etmek, Kadın-Erkek Eşitlik Yasasını koordine etmekle sorumludur. Bakanlık bütçeyi kontrol etmek suretiyle, Ombudsman ile, Kurulun faaliyetlerine bir çerçeve hazırlar. Ancak Bakanlığın, diğer iki kuruluşa yasaların verdiği görevleri yaparken müdahale etme veya talimat verme yetkisi yoktur. Bakanlığın ayrıca Aile Planlama politikalarını yapma sorumluluğu vardır. Kadınların giderek artan bir hızla iş dünyasına girmesi, aile planlamalarının yeniden yapılması sağlamıştır. Bu sayede anne ve babanın sorumlulukları iş hayatına uyacak şekilde uyumlaştırılmıştır.

2.2) Kadın-Erkek Eşitlik Kurulu: Bu kurul 1972 yılında kurulmuş olup o zamana kadar var olan eşit ücret Kurulunun yerini almıştır. Eşit ücret Kurulu 1959 yılından beri faaliyet halinde idi. Kurulun esas amacı değişik alanlarda Kadın-Erkek Eşitliğini yaymaktır. Bu alanlardan bazıları; aile yaşamı, eğitim, genel iş koşulları ve toplum yaşamıdır.

2.3) Kadın-Erkek Eşitliği Ombudsmanı: Kadın-Erkek Eşitlik Yasasının esasını, bu yasayı anlatmak, yazmak ve uygulamasını sağlamak oluşturur. Bu bağlamda Kadın-Erkek Eşitlik Ombudsmanı ve Kadın Erkek Eşitlik Yüksek Kurulu kurulmuştur. İlk Ombudsman 1979 yılında atanmıştır. Hükümet tarafından atanan Ombudsman'ın görevi vatandaşların çıkar ve haklarını gözetmek ve kişilerden veya sivil kuruluşlardan gelecek şikayetleri inceleyip adil çözümlere ulaşmaktır. Bu amaç için Ombudsman Özel yetkilerle donatılmıştır. Ombudsmanın genelde hukukçulardan oluşan küçük bir personeli vardır.

Ombudsmanın birinci görevi yasada öngörülen hükümleri uygulamaktır. Ombudsman yasaya aykırı şikayetler alarak hareket eder veya kendi inisiyatifini kullanarak harekete geçebilir. Kişiler, guruplar ve kurumlar (Sendikalar ve işveren federasyonları gibi) Ombudsmana şikayet konularını getirebilirler.

Ombudsmanın bağlayıcı yasal kararlar almaya yetkisi yoktur. Ancak yasaya aykırı durumlarda iki taraf arasını bulma ve gönüllü çözüme ulaşmaya çalışır. Kararları ve fikirlerine uyulmalıdır. Uyulmadığı takdirde taraflar Kadın-Erkek Eşitlik Yüksek Kuruluna müracaat edebilirler. Belediye ve Devlet Daireleri ile ilgili davalarda, Yüksek Kurula müracaat edilmediği takdirde Ombudsmanın aldığı kararlar bağlayıcıdır.

Ombudsmanın bir diğer görevi, halka yasa ile ilgili aydınlatıcı bilgiler vermek ve yasanın uygulanmasındaki hükümler ile ilgili açıklamalarda bulunmaktır. Ayrıca ombudsman, kuruluşun herkes tarafından bilinmesini sağlamakla görevlidir. Sivil otoriteler, iş verenler ve işçiler kurumlar ve herkesin ombudsmanın ve ombudsman yüksek kurulunun nasıl çalıştığı ve yasaların içeriğini bilmelidirler. Bunu sağlamak için makalelerden, mülakatlardan, konferanslardan, panellerden ve hükümetçe organize edilen komite toplantılarına katılmadan yararlanılır. Ayrıca Ombudsman halka hizmet için çalıştığı için devamlı surette media'da da izlenir ve yankıları yayılır.

Kadın-Erkek Eşitlik Yüksek Kurulu Ombudsmanın çalışmaları ile ilgili tarafların şikayetlerini dinleyip karar vermek için toplanır. Bazen de Ombudsmanın Yüksek Kurulunun dikkatine getirdiği konuları konuşmak ve fikir beyan etmek için de toplanır. Bu kurul 7 üyeden ve yardımcılardan oluşur. Üyeler de yardımcılar da 4 yıllık bir süre için atanır. Başkan ve Yardımcı Başkandan birisi "Hakim" özelliği taşımak şartıyla hükümet tarafından atanır.

Ombudsmanın yanlış karar verebileceği durumlarda, Yüksek Kurulun bağlayıcı kararlar alma yetkisi vardır. Ayrıca Yüksek Kurul Kadın Erkek Eşitlik Yasasına ters düşen herhangi bir yasayı durdurma yetkisine sahiptir. Böyle bir ters yasanın kalkmasını veya ters düşmesini önleyici tedbirleri de alır. Ancak Yüksek Kurul, yasaya aykırı durumlarda, zarar kesmek veya bir tarafı parasal açıdan tazmin etmek hakkına sahip değildir.

Unutulmamalıdır ki bu özel organların bulunuşu, kişilerin direkt olarak sivil mahkemelere müracaatını **engellemez**. Ancak Ombudsman ile yapılan tüm işlemler, avukatsız ve **parasız** yapılabildiği için, bu konularda kişiler nadiren mahkemeye başvururlar.

2.4) Hükümet Dışı Kuruluşlar: Bu kuruluşlar her ne kadar da Eşitlik ile ilgili ulusal kuruluşun parçası değil iseler de, Norveç Kadın Kuruluşları, Kadın-Erkek eşitliği konusunda ve konunun anlaşılmasında, davranışların değişiminde önemli rol oynamışlardır. Bu bakımdan Hükümet ile bu kuruluşlar arasında sıkı işbirliği vardır ve Hükümet bu kuruluşları maddi bakımdan desteklemektedir. Aynı zamanda hükümet bu kuruluşların uluslararası ilişkilerinde temsilciler bulundurmaktadır.

3- Norveç Modeli Kadın-Erkek Eşitlik Yasası:

Kadın ile Erkek arasındaki eşitlik İskandinav modeli sosyal devletin en önemli parçasıdır. Bu eşitliğin amacı, Kadın ve Erkeğin her alanda eşit haklara sahip olması, aynı yükümlülükleri taşıması ve eşit fırsatlara haiz olmalarıdır. Bu sadece yasal yolla resmi olarak eşit olmaları anlamına gelmez. Bu eşitliğin uygulamada da sağlandığını temin etmek için gerekli tedbirlerin de alınması ile mümkündür.

Kadın-Erkek eşitliği, Kadın ile Erkek “aynıdır” anlamına gelmez. Aynı olmamalarından kaynaklanan sonuçlardan dolayı, statülerinden ve toplum içersinde gördükleri muameleden ötürü eşitsizliğe düşmemelidirler, anlamına gelir.

3.1) Norveç Kadın-Erkek Eşitlik Yasası: Bu yasa 1978 yılında geçirilmiştir. Amaç yasa sayesinde işlenebilir pratik bir araç sağlamaktır. Yoksa, iyi niyetli ancak işlemez bir yasa çıkarmak değildi. İskandinav felsefesinde eşitliğin anlamı sadece “fırsat eşitliği” değildir. Kadın statüsünü ortaya çıkarmak için yoğun çaba sarfedilmesi gereklidir.

Hükümetin bu nedenle sunduğu Kadın-Erkek eşitlik yasa taslağı geçmişte olan adaletsizliklere dikkat çekmek amacı taşıyordu. Bu suretle genel bir yasa çıktığında bunu uygulamak için uygun bir “icraat çarkı” oluşturmak hedefleniyordu.

3.2) Diğer İlgili Yasalar: Eşitlik Yasanın genel anlamda esas hedefi toplum yaşamında her alanda eşitliği sağlamaktır. Bu bağlamda Kadın-Erkek eşitliği yasası Kadın ile Erkek arasında eşit muameleyi sağlar ve bu gerekli işlemlerden sadece bir tanesidir. Bu yasa sayesinde muamelelerde ayırım yapmak önlenmiş olabilir. Ancak toplum içerisinde insanların birbirine olan davranışlarında ve ayrımcılık yapmalarındaki sorunları ortadan kaldıramaz. Eşitlik perspektifini yasal çerçevelere yardımcı olan bir zemindir.

Doğum izni ve ilgili haklar:

Hamilelik ile ilgili izin hakkı, emzirme ve evlat edinme durumları iki yönlü bir sistemle yürütülmektedir. Birincisi "İş Koşulları" yasası gereğince velilerin ortaklaşa izin alma hakkı diğeri ise ulusal sigorta yasası gereği velilerin bu sigortadan yararlanma haklarıdır.

Hamilelik izin süresi, tam ödemeli olarak 42 haftadır. Ödenmeden izin alma hakkı 3 yıldır. Norveçte genel uygulamada kadınlar bu hakkı tam veya tama yakın olarak kullanırlar. Ancak gittikçe artan bir şekilde bu hak erkekler tarafından da kullanılmaktadır. Bu 1993'te geçen ve erkeğe 1 ay izin hakkı veren yasadan sonra çok kullanılmaya başlanmıştır.

Cinsel Tacizlik:

Norveç'te son yıllarda, iş yerlerindeki cinsel tacizlik olayları bir problem olarak, özellikle işçi sendikaları tarafından gündeme getirilmiştir. İş yerlerinde cinsel tacizliği yasaklayan ve uygun olmayan davranışları da kapsayan yasa, aynı zamanda "İş Koşulları" yasasında da yer almaktadır.

Pazarlama Kontrol Yasası:

Bu yasanın bir hükmü reklamlarda Cinsel ayırım yapmayı engellemektedir. Bu yasa gereği reklam eden veya reklam oluşturan, yayın yapan, Kadın-Erkek eşitliğine aykırı düşen bir durumun yaratılmamasına ve kadın olsun, erkek olsun, hiçbirisinin eşitlik hakkına tecavüz edilmemesine dikkat etmelidir.

Bu yasanın yürütülmesini "Tüketici Ombudsman'ı" yerine getirmektedir.

Evlilik Yasası:

Her iki eş ailenin idamesi için aileye ekonomik katkılarda bulunmakla yükümlüdür. Evde ödenmeyen eşinin yaptığı katkılar ile ödenen eşin katkıları aileyi destekleme açısından eşit kıymete sahiptir. Her iki eş de koşulsuz ayrı yaşama ve ayrılma haklarına sahiptir. Bu yasaya göre eşler birbirlerinden resmi olarak bir yıl ayrı yaşarlarsa veya 2 yıl içerisinde beraber yaşamamamışlarsa, otomatik olarak ayrılma hakkına sahiptirler.

Kişisel İsim Yasası:

Kadın olsun, erkek olsun veya çocuklar, evlilik veya dışı doğmuş olsalar bile soyadı ile ilgili eşit haklara sahiptirler. Bir evlilik durumunda gerek koca gerekse kadın kendilerden birinin soyadını müşterek olarak alabilirler veya kendi orjinal soyadlarını devam ettirebilirler. Eşler aynı soyadını taşımadığı durumlarda, çocuklarının hangi soyadını taşıyacağına karar vermelidirler. Annenin soyadını mı yoksa babanın soyadını mı taşıyacağını kararlaştırmalıdır. Eğer çocuk 6 aylık olmuşsa ve hala hangi soyadı verileceği, gerekli otorilere bildirilmemiş ise çocuk otomatik olarak annenin soyadını alır.

Çocuk Düşürme Yasası:

Kadınların, gebeliğin ilk 12 haftasında istediği an çocuk düşürme hakları vardır. 12 haftadan sonraki düşürme istekleri, ancak atanmış bir kurulun kararı ile mümkün olabilir.

Hisse Hakkı:

Norveç'te kadın olsun erkek olsun miras konularında aynı haklara sahiptirler. Örneğin tarımsal arazilerden eşit hisse hak sahibi olma gibi.

Ortaklık Yasası:

Homoseksüel çiftlerin, kayıtlı ortaklık kurmaları hakkı vardır. Böyle kayıtlı bir ortaklığın, evlilikteki gibi tüm yasal hak ve yükümlülükleri vardır. Yalnız, evlat edinme hakkı ve yapay dölleme hakkı bu haklara istisnadır. Bu yasaya göre insanlara cinsel tercihlerinden dolayı ayrımcılık yapmak ceza yasasına göre kanun dışıdır.

4) Kadın-Erkek Eşitlik Yasasının Kapsamı ve Faaliyet Alanı:

4.1) Kadın-Erkek Eşitlik Yasasının Amaçları: Yasa çıktıktan sonra ikili bir amaç taşıyordu. Birincisi, geniş alanlarda, Kadın-Erkek arasında eşitliği sağlamak, ikincisi ise yasanın kapsamadığı konularda, erkek olsun kadın olsun herkesin, otoriteye yardımcı olarak davranışlarını olumlu yolda değiştirmeleri ve gerekli mercilere yardımcı olarak aktif bir

şekilde müşterek olarak çalışmalarını sağlamaktır. Örneğin yasanın kapsamadığı plan ve program oluşturulan konu edilen eşitliği ilgili alanlarda sağlamak.

Çalışan ve çalışmayan kadınların toplum içerisinde daha zayıf durumda olduklarını dikkate alarak, geçici bir süre için onlara bazı avantajlar getirmek suretiyle toplumdaki durumlarını ve erkeklere karşı fırsat eşitliklerini sağlamak düşünülmüştür. Yasanın esas amacı Kadın-Erkek eşitliğini sağlamaktır. Aynı zamanda yasanın hedefi kadının toplumdaki durumunu geliştirmek, eşitliğini temin etmektir.

4.2) Yasanın Konu Alanları: Genelde yasa, toplumun tüm sektörlerine hitap eder. Olay nerede olursa olsun, Kadın veya erkeğin, eşitlik bakımından ayrımcılığa uğraması yasaya aykırı sayılacaktır. Ancak bu bağlamda dini açıdan, toplum içindeki bazı gurupların iç işlerinde bir istisna yapılmıştır. Bunun nedeni Norveç Anayasasının 2. Maddesidir. Bu madde her kişiye serbest dini inanç ve bunu uygulama hakkı vermektedir. Bu, gerek Norveç Kilisesi (Luter Devlet Kilisesi) gerekse kiliseden ayrılan küçük guruplar için de geçerlidir.

Istisna teşkil eden dini ayrılıkçı gurupların “ İç İşleri “ teriminden anlaşılan, dini veya inanç ile ilgili sorunlardır. Örneğin, bir Kadın Papazın atanması, hala bir inanç konusudur. Bu gibi durumlarda Ombudsman şikayetleri dikkate alamaz, ancak sorun hakkında genel mütalaada ve fikir beyanında bulunabilir. Gerekli görevlilerin, özellikle dini ve inançlarla ilgili olmayan görevlilerin bu konulardaki atanmaları, dini gurupların “İç İşleri “ne müdahale sayılmaz ve Yasanın bir parçası olarak algılanır ve uyulması zorunludur.

Kadın-Erkek Eşitlik Yasası aynı zamanda ailevi konular ve kişisel meseleleri de kapsar. Ancak Yasa ailevi konular dışında aileye ve özel hayata karışamaz. Bu bağlamda Ombudsman, bu konulara asla giremez ve böyle konular gündeme gelirse reddetmekle yükümlüdür. Ailevi ve kişisel konuların bu yasaya dahil edilmesinin nedeni, özel hayatta eşitlik ilkesini yaymak ve davranışlarda bu ilkeye uygun hareketleri geliştirmekten kaynaklanmaktadır. Aynı zamanda hükümetin Eşitlik İlkesindeki kati görüşünü belirtmek ve ayrımcılığın karşısında olduğunu belirtmek içindir.

4.3) Ayrımcılık Karşıtı Prensipler: Kadın- Erkek Eşitlik Yasasının en önemli maddesi, Kadın veya erkek oluşlarından dolayı, her hangi birinin “ ayrımcı tutuma “ tabi olmasını yasaklayan genel kuraldır. Bu kural aynı zamanda yasanın tamamlayıcı ve bütünleyici diğer kurallarını ihtiva eder.

“ Ayrımcı Tutum “un anlamı şudur: Kadın veya Erkeğe herhangi bir şekilde, cinsiyetlerinden ötürü eşitliklerini ortadan kaldıracak bir

harekette bulunmaya denir. Açıkça belirtilen bu genel "ayırımçı tutum" hareketlerine ilave olarak genel kuralda aynı zamanda cinsiyetlerinden ötürü kişilere indirekt olarak yapılacak ayırıcılık da (de Facto ayırıcılık) yasaklanmaktadır. Örneğin, kadınların erkeklere göre daha ziyade part-time çalıştırılması ve kadınlara part-time çalışma olgusu yakıştırmaları bu yasa çerçevesinde yasal olmayan bir durumdur. Çünkü bu ayrıcalıklı muamele, kadınları makul olmayan bir dezavantajlı konuma koyar.

Konuşma ve ifade hürriyetlerini, yazılı olsun sözlü olsun kabul etmek "Ayrımcı Muamele" anlamını taşımaz. Ancak okullarda ve diğer eğitim kurumlarında kullanılan ve "eğitsel vasıtalar" olarak adlandırılan tüm yardımcılarının Kadın-Erkek eşitlik yasasına uyması gereklidir. Zira bu eğitsel vasıtaların çocukların, Kadın ve Erkeklerin toplumdaki rolleri ile ilgili fikirlerini temelinden etkilemektedir. "Eğitsel Vasıtalar" denince akla kitaplar, videolar, bandlar, sesli bandlar, filmler ve diğer eğitim amaçlı araçlar gelmektedir. Çocuk Bakım evlerindeki oyunlarda bu guruba girer. Hikayeler, gazete makaleleri ve sınıflarda kullanılan fakat eğitim amacıyla yapılmamış diğer malzemeler bu yasa kapsamı dışındadır.

Kadın Leyhine Olan Diğer Olumlu Girişimler:

Yasadaki Genel Kural olumlu hareketleri başlatmanın yasal çerçevesini çizmektedir. Değişik Kadın-Erkek muamelesi, eğer bu yasayı destekleyici amaç güdüyorsa kabule şayandır. Ayırımçı davranışları yasaklamanın, tek başına Kadın-Erkek eşitliğini temin edemeyeceğini düşünürsek, bir cinsiyete geçici veya uzun bir süre için bazı alanlarda avantajlar sağlama yoluna gitmek gerekli görülmüştür. Kadınların durumunu düzeltme yoluna gitmeyen her hangi bir yasa, mevcut muhteviyatı ile kendi amacını daha işin başından mağlup eder. Yasanın amacı gereği "olumlu hareketler" denen ve kadına yararlı olacak bazı düzenlemeler kabul edilmiştir.

Bu "Olumlu Hareketler" şimdiki durumda, yürütmede, toplu sözleşmelerdeki, yasa çerçevesindeki hükümlerle yasal otoriteyi oluşturur. Hükümler anlaşmalardaki taraflarla yürütülür ve Ombudsman devreye girmez. Ancak bazı durumlarda Ombudsman devreye girerek bu toplu sözleşme (anlaşma) evdeki hükümlerin Kadın-Erkek eşitlik yasasına uygun olup olmadığı hakkında karar verebilir. Sistemin bu yönü itibarıyla Ombudsman olumlu hareketlere girişimcilik rolü oynamaz. Ancak bu gibi hareketlere, özellikle okullardaki girişimlere, üniversitelerde ve iş yerlerindeki faaliyetleri teşvik eder. Bu sistemlere bir

örnek olarak Kadınların normalin altında temsil edildiği mesleklerdeki iş yerlerinde kota sisteminin uygulanmakta olduğu gösterilebilir.

Kadınlar durumları icabı bu yasa ile bazı özel haklara sahiptirler. Örneğin hamilelik, doğum ve çocuk emzirme durumlarında olduğu gibi.

Erkeklerin Yararlanacağı Olumlu Girişimler:

Son zamanlarda yasa yeniden gözden geçirilmiş ve Erkeklerin de yararlanması gereken hususlar olduğu ortaya çıkmıştır. Bu belirli meslek dalları ile sınırlı bir sonucu ortaya koymuştur.

Örneğin, küçük çocukların bakımı ve ödenilen ücret ile ilgili meslek gösterilebilir. Aksi takdirde, erkekler için daha avantajlı girişimler, bu yasanın amacına ters düşecek bir durum olarak görülecektir. Erkeklerin yararlanacağı bu gibi olumlu girişimleri Ombudsman icra eder. Oysa kadınlarınki toplu sözleşme hükümleri gereğince yapılan bir icraattır. Bu konudaki hükümleri içeren madde hala yürürlüğe konmamıştır ve madde hala yoruma açık beklemektedir.

Resmî Komitelerdeki Girişimler:

Kadın-Erkek eşitlik yasasındaki bir madde, atanmış veya seçilmiş komitelerin, kuralların v.s. oluşumların durumlarını ele alır. Bu maddeye göre bu gibi yerlerde gerek kadın gerekse erkekler yer alacaktır. Toplumsal bir tabanın tayin veya seçtiği bir komite eğer 4 veya fazla sayıda ise her iki cinsiyet en az % 40 bir oranla temsil edilme hakkına sahiptir. Kadın veya erkek komiteler de 2 veya 3 kişi ile temsil edilcektir. Bu maddenin getirdiği diğer bir yükümlülük yardımcı üyeler içindir. Madde bu mevkiler için minimum standartlar içermekte ve ancak özel durumlarda bazı istisnalara yer vermektedir.

Bunun anlamı şudur:

Eğer bir komitede aranan evsafılar kadın olsun O kişilerde yoksa, bu mevkîye istisnai olarak bir erkek veya kadın atanabilir veya seçilebilir. Ancak yasa gereği seçimle oluşan komiteler bu maddeden muaf tutulurlar.

Bu madde yasadaki Yerel Yönetimler ile ilgili hükümler ile uyumludur. Yerel ve genel seçimlerle oluşan tüm komiteler de buna dahildir. Kadın-Erkek Eşitlik Yasası'ndaki gibi, asgari standartları tutturmaktadır. Bu standartlar otomatik olarak seçim yasası hükümlerince yerine getirilmektedir. Ombudsman bu yasanın yürütmesinden sorumlu değildir.

Politik Alandaki Girişimler:

Norveç, politik alanda yüksek oranda kadınların iştiraki ile ün yapmış bir ülkedir. Son on yılda parlamentodaki üyelerin hemen hemen % 40'ı kadın olmuştur. Aynı yüzdelik yerel hükümetlerde (yönetimlerde) de görülmektedir.

Belediyelerde ise bu rakam % 33 civarındadır. Dikkat edilecek olursa, seçimle oluşan bu yönetimlerde kota mevzubahis değildir. Norveç'te politik hayatta ki bu kadın iştiraki ve başarısı; yasalarla değil, daha ziyade politik partilerin çalışması ve Kadın guruplarının gayretleri ile oluşmuştur. Bu arada politik partilerin kendi tüzüklerindeki "Adayların % 40'ı kadın olmalıdır" hükmünün de etkisi unutulmamalıdır. Ayrıca bugünkü hükümet politikasının, kabinedeki bakanların yarısında kadın olması anlayışının da önemi çok büyüktür.

4.4) Çalışma Hayatı İlanlar, Tayinler, İşe Almalar, Terfiler ve İşten Durdurmalar:

İş hayatında ayırım yapılamaz prensibi özel ve Tüzel teşebbüslerini de kapsar.

İş münhalleri ile ilgili ilanlar Kadın-Erkek konusunda tarafsız yapılmalıdır. Burada, işverenin özel bir durumu varsa ve açık bir şekilde bu belli ise bir cinsiyet üzerine ilan verme istisna olabilir. Veya yine belirli özel bir nedenden ötürü o iş için Kadın veya erkek tercih edilir denebilir. Bu istisnaları Ombudsman değerlendirip karar verir ve ancak çok özel koşullarda, örneğin Aktör, Aktrist ve Model iş ilanlarında istisnai izin verebilir. Bir diğer özel istisnai durum, bir kadın veya erkeğin bir hastaya özel ihtiman gösterme durumunda ortaya çıkabilir. Cinsiyeti belirli olan bazı mesleklerin ilanında, bu durumu açıklayıcı ilanlar yapılamaz. Zira bu gibi ilanların direkt olmayan (de facto) etkileri vardır.

Buradaki prensip bir işe müracaat edenler, cinsiyetlerinden dolayı değil, o işe ehil olup olmadıklarına göre o işe alınmalarıdır. Bu konuda hedeflenen nokta, ilan yapılırken cinsiyet bir bildiri ile, kadın olsun, erkek olsun herkesin o işe müracaatını sağlayacak şekilde tarafsız ilan vermeyi sağlamaktır.

Tayinlerde kadın ile erkek arasında bir fark gözetilmemelidir. Bu bağlamda bir durum bu yasanın ruhuna tamamen aykırıdır ve açıkça yasayı ihlal anlamına gelir. İşe alma işlemi esnasında kadın ve erkek değişik muameleye tabi tutulabilir ve farklı bir şekilde değerlendirilebilir. İş mülakatında değişik sorunlar sorulabilir. Ehil olup olmadıkları hakkında değişik sorular sorulabilir.

Geçmiş iş tecrübeleri ile ilgili değişik sorular erkeğin avantajına olacak durumları ortaya koyabilir. İşte bu gibi ayrımcı değerlendirmeler normal olarak Kadın-Erkek eşitlik Yasasına aykırıdır.

Kadınlar veya hamile kadınlar ile ilgili bazı davalar Ombudsman'a götürülmüştür. Bunlar iş hayatında ebeveynin izni alma durumunda veya işe alınma ile terfi alma durumunda olan kadınlardı. Prensip olarak, münhal mevkiye, hamile bir kadının müracaatının hamile olduğu gerekçesi ile reddedilmesi bu yasaya aykırıdır. Bir kadını hamilelik veya çocuk bakımı nedenleri ile reddetmek, indirekt ayrımcılık (de-facto ayrımcılık) hükümleri bakımından yasal değildir.

Bu konuları erkekler ile mukayese edip sonuç almak mümkün değildir. Zira diğer herhangi bir konuya benzer tarafları yoktur. Bu konu, kadınların ayırımı uğradıkları tipik bir alandır. Ve bir kadının doğum yapması toplum içerisinde dezavantajlı bir duruma düşmesine neden olmamalıdır. Nitekim yasa, işveren birinin bir başka kadına tercih edilmesinin de ayrımcılık addederek yasaklamıştır. Bu çocuk bakımı yapan bir kadın içinde geçerlidir.

Terfi durumlarında da, işverenin Kadın ve erkeği eşit tutması beklenir. Çünkü terfiler, işveren tarafından özel kurslar ve eğitim alıp güven kazananlar arasından yapılır.

Buna paralel olarak, işveren, işten durdurma veya geçici olarak durdurma durumlarında kadın ve erkek arasında ayrımcılık yapamaz. Bu, aynı zamanda şirket içerisinde başka mevkilere atama durumları için de geçerlidir. Part time işçilerin full time işçilerden önce işten çıkarılması da yasaya aykırıdır. Zira kadınların çoğu part time çalışmaktadır ve böyle bir uygulama kadınları makul olmayan,dezavantajlı bir duruma ve dolaylı bir ayrımcılığa maruz bırakacaktır.

Eşit Değerdeki İşe Eşit Ücret:

1959 yılında başlayan ilk " Eşit Ücret Kurulu " çalışmalarından beri, Kadın-Erkek eşitliği konusundaki en önemli çalışma eşit işe eşit ücret olayı olmuştur. Bu konu bugün bile tartışılan ve anlaşılmazlığın sürdüğü, Ombudsmanın gündeminde en çok bulunan bir konudur. Zira hala daha erkeklerin daha yüksek ücret aldıkları bir gerçektir.

Yasaya göre eşdeğer iş yapan personelin eşit ücret alması gerekir. Bu tip a tıp anı işi yapan eşit ücret alır anlamına gelmez. Dıştan bazı farklılıklar gösteren fakat eşdeğer sonucu olan işler için de geçerlidir. Bu bağlamda bir işin özelliği ve bu özelliği ortaya koyan tüm faktörler açıkça ortaya konmalıdır. Tahsil, ehliyet, tecrübe, sorumluluk ve iş koşulları gibi.

Şimdiki durumda Norveç'te iş değerlendirilmesi yapılan bir sistem yoktur. Bu nedenle Ombudsman kendi inisiyatifini kullanarak davaya göre ve bahsedilen kriterler ışığında çözüm bulmaktadır.

“ücret” terimi bir çalışma sonucu alınan karşılığı kapsadığı gibi diğer bono olarak veya nakit olarak, işveren tarafından verilen karşılığı ve tüm diğer yarar ve menfaatları kapsar.

“Eşit Ücret” terimi cinsiyete bakmadan, Kadın ve Erkek için aynı şekilde tesbir edilen, hizmet karşılığı alınan karşılıktır.

4-5) EĞİTİM:

Norveçte herkes için eğitim olayı çok geçmişe dayanan bir gelenektir. Okul sistemi ortak bir eğitime dayanır. Yasa, kadın ve erkek eğitimde eşit haklara sahip olduğunu beyan eder.

Şirketler, çalışanların kurduğu kuruluşlar ve işçi kurumlarının sunduğu eğitim faaliyetleri çalışma hayatına destek almak ve uzmanlaşmak açısından çok yararlıdır. Bu nedenle işverenlerin eğitime önem verip, Kadın-Erkek eşitliğine dayalı iş eğitimi vermek, ileriye dönük yüksek eğitim için izin vermek ve konularında uzmanlaşma eğitimi desteklemek görevleridir.

4-6) Soruşturmalar ve Kanıt Güçlükleri-Bilgi temin Etme Görevi:

Konulara gerektiği gibi müdahale edebilmesi için , Ombudsmanın yeterli bilgileri elde etmesi gerekmektedir. Buna yazılı tüm dökümanlar da dahildir. Yasa, tüm vatandaşlar, özel ve tüzel kişi ve şirketler için bu hakkı vermektedir. Verilen bilginin gizli tutulma koşulu olsun olmasın bir farkı yoktur. Gerektiği hallerde, Ombudsman, şikayetçilerin bile görme hakkı olmayan bilgileri isteyebilir. Bu bilgi isteme hakkı, Kadın-Erkek eşitliğini temin eden Ombudsman için çok önemli bir vasıttır. Bir davada, önceden ne olup bittiğini araştırmadan, dava ile ilgili kanıtlama mümkün olmayacaktır.

Kadın –Erkek eşitlik yasasının adil bir şekilde uygulanmasını temin etmek için,Ombudsman veya üst kurul, gerekli gördüğü hallerde soruşturma ve teftişler de bulunabilir. Gerektiği hallerde polisten bile yardım talep edebilirler. Şu ana kadar böyle bir durum olmamıştır.

İşe alma, terfi etme, izine çıkma, geçici işlem durdurma ve eşdeğer ücret konularında, eğer kadın veya erkek için bir ayırımcı tutum saptanırsa, işveren bunun cinsiyet ile ilgili olmadığını kanıtlamak zorundadır. Bu gibi davalarda kanıtlama zorunluluğu tersine çalışmaktadır. Zira işveren bu davalarda tüm bilgilere sahiptir ve netice olarak olayın cinsiyet ile ilgili olmadığını kanıtlama durumundadır. Örneğin bir kadının bir erkeğe

göre daha az ücretle çalıştırılması veya işe almada bir kadına cevap verilmemesi veya mülakata çağrılmaması gibi.

5.) ÖZET

Son 20 yıl içerisinde Norveç Kadın-Erkek eşitliği konusunda büyük bir gelişme kaydetmiştir. Bu hedefe ulaşmada Kadın-Erkek Eşitlik Yasası en büyük rolü oynamıştır. Bu yasama en önemli yönü, yasa uygulamaya koymak için bir Ombudsman merciinin kurulmuş olması ve bu mercinin konu ile ilgili yürütmeyi üstlenmiş olmasıdır.

Ombudsman'a vatandaşların ücretsiz olarak müracaat edebilmeleri, vatandaşa, cinsiyetlerinden ötürü ayırma uğradıklarını düşündükleri an şikayet edebilmelerini sağlamaktadır. Eşitsizlikleri düzeltmek için harekete geçmek ve inisiyatif ele almak son derece önemlidir. Zira aksi halde ayrımcılık kök salıp gelişecektir.

Bu yasa mükemmel olmayabilir. Ancak devamlı gelişmeler gösterecektir. Şimdiki durumunda yasa, özellikle ayrımcılık durumunda zarar görenlere ödenecek tazminatlar konusunda çok zayıftır. Yasada bir madde ilave ederek, " Cinsiyet eşitlik anlaşma " planı'nı gündeme getirerek, gerek özel gerekse Devlet şirketlerinde ve kuruluşlarında uygulamaya geçirmektir. Bu sayede tüm çalışma yerlerinde yasanın uygulanmasını sağlamak kolaylaşacak ve bu plan sayesinde tüm iş yerlerini kontrol daha kolaylaşmış olacaktır. Bu plan sayesinde tüm iş yerlerindeki çalışanların cinsiyet eşitliği üzerindeki yanlış düşünce ve davranışları da ortadan kalkmış olacak ve ücret, terfi, meslekte ilerleme ve yükselme gibi konularda eşitlik sağlanmış olacaktır.

Ümit edilir ki, yasanın daha iyiye gitmesi için devamlı yapılan çalışmalar ve uygulamadaki eksikliklerin tamamlanması ile ortaya çok iyi bir eşitlik yasası ve insanlar için önemli bir dönüm noktası çıkacaktır. Şüphesiz ki bu zaman alacaktır. Norveç'te olsa bile...

NOT: Tercümesi Devlet Bakanlığı ve Başbakan Yardımcılığı, Kadın ve Aile Sorunları Birimi tarafından yaptırılmıştır.

**Devlet Bakanlığı ve Başbakan Yardımcılığı
Kadın ve Aile Sorunları Birimi**

**PEKİN + 5 BİRLEşMİş MİLLETLER
GENEL KURUL ÖZEL OTURUMU**

**(KADIN 2000: 21. YÜZYIL İÇİN TOPLUMSAL CİNSİYET
EşİTLİĞİ,
KALKINMA VE BARİş)**

Pekin + 5 Birleşmiş Milletler (BM) Genel Kurul Özel Oturumu 5-9 Haziran 2000 tarihleri arasında New York'ta gerçekleştirilmiştir.

1. Pekin+ 5 BM Genel Kurul Özel Oturumun Kısa Tarihçesi:

1985 yılında Kenya'da gerçekleştirilen BM Üçüncü Dünya Kadın Konferansı sonucunda Nairobi İleriye Yönelik Stratejiler kabul edilmiştir.

1995 yılında Çin'de gerçekleştirilen BM Dördüncü Dünya Kadın Konferansı sonucunda Pekin Deklarasyonu ve Pekin Eylem platformu kabul edilmiştir.

Pekin Konferansının ana teması kadının ilerlemesi ve güçlenmesidir ve bu ana tema kadının insan hakları, kadın ve yoksulluk, karar alma mekanizmalarında kadın, kız çocukları, kadınlara karşı şiddet ve diğer kritik sorun alanları (toplam 12 kritik sorun alanı) ile bağlantısı içinde irdelenmiştir.

Pekin Eylem Platformu kadının güçlenmesi, aynı zamanda da Nairobi İleriye Yönelik Stratejilerinin hızla gerçekleştirilmesinin gündemidir.

Daha sonra, BM Genel Kurulu tarafından 2000 yılında bir Özel Oturum düzenlenmesi ve Özel Oturumda; Nairobi İleriye Yönelik Stratejilerinin ve Pekin Eylem Platformunun hayata geçirilmesine ilişkin faaliyetlerin değerlendirilmesi ve geleceğe yönelik eylem ve girişimlerin belirlenmesi kararlaştırılmıştır.

BM Kadının Statüsü Komisyonu (BM'de kadın erkek eşitliği gündemi ile çalışan hükümetlerarası forumlardan biridir) Özel Oturum hazırlıkları ile görevlendirilmiştir. Komisyon Özel Oturum çalışmalarını esas olarak Mart 2000 tarihinde başlatmış ve bu çalışmalar 5-9 Haziran tarihlerinde yapılan Özel Oturumunda sonuçlandırılmıştır.

2. Pekin +5 Birleşmiş Milletler Genel Kurul Özel Oturumu

Kesinleşmemiş verilere göre, BM Genel Kurul Özel Oturumuna 188 ülkeden resmi delegasyonlar ile 1500 sivil toplum örgütünden 3000 temsilci katılmıştır. Ayrıca çok sayıda uluslararası kuruluş ve BM kuruluşları (BM Kalkınma Programı UNDP, BM Çocuk Eğitim Fonu UNICEF, BM Nüfus ve Kalkınma Fonu UNFPA vb.) temsilcileri de Özel Oturuma katılmıştır. Özel oturuma katılanların sayısı 10000 civarındadır.

Özel Oturuma Türkiye'den Kadın, Aile ve Sosyal Hizmetlerden Sorumlu Devlet Bakanı Sayın Hasan Gemici başkanlığında, Parlamento'da grubu bulunan siyasi partilerden 5 kadın milletvekili, bürokratlar, akademisyenler ve sivil toplum örgütlerinin kendi aralarından seçtikleri 4 temsilciden oluşan bir Resmi Heyet ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nden bir temsilci katılmıştır. Ayrıca Özel Oturuma akredite olmuş sivil toplum örgütlerinden 16 temsilci de Özel Oturum Sivil Toplum Kuruluşları çalışmalarına katılmıştır. *Üniversiteli Kadınlar derneği de K.K.T.C. katıldı.*

Özel Oturumda ikili bir çalışma şekli benimsenmiştir; Genel Kurul'da katılımcı devlet ve veya hükümet başkanları, bakanlar, üst düzey temsilciler konuşmalar yapmışlar, çalışma gruplarında da Oturum sonucunda kabul edilecek belgeler son haline getirilmiştir. Diğer taraftan, Sivil Toplum Kuruluşları kendi aralarında yaptıkları toplantılar, yayınladıkları bildiriler ve düzenledikleri etkinliklerle seslerini duyurmaya, delegasyonları etkileyerek görüş ve önerilerinin belgelerde yer almasını sağlamaya çalışmışlardır.

Bu kapsamda, Devlet Bakanı Sayın Hasan Gemici 6 Haziran 2000 tarihinde Genel Kurul'da bir konuşma yapmıştır. Konuşmada, Pekin'den bu yana Türkiye'de toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda kaydedilen (CEDAW'a konulan temel çekincelerin kaldırılması, zorunlu eğitimin 5 yıldan 8 yıla çıkarılması, ve Ailenin Korunmasına dair Kanunun çıkarılması vb.) gelişme ve ilerleme üzerinde durulmuştur. Ancak, konuşmada önümüzde katedilecek önemli bir mesafe bulunduğu da kaydedilmiştir. Devlet Bakanı konuşmasında toplumsal cinsiyet eşitliği konularına yeterli kaynağın ayrılacağını, kadınların politika üreten ve karar alıcı mekanizmalarda tam ve eşit temsili için gerekli düzenlemelerin yapılacağı taahhüdünde de bulunmuştur.

3. Özel Oturum Sonucunda Kabul Edilen Belgeler

3.1. Siyasi Deklarasyon

- 10 maddeden oluşmaktadır.
- Nairobi İleriye Yönelik Stratejiler ve Pekin Deklarasyonu ve Pekin Eylem Platformu'nun tam olarak ve hızlı bir şekilde hayata geçirilmesine yönelik siyasi irade beyanı niteliğindedir.
- Bu belge ile

Hükümetler;

- a) Nairobi İleriye Yönelik Stratejiler ve Pekin Deklarasyonu ve Pekin Eylem Platformu'nda yer alan taahhütlerini yenilediler
- b) Pekin Eylem Platformu ile belirlenen 12 kritik sorun alanında verdikleri taahhütlerle bağlı olduklarını teyit ettiler,

Bu belge ile ayrıca,

- c) Gelişmiş ülkelerin Gayri Safi Milli Hasıllarının 0.7'sinin Resmi Kalkınma Yardımları için ayırmaları konusundaki uluslararası karar yineleni,
- d) Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesinin (CEDAW) toplumsal cinsiyet eşitliği, kalkınma ve barış hedeflerine ulaşılmasındaki önemli rolü vurgulandı,
- e) Toplumsal cinsiyet eşitliği, kalkınma ve barış hedeflerine ulaşılmasında Sivil Toplum Kuruluşları'nın önemli rolü vurgulandı,
- f) Toplumsal cinsiyet eşitliği, kalkınma ve barış hedeflerine ulaşılmasında erkeklerinin katkısı ve katılımının önemi vurgulandı
- g) Toplumsal cinsiyet eşitliğinin ancak toplumsal cinsiyet eşitliği perspektifinin tüm ana politikalar, plan ve programlara yerleştirilmesi ile mümkün olabileceğinin altı çizildi,
- h) Toplumsal cinsiyet eşitliği, kalkınma ve barış hedeflerinin gerçekleştirilmesi için uygun ulusal ve uluslararası ortamın yaratılması gereği ortaya konuldu,
- i) 2005 yılında yapılanların bir kez daha değerlendirilmesi kararlaştırıldı,
- j) Toplumsal cinsiyet eşitliği, kalkınma ve barış temel hedefler olarak tekrar edildi.

3.2. Sonuç Belgesi

Sonuç Belgesi dört bölümden ve toplam 139 maddeden oluşmaktadır. Temel amaç Nairobi İleriye Yönelik Stratejiler ve Pekin Deklarasyonu ve Pekin Eylem Platformu'nun tam ve hızlı olarak hayata geçirilmesini sağlamaktır.

- a) Birinci bölümde temel kavramlar,
- b) İkinci bölümde 1995 bu yana 12 kritik sorun alanında elde edilen kazanımlar ve karşılaşılan engellerin değerlendirilmesi,
- c) Üçüncü Bölümde 1995'den bu yana dünyada meydana gelen gelişmeler ve bunların toplumsal cinsiyet eşitliği çalışmalarına yansımaları,
- d) Dördüncü bölümde geleceğe yönelik eylemler ve girişimler yer almıştır.

3.2.1. Türkiye'nin Sonuç Belgesinde yer alan önerileri (başlıklar itibariyle) aşağıdadır:

3.2.1.1. Kadın ve Yoksulluk

- Kadının üretken sermayeye erişimi ve sermayenin kontrolünde söz sahibi olması,
- Kadının ev işlerine harcadığı ve aile işçisi olarak verdiği emeğin ücretlendirilmemesi,
- Ücretlendirilmemiş emeğin kadın ve erkek arasındaki eşitsiz dağılımı,
- Ekonomik güç paylaşımında cinsiyetler arasındaki eşitsizlik,
- Kadın emeğinin ücretlendirilmemesi, dolayısıyla kadınların sosyal güvenceden yoksunluğu kadın yoksulluğunun ortadan kaldırılması önündeki engeller arasında sayılması Türkiye'nin önerisi ile gerçekleşmiştir.

3.2.1.2. Kadın ve Eğitim

- Kadın ve kız çocuklarının eğitime ulaşımı, eğitim sisteminde kalışının sağlanamamasının temel nedenlerinden birinin bu konuda güçlü bir siyasi irade gösterilememesi olduğu,
- Alt yapının yetersizliği, insan ve finans kaynaklarının eksikliğinin sorunlara yol açtığı,
- Bazı gelenek ve göreneklerin kız çocuklarının eğitimi önünde temel engellerden en önemlisini oluşturmaya devam ettiği,
- Erişkin kadınların eğitimine özel önem verilmesi gerektiği.

3.2.1.3. Kadınlara Karşı Şiddet

- Özel ve kamusal alanda gerçekleşen şiddetin kadın ve kız çocuklarının insan hakları ihlali olduğu,
- Sivil toplum örgütlerinin kadınlara karşı şiddeti ortadan kaldırma konusundaki işlevsel rolleri ve bu bağlamda onlara yeterli desteğin verilmesi, Sivil Toplum Kuruluşları ile devlet işbirliğinin artırılması gereği,

- Kadınlara karşı şiddetin önlenmesi için yasalar önlemler yanında diğer önlemlerin (eğitim programları vb.) alınmasının gerekliliği,
- Kadın sığınma evlerinin sayılarının ve kapasitelerinin artırılmasına gerekli desteğin verilmesi,
- Evlilik içi tecavüzün kadınlara karşı şiddet biçimi olarak kabul edilmesi,
- Kadınlara karşı şiddeti yeniden üreten zararlı bazı gelenek ve göreneklerin açıkça isimlendirilmesi bunların arasında töre cinayetlerinin, erken ve zorla evlendirmelerin sayılması, namus cinayetlerinin ve kız çocuklarının zorla ve erken evlendirilmelerinin kadına karşı şiddet maddeleri arasında yer alması Türkiye'nin önerisi ile gerçekleşmiştir.
- Kadınlara karşı şiddetin önlenmesi için kapsamlı ve çok disiplinli diğer bir deyişle sağlık sistemi, istihdam, medya, eğitim sistemi ve adalet sistemini kapsayacak bir yaklaşımın belirlenmesi

3.2.1.4. Kadın ve Ekonomi

- Kadınların üretken ekonomik kaynaklara erişimi ve onlar üzerinde kontrolünün olamaması,
- Kadınların iş ve aile yaşamlarını uyumlaştırma konusundaki yeterli desteğe sahip olamaması,
- Kadın emeğinin informal sektörde yoğunlaşması ve kadınların çoğunlukla çok az bir ücretle ve sosyal güvenceden yoksun çalışmak zorunda kalması, kadının ekonomik hayata tam ve eşit olarak katılımı önündeki engelleri oluşturmaktadır.
- Kırsal alanda çalışan kadınların ücret ve sosyal güvenlik sorunları da Türkiye'nin önerisi üzerine metne girmiştir.

3.2.1.5. Yetki ve Karar Alma Mekanizmalarında Kadın

- Hükümetlere siyasi partiler, tüm siyasi faaliyetler, tüm bakanlıklar ve politika üreten kurum ve kuruluşların karar alma düzeyleri başta olmak üzere, kamusal hayatın tüm düzeylerine kadınların tam ve eşit katılımı için kota uygulaması da dahil olmak üzere kısa ve uzun dönemli zaman sınırlı hedefler koymak ve gerekli önlemleri alma görevi verilmesi,

- Kadının ev içinde yüklendiği görevler nedeniyle siyasi hayata katılımının engellenmesi

3.2.1.6. Kadının İlerlemesi için Kurumsal Mekanizmalar

- Kadının ilerlemesi için yapılandırılan mekanizmaların devlet örgütlenmesi içindeki marjinal konumunun sürüyor olması,
- Kurumsal mekanizmalara yeterli insan kaynağı ve finansal kaynağın ayrılmıyor olması,
- Kurumsal mekanizmaların güçlendirilmesi yönünde güçlü bir siyasi iradenin tecelli etmemesi,
- Kurumsal mekanizmaların sivil toplum örgütleri ile bağlantısının zayıflığının toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamaya yönelik kurumsal mekanizmaları güçsüz bıraktığı.

3.2.1.7. Kadının İnsan Hakları

- Kadının ırk, yaş, dil, etnik köken, kültür, din, özürlülük, sosyo-ekonomik durum, konum, göçmen, yerinden edilmiş olma gibi durumlarının kadınlara karşı ayrımcılığa temel teşkil etmeye devam etmesinin engellenmesi gereği.

3.2.1.8. Kadın ve Sağlık

- Gebeliğin sağlıklı koşullarda sonlandırılmasının ana ölümleri ve sakatlıklarının ana faktörlerinden biri olması,
- Gebeliğin sona erdirilmesinin sağlıklı koşullarda yapılabilmesi ve sonrası sağlık hizmetlerinin erişilebilir olmasına yönelik önlemlerin alınması gerekliliği,
- Düşüklerin sağlıklı koşullarda yapılabilmesi ve düşük sonrası sağlık hizmetlerinin erişilebilir olmasına yönelik önlemlerin alınması gerekliliği,
- Cinsel haklar ve üreme haklarının korunması,
- Sağlık bakım ve hizmetlerinin ayrılmaz bir bütün olması.

KADIN ÖRGÜTLERİ BASIN TOPLANTISINDA NE DEDİ?**KADIN KURULUŞLARIMIZ TOPLUM YAŞAMIMIZA NELER GETİRDİ?****FARKLILIKLARA TOLERANS**

Kıbrıs Türk Kadınlar Birliği, Kıbrıs Türk Üniversitesi Kadınlar Derneği, Yurtsever Kadınlar Birliği, Kadın Araştırmaları Merkezi, Barış ve Federal Çözüm İçin Kadın Hareketi ile Kıbrıs Türk Kız İzci Örgütü farklı eğilimlerden, farklı kadın kuruluşlarının, asgari müştereklerde buluşarak aynı hedef doğrultusunda hareket edebileceğini gösterdi. Bu tür bir birliklik toplumumuz için yeni bir deneyimdi.

Kadın kuruluşlarımız, farklılıklara tolerans ve farklılıkların bir dezavantaj değil bir zenginlik olduğunu gösterdi, toplumumuzda bu kültürün gelişmesine katkı koydu.

YASAL KAZANIMLAR

... On yılı aşkın bir süreçte farklı kadın örgütlerinin birlikte ya da ayrı ayrı üzerinde çalıştığı Aile Değişiklik Yasası Tasarısı'na sahip çıktık. 1951'den kalma Aile Yasası'nı değiştirmek için farklı meslek grupları, farklı siyasi eğilimler ve farklı kadın örgütlenmelerini bir araya getirdik, kamuoyu oluşturduk. Sonuçta Meclis'te tüm siyasi partiler arasında konsensüs oluşmasını ve yeni Aile Yasası'nın 1998'de geçirilmesini sağladık.

... Yeni Aile Yasası'yla mal paylaşımı, anlaşmalı boşanma, kadının kendi soyadını kullanması, ev içi emeğinin "emek"ten sayılması gibi konularda dünyadaki uygulamalara uygun düzenlemeler getirdik, aile içi şiddet konusunu bu yasayla gündeme getirdik.

... BM Kadınlara Karşı Her Türü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Sözleşmesi'nin 1996'da yine tüm siyasi partiler arasında konsensüs sağlanarak Meclis'ten oybirliğiyle geçirilmesini sağladık.

TOPLUMSAL CİNSİYET BİLİNCİ

1995'ten bu yana kırsal alandan kentlerimize dek sivil atölye çalışmalarıyla "toplumsal cinsiyet" bilincinin geliştirilmesini sağladık. Böylece cinsiyet ayrımcılığının hangi alanlarda ve hangi boyutlarda olduğu toplumumuz tarafından daha iyi kavrandı.

LAİKLİK

Laiklik konusunda Kıbrıs Türk kadınının duyarlılığını göstermek ve gerici, dinci örgütlenmeler karşısında laikliğe sahip çıkmak amacıyla kadın kuruluşlarımız bir dizi konferans örgütledi, laikliğe ters uygulamalara karşı tepkisini koymak amacıyla yetkili makamlar nezdinde girişimler yaptı.

KADIN VE POLİTİKA

Meclis içi ve meclis dışından tüm siyasi partilerden kadınları, kadın örgütleri temsilcileriyle ilk kez bir araya getirdik, politika kadının önündeki engeller konusunda ortak görüş oluşturmalarını sağladık. Kadınlar bu atölye çalışmalarımızda ayrıca yapılması gereken etkinlikler konusunda da görüş birliğine vararak çalışma programı çıkardılar. Siyasi partilerimiz, gazetelerimiz ziyaret edilerek daha fazla kadın aday gösterilmesi, Seçim ve Halkoylaması Yasası'nın değiştirilerek kadınlara en az %30 kotala uygulaması için çalışma yapıldı. Bu yönde imza kampanyası yürütüldü. Seçimler esnasında kadın adayların desteklenmesi için kampanya yürütüldü. Bu çalışmalarımız nedeniyle gelecek seçimlerde, kadın adaylarımızın işinin daha kolay olacağına inanıyoruz.

AİLE İÇİ ŞİDDET

Aile içi şiddet konusunun toplumumuzda bir "tabu" olmaktan çıkardık; cinsel, psikolojik, ekonomik ve fiziksel şiddetin toplumumuzda daha görünür kılmasını sağladık. Devletin kadın biriminden bu yönde taleplerimiz arasında bir ALO ŞİDDET hattının kurulması, şiddet konusunda kadınlara yardımcı

olacak bir psikoloğun istihdamı, şiddetin boyutlarının ortaya çıkarılması için araştırma yapılması, bir kadın sığınmaevi açılması bulunuyor. Geçen yıl oluşturulan Aile İçi Şiddet Çalışma Grubu'nun çalışmalarına da destek verdik.

ULUSLARARASI İLİŞKİLER

Birleşmiş Milletler'in düzenlediği HABİTAT konferansına, Türkiye'de çeşitli üniversitelerin ve kadın örgütlerinin düzenlediği konferanslara katıldık, görüş ve etkinliklerimizi uluslararası alana taşıdık. BM'nin Kıbrıs Özel Temsilcileri'yle çeşitli defalar görüşerek bakış açımızı aktardık. Kıbrıs Rum kadın örgütleriyle bir araya gelerek kadın konularını tartıştık.

DEVLET NEZDİNDE ÇALIŞMALAR

... BM Kadınlara Karşı Her Türü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Sözleşmesi'nin tam ve eksiksiz uygulanması, yasalardaki cinsiyet eşitsizliklerinin saptanması amacıyla DPÖ nezdinde bir Eşitlik İzleme Komitesi oluşturulmasını önerdik. Böylece bir komitede DPÖ yetkililerinin yanı sıra kadın örgütlerinin temsilcilerinin de yer alması kabul edildi. Verilen sözlü ve yazılı sözlerle karşın böyle bir komite oluşturmak mümkün olmadı.

... Meclis'in ilgili hukuk komitesinde yasalarda eşitliğe aykırı maddeleri tarayıp değişiklik önerisi geliştirecek bir komisyon oluşturulması önerimiz de verilen sözlerle karşın yerine getirilmedi.

... Başbakan Yardımcılığı'na bağlı Kadın ve Aile Sorunları Birimi nezdinde yaptığımız aile içi şiddetle ilişkin önerilerimiz de verilen sözlerle karşın herhangi bir sonuca ulaşamadı.

... Siyasi partileri ziyaretimizde, aday listelerinde kadınlara daha fazla yer verilmesi önerimize parti yetkili kurullarından destek sağlayamadık.

... Seçim ve Halkoylaması Yasası'nın değiştirilerek kadınlara yönelik en az %30 kotala uygulaması talebimize de Meclis'te temsil edilen hiçbir siyasi parti sahip çıkmadı.

... 1998 Genel Seçimleri öncesinde siyasi partilerden milletvekilliğine aday olan kadınlarla, seçim sonrası Meclis'e giren dört kadın milletvekillimizle bir araya geldik. Seçim öncesi ve sonrasında, kadınlarımızın insan haklarının tam ve eksiksiz uygulanması yönünde milletvekillerimizden yazılı ve sözlü taleplerimiz oldu. Bugüne dek bu taleplerimizin yasallaşması yönünde henüz somut bir adım atılmamıştır.

... Yeni Aile Yasası geçirilirken üzerinde ısrarla durduğumuz ve yasaya koydurduğumuz Aile Danışma Merkezleri'nin oluşturulması yönünde devlet bugüne dek hiçbir adım atmadı.

... Son beş yıllık kalkınma planı esnasında oluşturulan Kadın İhtisas Komisyonu'nda yer aldık, raporun ortaya çıkarılıp biçimlenmesine katkı koyduk, rapor törlüğünü üstlendik. Bu planda öngörülenler de bugüne dek hiçbir şekilde uygulanmadı.

... DPÖ'nün her yıl düzenlediği Sosyal ve Ekonomik Konsey toplantısında yaptığımız yazılı öneriler de devlet tarafından dikkate alınmadı.

... Tüm bunlar gösteriyor ki devlette cinsiyet eşitliği konusunda duyarlılık eksikliği mevcuttur. Hep başka konular, kadının insan haklarının tam ve eksiksiz uygulanması talebimizin önüne konuyor, kadınlarımız ancak 8 Mart'ta ve Anneler Günü gibi günlerde "anımsanıyor".

Ancak dünkü taleplerimiz bugün de geçerli ve bu yönde farklı kadın örgütleri olarak birlikte mücadele etmemiz henüz sona ermiş değildir.